PUB. TERENTII COMOEDIÆ SEX.

A

R. Wintertonio recognitæ.

LIBRARY SCOTLAND

EDINBURGI,
Excudebat *Iohannes Swintonus*, 1677.

P. TERENTII VITA EX ÆLIO DONATO.

P. Terentius Afer, Carthagine natus, servivit Romæ Terentio Lucano Senatori: à quo ob ingenium, & formam, non institutus modò liberaliter, sed & maturè est manumissus. Quidam captum esse existimant: quod fieri nullo modo potuisse Fenestella docet, cum in fine secundi belli Punici, & ante initium tertii natus sit, & mortuus. Nec, si à Numidis, aut Getulis captus sit, ad ducem Romanum pervenire potuisset, nullo commercio inter Italicos & Afros, nisi post deletam Carthaginem, cœpto. Hic cum multis nobilibus familiariter vixit, sed maximè cum Scipione Africano, & cum Lælio: quibus etiam corporis gratiâ conciliatus existimatus; quod & ipsum Fenestella arguit, contendens utroq; majorem natu fuisse: quamvis & Cornelius Nepos æquales omnes fuisse tradat, & Porcius suspicionem de consuetudine per hæc faciat:

Dum lasciviam nobilium, & fucolas laudes petit,
Dum Africani voci divinæ inhiat avidis auribus,

Dum ad Furium se cœnitare, & Lælium, pulchrum putat,
Dum se amari ab hisce credit, crebrò in Albanum rapi,
Ob florem ætatis suæ, ad summam inopiam redactus est.
Itaque è conspectu omnium abiit Græciam in terram ultimam.
Mortuus est in Stymphalo Arcadiæ oppido: nil Publius
Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillimè.
Eorum ille operâ nè domum quidem habuit ductitiam,
Saltem ut esset, quò referret obitum domini servulus.

Scripsit Comœdias sex: ex quibus primam Andriam cùm ædilibus daret, jussus antè Cæcilio recitare, ad cœnantem cùm venisset, dictus est initium quidem fabulæ, quod erat contemptiore vestitu, subsellio juxta lectulum residens, legisse: post paucos verò versus, invitatus ut accumberet, cœnâsse unà, deinde cætera percurrisse, non sine magna Cæcilii admiratione: & hanc autem, & quinque reliquas æqualiter populo probavit. Quamvis Volcatius de enumeratione omnium ità scribit.

Sumetur Hecyra sexta ex his fabula.

Eunuchus quidem bis acta est, meruitque pretium, quantum nulla antea cujusquam comœdia,

dia, id est, octo millia numinûm. Propterea summo quoque titulo adscribitur. Nam Adelphorum principium Varro etiam præfert principio Menandri. Non obscura fama est, adjutum Terentium in scriptis à Lælio & Scipione, quibuscum familiariter vixit. Eandem ipse auxit: nunquam enim, nisi leviter, se tutari conatur, ut in Prologo Adelphorum:

Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles
Hanc adjurare, assiduéque unà scribere:
Quod illi maledictum vehemens existimant:
Eam laudem hic ducit maximam; cùm illis placet,
Qui vobis universis, & populo placent:
Quorum opera in bello, in otio, in negotio
Suo quisque tempore usus est sine superbia.

Videtur autem se leviùs defendisse, quia sciebat, Lælio & Scipioni non ingratam esse hanc opinionem: quæ tamen magis, & usque ad posteriora tempora valuit. Q. Memmius in oratione pro se ait: P. Africanus, qui à Terentio personam mutuatus, quæ domi luserat ipse, nomine illius in scenam detulit. Nepos autore certo comperisse se ait. C. Lælium quondam in Puteolano Calendis Martiis admonitum ab uxore, temporiùs ut discumberet, petiisse ab ea, ne interpellaretur; seriùs tandem ingressum triclinium, dixisse, nox sæpe in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum ut scripta illa proferret, pronuntiâsse versus qui sunt in Heauton.

Satis pol protervè me Syri promissa huc induxerunt.

Santra Terentium existimat, si modò in scribendo adjutoribus indiguerit, non tam Scipione & Lælio uti potuisse, qui tunc adolescentuli fuêre, quàm Sulpitio Gallo, homine docto, & qui consularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum: vel Q. Fabio Labione, & M. Popilio, consulari utroq; ac poëtâ. Ideo ipsum non juvenes designasse, qui se adjuvisse dicerentur; sed viros, quorum operam & in bello, & in otio, & in negotio populus sit expertus. Post editas Comœdias nondum quintum atq; trigesimum egressus annum, causâ evitandæ opinionis, qua videbatur aliena pro suis edere, seu percipiendi Græcorum instituta, moréq; quos perinde exprimeret in scriptis, egressus urbe est, neque ampliùs rediit. De morte ejus Volcatius tradit.

Sed ut Afer sex populo edidit Comœdias,
Iter hinc in Asiam fecit: navim cùm semel
Conscendit, visus nunquam est: sic vitâ vacat.

Q. Cousetius redeuntem è Græcia periisse in mari dicit cum centum & octo fabulis conversis à Menandro. Cæteri, mortuum esse in Arcadiæ Stymphalo, sive Leucadia, tradunt, Cn. Cornelio Dolabellâ, & M. Fulvio Nobiliore Consulibus, morbo implicitum acri, dolore ac tædio amissarum fabularum, quas in navi præmiserat, ac simul fabularum quas novas fecerat. Fuisse dicitur mediocri staturâ, gracili corpore, colore fusco. Reliquit filiam, quæ equiti Romano nupsit. Item hortulos viginti jugerum,

vîâ

là Appiâ ad Martis villam : quò magis mirof
orcium ſcribere :

—Nil Publius.

Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillimè.

Eorum ille operâ nè domum quidem habuit conductitiam :
Saltem ut eſſet, quò referret obitum domini ſervulus.

HuncAfricanius quidem omnibus comicis præfert, ſcribens in Compitalibus :

Terentio non ſimilem dices quempiam.

Volcatius autem non ſolùm Nævio, & Plautò, & Cæcilio, ſed Licinio quoqu; poſtponit. Cicero in Limone hactenus laudat :

Tu quoq;, qni ſolus lecto ſermone Terenti,
Converſum, expreſſúmq; Latina voce Menandrum
In medio populi ſedatis vocibus effers,
Quicquid comé loquens, ac omnia dulcia dicens.

Item C. Cæſar.

Tu quoq; tu in ſummis, ô dimidate Menander,
Poneris, & meritò, puri ſermonis amator.
Lenibus atque utinam ſcriptis ad juncta foret vis
Comica, ut æquato virtus polleret honore
Cum Græcis, neque in hac deſpectus parte jaceres!

Unum

Unum hoc maceror, & doleo tibi deesse Terenti.

Hæc Suetonius Tranquillus nam duos Terentiu Poëtas fuisse scribit Metius: quorum alter Fregellanus fuerit Terentius Libro; alter Libertinus Terentius, Afer patriâ, de quo nunc loquamur. Scipionis fabulas edidisse Terentium, Valgius in Actæone ait:

Hæ quæ vocantur fabulæ, cujus sunt?
Non has, qui jura populis recensens dabat
Summo honore affectus, fecit fabulas?

Duæ ab Apollodoro translatæ esse dicuntur comico, Phormio, & Hecyra: quatuor reliquæ à Menandro: ex quibus magno successu, & prezio stetit Eunuchus: Hecyra sæpe exclusa, vix acta est.

DE PUB. TERENTII

vita, & ejusdem comœdiis,
ex ipsius Personis.

HEXASTICHON.

Natus in excelsis tectis Carthaginis alta,
Romanis ducibus bellica prada sui.
Descripsi mores hominum, juvenúmq; senúmque,
Qualiter & servi decipiant dominos:
Quid meretrix, quid leno dolis confingat avaris,
Hæc quicunque leges, sic sine, cautus eris.

TE-

P. TERENTII

ANDRIA

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS M. FULVIO ET M. GLABRIONE ÆDILIBUS CURULIBUS. EGERUNT L. ATTILIUS PRAESENTINUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII F. TIBIIS PARIBUS DEXTRIS ET SINISTRIS. ET EST TOTA GRÆCA EDITA M. MARCELLO ET C. SULPITIO COSS.

Personæ.

PROLOGUS.
SIMO senex.
SOSIA servus.
DAVUS servus.
MYSIS ancilla.
PAMPHILUS adolescens.
CHARINUS adolescens.
BYRRHIA servus.
LESBIA obstetrix.
GLYCERIUM, aliàs PASIBULA, Chremetis filia.
CHREMES senex.
CRITO hospes.
DROMO servus.

Personæ mutæ.

ARCHILLIS ancilla.
CHRYSIS meretrix.
NICERATUS adolescens.

ANDRIÆ ARGUMENTUM,

C. Sulpitio Apollinari autore.

Sororem falsò creditam meretriculæ,
Genere Andriæ, Glycerium vitiat Pamphilus:
Gravidâque factâ, dat fidem uxorem sibi
Fore hanc: nam aliam pater ei desponderat,
Gnatam Chremetis: atque, ut amorem comperit,
Simulac futuras nuptias, cupiens suus
Quid haberet animi filius, cognoscere.
Davi suasu, non repugnat Pamphilus.
Sed ex Glycerio natum ut vidit puerulum
Chremes, recusat nuptias, generum abdicat:
Mox filiam Glycerium insperatò agnitam,
Dat Pamphilo hanc, aliam Charino conjugem.

PROLOGUS.

Poëta, cùm primùm animum ad scribendum appulit,
Id sibi negotî credidit solum dari,
Populo ut placèrent, quas fecisset fabulas.
Verùm aliter evenire multò intelligit:
Nam in prologis scribundis operam abutitur,
Non qui argumentum narret, sed qui malevoli
Veteris poëtæ maledictis respondeat.
Hunc, quam rem vitio dent, quæso animum advortite.

Menander

P. TERENTII ANDRIA.

Menander fecit Andriam, & Perinthiam ;
Qui utramvis rectè nôrit, ambas noverit :
Non ità sunt dissimili argumento ; sed tamen
Dissimili oratione sunt factæ, ac stylo.
Quæ convenêre, in Andriam ex Perinthia
Fatetur transtulisse, atq; usum pro suis.
Id isti vituperant factum, atq; in eo disputant,
Contaminari non decere fabulas,
Faciant næ intelligendo, ut nihil intelligant.
Qui cùm hunc accusant, Nævium, Plautum, Ennium
Accusant, quos hic noster autores habet :
Quorum æmulari exoptat negligentiam
Potiùs quàm istorum obscuram diligentiam.
Dehinc ut quiescant, porrò moneo, & desinant
Maledicere, malefacta nè noscant sua.
Favete, adeste æquo animo, & rem cognoscite,
Ut pernoscatis, & quid reliquum sit spei,
Posthac quas faciet de integro Comœdias,
Spectandæ, an exigendæ sint vobis priùs.

ACTUS I. SCENA I.

SIMO, SOSTIA.

SI. VOs isthæc intrò auferte : abite. Sosia
Adesdum : paucis te volo. SO. dictum puta.
Nempe ut curentur rectè hæc. SI. immo aliud. SO. quid est,
Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius?
SI. Nihil isthae opus est arte ad hanc rem quam paro :
Sed iis, quas semper in te intellexi sitas,

Fide

Vide & taciturnitate. SO. expecto quid velis.
SI. Ego postquã te emi à parvulo, ut semper tibi
Apud me justa & clemens fueris servitus,
Scis : feci, è servo ut esses libertus mihi,
Propterea quòd serviebas liberaliter.
Quod habui summum pretium, persolvi tibi.
SO. In memoria habeo. SI. haud muto factum.
SO. gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat Simo; &,
Id gratum fuisse advorsum te, habeo gratiam.
Sed mi hoc molestum est : nam isthæc Commemoratio
Quasi exprobratio est immemoris beneficî.
Quin tu uno verbo dic, Quid est, quod me velis ?
SI. Ità faciã. Hoc primùm in hac te prædico tibi,
Quas credis esse has, non sunt veræ nuptiæ.
SO. Cur simulas igitur ? SI. rem omnem à principio audies,
Eo pacto & gnati vitam, & consilium meum
Cognosces, & quid facere in hac re te velim.
Nam is postquam excessit ex ephebis, Sosia,
Liberiùs vivendi fuit potestas : nam antea
Qui Scire posses, aut ingenium noscere,
Dum, ætas, metus, magister, prohibebant ? SO. ita est.
SI. Quod pleriq; omnes faciunt adolescentuli,
Ut animum ad aliquod studium adjungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad Philosophos :
Horum ille nihil egregiè præter cætera
Studebat ; & tamen omnia hæc mediocriter.
Gaudebam. SO. non injuriâ : nam id arbitror.

Adprimè

Adprimè in vita esse utile, ut NE QUID NIMIS.
SI. Sic vita erat: facilè omnes perferre, ac pati,
Cùm quibus erat cumque unâ, iis sese dedere;
Eorum obsequi studiis, adversus nemini,
Nunquam præponens se aliis: ità facillimè
Sine invidia invenias laudem, & amicos pares.
SO. Sapienter vitam instituit: namque hoc tempore
OBSEQUIUM amicos, veritas odium parit.
SI. Interea mulier quædam abhinc triennium
Ex Andro commigravit huic viciniæ,
Inopiâ, & cognatorum negligentiâ
Coacta, egregiâ formâ, atque ætate integrâ.
SO. Hei! vereor, nè quid Andria apporter mali.
SI. Primùm hæc pudicè vitam, parcè ac duriter
Agebat, lanâ ac telâ victum quæritans.
Sed, postquam amans accessit, pretium pollicens,
Unus, & item alter (ITA ut ingenium est omnium
Hominum, à labore proclive ad libidinem)
Accepit conditionem, dein quæstum occipit.
Qui tum illam amabant, fortè, ità ut fit, filium
Perduxêre illuc secum, ut unà esset, meum.
Egomet continuò mecum, Certè captus est,
Habet. Observabam manè illorum servulos
Venientes, aut abeuntes: rogitabam. Heus puer,
Dic sodes, quis heri Chrysidem habuit? nam Andriæ
Illi id erat nomen. SO. teneo. SI. Phædrum, aut Cliniam
Dicebant, aut Niceratũ: nam hi tres tum simul
Amabant. Eho! quid Pamphilus? quid? [illegible]
bolum. [illegible],

Dedit, cœnavit: gaudebam. Item alio die
Quærebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
Quicquam attinere: enimvero ſpectatum ſatis
Putabam, & magnum exemplum continentiæ.
Nam, qui cum ingeniis conflictatur ejuſmodi,
Neque commovetur animus in ea re tamen,
Scias poſſe habere jam ipſum ſuæ vitæ modum.
Cùm id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia
Bona dicere, & laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus eſt? hac famâ impulſus Chremes
Ultro ad me venit, unicam gnatam ſuam
Cùm dote ſumma filio uxorem ut daret.
Placuit: deſpondi: hic nuptiis dictus eſt dies.
SO. Quid obſtat, cur non veræ fiant? SI. Audies:
Ferè in diebus paucis, quibus hæc acta ſunt,
Chryſis vicina hæc moritur. SO ô factum bene!
Beâſti: metui à Chryſide. SIM. ibi tum filius
Cum illis, qui amabant Chryſidem, unà aderat ſæpe quens,
Curabat una funus, triſtis interim,
Nonnunquam conlacrumabat: placuit tamen & mihi,
Sic cogitabam: hem! hic parvæ conſuetudinis
Cauſâ mortem hujus tam fert familiariter:
Quid, ſi ipſe amâſſet? quid mihi hic faciet patri?
Hæc ego putabam eſſe omnia humani ingenî
Manſuetiq; animi officia. Quid multis moror?
Egomet quoque ejus cauſâ in funus prodeo,
Nihil ſuſpicans etiam mali. SO. hem! quid eſt?
SI. ſcies. Effertur

ffertur : imus, interea inter mulieres,
uæ ibi aderant, fortè unam adſpicio adoleſcentulam,
ormâ. SO. bonâ fortaſſe. SI. & vultu, Soſia,
deò modeſto, adeò venuſto, ut nihil ſupra.
uia tum mihi lamentari præter cæteras
iſa eſt, & egregia erat formâ præter cæteras
oneſtâ, & libetali; accedo ad pediſſequas;
uæ ſit, rogo: Sororem eſſe aiunt Chryſidis.
ercuſſit illico animum, at at, hoc illud eſt,
inc illæ lacrumæ, hæc illa miſericordia.
O. Quàm timeo, quorſum evadas! SI. funus interim
rocedit: ſequimur: ad ſepulcrum venimus:
i ignem poſita eſt: fletur, interea hæc ſoror,
uam dixi, ad flammá acceſſit imprudentiùs
atis cum periclo. Ibi tum examinatus Pamphilus
ène diſſimulatum amorem, & celatum indicat:
ccurrit, mediam mulierem complectitur:
ſea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
um illa, ut conſuetum facilè amorem cerneres,
ejecit ſe in eum flens quàm familiariter.
O. Quid ais? SI. redeo indè iratus, atque ægrè ferens.
ec ſatis ad objurgandum cauſæ. Diceret,
uid feci? quid commerui, aut peccavi, pater?
næ ſeſe voluit in ignem injicere, prohibui;
rvavi. Honeſta oratio eſt. SO. rectè putas:
am ſi illum objurges, vitæ qui auxilium tullit
uid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?

SI.

SI. Venit Chremes postridie ad me, clamitans
Indignum facinus comperisse, Pamphilum
Pro uxore habere hanc peregrinam. Ego illum sedulò
Negare factum: ille instat factum. Denique
Ità tum discedo ab illo, ut qui se filiam
Neget daturum. SO. non tu ibi gnatum? SI. næ hæc quidem
Satis vehemens causa ad objurgandum. SO. qui, credo?
SI. Tûte ipse his rebus finem præscrip'sti, pater;
Propè adest, cùm alieno more vivendum est mihi:
Sine nunc meo me vivere interea modo.
SO. Quis igitur relictus est objurgandi locus?
SI. Si propter amorem uxorem noli ducere,
Ea primum ab illo animadvertenda injuria est,
Et nunc id operam dat, ut per falsas nuptias
Vera objurgandi causa fit, si deneget:
Simul, sceleratus Davus si quid consilî
Habet, ut consumat nunc, cùm nihil obsint doli:
Quem ego credo manibus pedibúsque obnixè omnia
Facturum, magis id adeó, mihi ut incommodet,
Quàm ut obsequatur gnato. SO. quapropter? SI. rogas?
MALA mens, malus animus: quem quidem ego si sensero,
Sed quid opust verbis? sin eveniat, quod volo,
In Pamphilo ut nil sit moræ, restat Chremes,
Qui mihi exorandus est: & spero consore.

Nunc

Nunc tuum est officium, has bene ut adsimules nuptias,
Perterrefacias Davum, observes filium,
Quid agat, quid cum illo consili captet. SO. Sat est,
Curabo: eamus jam nunc intrò. SI. i præ, sequar.
Non dubium est, quin uxorem nolit filius:
Ita Davum modò timere sensi, ubi nuptias
Futuras esse audivit. Sed ipse exit foràs.

ACTUS I. SCENA II.

DAVUS, SIMO.

D. MIrabar, hoc si sic abiret: & heri semper leniras,
Verebar, quorsum evaderet.
Qui postquam audierat non datum iri filio uxorem suo,
Numquam cuiquam nostrûm verbum fecit, neque id ægrè tulit.
S. At nunc faciet: neque, ut opinor, sine tuo magno malo.
D. Id voluit, nos sic nec opinantes duci falso gaudio,
Sperantes jam amoto metu, interea oscitantes opprimi,
Ut nè esset spatium cogitandi ad disturbandas nupcias:
Astutè. S. carnufex quæ loquitur? D. herus est, neque prævideram.
S. Dave. D. Hem! quid est? S. ehodum, ad me. D. quid hic volt? S. quid agas? D. quæ de re? S. rogas?

Meus

Meum gnatum rumor eſt amare. D. id populus curat ſcilicet.
S. Hoccine agis, an non? D. ego verò iſthuc S. ſed, nunc ea me exquirere.
Iniqui patris eſt: nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet.
Dum tempus ad eam rem tulit, ſivi animum ut expleret ſuum:
Nunc hic dies aliam vitam adfert, alios mores poſtulat.
Dehinc poſtulo, ſive æquum eſt, te oro, Dave, ut redeat jam in viam.
D. Hoc quid ſit? S. omnes qui amant, graviter ſibi dari uxorem ferunt.
D. Ità aiunt. S. tum ſiquis magiſtrum cepit ad eam rem improbum,
Ipſum animum ægrotum ad deteriorem partem plerunque applicat.
D. non herele intelligo. S. non? hem! D. non DAVUS ſum, non Oedipus.
S. Nempe ergò apertè vis, quæ reſtant, mé loqui. D. ſanè quidem.
S. Si ſenſero hodie, quidquam in his te nuptiis Fallaciæ conari, quò fiant minús, (dus,
Aut velle in ea re oſtendere, quàm ſis calli-
Verberibus cæſum te in piſtrinum, Dave, dedam uſque ad necem,
Eâ lege, atque omine, ut ſi te indè exemerim, ego pro te molam.
Quid; hoc intellextin? an nondum etiam nè hoc quidem? D. immo callidé:
Ità apertè ipſam rem modò locutus: nihil circuitione uſus eſt.

S. Ubi-

S. Ubivis facilius passus sim, quàm in hac re, me deludier.
D. Bona verba, quæso. S. irides? nihil me fallis: sed dico tibi,
Nè temerè facias, neque tu hoc dicas tibi non prædictum, cave.

ACTUS I. SCENA III.

DAVUS.

F. Nimvero; Dave, nihil loci est segnitiæ, neque socordiæ,
Quantum intellexi modò senis sententiam de nuptiis.
Quæ si non astu providentur, me aut herum pessundabunt.
Nec, quid agam, certum est, Pamphilúmne adjutem, an auscultem seni.
Si illum relinquo, ejus vitæ timeo: sin opitulor, hujus minas:
Cui verba dare, difficile est: primum jam de amore hoc comperit:
Me infensus servat, nè quam faciam in nuptiis fallaciam.
Si senserit, perii: aut si libitum fuerit, causam ceperit,
Quo jure, quâque injuriâ præcipitem me in pistrinum dabit.
Ad hæc mala hoc mihi accedit etiam: hæc Andria,
Sive ista uxor, sive amica est, gravida è Pamphilo est:
Audiréq; eorum est operæpretium audaciam:

Nam

Nam inceptio est amentium, haud amantium:
Quicquid peperisset, decreverunt tollere:
Et fingunt quandam inter se nunc fallaciam,
Civem Atticam esse hanc. Fuit olim quidam senex
Mercator: navem is fregit apud Andrum insulam:
Is obiit mortem: ibi tum hanc ejectam, Chrysidis
Patrem recepisse orbam, parvam. Fabulae.
Mihi quidem non hercle fit verisimile.
Atqui ipsis commentum placet.
Sed Mysis ab ea egreditur. At ego hinc me ad forum, ut
Conveniam Pamphilum, nè de hac re pater imprudentem opprimat.

ACTUS I. SCENA IIII.

MYSIS, ARCHILLIS.

M. AUdivi, Archillis, jamdudum: Lesbiam adduci jubes.
Sanè pol illa temulenta est mulier, & temeraria,
Nec satis digna, cui committas primo partu mulierem:
Tamen eam adducam: importunitatem spectare aniculae:
Quia compotrix ejus est. Dî date facultatem, obsecro,
Huic pariundi, atque illi in alia potiùs peccandi locum.
Sed quidnam Pamphilum examinatum video? vereor, quid fiet.

Opperiar.

Operiar, ut sciam, num quidnam hæc turba tristitiæ adferat.

ACTUS I. SCENA V.

PAMPHILUS, MYSIS.

P. HOccine est humanum factum, aut ingenium? hoccine officium patris?
M. Quid illud est?
P. Pro Deûm, atque hominum fidem! quid est, si non hæc contumelia est?
Uxorem decrêrat dare sese mi hodie: nónne oportuit?
Præscîsse me antè: nónne priùs communicatum oportuit?
M. Miseram me! quod verbum audio? P. quid? Chremes, qui denegaverat
Se commissurum mihi gnatam suam uxorem, at mutavit,
Quoniam me immutatum videt?
Itáne obstinatè operam dat, ut me à Glycerio miserum abstrahat?
Quod si fit, pereo funditùs.
Adeon' hominem in venustum esse, aut infelicem quenquam, ut ego sum?
Prô Deûm atq; hominum fidem! nullon' ego Chremitis pacto affinitatem effugere potero? quot modis
Contemptus, spretus? facta, transacta omnia, hem!
Repudiatus repetor, quamobrem? nisi si id est, quod suspicor:

Aliquid

Aliquid monstri aiunt : ea quoniam nomini c
trudi potest,
Itur ad me. M. oratio hæc me miseram exa
mavit metu.
P. Nam quid ego nunc dicam de patre, ah !
Tantámne rem tam negligenter agere? pr
teriens modò.
Mihi apud forum, Uxor tibi ducenda est, Pa
phile hodie, inquit; para,
Abi domum. Id mihi visus est, dicere, Abi ca
& sapiende te.
Obstupui, censen' ullum me verbum potui
proloqui?
Aut illam causam, ineptam saltem, fallam, i
quam? obmutui.
Quòd si ego priùs id rescissêm, quid facere
si quis nunc me roget;
Aliquid facerem, ut hoc nè facerem. Sed nu
primùm quid exequar?
Tot me impediunt curæ, quæ meum animu
diversè trahunt;
Amor, misericordia hujus, nuptiarum sollici
tio,
Tùm patris pudor, qui me tam leni passus e
animo usque adhuc,
Quæ meo cunque animo libitum est, facer
cine ego ut advorser? hei mihi!
Incertum est quid agam. M. misera timeo, ho
incertum quorsum accidat.
Sed nunc peropus est aut hunc cum ipsa, aut m
aliquid de illa advorsum hunc loqui.
Dum in dubio est animus, paulo momento hu
illuc impellitur.

P. Qu

P. Quis hîc loquitur? Mysis, salve. M. ô salvè Pamphile. P. quid agit? M. rogas? Laborat è dolore: atque ex hoc misere solicitaest, diem
Quia olim in hunc sunt constitutæ nuptiæ: tum autem hoc timet,
Nè deseras se. P. hem! egóne isthuc conari queam?
Ego propter me illam decipi miseram sinam,
Quæ mihi suum animum, atque omnem vitam, credidit,
Quam ego animo egregiè charam pro uxore habuerim?
Bene, & pudicè ejus doctum, atque eductum, sinam
Coactum egestate ingenium immutarier?
Non faciam. M. haud vereor, si in te solo sit situm:
Sed vim ut queas ferre. P. adeon' me ignarum putas?
Adeon' porrò ingratum, aut inhumanum, aut ferum,
Ut neque me consuetudo, neque amor, neque pudor
Commoveat, neq; commoneat ut servem fidem?
M. Unum hoc scio, hanc meritam esse, ut memor esses sui.
P. Memor essem? ô Mysis, Mysis! etiam nunc mihi
Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis
De Glycerio, Jam ferme moriens me vocat:
Accessi, vos semotæ, nos soli: incipit;
Mi Pamphile, hujus formam, atq; ætatem vides.

Nec

Nec clam te est, quàm illi utræque res inutiles
Et ad pudicitiam, & ad tutandam rem sient.
Quòd ego per hanc te dextram oro, & ingenium tuum,
Per tuam fidem, perque hujus solitudinem
Te obtestor, nè abs te hanc segreges, neu deseras:
Si te in germani fratis dilexi loco,
Sive hæc te solum, semper fecit maxumi,
Sed tibi morigera fuit in rebus omnibus,
Te isti virum do, amicum, tutorem, partem:
Bona nostra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei.
Hanc mihi in manum dat: mors continuò ipsam occupat.
Accipit, acceptam servabo. M. ità spero quidem.
P. Sed cur tu abis ab illa? M. obstetricem accerso. P. propera:
Atque audin'? verbum unum cave de ruperis,
Ne ad morbum hoc etiam. M. teneo.

ACTUS II. SCENA I.

CHARINUS, BYRRHIA, PAMPHILUS.

C. QUid ais, Byrrhia?
Datúrne illa Pamphilo hodie nuptum!
B. sic est. C. qui scis, Byrrhia?
B. Apud forum modò de Davo audivi. C. væ, væ misero mihi!
Ita animus in spe atque in timore usque antehac attentus fuit,
Ità postquam adempta spes est, lassus, curæ confectus stupet,

B. Quæso,

B. Quæso, ædepol, Charine, quoniam id fieri
quod vis, non potest,
Velis id, quod possit. C. Nihil aliud, nisi Philumenam, volo.
B. Ah! quantò satius est, te id operam dare,
Quî istum amorem ex animo amoveas tuo,
quàm id loqui,
Quo magis libido frustra incendatur tua!
C. FACILE omnes, cùm valemus, recta consilia ægrotis damus:
Tu si hîc sis, aliter sentias. B. age, age, ut jubet. C. sed *Pamphilum*
Video. omnia experiri certum est, priùs quàm pereo. B. quid hic agit?
C. Ipsum hunc orabo, huic supplicabo, amorem
huic narrabo meum:
Credor, impetrabo, ut aliquot saltem nuptiis
prodat dies.
Interea fiet aliquid, spero. B. id aliquid nihil est.
C. Byrrhia,
Quid tibi videtur? adeón' ad eum? B. quid ni?
si nihil interpretes,
Ut te arbitretur sibi paratum mœchum, si illam dixerit.
C. Abi hinc in malam rem cum suspicione istac, scelus.
P. Charinum video, salve. C. ô salve *Pamphile*.
Ad te advento, spem, salutem, auxilium, consilium experens.
P. Neque pol consilii locum habeo, neque auxilii copiam.
Sed istuc quidnam est? C. hodie uxorem ducis? *P.* aiunt. C. *Pamphile*,

Si id facis, hodie postremum me vides. P. Quid itâ? C. hei mihi!
Vereor dicere, huic die, quaso, Byrrhia. B. Eg dicam. P. quid est?
B. Sponsum hic tuam amat. P. nè iste haud mecum sentit, ehodum dic mihi, D.
Num quidnam amplius tibi cum illa fuit, Charime? C. ah! Pamphile, Ut
Nihil. B. quàm vellem! C. nunc te per amicitiam, & per amorem obsecro, C. I
Principiò ut nè ducas. P. dabo equidem operam. C. sed si id non potes, D.
Aut tibi nuptiæ hæ sunt cordi. P. cordi? C. saltem aliquot dies C.
Proferi, dum proficiscor aliquo, nè videam. P audi nunc jam: Sed
Ego, Charine, neutiquam officium esse liberi puto, D.
Cùm is nil promereat, postulare id gratiæ apponi sibi. Te
Nuptias effugere ego istas malo, quàm tu adipiscier. P.
C. Reddidisti animum. P. Nunc, siquid potes aut tu, aut hic Byrrhia, C.
Facite, fingite, invenite, efficite, quî detur tibi Ego id agam, mihi quî nè detur. C. sat habeo P.
P. Davum optumè
Video: hujus consilio fretus sum. C. at tu hercle haud quidquam mihi, Id
Nisi ea quæ mihi opus sunt sciri: fugin' hinc P.
B. ego verò ac lubens.

ACTUS P.

ACTUS II. SCENA II.

DAVUS, CHARINDUS, PAMPHILUS.

D. DI boni, boni, quid porro! Sed ubi inveniam Pamphilum,
Ut metum, in quo nunc est, adimam, atque expleam animum gaudio?
C. Lætus est, nescio quid. P. nihil est, nondum hæc rescivit mala.
D. Quem ego nunc credo, si jam audierit sibi paratas nuptias,
C. Audin' tu illum? D. toto me oppido exanimatum quærere.
Sed ubi quæram? aut quò nunc primùm intendam? C. Cessas alioqui?
D. Abeo. P. Dave, ades, resiste. D. quis homo est, qui me? ô Pamphile,
Teipsum quæro, euge ô Charine: ambo opportunè: vos volo,
P. Dave, perii. D. quin tu hoc audi. P. interii. D. quid timeas, suo.
C. Mea quidem hercle certè in dubio vita est. D. & tu quid, scio.
P. Nuptiæ mihi. D. & id scio. P. hodie. D. obtundis, tametsi intelligo.
Id paves, nè ducas tu illam: tu autem, ut ducas. C. rem tenes.
P. Isthuc ipsum. D. atque isthuc ipsum, nil periculi est; me vide.
P. Obsecro te, quamprimum hoc me libera miserum metu. D. hem!

Libero, uxorem tibi jam non dat Chremes
P. quî scis? *D.* scio.
Tuus pater modò me prehendit: ait, tibi uxorem dare
Se hodie, item alia multa, quæ nunc non est narrandi locus.
Continuò ad te properans percurro ad forum ut dicam tibi hæc.
Ubi te non invenio, ibi ascendo in quendam excelsum locum:
Circumspicio: nusquam, fortè ibi hujus video Byrrhiam;
Rogo: negat vidisse. mihi molestum: qui agam, cogito.
Redeunti interea ex ipsa re mihi incidit suspicio: hem!
Paululum obsoni, ipsus tristis, de improviso nuptiæ:
Non cohærent. *P.* quorsum nam istuc? *D.* ego me continuò ad Chremem
Cum illo advenio, solitudo ante ostium, jam ingaudeo.
P. Rectè dicis, perge. *D.* maneo: interea introire neminem
Video, exire neminem, matronam nullam: in ædibus
Nihil ornati, nihil tumulti; accessi, introspexi. *P.* scio,
Magnum signum. *D.* num videntur convenire hæc nuptiis?
P. Non opinor, Dave. *D.* opinor, narras? non rectè accipis;
Certa res est: etiam puerum indè abiens convel Chremis,

Ole
C.
C.
D.
Qua
Nil
Ibo
P.
Si
Ip
Pr
Se
T
D
A
ei
p
Olen

Olera,& piſciculos minutos ferre obolo in cœnam ſeni.

C. Liberatus ſum,Dave, hodie tuâ operâ. D.at nullus quidem.

C. Quid ità ? nempe huic prorſus illam non dat.

D. ridiculum caput :

Quaſi neceſſe ſit, ſi huic non dat, te illum uxorem ducere.

Niſi vides, niſi ſenis amicos oras, ambis. C.bene mones,

Ibo : etſi hercle ſæpe jam me ſpes hæc fruſtrata eſt. Vale.

ACTUS II. SCENA III.

PAMPHILUS, DAVUS.

P. QUid igitur ſibi volt pater ? cur ſimulat ? D. ego dicam tibi.

Si id ſuccenſeat nunc, quia non dat tibi uxorem Chremes,

Ipſus ſibi eſſe injurius videam : neq; id injuriâ,

Priùs quàm tuum animum, ut ſeſe habeat,ad nuptias,perſpexerit :

Sed ſi tu negaris ducere, ibi culpam in te tranſferet :

Tum illæ turbæ fient. P. quid? vis patiar. D. Pater eſt, Pamphile.

Difficile eſt,tum hæc ſola eſt mulier, dictum ac factum, invenerit

Aliquam cauſam,quamobrem ejiciat oppidó. P. ejiciat? D. citó.

P. Cedo igitur, quid faciam, Dave? D. die te ducturum. P. hem! D. quid eſt?

P. Egóne dicam? D. cur non? P. nunqua
D.
oi faciam, Dave. D. ne nega.
P. Suadere noli. D. ex ea re qnid fiat, vide.
P. Ut ab illo excludar, huc concludar. D. no
ità eſt.
Nempe hoc ſic eſſe opinor dicturum patrem
Dncas volo hodie uxorem: tn, dncam, inqui
Cedó, qnid jurgabit tecum? hîc reddes omni
Quæ nunc ſunt certa ei conſilia, incerta ut
ent,
Sine omni periculo: nam hoccè haud dubiu
eſt, quin Chremes
Tibi non det gnatam: nec tu eâ cauſâ minu
eris
Hæc quæ facis, nè is mutet ſuam ſententiam.
Patri dic velle: ut cûm velit, tibi jure iral
non queat.
Nam quod tu ſperes, propulſabo facilè: ux
rem his moribus
Dabit nemo: inopem inveniet potiùs quâm
corrumpi ſinat:
Sed ſi te æquo animo ferre accipiet, negligei
tem feceris.
Aliam otioſus quæret: interea aliqnid accid
rit boni.
P. Itán' credis? D. hand dubium id quide
eſt. P. vide quò inducas. D. quin t
ees?
P. Dicam: puerum autem nè reſciſcar mi
eſſe ab illa, cautio eſt:
Nam pollicitus ſum ſuſcepturum. D. ô facinu
audax! P. hanc fidem
Sibi, me obſecravit, qui ſe ſciret non deſert
rum, ut darem. D. Curab

D. Curabitur. sed pater adest: nave te esse tristem sentiat.

ACTUS II. SCENA IV.

SIMO, DAVUS, PAMPHILUS.

S. REviso quid agant, aut quid capient consilii.
D. Hic nunc non dubitat, quin te ducturum neges.
Veni meditatus alicunde ex solo loco;
Orationem sperat invenisse se,
Quâ differat te: proin' tu face, apud te ut sies.
P. Modò ut possum. D. crede mihi hoc, inquam, Pamphile,
Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
Unum esse verbum, si te dices ducere.

ACTUS II. SCENA V.

BYRRHIA, SIMO, DAVUS, PAMPHILUS.

B. HErus me, relictis rebus, jussit Pamphilum
Hodie observare, ut quid ageret de nuptiis
Scirem. id propterea nunc hunc venientem sequor.
Ipsum adeò præstò video cum Davo. hoc agam.
S. Utrumque adesse video. D. hem! serva. S. Pamphile.
D. Quasi de improviso respice ad eum. P. hem pater.

D. Probè.

D. Probé. S. hodie uxorem ducas, ut dixi, volo.
B. Nunc noſtræ parti timeo, quid hic reſpondeat.
P. Neque iſthîc, neque alibi tibi uſquam erit in me mora. B. hem!
D. Obmutuit. B. quid dixit? S. facis, ut te decet, Cum iſthuc, quod poſtulo, impetro cum gratia.
D. Sum verus? B. herus, quantum audio, uxore excidit.
S. I jam nunc intrò, nè in mora, cùm opus ſit, ſies
P. Eo. B. nullâne in re eſſe homini cuiquam fidem?
Verum illud verbum eſt, vulgò quod dici ſolet,
OMNES ſibi melius malle eſſe, quàm alteri.
Ego illam vidi virginem: formâ bonâ
Memini videre: quò æquior ſum Pamphilo
Si ſe illã in ſomnis, quàm illum, amplecti maluit,
Renuntiabo, ut pro hoc malo mihi det malum.

ACTUS II. SCENA VI.

DAVUS, SIMO.

D. HIc nunc me credit aliquam ſibi fallacîam
Portare, & eâ me hîc reſtitiſſe gratiâ.
S. Quid Davus narrat? D. æquè quicquam nunc quidem.
S. Nihilne? hem! D. nihil prorſus. S. atqui expectabam quidem.
D. Præter ſpem evênit: ſenio, hoc malè habet virum,
S. Potin' es mihi verum dicere? D. nihil facilius.

S. Num

S. Num illi moleſtæ quippiam hæ ſunt nuptiæ,
Hujuſce propter conſuetudinem hoſpitæ?
D. Nihil hercle: aut ſi adeò, bidui eſt aut tridui.
Hæc ſollicitudo: nôſtin'? deinde deſinet:
Etenim eam ſecum rem rectâ reputavit vitâ.
S. Laudo. *D.* dum licitum eſt illi, dúmque ætas tulit,
Amavit: tum id clàm: cavit, nè unquam infamiæ.
Ea res ſibi eſſet, ut virum ſortem decet.
Nunc uxore opus eſt: animum ad uxorem appulit.
S. Subtriſtis viſus eſt eſſe aliquantulùm mihi.
D. Nihil propter hanc rem: ſed eſt, quod ſuccenſeat tibi.
S. Quidnam eſt? *D.* puerile eſt. S. quid eſt? *D.* nihil. S. quin dic, quid eſt?
D. Ait nimiùm parcè facere ſumptum, S. ménet? *D.* te.
Vix inquit, drachmis obſonatus eſt decem:
Num filio videtur uxorem dare?
Quem, inquit, vocabo ad cœnam meorum æqualium
Potiſſimùm nunc? &, quod dicendum hîc fiet,
Tu quoque perparcè nimiùm: non laudo. S. tace.
D. Commovi. S. ego, iſthæc rectè ut fiant, videro,
Quidnam hoc rei eſt? quidnam hic volt veterator ſibî?
Nam ſi hîc mali eſt quicquam, hem illic eſt huic rei caput.

ACTUS III. SCENA I.

MYSIS, SIMO, DAVUS, LESBIA, GLYCERIUM.

M. ITà pol quidem res eſt, ut dixti, Leſbia: Fidelem haud ferme mulieri invenias virum.

S. Ab Andria eſt ancilla hæc: quid narras? D. ita eſt.

M. Sed hic Pamphilus. S. quid dicit? M. firmavit fidem. S. hem!

D. Utinam aut hic ſurdus, aut hæc muta facta ſit!

M. Nam quod peperiſſet, juſſit tolli. S. ô Jupiter!

Quid ego audio? actum eſt, ſiquidem hæc vera prædicat.

L. Bonum ingenium narras adoleſcentis. M. optumum.

Sed ſequere me intrò, ne in mora illi ſis. L. ſequor.

D. Quod remedium nunc huic malo inveniam? S. quid hoc?

Adeón' eſt demens? ex peregrina? jam ſcio: ah!

Vix tandem ſenſi ſtolidus. D. quid hic ſenſiſſe ſe ait?

S. Hæc primùm affertur jam mihi ab hoc falſacia.

Hanc ſimulant parere, quò Chremetem abſterreant.

G. Juno Lucina, fer opem: ſerva me obſecro.

S. Hui! tam citò? ridiculum, poſtquam ante oſtium

Me audivit ſtare, approperat. Non ſat cõmodè
Diviſa ſunt temporibus tibi, Dave, hæc. D. mihin'?
S. Num immemor es diſcipuli? D. ego, quid narres, neſcio.
S. Hiccine me ſi imparatum in veris nliptiis
Adortus eſſet, quos mihi ludos redderet?
Nunc hujus periclo fit. Ego in portu navigo.

ACTUS III. SCENA II.

LESBIA, ARCHILLIS, SIMO, DAVUS,

L. ADhuc, Archillis, quæ aſſolent, quæque oportet
Signa ad ſalutem eſſe, omnia huic eſſe video.
Nunc primùm fac, iſthæc ut lavet, pòſt deinde
Quod juſſi, ei dare bibere; & quantum imperavi
Date: mox ego huc revertor.
Perecaſtor ſcitus puer natus eſt Pamphilo.
Deos quæſo, ut ſit ſuperſtes: quandoquidem ipſe eſt ingenio bono,
Cúmque huic veritus eſt optumæ adoleſcenti facere injuriam.
S. Vel hoc quis non credat, qui nôrit te, abs te, eſſe ortum? D. quidnam id eſt?
S. Non imperabat corám, quid opus facto eſſet puerpuræ:
Sed poſtquam egreſſa eſt, illis, quæ ſunt intus, clamat de via.
O Dave, itán' contemnor abs te? itáne tandem idoneus
Tibi videor eſſe, quem tam aperte fallere incipias dolis? Sal-

Saltem accuratè; ut metui videar, certè si resciverim.

D. Certè hercle nunc hic se ipsus fallit, haud ego. S. edixín' tibi?

Interminatus sum, nè faceres? num veritus? quid rettulit?

Crèdón' tibi hoc, nunc peperisse hanc è Pamphilo?

D. Teneo, quid erret: quid ego agam, habeo. S. quid taces?

D. Quid credas? quasi non tibi renunciata sint hæc sic fore.

S. Mihín' quisquam? D. eho! an túte intellexti hoc assimulari? S. irrideor.

D. Renunciatum est: nam quí istháec tibi suspicio incidit?

S. Qui? quia te nôram. D. quasi tu dicas, factum id consilio meo.

S. Certè enim scio. D. non satis me pernòsti etiam, qualis sim, Simo.

S. Egóne te? D. sed, si quid narrare occepi, continuò dari

Tibi verba censes. S. falsó. D. itaque hercle nihil jam mutire audeo.

S. Hoc ego scio unum, neminem peperisse hìc. D. intellextín'?

Sed nihilò secius mox deferent puerum huc ante ostium.

Id ego jam nunc tibi renuncio, here, futurum, ut sis sciens:

Nè tu hoc posteriùs dicas, Davi factum consilio, aut dolis.

Prorsus à me opinionem hanc tuam ego esse amoveam volo. S. Unde

S. Unde id ſcis? D. audivi, & credo. S. multa concurrunt ſimul,
Qui conjecturam hanc nunc faciam: jam primùm hæc ſe è Pamphilo
Gravidam dixit eſſe: inventum eſt falſum: nunc, poſtquam videt
Nuptias domi apparari, miſſa eſt ancilla illico
Obſtetricem accerſitum ad eam, & puerum ut afferret ſimul.
D. Hoc niſi fit, puerum ut tu videas, nil moventur nuptiæ.
S. Quid ais? cùm intellexeras
Id conſilii capere, cur non dixiſti extemplo Pamphilo?
D. Quis igitur eum ab illa abſtraxit, niſi ego? nam omnes nos quidem
Scimus, quàm miſerè hanc amârit: nunc ſibi uxorem expetit.
Poſtremò id mihi da negotii. tu tamen idem has nuptias.
Perge facere ſtà ut facis: & id ſpero adjuturos Deos.
S. Immo abi intro: ibi me opperire: &, quod parato opus eſt, para.
Non Impulit me, hæc nunc omnino ut crederem;
Atque haud ſcio, an, quæ dixit, ſint vera omnia:
Sed parvi pendo, illud multò maximum eſt,
Quod mihi pollicitus eſt ipſus gnatus. nunc Chremem
Conveniam: orabo gnato uxorem: id ſi impetro,
Quid aliàs malim, quàm hodie has fieri nuptias?

Num

Nam gnatus quod pollicitus est, haud dubium
est mihi,
Si nolit, quin eum meritò possim cogere.
Atq; adeò in ipso tempore eccum ipsum obviã!

ACTUS II. SCENA III.

SIMO, CHREMES.

S. Jubeo Chremetem. C. oh! teipsum quærebam. S. & ego te. C. optatò advenis.
Aliquot me adiêre, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam
Meam nubere tuo gnato: id viso, túne an illi insaniant.
S. Ausculta paucis: & quid ego te velim, & tu quod quæris, scies.
C. Ausculto: loquere quid velis.
S. Per ego te Deos oro, & nostram amicitiam, Chreme.
Quæ incepta à parvis cum ætate accrevit simul;
Perque unicam gnatam tuam, & gnatum meum,
Cujus tibi potestas summa serviendi datur;
Ut me adjuves in hac re, atque ita, uti nuptiæ
Fuerant futuræ, fiant, C. ah! nè me obsecra;
Quasi hoc te orando à me impetrare oporteat.
Alium esse censes nunc me, atque olim, cùm dabam?
Si in rem est utrique, ut fiant, accersi jube:
Sed si ex ea re plus mali est, quàm commodi

Utrique

Utrique, id oro te, in commune ut consulas,
Quasi illa tua sit, Pamphilique ego sim pater.
S. Immo ità volo, itáque postulo ut fiat, Chreme:
Neque postulem abs te, nisi ipsa res moneat. C. quid est?
S. Iræ sunt inter Glycerium & gnatum. C. audio.
S. Ità magnæ, ut sperem posse avelli. C. fabulæ.
S. Profectò sic est. C. sic hercle, ut dicam tibi:
AMANTIUM iræ, amoris integratio est?
S. Hem! id te oro, ut antè eamus, dum tempus datur,
Eúmque ejus lubido occlusa est contumeliis:
Priusquam harum scelera, & lacrumæ confictæ dolis
Reducant animum ægrotum ad misericordiam,
Uxorem demus, spero consuetudine, &
Conjugio liberali devictum, Chreme,
Dehinc facilè ex illis esse emersurum malis.
C. Tibi ità videtur: at ego non posse arbitror
Neque illum hanc perpetuò habere, neque me perpeti.
S. Quî scis ergò istuc, nisi periculum feceris?
C. At istuc periculum in filia fieri, grave est.
S. Nempe incommoditas denique huc omnis redit:
Si eveniat, quod dî prohibeant, discessio:
At si corrigitur; quot commoditates, vide:
Principiò amico filium restitueris,
Tibi generum firmum, & filiæ invenies virum.
C. Quid istuc? si istuc animum induxti esse utile,

Nolo

Nolo tibi ullum commodum in me claudier.
S. Meritò te semper maxumi feci, Chreme.
C. Sed quid ais? S. quid? C. quî scis eos nunc discordare inter se?
S. Ipsus mihi Davus, qui intimus est eorum consiliis, dixit:
Et is mihi suadet, nuptias, quantum queam, ut maturem.
Num censes faceret, filium nisi sciret eadem hæc velle?
Túte adeò jam ejus verba audies. heus! evocate huc Davum.
Sed eccum! video ipsum foras exire.

ACTUS III. SCENA IV.

DAVUS, SIMO, CHREMES.

D. AD te ibam. S. quidnam est?
D. Cur non ascersitur? jam advesperascit. S. audin'tu illum?
Ego dudum non nihil veritus sum, Dave, abs te, nè faceres idem,
Quod volgus servorum solet, dolis ut me deluderes,
Propterea quòd amat filius. D. egón' isthuc facerem? S. credidi,
Idque adeò metuens vos celavi, quod nunc dicam. D. quid? S. scies:
Nam ptopemodum habeo jam tibi fidem.
D. tandem cognôsti, qui fiem.
S. Non fuerant nuptiæ futuræ. D. quid? non? S. sed eâ gratiâ.

Simu-

Simulavi, vos ut pertentarem. D. quid ais? S. sic est res. D. Vide.
Numquam quivi ego isthuc intelligere. vah! consilium callidum.
S. Hoc audi: ut hinc te jussi introire, opportunè hic fit mihi obviám.
D. Hem! numnam perimus? S. narro, quæ tu dudum nartâsti mihi
D. Quidnam audio? S. gnatam ut det, oro, vixque id exoro. D. occidi.
S. Hem! quid dixti? D. optumè, inquam, factum. S. nunc per hunc nulla est mora.
C. Domum modò ibo: ut apparentur, dicam: atque huc renuncio.
S. Nunc te oro, Dave, quoniam solus mihi effeciſti has nuptias.
D. Ego verò solus. S. corrigere mihi gnatum. porrò enitere.
D. Faciam hercle feduló. S. potes nunc, dum animus irritatus est.
D. Quiescas. S. age igitur: ubi nunc est ipsus? D. Mirum ni domi est.
S. Ibo ab eum, atque eadem hæc, quæ tibi dixi, dicam itidem illi. D. nullus sum.
Quid causæ est, quin hinc in pistrinum rectâ proficiscar viâ?
Nihil est preei loci relictum, jam perturbavi omnia:
Herum fefelli; in nuptias conjeci herilem filium;
Feci hodie, ut fierent, inseparante hoc, atque invito Pamphilo:
Hem astutias? quòd si quiêssem, nihil eveniſſet mali.

Sed

Sed eccum! ipsum video: occidi:
Utinam mihi esset aliquid hîc, quo nunc me præcipitem darem.

ACTUS III. SCENA V.

PANPHILUS, DAVUS.

P. UBi illic scelus est, qui me perdidit? D. Perii. P. atque hoc confiteor
Jure obtigisse: quandoquidem tam iners, tam nulli consiliî
Sum. servón' fortunas meas me commisisse futili?
Ergò pretium ob stultitiam fero: sed inultum id nunquam à me aufere.
D. Posthac incolumem sat scio fore me, nunc si hoc devito malum.
P. Sed quid ego nunc dicam patri negabón' velle me, modò
Qui sum pollicitus ducere? quâ fiduciâ id facere audeam?
Nec, quid me nunc faciam, scio. D. nec quid de me, atque id ago seduló.
Dicam aliquid jam inventurum, ut huic malo aliquam producam moram. *P.* oh!
D. Visus sum. P. ehodum bone vir, quid ais? viden' me consiliis tuis
Miserum impeditum esse? D. ad jam expediam, P. expedies? D. certè *Pamphile*.
P. Nempe ut modó. D. immo melius, spero. *P.* oh! tibi ego ut credam, furcifer?
Tu rem impeditam, & perditam restituas? hem quo fretus sim,

Qui

Qui me hodie ex tranquillissima re conjecisti in nuptias.
An non dixi hoc esse futurum? D. dixti. *P.* quid meritus es? D. crucem.
Sed paululùm: sine ad me ut redeam: jam aliquid dispiciam. *P.* hei mihi!
Cur non habeo spatium, ut de te sumam supplicium, ut volo?
Namque hocce tempus præcavere mihi me, haud te ulcisci sinit.

ACTUS IV. SCENA I.

CHARINUS, *PAMPHILUS*, DAVUS.

C. HOccine credibile est, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquá ut siet,
Ut malis gaudeat, atque ex incommodis
Alterius sua comparet ut commoda? ah!
Idne est verum? immo id genus est hominum pessumum,
In denegando modò queis pudor est paululum:
*P*òst ubi jam tempus est promissa perfici,
Tum cuncti necessariò se aperiunt & timent;
Et tamen res cogit eos denegare. Ibi
Tum impudentissima eorum oratio est:
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus,
*P*ROXIMUS sum egomet mihi, attamen, ubi fides est,
Si roges, nil pudet: hîc ubi opus est,
Non verentur: illîc ubi nihil opus est, ubi verentur.
Sed quid agam? adeámne ad eum, & cum eo injuriam hanc expostulem?

Mala

Mala ingeram multa. Atque aliquis dicat, Nihil promoveris.
Multùm molestus certè ei fuero, atque animo morem gessero.
P. Charine, & me & te imprudens, nisi quid di respiciunt, perdidi.
C. Itáne imprudens? tandem inventa est causa: solvisti fidem.
P. Quid tandem? C. etiam nunc me seducere istis dictis postulas?
P. Quid istuc est? C. postquam me amare dixi, complacita est tibi.
Heu me miserum, qui tuum animum ex animo spectavi meo!
P. Falsus es. C. non tibi satis esse hoc visum solidum est gaudium,
Nisi me lactâsses amantem, & falsâ spe produceres?
Habeas. P. habeam? ah! nescis quantis in malis versèr miser,
Quantásque hic suis consiliis mihi confecit sollicitudines.
Meus carnifex. C. quid? istuc tam mirum est? de te exemplum capit.
P. Haud istuc dicas, si cognôris vel me, vel amorem meum.
C. Scio: cum patre altercâsti dudum; & is nunc propterea tibi
Succensèt, nec te quivit hodie cogere, illam ut duceres.
P. Immo etiam, quò tu minùs scis æruminas meas,
Hæ nuptiæ non apparabantur mihi,

Nec postulabat nunc quisquam uxorem dare.
C. Scio: coactus tuâ voluntate es. P. mane.
Nondum scis. C. scio equidem illam ducturum esse te.
P. Cur me enecas? hoc audi. Nunquam destitit.
Instare, ut dicerem esse ducturum patri.
Suadere, orare, usquè adeo donec perpulit.
C. Quis homo istuc? P. Davos. C. Dovos? P. Davos omnia.
C. Quamobrem? P. nescio, nisi mihi Deos satis
Scio fuisse iratos, qui auscultaverim.
C. Factum est hoc, Dave? actum est. C. hem! quid ais, scelus?
At tibi dî digoum factis exitium duint.
Eho! dic mihi, Si omnes hunc conjectum in nuptias
Inimici vellent, quod, nisi hoc, consilium darent?
D. Deceptus sum; at non defatigatus. C. scio.
P. Hâc non succesit, aliâ aggrediemur viâ:
Nisi id puras, quia privò processit parùm,
Non posse jam ad salutem converti hoc malum.
P. Immo etiam: nam satis credo, si advigilaveris,
Ex unis geminas mihi conficies nuptias.
D. Ego, Pamphile, hoc tibi pro servitio debeo,
Conari manibus, pedibus, noctéisque & dies
Capitis periculum adire, dum prosim tibi.
Tuum est, si quid præter spem evenit, mihi ignoscere.
Parùm succesit quod ago: at facio seduló.
Vel melius tu aliud reperi: me missum face.
P. Cupio restitue, in quem me accepisti locum.
D. Faciam. P. at jam hoc opus est, D, hem? st, mane.

Cr-

Crepuit à Glycerio ostium.
P. Nihil ad te. D. quæro. *P.* hem! nunc demum?
D. at jam hoc tibi inventum habe.

ACTUS IV. SCENA II.

MYSIS, PAMPHILUS, CHARINUS, DAVUS.

M. JAm, ubi ubi erit, inventum tibi curabo, & mecum adductum
Tuum Pamphilum: tu modò, anime mi, noli te macerare.
P. Mysis. M. quid est? hem Pamphile! optumè mihi te offers. *P.* quid est?
M. Orare jussit, si se ames, hera, jam ut ad sese venias:
Videre ait te cupere. P. vah perii: huc malum integrascit.
Siccine me atque illam operâ tuâ nunc miseros sollicitariter?
Nam idcirco accersor, nuptias quod mî apparari sensit.
C. Quibus quidem quàm facilè poterat quiesci, si hic quiêsset.
D. Agè, si hic non insanit satis suâ sponte, instiga. M atque ædepol
Ea res est, propter quam nunc misera in moerore est. *P.* Mysis,
Per omnes tibi adjuro deos, nunquam eam me deserturum;
Non, si capiundos mihi sciam esse inimicos omnes homines.
Hanc mihi expetivi; contigit: conveniunt mores; VALEANT.

Qui

Qui inter nos dissidium volunt, hanc, nisi mors, mihi adimet nemo

C. Resipisco. *P.* non Apollinis magis verum atque hoc responsum est.

Si poterit fieri, ut ne pater per me stetisse credat,

Quò minùs hæ fierent nuptiæ, volo: sed si id non poterit,

Id faciam, in proclivi quod est, per me stetisse ut credat

Quis videor? C. miser æquè atq; ego. D. consilium quæro. C. fortis es.

Scio quid conere. D. hoc ego tibi profectò effectum reddam.

P. Jam hoc opus est. D quin jam habeo. C. quid est? D. huic, non tibi, habeo. nè erres.

C. Sat habeo. *P.* haud facies? cedo. D. dies hic mî ut satis sit vereor

Ad agendum: nè vacuum esse me nunc ad narrandum credas.

Proinde hinc vos amolimini: nam mî impedimento estis.

P. Ego hanc visam. D. quid tu? quò hinc te agis? C. verum vis dicam? D. immo etiam

Narrationis incipit mihi initium. C. quid de me fiet?

D. Eho tu impudens, non satis habes, quod tibi dieculam addo

Quantum huic promoveo nuptias? C. Dave, attamen. *D.* quid ergó?

C. Ut ducam *D.* ridiculum. C. hoc face, ad me ut venias, si quid poteris.

D. Quid

D. Quid veniam? nihil habeo. C. attamen si quid, D agé, veniam. C. si quid,
Domi ero. D tu Mysis, dum exeo, parumper me hîc opperire.
M. Quapropter? D. ità facto opus est. M. matura. D. jam, inquam, hîc adero.

ACTUS IV. SCENA III.

MYSIS.

M. Nihilne esse proprium cuiquam? Dî vostram fidem!
Summum bonum esse heræ putabam hunc Pamphilum,
Amicum, amatorem, virum in quovis loco
Paratum: verùm ex eo nunc misera quem capit
Dolorem! facilè hîc plus mali est, quàm illîc bobi.
Sed Davus exit. mi homo, quid isthuc, obsecro, est?
Quò portas puerum?

ACTUS IV. SCENA IV.

DAVUS, MYSIS.

D. MYsis, nunc opus est tuâ
Mihi ad hanc rem expromptâ memoriâ, atque astutiâ.
M. Quidnam inceptarus? D. accipe à me hunc ocyús,
Arque ante nostram januam appone. M. obsecro,
Homine? D. ex ara hinc sume verbenas tibi,

Atque eas ſubſterne. M. quamobrem id tũ tu non facis?
D. Quia, ſi fortè opus ad herum jusjurandũ mihi
Non appoſuiſſe, ut liquidò poſſim. M. intelligo.
Nova nunc religio unde te iſthæc inceſſit? cedo
D. Move ocyùs te, ut, quid agam, porrò intelligas.
Prô Jupiter! M. quid? D. ſponſæ pater intervenit.
Repudio conſilium, quod primùm intenderam.
M. Neſcio quid narres. D. ego quoque hinc ab dextera
Venire me aſſimulabo. Tu, ut ſubſervias
Orationi, utcunque opus ſit verbis, vide.
M. Ego, quid agas, nihil intelligo: ſed, ſi quid eſt,
Quod meâ operâ opus ſit vobis, aut tu plus vides,
Manebo, nè quid voſtrum remorer commodum.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES, MYSIS, DAVUS.

C. REvertor, poſtquam, quæ opus fuêre ad nuptias
Gnatæ, paravi, ut jubeam accerſi, ſed quid hoc?
Puer hercle eſt, mulier, tun' appoſuiſti hunc? M. ubi
Illic eſt? C. non mihi reſpondes? M. hem! nuſquam eſt, væ miſeræ mihi!
Reliquit me homo, atque abiit. D. Dî voſtram fidem.
Quid turbæ eſt apud forum? quid illîc hominum litigant?

Tum annona cara est. quid dicam aliud, nescio.

M. Cur tu, obsecro, hîc me solum? *D.* hem quæ hæc est fabula?
Eho Mysis, puer hic unde est? quisve huc attulit.

M. Satín' sanus es, qui me id rogites? D. quem igitur rogem,
Qui hic meminem alium video! C. miror unde sit.

D. Dicturan' quod rogo? M. au! *D.* concede ad dexterem.

M. Deliras: non tú te ipse? D. verbum si mihi
Unum, præterquam quod te rogo, faxis, cave.

M. Malè Dicis. D. unde est? dic claré. M. à vobis. D. ha ha hæ!
Mirũ verò impudenter mulier si facit meritrix.

C. Ab Andria est ancilla hæc, quantum intelligo.

D, Adeón' videmur vobis esse idonei,
In quibus sic illudatis? C. veni in tempore.
D. Propera adcò puerum tollere hinc ab janua.
Mane: cave quoquam ex isthoc excêssis loco.

M. Di te eradicent, ita me miseram territas.

D. Tibî ego dico, an non? M, quid vis? D, at etiam rogas.
Cedo, cujum puerum hîc apposuisti, dic mihi?

M. Tu nescis? *D.* mitte id quod scio: dic quod rogo.

M. Vestri. *D.* cujus? nostri? M. Pamphili. *D.* hem! quid? Pamphili?

M. Eho! an non est? C. rectè ego semper fugi has nuptias.

D. O facinus animadvertendum! M. quid clamitas?

D. Quémne ego heri vidi ad vos afferri vesperi?

M. O hominem audacem! D. verum vidi Cantharam.

Suffarcinatam. M. Diis pol habeo gratias,
Cùm in pariundo aliquot affuerunt liberæ.

D. Næ illa illum haud novit, cujus causâ hæc incipit.

Chremes, si positum puerum ante ædes viderit,
Suam gnatam non dabit: tantò hercle magis dabit.

C. Non hercle faciet. D. nunc adeò, ut tu sis sciens,
Ni puerum tollis, jam jam ego hunc mediam in viam
Provolvam, téque ibidem pervolvam in luto.

M. Tu pol homo non es sobrius. D. FALLacia
Alia aliam trudit. jam susurrari audio,
Civem Atticam esse hanc. C. hem! D. coactus legibus
Eam uxorem ducet. M. au! obsecro, an non civis est?

C. Jocularium in malum insciens penè incidi.

D. Quis hîc loquitur? ô Chreme per tempus advenis:
Ausculta. C. audivi jam omnia. D. ánne tu omnia?

C. Audivi, inquam, à principio, D. audistín' obsecro? hem
Scelera! hanc jam oportet in cruciatum hinc abripi.

Hic ille eſt: non te credas Davum ludere.
M. Me miſeram! nihil pol falſi dixi, mi ſenex.
C. Novi rem omnem: ſed eſt Simo intus? D. intus eſt.
M. Nè me attingas, ſceleſte. Si pol Glycerio non omnia hæc.
D. Eho inepta, neſcis quid ſit actum. M. quid ſciam?
D. Hic ſocer eſt, alio pacto haud poterat fieri,
Ut ſciret hæc quæ volumus. M. hem! prædiceres.
D. Paulùm intereſſe cenſes, ex animo omnia,
Ut fert natura, facias, an de induſtria?

ACTUS IV. SCENA VI.

CRITO, MYSIS, DAVUS.

C. IN hac habitâſſe platea dictum eſt Chryſidem,
Quæ inhoneſtè optavit hîc parare divitias,
Potiùs quàm in patria honeſtè pauper vivere.
Ejus morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos perconſpicor video: ſalvete. M. obiecro,
Quem video? éſtne hic Crito, ſobrinus Chryſidis?
Is eſt. C. ô Myſis, ſalve. M. ſalvos ſis, Crito.
C. Itán' Chryſis? hem! M. nos quidem pol miſeras perdidit.
C. Quid vos? quo pacto hîc? ſatíſne rectè? M. noſne? Sic
Ut quimus, aiunt; quando, ut volumus, non licet.
C. Quid Glycerium? jam hîc ſuos parentes repperit?

M. Uti-

M. Utinam! C. an nondum etiam? haud auſpicatò huc me appuli:
Nam pol, ſi id ſciſſem, nunquam huc tetuliſſem pedem:
Semper enim ejus dicta eſt hæc atque habita eſt ſoror:
Quæ illius fuerunt, poſſider, nunc me hoſpitem
Lites ſequi, quàm hîc mihi ſit facile, atque utile,
Aliorum exempla commonent, ſimul arbitror,
Jam eſſe aliquem amicum, & defenſorem ei: nam ferè
Grandiuſcula jam profecta eſt illinc, clamitent,
Me ſycophantam hæreditarem perſequi,
Mendicum: tum, ipſam deſpoliare non liberi.
M. O optume hoſpes pol Crito, antiquum obtines.
C. Duc me ad eam, quando huc veni, ut videam. M. maxumé.
D. Sequar hos: nolo me in tempore hoc videat ſenex.

ACTUS V. SCENA I.

CHREMES, SIMO.

C. SAtis jam, ſatis, Simo, ſpectata erga te amicitia eſt mea:
Satis perîcli cepi adire: orandi jam finem face.
Dum ſtudeo obſequi tibi, penè illuſi vitam filiæ.

S. Immo enim quàm maxumè abs te oro, atq; postulo. Chreme,
Ut Beneficium, verbum initum dudum, nunc re comprobes.
C. Vide quàm iniquus fis præstudio, dum efficias id quod cupis,
Neque modum benignitatis, neque quid me ores, cogitas:
Nam si cogites, remittas jam me onerare injuriis.
S. Quibus? C. ah! rogitas? perpulisti me, ut homini adolescentulo
In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoria,
Filiam darem in seditionẽ, atq; incertas nuptias;
Ejus labore, atque ejus dolore gnato ut medicarer tuo.
Impetrâsti: incepi, dum res tetulit: nunc non fert; fetas.
Nam hinc civem esse aiunt: puer est natus: nos missos face.
S. Per ego te Deos oro, ut nè illis animum inducas credere.
Quibus id maxumè utile est, illum esse quàm deterrimum.
Nuptiarum gratiâ hæc sunt ficta, atque incepta omnia.
Ubi ea causa, quam obrem hæc faciunt, erit adempta his, desinent.
C. Erras: enim Davo egomet vidi jurgantem ancillam. S. scio. C. at
Vero voltu; cùm ibi me adesse neuter tum præsenserat.

S. Cre;

S. Credo; & id facturas Davus dudum prædixit mihi:
Et nescio quid tibi sum oblitus hodie, ac volui dicere.

ACTUS V. SCENA II.

DAVUS, CHREMES, SIMO, DROMO,

D. ANimo jam nunc otioso esse impero.
C. hem Davom tibi!
S. Unde egreditur? D. meo præsidio, atque hospitis. S. quid illud mali est?
D. Ego commodiorem hominem, adventum, tempus non vidi. S. scelus,
Quemnem hic laudat? D. omnis res est jam invado. S. cesso alloqui?
D. Herus est: quid agam? S. ô salve, bone vir.
D. hem Simo, ô noster Chremes.
Omnia apparata jam sunt intus. C. Curâsti probè.
D. Ubi voles, accerse. S. bene fanè: id enim vero hîc nunc abest.
Et jam tu hoc respondens? quid isthîc tibi negotii est? D. mihín'? S. ità.
D. Mihíne? S. tibi ego. D. modò introii. S. quasi ego, Quàm dudum, rogem.
D. Cum tuo gnato unâ. S. ánne est intus Pamphilus? crucior miser:
Eho! non tu dixti esse inter eos inimicitias, carnufex?
D. Fuit. S. cur igitur hîc est? C. quid illum ocules? cum illa litigat.

D. Immo

D. Immo verò indignum, Chreme, jam faciuus
faxo ex me audias.
Nescio quis senex modò venit: ellum! confi-
dens, catus:
Cùm faciem videas, videtur esse quantivis
preti:
Tristis severitas inest in voltu, atque in verbis
fides.
S. Quidnam apportas? D. nil equidem, nisi
quod illum audivi dicere.
Quid ait tandem? D. Glycerium se scire esse
hanc civem Atticam.
S. Hem Dromo, Dromo. D. quid est? S. Dro-
mo. D. audi. S. verbum si addideris.
Dromo.
D. Audi obsecro. DR. quid vis? S. sublimem
hunc intrò rapè, quantum potes.
DR. Quem? S. Davom. D. quamobrem? S.
quia lubet, rape, inquam. D. quid feci?
rape.
D. Si quicquam mentitum invenies, occidito.
S. nihil audio.
Ego jam te commotum reddam. D. tametsi hoc
verum est? S. tu tamen
Cura asservandum vinctum: atque audin'? qua-
drupedem constringito.
Agè nunc: jam ego pol hodie, si vivo, tibi
Ostendam, herum quid sit pericli fallere, &
Illi patrem. CH. ah! nè sævi tantopere. S.
Chreme,
Pietatem gnati! nónne te miseret mei,
Tantum laborem capere ob talem filium?
Agè Pamphile; exi Pamphile: ecquid te pu-
det?

ACTUS

ACTUS V. SCENA III.

PAMPHILUS, SIMO, CHREMES.

P. QUis mè vult? perii: pater eſt. S. quid ais omnium? C. ah!
Rem potiùs ipſam dic, ac mitte malè loqui.
S. Quaſi quicquam in hunc jam graviùs dici poſſet.
Ain' tandem? civis Glycerium eſt? P. ità prædicant.
S. Ità prædicant? ingentem confidentiam:
Num cogitat, quid dicat? num facti piget?
Num ejus color pudoris ſignum uſquam indicat?
Adeón' impotenti eſſe animo, ut præter civium
Morem, atque legem, & ſui valuntatem patris,
Tamen hanc habere ſtudeat cum ſummo probro?
P. Me miſerum? S. modóne id demum ſen'ſti, Pamphile?
Olim iſthuc, olîm, cùm ità animum induxti tuum,
Quod cuperes, aliquo pacto efficium dum tibi,
Eodem die iſthuc verbum verè in te accîdit.
Sed quid ago? cur me excrucio? cur me macero?
Cur meam ſenectam hujus ſollicito amentia? an
Pro hujus ego ut peccatis ſupplicium ſufferam?
Immo habeat, valeat, vivat cum illa. P. mi pater.

S. Quid, mi pater? quasi tu hujus indigeas patris
Domus, uxor, liberi inventi, invito patre:
Adducti, qui illam civem hinc dicant. Viceris.
P. Pater, licét me pauca? S. Quid dices mihi?
C. Attamen, Simo, audi. S. ego audiam? quid ego audiam
Chreme? C. attamen dicat sine: S. agé, dicat sino.
P. Ego me amare hanc fateor: si id peccare est, fateor id quoque.
Tibi pater me dedo: quidvis oneris impone: impera:
Vis me uxorem ducere? hanc vis amittere? ut potero, feram.
Hoc modò te obsecro, ut nè credas à me allegatum hunc senem.
Sine me expurgem, atque illum huc coràm adducam. S. adducas? P. sine pater.
C. Æquum postulat: da veniam. P, sine te hoc exorem. S. sino.
Quidvis cupio, dum nè, ab hoc me falli comperiam, Chreme.
C. PRO peccato magno patulum supplicii satis est patri.

ACTUS V. SCENA IV.

CRITO, CHREMES, SIMO, PAMPHILUS.

CR. Mitte orare, una harum quævis causa me, ut faciam, monet,

Veltu, vel quòd verum eſt, vel quòd ipſi cupio Glycerio.

CH. Andrium ego Critonem video? & certè is eſt. Salvus ſis, Crito.

Quid tu Athenas inſolens? CR. evenit, ſed hiccine eſt Simo?

CH. Hic eſt. S. méne quæris? eho! tu Glycerium hinc civem eſſe ais;

CR. Tu negas? S. itáne huc paratus advenis? CR quare? S. rogas?

Túnc impunè hæc facias? túnc hîc homines adoleſcentulos

Imperitos rerum, eductos liberè, in fraudem illicis?

Sollicitando & pollicitando eorum anímos lædas? CR. ſanún' es?

S. Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?

P. Perii: metuo ut ſubſtet hoſpes. C. ſi, Simo, hunc nôris ſatis,

Non ità arbirrere, bonus hic eſt vîr. S. hic vir ſit bonus?

Itáne attemperatè venit hodie eſt ipſis, nuptiis,

Ut veniret antehac nunquam? O huic credendum, Chreme?

P. Ni metuam patrem, habeo pro illa re, illum quod moneam probé.

S. Sycophanta. CR. hem! CH. ſic, Crito, eſt hic: mitte. CH. videat, qui ſiet.

Si mihi pergit, quæ vult, dicere; ea quæ non vult, audiet.

Ego iſthæc moveo, aut curo? non tu tuum malum æquo animo feres?

Nam

Nam ego quæ dixi, vera, an falsa audieris, jam sciri potest:
Atticus quidam olim, navi fracta, apud Andrum ejectus est.
Et ista hæc una parva virgo, tum ille egens forte applicat
Primùm ad Chrysidis patrem se. S. fabulam inceptat. CH. sine.
CR. Itáne verò obturbat? CH. perge. CR. tum is mihi cognatus fuit
Quĩ eum recepît, ibi ego audivi ex illo sese esse Atticum.
Is ibi mortuus est. CH. ejus nomen? CR. nomen tam citò tibi?
Phanía. CH. hem perii! CR. verum hercle opinor fuisse *P*haniam:
Hoc certò scio, Rhamnusium se aiebat esse. CH. ô Jupiter!
CR. Eadem hæc, Chreme, multi alii in Andro tum audivêre. CH. utinam id fiet,
Quod spero! eho! dic mihi, quid is eam tum, Crito,
Suámne aiebat esse? CR. non. CH. cujam igitur? CR. fratris filiam.
CH. Certè mea est. CR. quid ais? quid tu? quid ais? P. arrige aures, Pamphile.
S. Quî credis? CH. Phania ille frater meus fuit. S. nôram, & scio.
CH. Is hinc bellum fugiens, méque in Asiam persequens proficiscitur.
Tum illam hîc relinquere est veritus: post illa nupta primùm audio

Quid

Quid illo sit factum. *P.* vix sum apud me; ita
animus commotus est metu,
Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino
bono.
S. Næ istam multimodis tuam inveniri gaudeo.
P. credo, pater.
CH. At mihi unus scrupulus etiam restat, qui
me malè habet. P. dignus es
Cum tua religione odio: NODUM in scirpo
quæris. CR. quid istud est?
CH. Nomen non convenit. CR. fuit hercle ali-
ud huic parvæ. CH. quod, Crito?
Nunquid meministi? CR. id quæro. P. egóne
hujus memoriam patiar meæ
Voluptati obstare, cùm ego possim in hac re
medicari mihi?
Non patiar, heus Chreme, quod quæris, Pasibula.
CR. ipsa est. CH. ea est.
P. Ex ipsa millies audivi. S. omnes nos gau-
dere hoc, Chreme,
Te credo credere. CH. ità me dî ament, cre-
do. P. quid restat, pater?
S. Jamdudum res reduxit me ipsa in gratiam.
P. ô lepidum patrem!
De uxore, ità ut possedi, nihil mutat Chremes.
CH. causa optuma est,
Nisi quid pater aliud ait. *P.* nempe. S. scilicet.
CH. dos, *P*amphile, est
Decem talenta. P. accipio. CH. propero ad
filiam, eho mecum Crito:
Nam illam me haud nôsse credo. S. cur non
illam huc transferri jubes?
P. Rectè admones. Davo isthuc dedam jam
negotî.

negotî. S. non potest.
P. Qui? S. quia habet aliud magis ex sese, & majus. P. quidnam? S. vinctus est.
P. Pater, non rectè vinctus est. S. haud ità: justi. P. jube solvi, obsecro.
S. Agé, fiat. P. at matura. S. eo intró. P. O fausium & felicem hunc diem!

ACTUS V. SCENA V.

CHARINUS, PAMPHILUS.

C. PRoviso quid agat Pamphilus: atque eccum! P. aliquis forsan me putet.
Non hoc putare verum: at mihi nunc sic esse hoc verum lubet.
Ego vitam Deorum propterea sempiternam esse arbitror,
Quòd voluptates eorum propriæ sunt: nam mihi immortalitas (cesserit.
Parta est, si nullla hùic ægritudo gaudio inter-
Sed quem ego potissimùm exoptem nunc mihi, cui hæc narrem, dari?
C. Quid illuc gaudi est? P. Davom video, neminem est, quem mallem omnium: :
Nam hunc sclo mea solidè solum gavisurum esse gaudia.

ACTUS V. SCENA VI.

DAVUS, PAMPHILUS, CHARINUS.

D. PAmphilus ubinam hic est? P. Dáve.
D. quisnam homo est? P. ego sum. D. O Pamphile. P. Nescis

P. Neſcis quid mihi obtigerit. D, certé: ſed quid mihi obtigerit ſcio.
P. Et quidem ego. D. more hominum evenit. ego ut quod ſum nactus mali
Priùs reſciſceres tu, quàm ego tibi quod evenit boni.
P. Mea Glycerium ſuos parentes repperit. D. ô factum bene!
C. Hem! P. pater, amicus ſummus nobis. D. quis? P. Chremes. D. narras probé.
P. Nec mora ulla eſt, quin eam uxorem ducam. C. num ille ſomniat
Ea, quæ vigilans voluit? P. tum de puero, Dave? D. ah! deſine:
SOLUS eſt, quem diligunt dî. C. ſalvus ſum, hæc ſi vera ſunt.
Colloquar. P. quis homo eſt? Charine, ih tempore ipſo mî advenis.
C. Bene factum. P. hem! audiſtine? C. omnia. agé. me in tuis ſecundis reſpice.
Tuus eſt nunc Chremes: facturum quæ voles, ſcio omnia.
P. Memini: atque adeò longum eſt, nos illum expectare, dum exeat.
Sequere hàc me. intus apud Glycerium eſt: nunc tu, Dave, abi domum,
Propera, accerſe hinc qui auferant eam: quid ſtas? quid ceſſas? D. eo.
Ne expectetis, dum exeant huc: intus deſponsebitur:
Intus tranſigetur, ſi quid eſt quod reſtet. Plaudite.

P. TE-

P. TERENTII
EUNUCHUS.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, POSTHUMIO ALBINO ET L. CORNEL. MERULA ÆDILIBUS CURULIBUS. EGERE L. AMBIVIUS TURPIO ET L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODULAVIT FLACCUS CLAUDII F. TIBIIS DUABUS, DEXTRA ET SINISTRA. GRÆCA MENANDRU, ACTA II, M. VALERIO ET C. FANNIO COSS.

Perſonæ.

PROLOGUS
PHÆDRIA adoleſcens.
PARMENO ſervus.
THAIS meretrix.
GNATHO paraſitus.
CHÆREA adoleſcens.
THRASO miles.
PYTHIAS ancilla.
CHREMES ſenex.
ANTIPHO adoleſcens.
DORIAS ancilla.
DORUS eunuchus.
SANGA ſervus.
SOPHRONA nutrix.
LACHES ſenex.

Perſonæ mutæ.

STRATO militis ſervus.
SIMALIO ſervus.
DONAX ſervus.
SYRICUS ſervus.
SANNIO ſervus.
PAMPHILA adoleſcentula, omnibus amica.

EUNU-

EUNUCHI ARGUMENTUM
C. Sulpitio Apollinari autore.

SOrorem falsò dictitatam Thaidis,
Id ipsum ignorans, miles advexit Thraso,
Ipsíque donat. Erat hæc civis Attica.
Eidém Eunuchum, quem emerat, tradi jubet
Thaidis amator Phædria, ac rus ipse abit,
Thrasoni exoratus biduum concederet.
Ephebus frater Phædriæ puellulam
Cum deperiret dono missam Thaidi,
Ornatu Eunuchi induitur: suadet *Parmeno*:
Introiit; vitiat virginem: sed Atticus
Civis repertus frater ejus, collocat
Vitiatam Ephebo. Phædriam exorat Thraso.

PROLOGUS.

SI quisquam est, qui placere se studeat bonis
Quàm plurimis, & minimè multos lædere:
In his poëta hic nomen profitetur suum.
Tum si quis est, qui dictum in se inclementiùs
Existimavit esse, sic existimet; sciat,
Responsum, non dictum esse: quia læsit prior.
Qui benè vertendo, & easdem describendo malè,
ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas:
Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit,
Atque in Thesauro scripsit, causam dicere
Priùs,

Prius, unde petitur, aurum quare sit summ,
Quàm illic,qui petit,unde is sit thesaurus sibi.
Aut unde in patrium monumentum pervenerit.
Dehinc ne frustretur ipse se, aut sic cogitet ;
Defunctus jam sum,nihil est quod dicat mihi :
Is nè erret,moneo,& desinat lacessere :
Habeo alia multa,quæ nunc condonabitur,
Quæ proferentur post,si perget lædere
Ita,ut facere instituit, nunc quam acturi sumus
Menandri Ennuchum, postquam ædiles emerunt,
Perfecit,sibi ut inspiciundi esset copia.
Magistratus cum sibi adesset, occœpta est agi.
Exclamat,furem,non poëtam,fabulam
Dedisse,& nihil dedisse verborum tamen :
Colacem esse Nævi.& Plauti veterem fabulam :
Parasiti personam inde ablatam, & militis.
Si id est peccatum, peccatum imprudentia est
Poëtæ,non qui furtum facere studuerit,
Id ita esse,vos jam judicare poteritis.
Colax Menandri est : in ea est parasitus Colax,
Et miles gloriosus : eas se non negat
Personas transtulisse in Ennuchum suam
Ex Græca : sed eas fabulas factas prius
Latinas, scisse sese, id vero pernegat,
Quòd si personis iisdem ut aliis non licet :
Qui magis licet currentes servos scribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Parasitum edacem,glorioſum militem,
Puerum supponi,falli per servum senem,
Amare, odisse, suspicari ? Denique
Nullu est jam dictum,quod non dictum sit prius.
Quare æquu est vos cognoscere, atq; ignoscere,

Quæ

Quæ veteres factitârunt, si faciunt novi.
Date operam, & cum silentio animadvertite,
Ut pernoscatis, quid sibi Ennuchus velit.

ACTUS I. SCENA I.

PHÆDRIA, PARMENO.

PH. QUid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem
Cum accersor ultro? an potius ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?
Exclusit, revocat, redeam? non, si me obsecret.
PA. Siquidē hercle possis, nil priùs, neq; fortius:
Verùm si incipies, neque perficies gnaviter.
Atque ubi pati non poteris, cùm nemo expetet,
Infectâ pace, ultrò ad eam venies, indicans,
Te amare, & ferre non posse: actum est, illicet,
Peristi: eludet, ubi te victum senserit. (gita,
PH. Proin' tu, dum est tempus, etiam atq; etiā cogita,
PA. Here, quæ res in se neque consilium, neque modum
Habet ullum, eam consilio regere non potes.
In amore hæc ómnia insunt vitia, injuriæ,
Suspiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rursum, incerta hæc si tu postules,
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quam si des operam, ut cum ratione insanias.
Et quod nunc tute tecum îratus cógitas:
Egone illam? quæ illum? quæ me? quæ non? sine modò,
Mori me malim: sentiet qui vir siem:
Hæc verba, mehercule, una falsa lacrumula,

Quam,

Quam, oculos terendo miserè, vix vi expresserit,
Restinguet: & te ultrò accusabis, & ei dabis
Ultrò supplicium. PH. indignum facinus! nunc ego &
Illam scelestam esse & me miserum sentio:
Et tædet: & amore ardeo: & prudens, sciens,
Vivus, vidénsque pereo: nec quid agam, scio.
PA. Quid agas? nisi ut te redimas captum quam queas
Minimo: si nequeas paulu'o, at quanti queas:
Et ne te afflictes. PH. itene suades? PA. si sapias:
Neque præterquam quas ipse amor molestias
Habet, addas; & illas, quas habet, recte feras
Sed ipsa egreditur nostrì fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACTUS I. SCENA II.

THAIS, PHÆDRIA, PARMENO.

T. MIseram me! vetor ne illud gravius Phædria
Tulerit; neve aliorsum, atq; ego feci, acceperit.
Quod heri intromissus non est. PH. totus, Parmeno,
Tremo, horreóq; postquam adspexi hanc. PA. bono animo es:
Accede ad ignem hunc, jam calescès plus satis.
T. Quis hoc loquitur? hem, tun' eras mi Phædria?
Quid hic stabas? cur non rectâ introibas? P. ceterum
De exclusione verbum nullum. T. quid taces?
PH. Sanè, quia verò hæ mihi patent semper fores;
Aut quia sum apud te primus. T. missa istæc face
PH. Quid missa? ô Thais, Thais, utinã esset mihi

Pars æqua amoris tecum;ac pariter fieret, ut
Aut hoc tibi doleret itidem,ut mihi dolet;
Aut ego istuc abs te factum nihili penderem.
T. Ne crucia te obsecro anime mi,mi Phædria.
Non pol,quo quenquam plus amem,aut plus diligam,
Eo feci,sed ita erat res: faciundum fuit.
PA. Credo, ut fit, misera præ amore exclusit hunc foras.
T.Siccine ais Parmeno? age,sed huc qua gratia
Te accersi jussi,ausculta. PH. fiat. T.dic mihi
Hoc primum potin'est hic tacere? PA. Egóne? optumè.
Verum heus tu, lege hac, tibi meam adstringo fidem:
Quæ vera audivi,taceo, & contineo optumè:
Sin falsum,aut vanum,aut fictum est. continuò palam est:
Plenus rimarum sum,hac atque illac perfluo.
Proin tu,taceri si vis,vera dicito.
T. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.
PA. Potest taceri hoc. T.ibi tum matri parvolam
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptam, PH. civemne? arbitror?
Certum non sciæus: matris nomen & patris
Dicebat ipsa: Patriam, & signa cætera
Neq; scibat, neq; per ætatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat,è prædonibus,
Unde emerat,se audisse, abreptam è Sunio.
Mater,ubi accepit,cœpit studiosè omnia
Docere, educere ita uti si esset filia.
Sororem pleriq; esse credebant meam.

Ego cum illo, quo cum uno rem habebam tum, hospite,
Abii huc: qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.
P. Utrumq; hoc falsum est effluet, T, quî istuc? Pa. quia
Neq; tu unò eras contenta, neque solus dedit:
Nam hic quoque bonam, magnamq; partem ad te attulit,
T. Ita est: sed sine me pervenire quo volo.
Interea miles? qui me amare occœperat,
In Cariam est profectus, te interea loci
Cognovi, tute scis; post illa quam intumum
Habeam te; & mea consilia ut tibi credam omnia.
Ph. Neq; hoc quidem tacebit Parmeno, P. oh, dubium ne id est?
T. Hoc agite amabo. mater mea illic mortua est
Nuper, ejus frater aliquantum ad rem est avidior.
Is ubi hanc forma videt honesta virginem,
Et fidibus scire, pretium sperans, illico
Producit, vendit, forte fortuna affuit
Hic meus amicus, emit eam dono mihi.
Imprudens harum rerum, ignarúsque omnium
Is venit: postquam sensit me tecum quoque
Rem habere, fingit causas, ne det, sedulo:
Ait, si fidem habeat, se iri præpositum tibi
Apud me, ac non id metuat, ne, ubi eam acceperim,
Sese reliquam, velle se illam mihi dare,
Verum id vereri, sed, ego quantum suspicor,

Ad virginem animum addiecit. PH. etiamne amplius ?
T. Nil : nam quæſivi. nunc ego eam, mi Phædria,
Multæ ſunt cauſæ, quamobrem cupio abducere:
Primúm, quod ſoror eſt dicta: præterea, ut ſuis
Reſtituam, ac reddam. ſola ſum : habeo hîc neminem
Neque amicum, neque cognatum, quamobrem, Phædria,
Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.
Id amabo adjuta me, quò id fiat faciliùs.
Sine illum priores partes, hoſce aliquot dies,
Apud me habere, nihil reſpondes ? PH. peſſuma,
Ego quicquam cum iſtis factis tibi reſpondeam ?
PA. Hei noſter ! laudo ; tandem perdoluit : vir es.
PH. At ego neſciebam quorſum tu ires : Parvola
Hinc eſt abrepta : eduxit mater pro ſuâ :
Soror eſt dicta : cupio abducere, ut reddam ſuis.
Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt denique :
Excludor ego, ille recipitur : quâ gratiâ ?
Niſi illum plus amas, quàm me : & iſtam nunc times,
Quæ advecta eſt, ne illum talem præripiat tibi.
T. Egon' id timeo ? PH. quid te ergò ſollicitat ? cedo.
Num ſolus ille dona dat ? nunc ubi ero am

Benignitatem sensisti in te claudier ?
Nonne, ubi mihi dixti, cupere ex Æthiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus,
Quæsivi ? ennuchum porrò dixti velle te,
Quia solæ utuntur his reginæ : repperi.
Heri minas viginti pro ambobus dedi :
Tamen contemptus abs te, hæc habui in memoria :
Ob hæc facta abs te spernor. T. quid isthuc Phædria ?
Quanquam illam cupio abducere, atque hac re arbitror
Id fieri posse maxumè : veruntamen,
Potius quam te inimîcum habeam, faciam ut jusseris.
PH. Utinam istuc verbum ex animo ac vere diceres ;
Potius quam te inimicum habeam, si istuc crederem
Sincerè dici, quidvis possem perpeti.
PA. Labascit, victus uno verbo quam citò !
T. Ego non ex animo misera dico ? quam joco
Rem voluîsti à me tandem, quin perfeceris ?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem ut concedas solum. PH. siquidem biduum :
Verùm ne fiant isti viginti dies.
T. Profectò non plus biduum, aut. PH. aut ? nihil moror
T. Non fiet hoc modo sine te exorem. PH. scilicet
Faciundum est, quod vis. T. meritò amo te. PH. bene facis.

Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum.
Ira facere certum est. mos gerundus est Thaidi.
Tu huc, Parmeno, fac illi adducantur. PA. maxumé.
PH. In hoc biduum, Thais, vale. T. mi Phædria.
Et tu. nunquid vis aliud? PH. egóne quid velim?
Cum milite isto præsens absens ut sies:
Dies noctésque ames me: me desideres:
Me somnies: me expectes: de me cogites:
Me speres: me te oblectes: mecum tota sis:
Meus fac sis postremò animus, quando ego sum tuus.
T. Me miseram! forsitan hic mihi parvam habeat fidem,
Atque ex aliarum ingeniis nunc me judicet.
Ego pol, quæ mihi sum conscia, hoc certò scio,
Neque me finxisse falsi quicquam, neque meo
Cordi esse quenquam chariorem hoc Phædria:
Et quicquid hujus feci, causa virginis
Feci: nam me ejus spero fratrem propemodum
Jam repperisse, adolescentem adeó nobilem: &
Is hodie venturum ad me constituit domum.
Concedeam hinc intrò, atque expectabo dum venit.

ACTUS II. SCENA I.

PHÆDRIA, PARMENO.

PH. FAc ità, ut jussi: deducantur isti. PH. faciam. PA. ædiligenter.
PA. Fiet. PH. at maturè. PA. fiet. PH. satin, hoc mandatum est tibi?
PA. Ah! rogitare? quasi difficile fiet. utinam

Utinam aliquid facile invenire possis Phædria.
Hoc quam peribit. PH. ego quoque unà pereq
quod mi est charius.
Nè isthuc tam iniquo patiare animo. PA. mi-
nimè, quin
Effectum dabo, sed nunquid aliud imperas?
PH. Munus nostrum ornato verbis, quod pote-
ris; &
Istum æmulum, quod poteris, ab ea pellito.
PA. Memini, tametsi nullus moneat. PH. eg-
rus ibo, atque ibi manebo.
PA. Censeo. PH. sed heus tu! PA. quid vis
PH. censen' posse me obstirmare, &
Perpeti, nè redeam interea? *PA.* tene? nq
hercle arbitror:
Nam aut jam revertêre, aut mox noctu te ad
gent horsum insomnia.
PH. Opus faciam, ut defaniger usque, ingren
ut dormiam.
PA. Vigilabis lassus; hoc plus facies. *PH*
ah! nihil dicis, *Parmeno*,
Ejiciunda hercle hæc mollities animi: nim
me indulgeo.
Tandem ego non illa carcam, si sit opus, vel o
tum triduum? *PA.* hui!
Universum triduum? vide quid agas. PH. si
sententia.
PA. Dii boni, quid hoc morbi est? adeón' ho
mines immutarier
Ex amore, ut non cognoscas eundem esse? ho
nemo suis
Minus ineptus, magis severus quisquam, nec m
gis continens.

Sed quis hic est, qui huc pergit? at at, hic quidem est parasitus Gnatho
Militis, ducit secum una virginem huic dono: papæ?
Facie honestā: mirum, ni ego me turpiter hodie hîc dabo
Cum meo decrepito hoc eunucho. Hæc superat ipsam Thaidem.

ACTUS II. SCENA II.

GNATHO, PARMENO.

G. DII immortales, homini homo quid præstat? stulto intelligens.
Quid interest? hoc adeo ex hac re venit in mentem mihi:
Convêni hodie advenientem quendam mihi loci hinc atque ordinis,
Hominem haud impurum, itidem patriæ qui abligurierat bona.
Video sentum, squalidum, ægrum, pannis sordidisque obsitum.
Quid isthuc, inquam, ornati est? quoniam miser, quod habui, perdidi.
Hem! quò redactus sum? omnes noti me atque amici deserunt.
Hîc ego illum contempsi præ me: quid homo, inquam, ignavissime?
Iráne parâsti te, ut spes nulla reliqua in te sit tibi?
Simul consilium cum re amisisti? viden' me ex eadem ortum loco?
Qui color, nitor, vestitus, quæ habitudo est corporis?

OMNIA habeo, neque quicquam habeo: nil cùm est, nil desit tamen.
At ego infelix neque ridiculus esse, neque plagas pati
Possum. Quid tu his rebus credis fieri? Totâ erras viâ.
Olim isti fuit generi quondam quæstus apud seclum prius.
Hoc novum est aucupium: ego adeo hanc primus inveni viam.
Est genus hominum qui esse primos se omnium rerum volunt;
Nec sunt: hos consector; hisce ego non paro me ut rideant;
Sed his ultro arrideo, & eorum ingenia admiror simul:
Quicquid dicunt, laudo: id rursum si negant, laudo id quoque:
Negat quis, nego: ait, aio: postremò imperavi egomet mihi
Omnia assentari. is quæstus nunc est multò uberrimus
P. Scitum hercle hominem! Hic homines prorsum ex stultis insanos facit.
G. Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum ubi venimus,
Concurrent læti mi obviam cupedinarii omnes,
Certarii, lanii, coqui, fartores, piscatores, aucupes.
Quibus & re salvâ & perditâ profueram, & prorsum sæpe:
Salutant: ad cœnam vocant: adventum gratulantur.

Ille

Ille ubi miſer famelicus, videt me eſſe in tantum honorem,
Et tam facilè victum quærere; ibi homo cœpit: me obſecrare,
Ut ſibi liceret diſcere id de me. Sectari juſſi:
Sipote, tanquam philoſophorum habent diſciplinæ ex ipſis
Vocabula, paraſiti itidem ut Gnathonici vocentur.
P. Viden'? otium & cibus quid faciat alienus? G. ſed ego ceſſo
Ad Thaidem hanc deducere, & rogitare ad cœnam ut veniat?
Sed Parmenonem ante oſtium Thaidis triſtem video,
Rivalis ſervum. Salva res eſt: nimirum hic homines fringent.
Nebulonem hunc certum eſt ludere. P. hicce hoc munere arbitrantur
Suam Thaidem eſſe. G. plurimâ ſalute Parmenonem
Summum ſuum impertit Gnatho. quid agitur? P. ſtatur. G. video:
Nunquidnam hîc, quod nolis, vides? P. te. G. credo, at nunquid aliud?
P. Quî num? G. quia triſtis es. P. nihil equidem. G. nè ſis; ſed quid videtur
Hoc tibi mancipium? P. non malum hercle. G. uro hominem. P. ut falſus animi eſt.
G. Quam hoc munus gratum Thaidi arbitrare eſſe? P. hoc nunc dices,
Ejectos hinc nos. OMNIUM rerum heus viciſſitudo eſt.

G. Sex ego te totos, Parmeno, hos menses quietum reddam,
Nè sursum deorsum curfites; néve usque ad lucem vigiles.
Ecquid beo te? P. men'? papæ! G. sic soleo amicos. P. laudo.
G. Devinco te fortasse: tu profecturus aliò fueras.
P. Nusquam. G. tum tu igitur paulum da mihi operæ, fac ut admittar
Ad illam. P. agè modò, nunc tibi patent fores hæ, quia istam ducis.
G. Num quem evocari hinc vis foras? P. sine biduum hoc præterreat:
Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortunatus,
Næ tu istas, faxo, calcibus sæpè insultabis frustra.
G. Etiam nunc hic stas, Parmeno? eho! nunnam tu hîc relictus custos,
Nè quis fortè intermuncius clàm à milite ad istam currat?
P. Facetè dictum, mira verò, militi quæ placent.
Sed video herilem filium minorẽ huc advenire.
Miror quid ex Peiræo abierit: nam ibi custos publicè est nunc.
Non temerè est: & properans venit: nescio quid circumspectat.

ACTUS

ACTUS II. SCENA III.

CHÆREA, PARMENO.

C. Occidi,
Neque virgo est usquam; neque ego, qui illam è conspectu amisi meo,
Ubi quæram? ubi investigem? quem percon-ter? quam insistam viam?
Incertus sum; una hæc spes est; ubi ubi est, diu celari non potest.
O faciem pulchram! deleo omnes dehinc ex animo mulieres:
Tædet quotidianarum harum formarum. P. ecce autem alterum!
De amore nescio quid loquitur. ô infortunatum senem!
Hic verò est, qui si amare occœpecit; ludum, jocúmque
Dices fuisse illum alterum, præut hujus rabies quæ dabit.
C. Ut Dî illum Deæque senium perdant, qui me hodie remoratus est:
Méque adeò, qui restiterim, tum autem, qui illam non flocci fecerim.
Sed eccum Parmenonem: salve. P. quid tu es tristis? quidve alacris?
Unde is? C. egone? hercle nescio, neque unde eam, neque quorsum eam:
Ità prorsum oblitus sum mei.
P. Quî quæso? C. amo. P. ehem! C. nunc te Parmeno ostendis, qui vir sies.
Scis te sæpé mihi pollicitum esse: Chærea, aliquid inveni Modo

Modò quod ames : in ea re utilitatem ego faciam ut noſcas meam.
Cum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.
P. Agè inepte. C. hoc hercle factum eſt, faciſis nunc promiſſa appareant.
Sive adeò digna res eſt, ubi tu nervos intendas tuos.
Haud ſimilis virgo eſt virginum noſtrarum quas matres ſtudent
Demiſſis humeris eſſe, vincto pectore, ut graciles ſient.
Siqua eſt habitor paulò, pugilem eſſe aiunt: deducunt cibum :
Tametſi bona eſt natura, reddunt curatura junceas:
Itaque ergò amantur. P. quid tua iſthæc? C. nova figura pris. P. papæ
C. Color verus, corpus ſolidum, & ſucci plenum. P. annì? C. ſedecim.
P. Fios ipſe. C. hanc tu mihi vel vì, vel clám, vel precariò
Fac tradas: meâ nihil refert, dum potiar modo.
P. Quid virgo? cuja eſt? C. neſcio hercle. P. unde eſt? C. tantundem. P. ubi habitat?
C. Nè id quidem. P. ubi vidiſti? C. in via. P quâ ratione amiſiſti?
C id equidem adveniens mecum ſtomachabar modo:
Neque quenquam eſſe ego hominem arbitror cui magis bonæ
Félicitates omnes advertæ ſient.

P. Quid

P. Quid hoc est sceleris? C. perii. P. quid factum est? C. rogas?
Patris cognatum atque æqualem Archidemidē
Noſtin'? P. quid ni? C. is, dum ſequor hanc, fit mihi obviam.
P. Incommodè hercle. C. immò enimverò infeliciter:
Nam incommoda alia ſunt dicenda, Parmeno:
Illum, liquet mihi dejerare, his menſibus
Sex vel ſeptem prorſum non vidiſſe proxumis,
Niſi nunc, cum minime vellem, minimeq; opus fuit.
Elio, nonne hoc monſtri ſimile eſt? quid ais? P. maxume.
C. Continuò accurrit ad me, quàm longè quidē,
Incurvus, tremulus labiis demiſſis, gemens:
Heus, heus, tibi dico Chærea, inquit. Reſtiti.
Scin' quid ego te volebam? dic, cras eſt mihi judicium, quid tum? ut diligenter nuncies
Patri: advocatus mane mihi eſſe ut meminerit.
Dum hæc loquitur, abiit hora, rogo, numquid velit.
Rectè, inquit, abeo; cum huc reſpicio ad virginē
Illa ſeſe interea commodum huc advorterat
In noſtram hanc plateam. P. mirum, ni hanc dicit, modo
Huic quæ data eſt dono. C. huc eum advenio, nulla erat,
P. Comites ſecuti ſcilicet ſunt virginem?
C. Verum: paraſitus cum ancilla. P. ipſa eſt, ſcilicet.
Deſine, jam conclamatum eſt. C. alias res agis.
P. Iſtuc ago equidem. C. noſtin' quæ ſit? die mihi: aut

Vidistin? P. vidi, novi: scio, quò abducta sit.
C. O Parmeno mi, nostin? P. novi. C. & scis, ubi siet?
P. Huc deducta est ad Thaidē: ei dono data est.
C. Quis is est tam potens cum tanto munere hoc? P. miles Thraso.
Phædriæ rivalis. C. duras fratris partes prædicas.
P. Immo enim, si scias quod donum huic dono contra comparet,
Tum magis id dicas. C. quodnam quaso hercle? P. Eunuchum. C. illúmne obsecro,
Inhonestum hominem, quem mercatus est heri, senem, mulierem?
P. Isthunc ipsum. C. homo quatietur certè cum dono foras.
Sed istam Thaidem non scivi nobis vicinam. P. haud diu est.
C. Perii, nunqnamne etiam me illam vidisse? ehodum! dic mihi,
Estne ut fertur, forma? P. sane. C. at nihil ad nostram hanc. P. alia res est.
C. Obsecro te hercle, Parmeno, fac ut potiar. P. faciam sedulò, ac
Dabo operam adjutabo, nunquid me aliud vis.
C. quo nunc is? P. domum,
Ut mancipia hæc, ita uti jussit frater deducam ad Thaidem.
C. O fortunatum illum Eunuchum, qui quidem in hanc detur domum.
P. Quid ita? C. rogitas? summa forma semper conservam domi
Videbit, colloquetur, aderit unà in unis ædibus,

Cibum nonnunquam capiet cum ea, interdum propter dormiet.

P. Quid si nunc tute fortunatus fias. C. qua re, Parmeno?

Responde. P. capias tu illius vestem. C. vestem? quid tum postea?

P. Pro illo te deducam. C. audio. P. te esse illum dicam. C. intelligo.

P. Tu illis fruare commodis, quibus tu illum dicebas modò

Cibum una capias, adsis, tangas, ludas, propter dormias:

Quandoquidem illarum neque quisquam te novit, neque scit qui sies.

Præterea forma, & ætas ipsa est, facilè ut te pro Eunucho probes.

C. Dixisti pulchrè: nunquam vidi melius consilium dari.

Age eamus intro: nunc jam orna me, abduc, duc, quantum potes.

P. Quid agis? jocabar equidem. C. garris. P. perii quid ego egi miser?

Quò trudis? perculeris jam tu me, tibi equidem dico, mane.

C. Eamus. P. à pergin'? C. certum est. P. vide ne nimium calidum hoc sit modò.

C. Non est profecto: sine. P. at enim isthæc in me cudetur faba. C. ah.

P. Flagitium facimus. C. an id flagitium est, si in domum meretricium

Deducar, & illis crucibus, quæ nos, nostramque adolescentiam

Habent despicatam, & quæ nos semper omnibus cruciant modis,

Nunc referam gratiam atque eas itidem fallam
ut ab illis fallimur?
An potiùs hæc pati? æquum est fieri, ut à me
ludatur dolis.
Quod qui rescierint, culpent? Illud meritò fa-
ctum omnes putent.
P. Quid istuc? Si certum est facere, facias:
verùm nè pòst conferas
Culpam in me. C. non faciam. P. jubésne? C.
Jubeo, cogo, atque impero.
P. Nunquam defugiam autoritatem: sequere.
C. Dii vortant bene.

ACTUS III. SCENA I.

THRASO, GNATHO, PARMENO.

T. MAgnas verò agere gratias Thais mihi?
G. Ingentes. T. ain' tu? læta est?
G. non tam ipso quidem
Dono, quàm abs te datum esse: id verò sèriò
Triumphat. P. huc provisò, ut ubi tempus fiet,
Deducam. sed eccum militem. T. est istuc
datum
Profectò mihi, ut sint grata, quæ facio, omnia.
G. Advorti hercle animum. T. vel rex sum per
maximas,
Mihi agebar: quicquid feceram, aliis non item.
G. Labere alieno magno parvam gloriam
Verbis sæpe in se transmovet, qui habet salem
Quod in te est. T. habes. G. rex te ergo in
oculis? T. scilicet.
G. Gestire. T. vero, credere omnem exercitum,

Consilia.

Consilia. G. mirum. T. tum si cubi eum satietas
Hominum, aut negotî si quando odium ceperat,
Requiescere ubi volebat, quasi: nostin'? G. scio.
Quasi ubi illam expueret miseriam ex animo. T. tenes.
Tum me convivam solum abducebat sibi. G. hui.
Regem elegantẽ narras. T. immo sic homo est
Perpaucorum hominum. G immo nullorum arbitror,
Si tecum vivit. T. invidere omnes mihi,
Mordere clanculum, ego non flocci pendere.
Illi invidere miserè verum unus tamen
Impensè, elephantis quem Indicis præfecerat.
Is ubi molestus magis est, Quæso, inquam, Strato,
Eóne es ferox, quia habes imperium in belluas?
G. Pulchrè mehercle dictum, & sapienter, papæ!
Jugulâras hominem. quid ille? T. mutus illico.
G Quid ni esset? P. Dii vostram fidem! hominem perditum,
Miserúmque & illum sacrilegum? T. quid. Illud, Gnatho,
Quo pacto Rhodium tetigerim in convivio
Nunquid tibi dixi? G. nunquam: sed narra, obsecro.
Plùs millies jam audivi. T. unã in convivio
Erat hic, quem, dico, Rhodius, adolescentulus.
Fortè habui scortum: cœpit ad id alludere,
Et me irridere. Quid ais, inquam, homo impudens!

LEPUS túte es,& pulpamentum quæris. G. ha, ha, hæ!
T. Quid est? G. facetè, lepidè, lautè, nihil suprà.
Tuum te obtecro, hoc dictum erat? vetus credidi.
T. Audieras? G. sæpe, & fertur in primis. T. meum est.
G. Doler dictum imprudenti adolescenti, & libero.
P. At te Dii perdant. G. quid ille quæso? T. perdirus.
Risu omnes, qui aderant, emoriri, denique
Metuebant omnes jàm me. G. non injuriâ.
T. Sed heus tu! purgón' ego me dè isthac Thaidi,
Quòd eam me amare suspiciatur? G. nihil minus.
Immo magìs auge suspicionem. T. cur? G. rogas?
Scín'? si quando illa mentionem Phædriæ
Facit, aut si laudat, te ut malè ùrat. T. sentio.
G. Id ut nè siat, hæc res sola est remedio.
Ubi nominabit Phædriam: tu Pamphilam
Continuó: si quando illa dicet, Phædriam
Comessatum intromittamus: tu Pamphilam
Cantatum provocemus. Si laudabit hæc
Illius formàm: Tu, hujus contrà. Denique
Tu pàr pari referto, quod eam mordeat.
T. Siquidem me amaret, tum isthuc prodesset, Gnatho.
G. Quando illud, quod tu das, expectat, atque amat,
Jamdudum amat te; jamdudum illi facilè fit,
Quod doleat: metuet semper, quem ipsa nunc capit.

Fructum, nè quando iratus tu aliò conferas.
T. Bene dixti: at mihi istíhuc non in mentem venerat.
G. Ridiculum: non enim cogitâras: caterùm, Idem hoc túte meliùs quantò invenisset Thraso?

ACTUS III. SCENA II.

THAIS, THRASO, PARMENO, GNATHO, PYTHIAS.

THA. AUdine vocem visa sum modò militis: Atq; eccum! salve mi Thraso. THR. ô Thais mea,
Meum suavium, quid agitur? ecquid nos amas
De fidicina istíhac? PAR. quàm venustè! quod dedit
Principium adveniens! THA. plurimum merito tuo.
GNA. Eamus ergò ad cœnam: quid stas? PAR. hem alterum!
Ex homine hunc natum dicas. THA. ubi vis, non moror.
PAR. Adibo, atq; assimulabo, quasi nunc exeam.
Iuráne, Thais quopiàm es? THA. ehem Parmeno,
Bene feciſti: hodie iura. PAR. quó? THA. ecquid hunc vides?
PAR. Video, & me tædet: ubi vis, dona adsunt tibi
A Phædria. THR. quid stamus? cur non imus hinc?
PAR. Quæso hercle ut liceat, pace quod fiat tuâ,

Dare

Dare huic quæ volumus, convenire & colloqui.
THR. Perpulchro credo dona, haud noſtris ſimilia.
PAR. Res indicabit, heus jubete iſtos foras
Exire, quos juſſi, ocyús, procede tu huc.
Ex Æthiopia eſt uſquè hæc. THR. hîc ſunt tres minæ
GN. Vix PAR. Ubi tu es, Dore? accede huc: hem eunuchum tibi,
Quàm liberali facie, quam ætate integra!
THA. Ità me dîamẽt, honeſtus eſt. Par quid tu ais, Gnatho?
Nunquid habes quod contemnas? Quid tu autem, Thraſo?
Tacent: ſatis landant. fac periculum in literis,
Fac in palæſtra, in muſicis: quæ liberum
Scire equum eſt adoleſcentem, ſolertem dabo.
THR. Ego illum Eunuchum, ſi ſit opus, vel ſobrius.
PAR. Atq; hæc qui miſit, non ſibi ſoli poſtulat
Te vivere, & ſuã cauſã excludi cæteros:
Neque pugnas narrat, neque cicatrices ſuas
Oſtentat: neque tibi obſtat; quod quidam facit.
Verùm, ubi moleſtum non erit, ubi tu voles,
Ubi tempus tibi erit, ſat habet, ſi tum recipitur.
THR. Apparet ſervum hunc eſſe domini pauperis,
Miſerique. GN. nam hercle nemo poſſet, ſat ſcio,
Qui haberet, qui pararet alium, hunc perpeti.
PAR. Tace tu, quem ego puto eſſe infra omnes infimos.
Homines: nam, qui huic animum aſſentari induxeris,

Et iam amma te petere cibum posse arbitror.
THR. Jámne imus? THA. hos priùs introducam; &, quæ volo,
Simul imperabo: postea continuò exeo.
THR. Ego hinc abeo: tu istã operire. P. haud còvenit.
Unà cum amica ire imperatorem in via.
THR. Quid tibi ego multa dicam? Domini similes es.
GN. Ha, ha, hæ? THR. Quid rides? GN. isthuc, quod dixti modò,
Et illud de Rhodio dictum in mentem venit.
Sed Thais exit. THR. abi: præcurre, ut sint domi omnia
Parata. GN. fiat. THA. diligenter, Pythias,
Fac cures, si chremes huc forte advenerit,
Ut ores, primùm ut maneat; si id non commodum est,
Ut redeat: si id not poterit, ad me adducito.
PY. Ità faciam. THA. quid, quid aliud volui dicere?
Hem! curate istam diligenter virginem,
Domi adsitis facite. THR. eamus. THA. vos me sequimini.

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES, PYTHIAS.

CH. PRofectò quanto magis magísque cogito,
Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum:
Ità me video ab eâ astutè labefactarier,

Jam

Jam tum, cùm primùm jussit me ad se accersier
(Roget quis, quid tibi cum illa? ne nôram quidem.
Ubi veni: causam, ut ibi manerem, repperit?
Ait rem diuinam fecisse & rem seriam
Velle agere mecum, jam tum erat suspicio
Dolo malo hæc fieri omnia: ipsa accumbere
Mecum, mihi sese dare, sermonem quærere.
Ubi friget, huc evasit, quàm pridem pater
Mihi & mater mortui essent: dico, jam diu.
Rus Sunii ecquod habeam, & quàm longè à mari.
Credo ei placere hoc: sperat se à me avellere.
Postremo, ecqua indè parva periisset soror,
Ecquis cum ea una: quid habuisset, cùm perit;
Ecquis eam posset noscere. Hæc cur quæriret?
Nisi illa fortè, quæ olim periit parvola
Soror, hanc se intendit esse, ut est audacia.
Verùm ea si vivit, annos nata est sedecim.
Non major: Thais, ego quàm sum, majuscula est.
Misit porrò orare, ut venirem serio,
Aut dicat quid volt, aut molesta nè siet.
Non hercle veniam tertiò, heus, heus! PY. hîc quis est?
CH. Ego sum Chremes. PY. ô capitulum lepidissimum!
CH. Dico ego mî insidias fieri. PY. Thais maximo
Te orabat opere ut cras redires. CH. rus eo.
PY. Fac, amabó. CH. non possum, inquam. PY. at apud nos hîc mane.
Dum redeat ipsa. CH. nihil minùs. PY. cur mi Chremes?

CH.

CH. Malam rem! abis hinc? PY. si istuc, ita certum est tibi,
Amabò, ut illùc transeas, ubi illa est. CH eo.
PY. Abi Dorias, citò hunc deduce ad militem.

ACTUS III. SCENA IV.

ANTIPHO.

AN. HEri aliquot adolescentuli coimus in Peiræo,
In hunc diem ut de symbolis essemus. Chæream ei rei.
Præfecimus: dati annuli: locus, tempus constitutum est:
Præteriit tempus: quo in loco dictum est, parati nihil est.
Homo ipse nusquam est: neque scio quid dicam, aut quid conjectem:
Nunc milii hoc negoti cæteri dedêre, ut illum quæram:
Idque adeò visam, si domi est: quisnam hinc à Thaide exit?
Is est, an non est? ipsus est. quid hic hominis? qui est hic ornatus?
Quid illud mali est? nequeo satis mirari, neque conjicere.
Nisi quicquid est, procul hinc libet priùs, quid sit, scisciari.

ACTUS III. SCENA V.

CHÆREA, ANTIPHO.

CH. NUnquid hic est? nemo est. nunquis hinc me sequitur? nemo homo est.

Jámne

Jámne erumpere hoc licet mihi gaudium? p
Jupiter!
Nunc est profectò interfici cum perpeti Qui
possum:
Nè hoc gaudium contaminet vita aliquâ æg Qui
tudine.
Sed neminémne curiosum intervenire nu Ne
mihi,
Qui me sequatur, quóque eam rogitando o Ibi
tundat, enecet?
Quid gestiam, aut quid lætus sim, quo pergam It
unde emergam, ubi siem
Vestitum hunc nactus, quid mihi quæram, s AN
nus sum, ánne insaniam?
AN. Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam CH
video velle, inibo,
Chærea, quid est quòd sic gestis? quid sibi hi Nu
vestitus quærit?
Quid est quòd lætus sis? quid tibi vis? sati'n Il
sanus? quid me
Aspectas? quid taces? CH. ô festus dies ho C
minis! amice
Salvè: nemo omnium est quem ego magis nunc C
cuperem videre quam te.
AN. Narra isthuc, quaeso, quid fiet CH, immo I
ego te obsecro hercle ut audias.
Nôstín' hanc, quam frater amat? AN. novi T
nempe opinor Thaidem.
CA, Istam ipsam. AN. sic commemineram, A
CH. quædm hodie est ei dono data
Virgo: quid ego ejus tibi nunc faciem prædi-
cem, aut laudem Antipho,
Cùm ipsum me nôris, quàm elegans formarum
spectator siem? In

a hac commotus sum. AN. aín' tu? CH. primum dices, scio, si videris.
Quid multa verba? amare cœpi: fortè fortunâ domi
Quidam erat enuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi:
Neque is deductus etiam tum ad eam; summonuit me Parmeno
Ibi servus, quod ego arripui. AN. quid id est? CH. tacitus cittùs audies:
Ut vestem cum illo mutem, & pro illo jubeam me illuc ducier.
AN. Pro enuchón'? CH. sic est. AN. quid tandem ex ea re ut caperes cõmodi? CH. Rogas? viderem, audirem, essem unà quâcum cupiebam, Antipho.
Num parva causa, aut parva ratio est? traditus sum mulieri.
Illa illico ubi me accepit, læta verò ad se abducit domum,
Commendat virginem. AN. cui? tibine? CH. mihi. AN. satis tuò tamen.
CH. Edicit, nè vir quisquam ad eam adeat; & mihi, nè abscedam, imperat.
In interiore parte ut maneam solus cum solâ. Annuo,
Terram intuens modeste. AN. miser. CH. ego inquit, ad cœnam hinc eo.
Abducit secum ancillas: puellæ, quæ circum illam essent, manent,
Novitiæ puellæ. continuo hæc adorant ut lavet,
Adhortor properent, dum apparatur, virgo in conclavi sedet. Sus-

Suſpectans tabulam quandam pictam, ubi
rat pictura hæc, Jovem
Quo pacto Danaæ miſiſſe aiunt quondam
gremium imbrem aureum.
Egomet quoque id ſpectare cœpi: & quia co
ſimilem luſerat
Jam olim ille ludum, impendiò magis anim
gaudebat mihi,
Deum ſeſe in hominem convertiſſe, atque p
alienas tegulas
Veniſſe clanculum, per impluvium ſucum
ctum mulieri.
At quem Deum? Qui templa cœli ſumma
nitu concutit.
Ego homuncio hoc non facerem? ego illud
rò ità feci, ac lubens.
Dum hæc mecum reputo, accerſitur lavatu
interea virgo.
It, lavit, redit: deinde illam in lecto illæ coll
carunt.
Sto expectans, ſi quid mihi imperent, ve
una, heus tu, inquit, Dore,
Cape hoc flabellum, & ventulum huic ſic facit
dum lavamur.
Ubi nos laverimus, ſi voles lavato, accip
triſtis.
AN. Tum equidem iſthuc os tuum impude
videre nimiùm vellem,
Scatis quis eſſet, flabellum tenere te aſinu
tantum.
CH. Vix elocuta eſt hoc, foras ſimul omnes pr
ruunt ſe:
Abeunt lavatum. Perſtrepunt, ità ut fit, dom
ubi abſunt. Intere

Interea ſomnus virginem opprimit, ego limis adſpecto
Sic per flabelum clanculum, & ſimul alia circumſpecto,
Satín' explorata ſint video eſſe: peſſulum oſtio obdo.
AN. Quid tum? CH. quid tum, fatue! AN. fateor. CH. egon' occaſionem
Mihi oſtentatam, tam brevem, tam optatam, tam inſperatam,
Amitterem? tum pol ego is eſſem verè, qui aſſimulabar.
AN. Sanè hercle, ut dicis, ſed interim de ſymbolis quid actum eſt?
CH. Paratum eſt. AN. frugi es: ubi? domin'? CH. immò apud libertum Diſcum.
AN. Perlongè eſt: ſed tantò ocyùs properemus; muta veſtem.
CH. Ubi mutem? perii: nam domo exulo nunc; metuo fratrem,
Nè intùs ſit: porrò autem, pater nè rure redierit jam.
AN. Eamus ad me: ibi proxumum eſt ubi mutes. CH. rectè dicis.
Eamus: & de iſthac ſimul, quo pacto porrò poſſim
Potiri, conſilium volo capere una tecum. AN. fiat.

ACTUS

ACTUS IV. SCENA I.

DORIAS.

ITà me dii bene amant, quantum ego illum vidi, nonnihil timeo
Misera,nè quam ille hodie insanu' turbam faciat,aut vim Thaidi.
Nam postquam iste advenit Chremes adolescens frater virginis militem,
Rogat illum admitti ut jubeat: ille continuò irasci,neque
Negare audere: Thais porrò instare,ut hominem inviter id
Faciebat retinendi illius causâ; quia illa quæ cupiebat
De sorore ejus indicare, ad eam rem tempus non erat.
Invitat tristis: mansit ibi, illa cum illo sermonem occipit.
Miles verò sibi putare adductum ante oculos æmulum;
Voluit facere contrá huic ægrè: heus, inquit, puer! huc Pamphilum
Accerse,ut delectet hic nos; illa exclamat,minimè gentium.
Tun' in convivium illam? miles tendere inde abjurgium.
Interea aurum sibi clam mulier demit,dat mihi ut auferam;
Hoc est signi, ubi primum poterit, sese illinc subducet, scio.

ACTUS

ACTUS IV. SCENA II.

PHÆDRIA.

Dum rus eo, cœpi egomet mecum inter vîas,
Ita ut fit, ubi quid in animo eſt moleſtiæ;
Aliam rem ex alia cogitare, & ea omnia in
Pejorem partem: quid opu'ſt verbîs? dum hæc puto,
Præterii imprudens villam longè jam abieram
Cùm ſenſi, redeo rurſum, malèverò me habens.
Ubi ad ipſum veni diverticulum, conſtiti:
Occœpi mecum cogitare, hem! biduum hic
Manendum eſt ſoli ſine illa? quid tum poſtea?
Nihil eſt: quid? nihil? ſi non tangendi copia eſt,
Eho? ne videndi quidem erat? ſi illud non licet,
Saltem hoc licebit: certe extremâ lineâ
Amare, haud nihil eſt: villam prætereo ſciens.
Sed quid hoc, quod timida ſubito egreditur Pythias?

ACTUS IV. SCENA III.

PYTHIAS, DORIAS, PHÆDRIA.

Py. UBi illum ego ſceleroſum miſera, atque impium inveniam? aut ubi
Quæram? hoccine tam audax facinus facere eſſe auſum? Ph. perii: hoc quid ſit vereor.
Py. Qnin inſuper etiam ſcelus, poſtquam ludificatus eſt virginem,

Veſtem omnem miſeræ diſcidit; tum ipſam capillo conſcidit.
Ph. Hem, Py. qui nunc ſi detur mihi;
Ut ego unguibus facile illi in oculos involvem venefico!
Ph. Profecto neſcio quid abſente nobis turbatum eſt domi.
Adibo quid iſtuc? quid feſtinas? aut quem quæris Pythias.
Py. Hem Phædria, egon' quem quæram? abi hinc quo dignus es cum donis tuis
Tam lepidis. Ph. quid iſtuc eſt rei?
Py. Rogas me? eunuchum quem dediſti nobis, quas turbas dedit?
Vitiavit virginem, quem heræ dederat dono miles, Ph. quid ais?
Py. Perii, Ph. temulenta es, Py. Utinam ſic ſient, mihi qui male volunt.
D. Au, obſecro mea Pythias, quod iſtuc nam monſtri fuit?
Ph. Inſanis? qui iſtuc facere eunuchus potuit? Py. ego illum neſcio
Qui fuerit: hoc, quod fecit, res ipſa indicat.
Virgo ipſa lacrumat: neque cum rogites quid ſit, audet dicere.
Ille autem, bonus vir nuſquam apparet; etiam hoc miſera ſuſpicor,
Aliquid domo abeuntem abſtuliſſe, Ph. Nequeo mirari ſatis.
Quo abire ignavos ille poſſit longius, niſi ſi domum
Forte ad nos rediit, Py. viſe amabo, num ſit, Ph. jam faxo ſcies.

Do.

Do. Perii, obsecro tam infandum facinus, mea tu, ne audivi quidem.
Py. At pol ego amatores audieram mulierum esse eos maxumos.
Sed nihil potesse: verum miseræ non in mentem venerat.
Nam illum aliquò conclûssem, neque illi commisissem virginem.

ACTUS IV. SCENA IV.

PHÆDRIA, DORAS, PYTHIAS, DORIAS

Ph. EXi foras secleste: at etiam restitas?
Fugitivè prodi, malè conciliate, Do. obsecro, Ph. oh.
Illud vide, os ut sibi distorsit carnufex.
Quid huc reditio est? quid vestis mutatio est?
Quid narras? paululum si cessassem Pythia,
Domi non offendissem, ita jam adornabat fugam.
Py. Habesne hominem, amabo? Ph. qnid ni?
Py. O factum bene.
Do. Istuc pol verò bene, Py. Ubi est? Ph. rogitas? non vides?
Py. Videam obsecro, quem? Ph. hunc scilicet, Py. quis hic est homo?
Ph. Qui ad vos deductus hodie est, Py. hunc, oculis suis,
Nostrarum nunquam quisquam vidit, Phædria.
Ph. Non vidit? Py. An tu hunc credidisti esse obsecro
Ad nos deductum? Ph. namque alium habui neminem, Py. au.
Ne comparandus hic quidem ad illum est, ille erat,

Honeſta facie & liberali, *Ph.* Ita viſus eſt
Dudum, quia variâ veſte exornatus fuit:
Nunc tibi videtur fœdus, quia illam non habet.
Py. Tace, obſecro: quaſi verò paulùm interſiet,
Ad nos deductus hodie eſt adoleſcentulus,
Quem tu verò videre velles, Phædria.
Hic eſt vetus, vietus, veternoſus, ſenex,
Colore muſtelino. *Ph.* hem! quæ hæc eſt fabula?
Eo redigis me, ut quid egerim egomet neſciam.
Eho tu, enim' ego te? Do. emiſti. *Py.* jube mihi denuò
Reſpondeat. *Ph.* roga. Py. veniſtin' hodie ad nos? negat.
At ille alter venit annos natns ſedecim:
Quem ſecum adduxit Parmeno. *Ph.* agedum, hoc mihi expedi,
Primùm unde habes iſtam quam habes veſtem? taces?
Monſtrum hominis! non dicturus? Do. venit Chærea.
Ph. Fratérne? Do. ità eſt. Ph. quando? Do. hodie. Ph. quàm dudum? Do. modò.
Ph. Quîcum? Do. cum Parmenone. Ph. nôráſne eum priús
Do. Non: nec quis eſſet unquam audieram dicier.
Ph. Unde igitur meum fratrem eſſe ſciebas? Do. Parmeno
Dicebat eum eſſe: is dédit hanc mihi veſtem.
Ph. occìdi. Do.

DO. Meam ipse induit: post unà ambo abierunt foras.

PY. Jam satis credis sobriam esse me, & nil mentitam tibi?
Jam satis certum est virginem vitiatam esse?
PH. agè nunc bellua,
Credis huic quod dicat? *PY.* quid isti credam? res ipsa indicat.

PH. Concede istuc paululúm: audín'? eitam paulúlum: sat est,
Dicdum hoc rursum: Chæreán'tnam vestem detraxit tibi?

DO. Factum. *PH.* & eâ, est indutus. DO. factum, *PH.* & pro te huc deductus est. D. ita

PH. Jupiter magne, ô sceleſtum atque audacem hominem? *PY.* væ mihi?
Etiam nunc non credis indignis nos esse irrisas modis?

PH. Mirum, ni tu credas quod iste dicat, quid agam nescio.
Heus tu negato rursum: possúmne ego hodie ex te exculpere
Verum? vidistin'fratrem Chæream? DO. non. *PH.* non potest sine
Malo fateri. video: sequere hác: modò ait, modô negat.
Ora me. *DO.* obsecro te verò *Phædria* *PH.* I intro nunc jam. DO. hoi, hei,

PH. Alio pacto honestè quomodo hinc nunc abeam, nescio;
Actum est siquidem, tu me hîc etiam nebulo ludificabere?

PY. Parmenonis tam scio esse hanc technam quàm me vivere.

DOR. Sic est, PY. inveniam hodie, parem ubi pol referam gratiam.
Sed nunc quid faciendum censes, Dorias?
DOR. de isthac rogas
Virgine? PY. ità utrùm taceam, an prædicem. DOR. tu pol. si sapis,
Quod scis nescis, neque de eunucho, neque de vitio virginis.
Hac re & omni turbâ evolves te, & illi gratum feceris.
Id modò dic, abisse Dorum. PY. ita faciam.
DOR. sed videón' Chremem?
Thais jam aderit. PY. quid ita? DO. quia cum inde abeo, jam tunc inceperat
Turba inter eos. PY. aufer aurum hoc: ego scibo ex hoc, quid fiet.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES, PYTHIAS.

CH. ATat, data hercle verba mihi sunt, vicit vinum quod bibi.
At dum accubabam, quàm videbar mihi esse pulchrè sobrius!
Postquam surrexi, neque pes, neque mens satis suum officium facit.
PY. Chreme. CH. quis est? ehem Pythia, vah? quánto nunc formosior
Videre, quàm dudum! PY. certè quidem tu pol multò alacrior.
CH. Verbum herclè verum hoc est: SINE Cerere & Libero friget Venus.
Sed Thais multò antè venit? PY. anne abiit jam à milite? CH.

CH. Jamdudum ætatem. Lites sunt inter eos
factæ maximæ
PY. Nil dixit tum, ut sequerêre sese? CH. ni
hil, nisi abiens mihi innuit.
PY. Eho? nonne id sat erat? CH. at nesciebam
id dicere illam, nisi quia
Correxit miles, quod intellexi minûs: nam
me extrusit foras.
Sed eccam ipsam? mirror ubi huic ego ante-
vorterim.

ACTUS IV. SCENA VI.

THAIS, CHREMES, PYTHIAS.

T. CRedo equidem illum jam affuturum
esse, illam ut eripiat: sine
Veniat: atque, si illam digito attigerit uno,
oculi illico
Effodientur, usquè eò ego illius ferre possum
ineptias,
Et magnifica verba, verba dum sint: verùm
enim si ad rem conferentur, vapulabit.
C. Thais, ego jamdudum hic adsum. T. ô mi
Chreme, teipsum expectabam:
Scin' tu turbam hanc propter te esse factam
& adeó ad te attinere hanc
Omnem rem? C. ad me? quî? quasi isthuc
T. quia dum tibi sororem studeo
Reddere, & restituere, hæc atque hujusmodi
sum multa passa.
C. Ubi ea est? T. domi apud me, C. ehem.
T. quid est?

Edncta ità, uti téque illâque dignum eſt.
C. quid ais? T. id quod res eſt:
Hanc tibi dono do, neque repeto pro illâ abs
te quicquam pretii.
C. Et habetur,& referetur à me. Thais, tibi ità
uti merita es,
Gratia. T. at enim cave ne priùs, quàm hanc à
me accipias, amittas
Chreme: nam hæc ea eſt, quam miles à me vi
nnnc venit ereptum.
Abi tu; ciſtellam Pythias, domo effer cum mo-
numentis
C. Vidén' tu illum, Thais? P. ubi ſita eſt?
T. in riſco, odioſa, ceſſas?
C. Militem ſecum ad te quantas copias addu-
cere?
At at. T, nnm formidoloſus? obſecro, es mi
homo? C. apageſis.
Ego formidoloſus! nemo eſt hominum qui
vivat minús.
T. Atque ità opus eſt. C. au? metuo, qualèm
tu me eſſe hominem exiſtimes.
T. Immo hoc cogitato: quîcum res tibi eſt,
peregrinus eſt,
Minùs potens qnàm tu, minùs notus, amicorum
hîc habens minus.
C. Scio iſthuc Sed: TU QUOD cavere poſſis,
ſtultum admittere eſt.
Malo ego nos proſpicere, quàm hunc ulciſci
acceptâ injnriâ,
Abi tu, atque oſtium obſera intùs, dum ego hinc
tranſcurro ad forum.
Volo ego adeſſe hîc advocatos nobis in turba
hac. T. mane. C. Melius

C. Melius est. T. mane. C. omitte: jam adero.
T. nil opus est istis, Chrene.
Hoc dic modó. Sororem illam tuam esse, & te parvam virginem
Amisisse, nunc cognôsse: signa ostende. P. adsunt. T. cape.
Si vim faciet, in jus ducito hominem: intellexin'? C. probé.
T. Fac animo hæc' præsenti dicas, C. faciam.
T. attolle pallium.
Perii HUIC ipsi opus patrono est, quem defensorem paro.

ACTUS IV. SCENA VII.

THRASO, GNATHO, SANGA, CHREMES, THAIS.

THR. HAnccine ego ut contùmeliam tam insignem in me acciplam, Gnatho?
Mori me, satius est, Simalio, Donax, Syrisce, sequimini.
Primùm ædes expugnabo. G. rectè. THR. virginem eripiam. GN. probé.
THR. Malè multabo ipsam. GN. pulchré.
THR. in medium huc agmen cum vecti Donax;
Tu, Simalio, in sinistrum cornu; tu, Syrisce, in dexterum.
Cedo alios: ubi centurio est Sanga, & manipulus furum? S. eccum? adest.
THR. Quid, ignave? periculo' pugnare, qui istum hue portes, cogitas?
S. Egóne? imperatoris virtutem noveram, & vim militum

Sine sanguine hoc fieri non posse, qui abstergerem vulnera:

THR. Ubi alii? S. qui, malúm, alii? solus Sannio servat domum.

THR. Tu hosce instrue: hîc ego ero post principia: indè omnibus signum dabo.

GN Illuc est sapere: ut hosce instruxit, ipsus sibi cavit loco.

THR. Idem hocce Pyrrhus factitavit. C. vidén' tu Thais, quam hic rem agit? Nimirum consilium illud rectum est de occludendis ædibus.

TH. Sanè, quòd tibi nunc vir videatur esse, hic nebulo magnus est:

Nè metuas. THR. quid videtur? G. fundum tibi nunc nimis vellem dari;

Ut tu illos procul hinc ex occulto cæderes facerent fugam.

THR. Sed eccam Thaidem ipsam video, GN. quàm mox irruimus! THR. mane.

OMNIA priùs experiri verbis, quàm armis: sapientem decet.

Qui scit, an, quæ jubeam, sine vi faciat? G. Dii vostram fidem!

QUANTI est sapere! nunquam accedo, quin abs te abeam doctior.

THR. Thais, primùm hoc mihi responde cum tibi do istam virginem,

Dix'tan' mihi hos dies soli dare te? TH. quid tum postea? THR. rogas,

Quæ mihi ante oculos amatorem coràm adduxti tuum?

TH. Quid cum illo ut agas? THR. & cum eo te clàm subduxisti mihi.

TH.

TH. Libuit, THR. Pamphiliam ergo huc redde nisi vi mavis eripi.
C. Tibi illam reddat? aut tu eam tangas, omnium? G ah! quid ais? tace.
C. Quid tu tibi vis? THR. ego non tangam meam? C. tuam autem, furcifer?
G. Cave sis: nescis, qui maledicas nunc vero C. non tu hinc abis?
Scin'tu, ut tibi res se habeat? si quicquam hodie hic turbæ cœperis,
Faciam ut hujus loci, dieique, meique semper memineris.
G. Miseret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.
C. Diminuam ego caput tuum hodie, nisi abis G. a'n'vero canis?
Siccine agis? THR. quis tu es homo? quid tibi vis? quid cum illâ rei tibi est?
C. Scibis, principiò eam esse dico liberam. THR. hem! C. civem Atticam. THR. hui!
C. Meam sororem. THR. os durum, C. miles nunc adeò edico tibi,
Ne vim facias ullam in illam. Thais, ego eo ad Sophronam
Nutricem, ut eam adducam, & signa ostendam hæc. THR. tun'me prohibeas,
Meam ne tangam? C. prohibeo, inquam. G. audin'tu? hic furti se alligat.
C. Satin'hoc est tibi? THR. hoc idem tu ais Thais? TH. quære, qui respondeat.
THR. Quid nunc agimus? G. quin redeamus: jam hæc tibi aderit supplicans

Ultro

ultro. THR. credín'? G. immo certé: novi ingenium mulierum?
NOLUNT, ubi velis; ubi nolis, cupiunt ultro. THR, bene putas,
G. Jam dimitto exercitum? THR, ubi vis G. Sanga, ità uti fortes decet.
Milites, domique focíque fac viciſſim ut memineris.
S. Jamdudum EST animus in patinis, G. frugi es. THR. vos me hac ſequimini.

ACTUS V. SCENA I.

THAIS, PYTHIAS.

T. PErgin' ſceleſta mecum perplexè loqui? Scio, neſcio: abiit, audivi: ego non affui.
Non tu iſthuc mihi dictura apertè es, quicquid eſt?
Virgo conciſſâ veſte lacrumans obticet.
Eunuchus abiit quamobrem? quid factum eſt taces?
P. Quid tibi ego dicam miſera? illum eunuchum negant,
Fuiſſe. T. quis fuit igitur? iſte Chærea.
T. Qui Chærea? P. iſte ephebus frater Phædriæ,
T. Quid ais? venificam! P. atqui certò comperi.
T. Quid is, obſecro, ad nos? quamobrem adductus eſt, P. neſcio.
Niſi amâſſe credo Pamphiliam, T. hem miſera, occidi.
Infelix, ſiquidem tu iſthæc vera prædicas.
Num id lacrumat virgo? P. id opinor. T. quid ais, ſacrilega?
Iſthucine interminata ſum hinc abiens tibi;

P. Quid

P. Quid facerem? ità ut tu justi, soli credita est;
T. Scelesta, OVEM lupo commisisti, dispudet,
Sic mihi data esse verba: quid hominis illic est;
P. Hera mea, tace, obsecro; salvæ sumus: hominem
Habemus ipsum. T. ubi is est; P. hem! ad sinistram: non vides?
En! T. video, P. comprehendi jube, quantum potest.
T. Quid illi facies, stulta? *P.* quid faciam, rogas?
Vide amabò, si non, cùm adspicias, os impudens.
Videtur. T. non, P. tum quæ ejus confidentia est.

ACTUS V. SCENA II.

CHÆREA, THAIS, PYTHIAS.

C. APud Antiphonem uterque, mater & pater.
Quasi deditâ operâ, domi erant, ut nullo modo
Introire possem, quin viderent me; interim
Dum ante ostium sto, notus mihi quidam obviàm
Venit: ubi vidi, ego me in pedes, quantum queo,
In angiportum quoddam desertum, inde item
In aliud, indè in aliud: ità miserrimus
Fui fugitando, nè quis me cognosceret.

Sed

Sed estne hæc Thais, quam video? ipsa est, hæreo.
Ah! quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?
T. Adeamus. Bone vir, Dore, salve: dic mihi Aufugistin'? C. hera factum. T. satin' id tibi placet?
C. Non. T. credin'te impune habiturum; C. unam hanc noxiam
Mitte: si aliam unquam admisero ullam, occidito.
T. Num meam sævitiam veritus es? C. non. T. quid igitur?
C. Hunc metui, ne me criminaretur tibi.
T. Quid feceras? C. paululum quiddam. P. ehho! paululum impudens?
An paululum esse hoc tibi videtur, virginem Vitiare civem? C. conservam esse credidi.
P. Conservam? vix me contineo quin involvem in
Capillum: monstrum! etiam ultrò derisum advenit.
T. Abi hinc, insana, P. quid ità vero? debeam,
Credo isti quicquam furcifero, si id fecerim: Præsertim cum se servum fateatur tuum.
T. Missa hæc faciamus. Non te dignum C. hæc ea.
Feciſti: nam si ego digna hâc contumeliâ Sum tua sanè, at tu indignus qui faceres tamen.
Neque adepol, quid nunc consili capiam, scio,
De virgine hâc: ita conturbasti mihi

Rationes

Rationes omnes, ut eam non possim suis.
Ita ut æquum fuerat, atque ut studui, tradere,
ut
Solidum parerem hoc mihi beneficium,
Charea.
C. At nunc dehinc spero æternam inter nos
gratiam
Fore, Thais, sæpè ex hujusmodi re quapiam, &
MALO ex principio magna familiaritas
Conflata est. Quid, si hoc quispiam voluit
Deus?
T. Equidem pol in eam partem accipióque,
& volo.
C. Immo ità quæse: unum hoc scito, contu-
meliæ
Non me fecisse causâ, sed amoris. T. scio,
Et pol propterea magis nunc ignosco tibi.
Non adeò inhumano ingenio sum, Charea,
Neque tam imperita, ut, quid amor valeat,
nesciam.
C. Te quoque jam, Thais, ità me di bene a-
ment amo.
P. Tum pol abisto tibi, hera cavendum in-
telligo.
C. Non ausim, P. nihil tibi quicquam credo
T, desipas.
C. Ego me tuæ comendo & committo fidei.
Nunc ego te in hac re mihi oro ut adjutrix,
fies.
Te mihi patronam cupio, Thais, te obsecro;
Emoriar, si non hanc uxorem duxero.
T. Tamen, si pater. C. quid ah! volet certò
scio,

Civis modò hæc sit, T. paululum opperirier
Si vis, jam frater ipse hîc aderit virginis :
Nutricem accersitum iit ; quæ illam aluit parvolam :
In cognoscendo túte ipse aderis, Chærea.
C. Ego vetò maneo, T. vísne interea, dum is venit,
Domi opperiamur potiùs, quàm hîc ante ostium ?
C. Immo, percupio, *P.* quam tu rem actura, obsecro ; es,
T. Nam quid ità ? *P.* rogitas ? hunc tu iu ædes cogitas
Recipere posthac ; T. cur non ; P. crede hoc meæ fidei,
Dabit hic aliquam pugnam denuo, T. au tace, obsecro.
P. Parùm perspexisse ejus vidêre audaciam.
C. Non faciam *Pythias*, *P.* Non pol, credo, Chærea,
Nisi si commissum non erit, C. quin *Pythias*,
Tu me servato, *P.* neque pol servandum tibi
Quicquam dare ausim, neque te servare, apage te.
T. Optumé, adest ipse frater. C. perii hercle ; obsecro,
Abeamus intro, Thais : nolo, me in via
Cum hac veste videat, T. quamobrem tandem ? an quia pudet ?
C. Idipsum, *P.* idipsum : virgo veró. T. î præsequar.
Tu isthic mane, ut Chremem introducas, *Pythias*.

ACTU

ACTUS V. SCENA III.

PYTHIAS, CHREMES, SOPHRONA

P. QUid? quid venire in mentem nunc possit mihi?
Quidnam? quî referam illi sacrilego gratiam,
Qui hunc suppositit nobis? C. move verò ocyùs
Te, nutrix. S. moveo. C. video, sed nil promoves.
P. Jámne ostendisti signa nutricii? C. omnia.
P. Amabó, quid ait? cognoscintne? C. ac memoriter.
P. Bene ædepol narras: nam illi faveo virgini.
Ite intró: jam dudum hera vos expectat domi.
Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video: vide ut otiosus sit, si dîis placet.
Spero me habere, quî hunc meo excruciem modo.
Ibo intró, de cognitione ut certum sciam:
Post exibo, atque hunc perterrebo sacrilegũ.

ACTUS V. SCENA IV.

PARMENO, PYTHIAS.

P. REviso quidnam Chærea hic rerum gerat.
Quod si astu rem tractavit, diî vostram fidem,
Quantam, & quam veram laudem capiet Parmeno?
Nam ut omittam, quòd ei amotem difficillimum, &

Carissimum

Cariſſimum ab meretrice avara, virginem,
Quam amabat, eam confeci ſine moleſtia,
Sine ſumptu, ſine diſpendio : tum hoc alterum,
Id vero eſt, quod ego mihi puto palmarium,
Me repperiſſe, quomodo adoleſcentulus
Meretricum ingenia & mores poſſit noſcere ;
Maturè ut cùm cognôrit perpetuó oderit.
Quæ dum foris ſunt, nihil videtur mundius,
Nec magis compoſitum quicquam, nec magis elegans.
Quæ, cum amatore ſuo cùm cœnant, liguriunt.
Harum videre ingluviem, ſordes, inopiam,
Quàm inhoneſta ſolæ ſint domi, atque avidæ cibi,
Quo pacto ex jure heſterno panem atrum vorent,
Noſſe omnia hæc, ſalus eſt adoleſcentulis.
P. Ego pol te pro iſtis dictis & factis, ſcelus,
Ulciſcar, ut nè impune in nos illuſeris.

ACTUS V. SCENA V.

PYTHIAS, PARMENÔ.

PY. PRô Deûm fidem! facinus fœdum. ô infelicem adoleſcentulum!
O ſceleſtum Parmenonem, qui iſtum huc adduxit! PA. quid eſt?
PY. Miſeret me : itaque, ut ne viderem, miſera huc effugi foras.
Quæ futura exempla dicunt in eum indigna?
PA. ô Jupiter!

Quæ

Quæ illæc turba est? numnam ego perii? adibo, quid isthuc, Pythias?
Quid ais? in quem exempla fient; PY. rogitas, audaciſſime?
Perdidiſti iſtum quem adduxti pro eunucho adoleſcentulum.
Dum ſtudes dare verba nobis. PA. quid ità? aut quid factum eſt? cedo.
PY. Dicam. Virginem iſtam, Thaidi hodie quæ dono data eſt,
Scin'eam hinc civem eſſe? & ejus fratrem apprime nobilem?
PA. Neſcio. PY. atqui ſic inventa eſt: eam iſte vitiavit miſer.
Ille ubi id reſcivit factum frater violentiſſimus.
PA. Quidnam fecit? PY. colligavit primùm eum miſeris modis
PA. colligavit! hem! PY. atque equidem orante, ut ne id faceret, Thaide.
PA. Quid ais! PY. nunc minatur porro ſeſe id quod mœchis ſolet fieri
Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim.
PA. quâ audaciâ
Tantum facinus audet? PY. quid ità tantum? PA. an non hoc maximum eſt?
Quis homo pro mœcho unquam vidit in domo meretricia.
Deprendi quenquam? PY. neſcio. PA. at ne hoc neſciatis, Pythias,
Dico, edico vobis, noſtrum eſſe illam herilem filium. PY. hem!
Obſecro, an is eſt? PA. ne quam in illum Thais, vim fieri ſinat.

Atque

Atque adeô autem cur non egomet intrò eo;
PY. vide, *Parmeno*,
Quid agas, nè neque illi prosis, & tu pereas:
nam hoc putant,
Quicquid factum est, ex te esse ortum. PA.
quid igitur faciam miser?
Quidve incipiam; ecce autem video rure re-
deuntèm senem.
Dicam huic, an non; dicam hercle: etsi mihi
magnum malum
Scio paratum: sed necesse est, huic ut subve-
niat. PY. sapis:
Ego abeo intrò: tu isti narrato ordine, ut fa-
ctum siet.

ACTUS V. SCENA VI.

LACHES, *PARMENO*.

LA. EX meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri, neque urbis odium me unquam
percipit,
Ubi satias cœpit fieri, commuto locum.
Sed éstne ille noster *Parmeno*? & certè ip-
sus est.
Quem præstolare, *Parmeno*, hîc ante ostium?
PA. Quis homo est: hem! salvum te advenire,
here, gaudeo.
LA. Quem præstolare? *PA*. perii: lingua hæ-
ret metu. LA. hem!
Quid est quod trepidas; satí'ne salvæ; dic
mihi.
PA. Here, primùm te arbitrari id, quod res
est, velim:
Quicquid hujus factum est, culpâ non factum
est mea,

LA.

LA. Quid? PA. rectè ſanè interrogâſti oportuit,
Rem prænarrâſſe me. Emit quendam Phædria.
Eunuchum, quem dono huic daret, LA. cui? PA. Thaidi.
LA. Emit; perii hercle: quanti? PA. viginti minis.
LA. Actum eſt. PA. tum quandam fidicinam amet hic Chærea.
LA. Hem; quid; amat: an ſcit jam ille quid mali rearix ſier?
An în aſtu venit: ALIUD ex alio malum.
PA, Here, nè me ſpectes: me impulſore hæc non facit,
LA. Omitte de te dicere ego te, furcifer,
Si vivo: ſed iſthuc, quicquid eſt primùm expedi,
PA. Is pro illo eunucho ad Thaidem hanc deductus eſt.
LA. Pro eunuchón'? PA. ſic eſt: hunc pro mœcho, poſtea
Comprehendêre intus, & conſtrinxêre. LA. occidi.
PA. Audaciam meretricum ſpecta. LA. nunquid eſt
Aliud mali, damnive, quod non dixeris,
Reliquum? PA. tantum eſt, LA. ceſſón' huc intró irrumpere,
PA. Non dubium eſt quam mihi magnum ex hac re ſit malum,
Niſi, quia neceſſe fuit hoc facere, id gaudio,
Propter me hiſce aliquid eſſe eventurum mali

Nam

Nam jamdiu aliquam causam quærebat senex,
Quamobrem insigne aliquid faceret: is nunc repperit.

ACTUS V. SCENA VII.

PYTHIAS, PARMENO.

PY. NUnquam ædepol quicquam jam diu, quod magis vellem evenire,
Mihi evenit, quàm quod modó senex intro ad nos venit errans.
Mihi solæ ridiculo fuit, quæ, quid timeret, scîebam.
PA. Quid hoc autem est? PY. nunc id prodeo, ut conveniam Parmenonem.
Sed ubi, obsecro est? PA. mén'quærit hæc PY. atque eccum? video: adibo.
PA. Quid est inepta? quid tidi vis? quid rides? pergin'? PY. perii.
Defessa jam sum misera te ridendo, PA. quid itá? PY. rogitas?
Nunquam ædepol hominem stultiorem vidi, nec videbo ah?
Non potest satis narrari, quos ludos Præbueris intus.
At etiam primo callidum & disertum credidi hominem.
Quid? illicóne credere ea, quæ dixi, oportuit te?
An pœnitebat flagitij, te autore quod fecisset Adolescens, ni miserum insuper etiam patri indicares?
Nam quid illi credis animi tum fuisse, ubi vestem vidit

Illam

Illam esse eum indutum pater? quid? jam scis
te periisse?
PA. Ehem? quid dix'ti pessuma? an mentita
es, etiam rides?
Itan lepidum tibi ipsum est scelus, nos irride-
re? *PY.* nimiú n.
PA. Siquidem isthuc impunè habueris. *PY.*
Verúm? *PA.* reddam hercle.
PY. credo:
Sed in diem isthuc Parmeno est fortasse, quod
minitare:
Tu jam pendebis, qui stultum adolescentulum
nobilitas
Flagitiis, & eundem indicas: uterque in te
exempla edent.
PA. Nullus sum, *PY.* hic pro illo munere,
tibi honos est habitus, abeo,
PA. Egomet meo indicio miser, quasi sorex.
hodie perij.

ACTUS V. SCENA VIII.

GNATHO, THRASO.

GN. QUid nunc? quâ spe, aut quo consilio
huc imus? quid inceptas, Thraso
TH. Egóne? ut Thaidi me dedam, & faciam
quod jubeat, GN. quid est?
TH. Qui minùs huic, quàm Hercule servivit
Omphalæ? GN. exemplum placet,
Utinam tibi commitigari videam sandalio ca-
put?
Sed quid? fores crepuêre ah ea, quid autem
hoc est mali?
Hunc ego nunquam videram, etiam, quidnam
properans hinc profilit? ACTUS

ACTUS V. SCENA IX.

CHAEREA, PARMENO, PHAEDRIA, GNATHG, THRASO.

CH O Populares, ecquis me vivit hodie fortunatior?
Nemo hercle quisquam: nam in me planè dii potestatem suam
Omnium ostendêre, cui, tam subitò tot congruerint commoda.
PA. Quid hic lætus est: CH. O Parmeno mi, O mearum voluptatum omnium
Inventor, inceptor, perfector, scin' me, in quibus sim gaudiis?
Scis Pamphilam meam inventam civem? PA. audivi. CH. scis sponsam mihi?
PA. Bene. ità me dii ament factum, GN. audin'tu illum, quid ait? CH. tum autem Phædriæ,
Meo fratri, gaudeo amorem esse omnem in tranquillo: una est domus;
Thais patri se commendavit; in clientelam & fidem
Nobis dedit se. PA. fratris igitur Thais tota est. CH. scilicet,
PA. Jam hoc aliud est, quod gaudeamus: miles pellitur foras.
CH. Tum tu, frater, ubi ubi est, fac quamprimum hæc audiat. PA. visam domum.
T. Nunquid: Gnatho, dubitas, quin ego perpetuò perierim? GN. sine
Dubio, opinor. CH. quid commemorem primùm: aut quam laudem maximè:

Illum,

Illum, qui mihi dedit consilium ut facerem
an me, qui id aususim
Incipere: an fortunam collaudem quæ guber-
natrix fuit.
Quæ tot res, tantas, tam opportunè in unum
conclnsit diem? an
Mei patris festivitatem & facilitatem? O Ju-
piter,
Serva, obsecro hæc nobis bona. PH. Dî vo-
stram fidem incredibilia,
Parmeno modò quæ narravit: sed ubi est fra-
ter? C. præsò est. PH. gaudeo.
C. Satìs credo nihil: est Thaide hac, frater tuâ
dignius
Quod ametur: ita nostræ est omnis fautrix
familiæ. PH. hui: mihi
Illam laudas? T. perij quanto spei est minus;
tanto magis amo.
Obsecro, Gnatho: in te spes est. GN. quid vis
faciam? T. perfice hoc,
Precibus, pretio, ut hæream in parte aliqua
tandem apud Thaidem.
GN. Difficile est. T. si quid collibuit, novi te
hoc si effeceris,
Quodvis donum, præmium à me optato: id
optatum feres.
GN. Itane? T. sic erit. GN. hoc si efficio, po-
stulo ut mihi tua domus
Te præsẽte, absẽte pateat, invocato ut sit locus
Semper. T. do fidem ità futurum. GN. ac-
cingar. PH. quem hîc ego audio?
O Thraso. T. Salvete. PH. tu fortasse, qnæ
facta hic sient,

Neſcis. T. ſcio. PH. cur ergo in his te ego conſpicor regionibus ?
TH. Vobis fretus. PH. ſcin' quam fretus? miles edico tibi,
Si in platea hac te offendero pòſt unquam ; nihil quod dicas mihi,
Alium quærebam, iter hac habui : peri iſti. GN. eia haud ſic decet.
PH. Dictum eſt. GN. non cognoſco voſtrum tam ſuperbum. PH. ſic erit.
GN. Priùs audite paucis: quod cùm dixero, ſi placuerit,
Facitote. PH. audiamus. GN. tu concede paulùm iſthùc. Thraſo.
Principio ego vos credere ambos hoc mihi vehementer velim,
Me, hujus quicquid facio, id facere maximè cauſa meâ :
Verùm idem ſi vobis prodeſt, vos non facere inſcitia eſt :
PH. Quid id eſt ? GN. militem rivalem ego recipiendum cenſeo. PH. hem,
Recipiendum ? GN. cogita modo : tu hercle cum illa Phædria
Et libenter vivis, etenim bene libenter victitas :
Et quod des paulum : & neceſſe eſt multum accipere Thaidem,
Ut tuo amori ſuppeditare poſſit ſine ſumptu tuo,
Ad omnia hæc magis opportunus, nec magis ex uſu tuo
Nemo eſt : principio et habet quod det, & dat nemo largiùs :

Fatuus est, insulsus, tardus, stertit noctésque
& dies:
Neque tu istum metuas nè amet mulier; pellas facilé, ubi velis.
PH. Quid agimus? GN. præterea hoc etiam, quod ego vel primum puto,
Accipit hominem nemo meliùs prorsus, neque prolixius.
PH. Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus est. CH, idem arbitror.
GN. Recte facitis, unam etiam hoc vos oro, ut me in vostrum gregem
Recipiatis: satis diu hoc jam saxum volvo.
P. recipimus.
CH. Ac libenter. GN. at ego pro isthoc, Phædria, & tu Chærea,
Hunc comedendum, & deridendum vobis præbeo. CH placet.
PH. Dignus est. G. Thraso, ubi vis, accede.
T. obsecro te, quid agimus?
G. Quid? Isti te ignorabant, postquam eis mores ostendi tuos,
Et collaudavi secundum facta & virtutes tuas
Impetravi. T. bene feciſti gratiam habeo maximam.
Nunquam etiam fui usquam, quin me omnes amarent plurimùm.
GN. Dixin' ego vobis, in hoc esse Atticam eloquentiam?
PH. Nihil præter promissum est. G. Ite hàc. Vos valete, & PLAUDITE.

P. TERENTII

HEAUTON-TIMORUME-NOS.

Acta Ludis Megalensibus. L. Cornelio Lentulo. L. Valerio Flacco Ædil. Curul. Egit Ambivius Turpio. Modos fecit Flaccus Claudi: Graeca est Menandru: Acta primum tibiis imparibus, deinde duabus dextris: acta etiam tertio. Ti. Sempronio. M. Juventio Coss.

Personæ.

Prologus.
Chremes, *senex.*
Menedemus, *senex.*
Clitipho, *adolescens.*
Clinia, *adolescens.*
Syrus, *servus.*
Dromo, seruus.
Sostrata, *matrona.*
Phrygia, *ancilla.*
Bacchis, *meretrix.*
Antiphila, *amasia.*
Nutrix.

Personæ mutæ.

Archonides, *senex.*
Phanocrates, *senex.*

HEAU-

HEAUTONTIMORUMENI

Argumentum.

C. SULPICIO APOLLINARI AUTORE.

IN militiam proficiſci gnatum Cliniam.
Amantem Antiphilæ, compulit durus pater
Animique ſeſe angebat, facti paniteus,
Mox ut reverſus eſt, clàm patrem divortitur
Ad Clitiphonem is amabat ſcortum Bacchidés
Cùm accerſeret cupitam Antiphilam Clinia:
Ut ejus Baechis venit amica, ac ſervola
Habitù gerens Antiphilæ factum id, quo patrem
Sunm celaret Clitipho. hic techuis Syri
Decem minas meretricula aufert àſene.
Antiphila Clitiphonis reperitur ſoror,
Hunc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

PROLOGUS.

NE cui ſit voſtrùm mirum, cur partes ſeni,
Poæta dederit, quæ ſunt adoleſcentium?
Id primùm dicam: deinde, quòd veni, eloquar,
Ex integra Græca integram comœdiam
Hodie ſum acturus Heautontimorumenon;
Dùplex, quæ ex argumento facta eſt ſimplici.
Novam eſſe oſtendi, & quæ eſſet. nunc, qui ſcripſerit.
Et cuja Græca ſit, ni partem maxumam
Exiſtimarem ſcire voſtrûm, id dicerem.
Nunc, quam ob rem has partes didicerim, paucis dabo.

Oratorem voluit esse me, non prologum.
Vestrum judicium fecit: me actorem dedit,
Sed hic actor tantum poterit à facundia,
Quantum ille potuit cogitare commodè,
Qui orationẽ hanc scripsit, quam dicturus sũ:
Nam quod rumores dissulerunt malevoli,
Multas contaminasse Græcas, dum facit
Paucas Latinas: factum hic esse id non negat,
Neque se id pigere; & deinde facturum autumat,
Habet bonorum exemplum: quo exemplo sibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat,
Tum, quod nìalevolus vetus poeta dictitat,
Repentè ad studiù hunc se applicasse musicũ,
Amicum ingenio fretum, haud naturâ suâ:
Arbitrium vestrum, vestra existimatio
Valebit. quam ob rem omnes vos oratos volo
Nè plus iniquûm possit quàm æquûm oratio.
Facite æqui sitis, date crescendi copiam
Novarum, qui spectandi faciunt copiam
Sine vitiis: nè ille pro se dictum existumet,
Qui nuper fecit servo currenti in via
Decêsse populum, cur insano serviat?
De illius peccatis plura dicet, cum dabit
Alias novas, nisi finem maledictis facit.
Adeste æquo animo: date potestatem mihi
Stratariam agere ut liceat per silentium
Nè semper servus currens, iratus senex:
Edax parasitus, sycophanta autem impudens,
Avarus leno, assidue agendi sint mihi
Clamore summo, cum labore maximo
Meâ causâ, causam hanc justam esse, animum inducite.

Ut

Ut aliqua pars laboris minuatur mihi.
Nam nunc novas qui ſcribunt, nihil parcunt ſeni:
Laborioſa ſiqua eſt, ad me curritur;
Si levis eſt, ad alium mox defertur gregem.
In hac eſt pura oratio: experimini,
In utramque partem ingenium quid poſſit meum.
Si nunquam avarè pretium ſtatui arti meæ,
Et eum eſſe quæſtum in animum indxui maximum
Quàm maxumè ſervire voſtris commodis:
Exemplum ſtatuite in me, ut adoleſcentuli
Vobis placere ſtudeant potiùs quam ſibi.

ACTUS I. SCENA I.

CEREMES, MENEDEMUS, SENES.

CH. QUanquam hæc inter nos nupera notitia admodum eſt,
Indè adeò quòd agrum in proxumo hic mercatus es
Nec rei fere ſanè amplius quicquam fuit:
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
(Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto)
Facit, ut te audacter moneam, & familiariter.
Quod mihi vidêre præter ætatem tuam
Facere, & præterquam res te adhortatur tua,
Nam prô Deum atque hominum fidem? quid vis tibi?
Quid quæris? annos ſexaginta natus es.
Aut plus eo, ut conjicio, agrũ in his regionibus
Meliorem, neque pretii majoris nemo habet:
Servos complures: proinde quaſi nemo ſiet,

Ità túte attentè illorum officia fungere.
Nunquam tam manè ègredior, neque tam vesperi
Domum revertor, quin te in fundo conspicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre: denique
Nullum remittis tempus, neque te respicis.
Hæc non voluptati esse satis certò scio.
At enim(dices)me,Quantũ hic operisfiat,pœnitet:
Quod in opere faciundo operæ consumis tuæ
Si sumas in illis exercendis,plura agas.
ME. Chreme, tantum ab re tua est otij tibi,
Aliena ut cures,eáq; nihil quæ at te attinent?
CH. HOMO sum: humani nihil à me alienum puto,
Vel me monere hoc, vel percontari puta,
Rectum est,ego ut faciam:non est,te ut deterream.
ME.Mihi sic est usus:tibi ut opus est facto,face.
CH.An cuiquam est usus homini,se ut cruciet?
ME. mihi est.
CH.Si quid laboris est,nollem sed isthuc quid mali est?
Quæso, quid de te tantum meruisti? ME.hau. hoi?
CH. Nè lacruma: atque isthuc,quicquid est fac me ut sciam.
Nè retice, nè verere, crede,inquam,mihi,
Aut consolando aut consilio, aut re juvero.
ME. Scire hoc vis? CH. hac causâ equidem, quâ dixi tibi.
ME.Dicetur. CH. At istos rastros interea tamen.

Depono

Depone, nè labora. ME. minimé. CH. quem rem agis ?
ME. Ah ſine me, vacuum tempus nè quod dum mihi
Laboris, CH. non ſinam, inquam. ME. ah, non æquum facis.
CH. Hui? tam graves hos, quæſo? ME. ſic meritum eſt meum.
CH. Nunc loquere. ME. filium unicum adoleſcentulum
Habeo, (ah) quid dixi habere me? imò habui Chreme:
Nunc habeam necne, incertum eſt. CH. quid ità iſthuc? ME. ſcies;
Eſt è Corintho hic advena anus paupercula:
Ejus filium ille amare cœpit perdite,
Prope jam ut pro uxore haberet, hæc clàm me omnia.
Ubi rem reſcivi cœpi non humaniter,
Neque ut ægrotum animum decuit adoleſcentuli,
Tractare, ſed vi & via pervolgatâ patrum:
Quotidie accuſabam hem! Tibíne hæc diutius
Licere ſperas facere, me vivo patre,
Amicam ut habeas prope jam in uxoris loco:
Erras ſi id credis, & me ignoras, Clinia.
EGO. te meum eſſe, dici tantiſper volo,
Dum, quod te dignum eſt, facis, ſed ſi id non facis,
Ego, quod me in te ſit facere dignum, invenero.
Nulla adeò ex re iſthuc ſit, niſi ex nimio otio
Ego iſthuc ætatis non amori operam dabam

Sed in Asiam abii hinc propter pauperiem, atque ibi
Simul rem & gloriam armis belli repperi.
Postremò adeò res rediit: adolescentulus
Sæpe eadem & graviter audiendo victus est:
Ætate me putavit & sapientiâ
Plus scire, & providere, quam seipsam sibi:
In Asiam ad regem militatum abiit, Chreme.
CH. Quid ais? ME. clam me profectus, menses tres abest.
CH. Ambo accusandi: etsi illud inceptum tamen
Animi est prudentis signum, & non instrenui.
ME. Ubi comperi ex iis, qui ei fuêre conscii.
Domum revortor mœstus, atque animo ferè
Perturbato atque incerto præ ægritudine:
Assido, accurrunt servi: soccos detrahunt,
Video alios festinare, lectos sternere,
Cœnam apparare, pro se quisque sedulo
Faciebant, quò illam mihi lenirent miseriam.
Ubi video hæc, cœpi cogitare, Hem, tot meâ
Solius solliciti sunt causâ, ut me unum expleant?
Ancillæ tot me vestiant? sumptus domi
Tantos ego solus faciam? sed gnatum unicum,
Quam pariter uti his decuit, aut etiam amplius,
Quod illa ætas magis ad hæc utenda idonea est.
Ego eum hinc ejeci miserum injustitia meâ.
Malo quidem me dignum quovis deputem.
Si id faciam: nam usque dum ille vitam illam colet,

Inopem,

Inopem carens patria ob meas injurias,
Interea usque illi de me supplicium dabo,
Labòrans, quærens, parcens, illi serviens.
Ita facio prorsus: nihil relinquo in ædibus,
Nec vas, nec vestimentum: corrasi omnia.
Ancillas, servos, nisi eos qui opere rustico
Faciundo facilè victum exerceant suum,
Omnes produxi ac vendidi: inscripsi illico
Ædes mercede: quasi talenta ad quindecim
Coégi: agrum hunc mercatus sum: hic me exerceo:
Decrevi, tantisper me minus injuriæ,
Chreme, meo gnato facere, dum fiam miser:
Nec mihi fas esse ulla me voluptate hic frui,
Nisi ubi ille huc salvus redierit meus particeps.
CH. Ingenio te esse in liberos leni puto, &
Illum obsequentem si quis rectè aut cõmode
Tractaret, verum neque tu illum satis noveras.
Nec te ille: hoc ubi sit, ibi non verè vivitur.
Tu illum, nunquam ostendisti, quanti penderes
Nec tibi ille est credere ausus quæ est æquum patri.
Quod si esset factum, hæc nunquam evenissent tibi.
ME. Ita res est, fateor peccatum à me maximum est.
C. Menedeme, at porro rectè spero: & illũ tibi
Salvum affuturum esse hic confido propediem.
ME. Utinam ità di faxint. CH. facient nunc si commodum est.

Dionysia hic sunt, hodie apud me fis volo.
ME. Non possum. CH. cur non; quæso tandem aliquantulum
Tibi parce: idem abiens facere te hoc vult filius.
ME. Non convenit, qui illum, ad laborem impulerim,
Nunc me ipsam fugere: CH. siccine est sententia?
ME. Sic. CH. bene vale. ME. & tu. CH. lacrumas excussit mihi
Miseretque me ejus: sed, ut diei tempus est.
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad cœnam ut veniat: ibo, visam si domi est,
Nil opus fuit monitore: jamdudum domi
Præsto apud me esse aiunt: egomet convivas moror.
Ibo adeò hinc intro, sed quid crepuerunt fores?
Hinc à me quisnã egreditur? huc concessero.

ACTUS I. SCENA II.

CLITIPHO, CHREMES.

CL. Nihil adhuc est, quod vereare Clinia haudquaquam etiam cessant:
Et illum simul cum nuntio tibi hic affuturam
Hodie scio, proin tu solicitudinem istam falsam, quæ te
Excruciat, omittas. CH. quicum loquitur filius? CL. pater adest
Quem volui adibo, pater opportunè advenis.
CH. Quid id est? CL. hunc Menedemum nostin' nostrum vicinum? CH. probè.
CL. Huic

CL. Huic filium scis esse? CH. audivi esse in
Asia. CL. non est pater;
Apud nos est: CH. quid ais? CL. advenientem, è
navi egredientem illico
Adduxi ad cœnã: nam mihi magna cum eo jam
indè usquè à pueritia
Semper fuit familiaritas. CH. voluptatem ma-
gnam nuncias:
Quàm vellem Menedemum invitatum, ut no-
biscum hodie esset amplius,
Ut hanc lætitiam nec opinanti primus ei obji-
cerem domi:
Atque etiam nunc tempus est, CL. cave faxis:
non est opus pater.
CH. Quapropter? CL. quia enim incertum est
etiam quid se faciat, modo venit.
Timet omnia, patris iram, & animum amicæ
se erga ut sit suæ,
Eam misere amat, propter eam hæc turba, at-
que abitio evenit. CH. scio
CL. Nunc servolum ad eam in urbem misit, &
ego nostrum unà Syrum.
CH. Quid narrat? CL. quid ille? se miserum
esse. CH. miserum quem minus, credere est?
Quid reliqui est, quin habeat, quæ quidem in
homine dicunrur bona?
Parentes, patriam incolumem, amicos, genus,
cognatos, divitias:
Atque Hæc perinde sunt, ut illius animus, qui
ea possidet:
Qui uti scit, ei bona illi, qui non utitur rectè
mala.
CL. Immo ille senex fuit importunus semper:
& nunc nihil magis Ve-

Vereor, quam ne quid in illum iratus plus satis faxit pater.

CH. Illéne? sed reprimam me: nam in metu esse hunc, illi est utile.

CL. Quid tute tecum? CH. dicam utut erat, mansum tamen oportuit.

Fortasse aliquanto iniquior erat præter ejus lubidinem.

Pateretur: nam quem ferret si parentem non ferret suum?

Hunccine erat æquùm ex illius more, an illum ex hujus vivere? &

Quod illum insimulat durum, id non est: nam parentum injuriæ

Uniusmodi sunt ferme: paulò qui est homo tolerabilis,

Scortari crebro nolunt: nolunt crebro convivarier:

Præbent exiguè sumptum: & ea sunt tamen ad virtutem omnia.

Verũ ubi animus semel se cupiditate devinxit mala

Necesse est, Clitipho, consilia consequi consimilia: HOC

Scitum est, Periculum ex aliis facere, tibi quod ex usu siet.

CL. Ita credo. CH. ego ibo hinc intro, ut videam nobis quid cœnæ siet.

Tu, ut tempus est diei, vide sis ne quo hinc adeas longius.

CL. Quàm iniqui sunt patres in omnes adolescentes judices,

Qui æquùm esse censent, nos jam à pueris illico nasci senes. Ne-

Neque illarum affines rerum esse, quas fert adolescentia
Ex sua libidine moderantur, nunc quæ est, non quæ olim fuit,
Mihi si unquam filius erit, næ ille facili me uretur pater,
Nam & cognoscendi & ignoscendi dabitur peccati locus:
Non ut meus, qui mihi per alium ostendit suam sententiam,
Perii: is mihi ubi adbibit plus paulo, sua quæ narrat facinora?
Nunc ait Periclum ex aliis facito, tibi quod ex usu siet.
Astutus næ ille haud scit quàm mihi nunc surdo narret fabulum
Magis nunc me amicæ dicta stimulant: Da mihi, atque affer mihi:
Cui quid respondeam, nil habeo: neque me quisquam est miserior
Nam Clinia hic, etsi is quoque suarum rerum satagit, attamen
Habet bene ac pudicè eductam, ignaram artis meretriciæ
Mea est potens, procax, magnifica, sumptuosa nobilis.
Tum quod dem ei rectè est: nam nihil esse mihi, religio est dicere.
Hoc ego mali non pridem inveni: neque etiam dum scit pater.

ACTUS II. SCENA I.

CLINIA, CLITIPHO.

CLIN. SI mihi secundæ res de amore meo essent, jamdudum scio
Venissent: sed vereor nè mulier me absente, hic corrupta sit.
Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant;
Occasio, locus, ætas, mater, cujus sub imperio est, mala;
Cui nihil præter pretium jam dulce est. CLIT. Clinia. CLIN. hei misero mihi.
CLIT. Etiam caves, nè videat fortè hinc te à patre aliquis exiens?
CLIN. Faciam: sed nescio quid profectò mihi animus præsagit mali.
CLIT. Pergin' isthuc prius dijudicare, quam scis quid veri fiet?
CLIN. Si nihil mali esset, jam hic adessent. CLIT. jam aderunt. CLIN. quando isthuc erit?
CLIT. Non cogitas hinc longiùs esse? & nosti mores mulierum:
Dum moliuntur, dum comuntur, annus est. CLIN. ô Clitipho.
Timeo. CLIT. respira: eccum Dromonem cum Syro: una adsunt tibi.

ACTUS II, SCENA II.

SYRUS, DROMO, CLINIA, CLITIPHO.

SY, AIn'tu? DR. sic est. SY. verum inter ea dum sermones cædimus,
Illæ sunt relictæ. CLIT. mulier tibi adest audín' Clinia?
CLIN. Ego vero audio nunc demum, & video & valeo, Clitipho?
DR. Minimè mirum: adeo impeditæ sunt, ancillarum gregem
Ducunt secum. CLIN. perii, unde illi sunt ancillæ? CLIT. mèn' rogas?
SY. Non oportuit relictas: portant quid rerum. CLIN. hei mihi?
SY. Aurum, vestem: & vesperascit, & non noverunt viam,
Factum à nobis stultè est, abi dum tu, Dromo illis obviam,
Propera: quid stas: CLIN. væ misero mihi quanta de spe decidi?
CLIT. Quid isthuc? quæ res te solicitat autem? CLIN. rogitas quid fiet?
Vidén' tu ancillas, aurum, vestem? quam ego cum una ancillula
Hic reliqui, unde esse ea censes? CLIT. vah, nunc demum intelligo.
SY. Dii boni, quid turbæ est? ædes nostræ vix capient, scio:
Quid comedent? quid ebibent? quid seni erit nostro miserius?
Sed video eccos quos volebam? CLIN. ô Jupiter, ubinam est fides? Dum

Dum ego propter te errans patriâ careo demens, tu interea loci
Collocupletâsti te, Antiphila, & me in his deseruisti malis.
Propter quam in summa infamia sum, & meo patri minùs obsequens:
Cujus nunc pudet me, & miseret, qui harum mores cantabat mihi,
Monuisse frustra, neque potuisse eum unquam me ab hac expellere.
Quod nunc faciam tamen: cùm gratum mihi esse potuit, nolui.
Nemo est miserior me. SY. hic de nostris verbis errat videlicet,
Quæ hic sumus locuti. Clinia, aliter tuum amorem, atque est, accipis,
Nam & vita est eadem, & animus te erga idem ac fuit,
Quantum ex ipsa re conjecturam fecimus.
CLIN. Quid est, obsecro? nam [illegible] mihi nunc nihil rerum omnium est
Quid malim, quam me hoc falsò suspicarier.
SY. Hoc primùm, ut nè quid hujus ignores: Anus,
Quæ est dicta mater esse ei antehac, non fuit,
Ea obiit mortem: hoc ipsa in itinere alteræ
Dum narrat, fortè audivi. CLIT. quænam est altera?
SY. Mane, hoc, quod cœpi, primùm enarrem, Clitipho:
Post isthuc veniam. CLIT. propera. SY. jam primùm omnium,
Ubi ventum ad ædes est, Dromo pultat fores: Anus

Anus quædam prodit: hæc ubi aperuit ostium,
Continuò hic se conjecit intro: ego consequor,
Anus foribus obdit pessulum, ad lanam redit
Hinc sciri potuit, aut nusquam alibi, Clinia,
Quo studio viram suam te absente, exegerit:
Ubi de improviso est interventum mulieri,
(Nam ea res dedit tum existumandi copiam
Quotidianæ vitæ consuetudinem,
Quæ, cujusque ingenium ut sit, declarat maxume)
Texentem telam studiosè ipsam offendimus,
Mediocriter vestitam veste lugubri,
Ejus anuis causâ opinor, quæ erat mortua,
Sine auro tum ornatam, ità uti quæ ornantur sibi,
Nullâ mala re esse expolitam muliebri:
Capillus passus, prolixus, circum caput
Rejectus negligenter, pax. CLIN. Syre mi obsecro,
Ne me in lætitiam frustra conjicias. SY. anus
Subtegmen nebat: præterea una ancillula
Erat: ea texebat unà pannis obsita,
Neglecta, immunda illuvie. CLIT. si hæc sunt, Clinia,
Vera, ità uti credo, quis te est fortunatior?
Scin' tu hanc, quam dicit sordidatam & sordidam
Magnum hoc quoque signum est dominam esse extra noxiam,
Cum ejus tam negliguntur internuncii:
Nam disciplina est, eisdem munerarier
Ancillas primùm, ad dominas qui affectant viam.

CLIN. Perge, obsecro te, & cave nè falsam gratiam
Studeas inire. quid ait, ubi me nominas?
SY. Ubi dicimus rediisse te, & rogare uti
Veniret ad te, mulier telam deserit
Continuò, & lacrumis opplet os totum sibi, ut
Facilè scires desiderio id fieri tuo.
CLIN. Præ gaudio (ità me dî ament) ubi sim nescio:
Ità timui. CLIT. at ego nihil esse scibam, Clinia.
Agedum vicissim, Syre, dic, quæ illa est altera?
SY: Adducimus tuam Bacchidem. CLIT. hem quid Bacchidem:
Eho: sceleste, quo illam ducis? SY. quo illam ego, ad nos scilicet?
CLIT. Ad patremne? SY. ad eum ipsum. CLIT. ô hominis impudentem audaciam! SY. heus
Tu, non sit sine periculo facinus magnum & memorabile.
CLIT. Hoc vide: in mea vita tu tibi laudem is quæsitum, scelus
Ubi si paululũ modò quid re fugerit, ego perierim;
Quid illo facias? SY. at enim. CLIT. quid enim? SY. si sinas, dicam. CLIN. sine?
CLIT. Sino. SY. ità res est, hæc nunc quasi cum. CLIT. quas, malùm ambages mihi
Narrare occipit. CLIN. Syre. verum hic dicit mitte, ad rem redi.
SY. Enim vero reticere nequeo: multimodis injurius

Clitipho es: neque ferri potis es. CLIN. audiendum hercle est: tace.
SY. VIS amare: vis potiri: vis, quod des illi, effici:
Tuum esse in potiundo periculum non vis. HAUD stultè sapis:
Siquidem id sapere est, velle te id, quod non potest contingere.
AUT hæc cum illis sunt habenda, aut illa cum his amittenda sunt.
Harum duarum conditionum nunc utram malis vide:
Etsi consilium, quod cepi, rectum esse & tutum scio:
Nam tua apud patrem amica tecum sine metu ut sit, copia est:
Tum, illi argentum quod policitus es, eâdem hac inveniam viâ:
Quod ut efficerem, orando surdas jam aures reddideras mihi.
Quid aliud tibi vis? CLIT. siquidem hoc sit. SY. siquidem! experiundo scies.
CLIT. Agé, agé, cedo ist huc tuum consilium: quid id est? SY. assimulabimus,
Tuam amicam hujus esse amicam. CLIT. pulchre: cedo: quid hic faciet sua?
An ea quoque hujus dicetur, si hæc una dedecori est parúm?
SY. Immo ad tuam matrem adducetur. CLIT. quid eó? SY. longum est, Clitipho,
Tibi ũ narrem, quam ob rem id faciam: vera cau a est. CLIT. fabulæ
Nihil satis firmi video, quam ob rem accipere hunc mihi expediat metum. SY.

SY. Mane, habeo aliud, si isthuc metuis, quod ambo confiteamini
Sine periclo esse. CLIT. hujusmodi, obsecro, aliquid reperi. SY. maximè:
Ibo obviam hinc: dicam, ut revortantur domum. CLIT. hem?
Quid dixti! SY. ademptum tibi jam faxo omnem metum,
In aurem utramvis otiose ut dormias.
CLIT. Quid ago nunc? CLIN. túne? quod boni est. CLIT. Syre, dic modò
Verum. SY. age modó: hodie serò ac nequicquàm voles.
CLIN. Datur modó: fruere dum licet: nam nescias,
Ejusfit potestas posthac, an nunquam, tibi.
CLIT. Syre, inquam. SY. perge porro: tamen isthuc ago
CLIT. Verum hercle isthuc est: Syre, Syre inquam, heus, heus Syre.
SY. Concaluit: quid vis? CLIT. redi, redi. SY. adsum. dic, quid est?
Jam hoc quoq; negabis tibi placere. CLIT. immó, Syre
Et me, & meum amorem, & famam permitto tibi.
Tu es judex: nè quid accusandus sis, vide.
SY. Ridiculum est, te isthuc me admonere, Clitipho:
Quasi isthîc minor mea res agatur, quam tua.
Hîc si quid nobis fortè advorsi evenerit,
Tibi erunt parata verba, huic homini verbera.
Quapropter neutiquam hæc res neglectu est mihi.

Sed istum exora, ut suam esse assimulet. CLIN
scilicet
Facturum me esse: in eam jam res rediit locum,
Ut sit necesse. CLIT. meritò amo te, Clinia.
CLIN. Verum illa nè quid titubet. SY. perdocta est probè.
CLIT. At hoc demiror, quî tam facilè potueris
Persuadere illi, quæ solet quos spernere!
SY. IN Tempore ad eam veni, quod rerum omnium est
Primum: nam miserum quendam offendi ibi militem
Eju' noctem orantem, hæc arte tractabit virum,
Cupidum ut illius animum inopia incenderet,
Eademque ut esset apud te hoc quam gratissimum:
Sed heus tu vide sis, ne quid imprudens ruas.
Patrem novisti, ad has res quâm sit perspicax:
Ego te autem novi, quem esse soleas impotens:
Inversa verba, everlas cervices tuas,
Gemitus, screatus, tusses, risus, abstine.
CLIT. Laudabis. SY. vide sis. CLIT. tutémet mirabere.
SY. Sed quàm citò sunt consecutæ mulieres!
CLIT. Ubi sunt; cur retines? SY. jam nunc hæc non est tua.
CLIT. Scio, apud patrem: at nunc interim.
SY. nihilò magis.
CLIT. Sine. SY. non finam, inquam. CL. quæso, paulisper. SY. veto.

CLIT

CLIT. Saltem ſalutare. SY. abeas ſi ſapis.
CLIT. eo quid
Iſthuc? SY. manebit. CLIT. ô felicem hominẽ!
SY. ambula.

ACTUS II. SCEMA III.

BACCHIS, ANTIPHILA, CLINIA, SYRUS.

B. ÆDepol, Antiphila mea, laudo te & fortunatam judico,
Id cùm ſtuduiſti, iſti formæ mores ut conſimiles forent:
Miniméque (ità me dii ament) miror, ſi te ſibi quiſque expetit.
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio tua.
Et cùm egomet nunc mecum in animo vitam tuam conſidero,
Adeóque voſtratum omnium, volgus quæ abſeſe ſegregant;
Et vos eſſe iſtiuſmodi, & nos non eſſe, haud mirabile eſt.
Nam vobis expedit eſſe bonas: nos, quibuſcum res eſt, non ſinunt.
Quippe formâ impulſi noſtrâ nos amatores colunt:
Hæc ubi immutata eſt, illi ſuum animum aliò conferunt.
Niſi ſi proſpectum eſt interea aliquid, deſertæ vivimus.
Vobis cum uno ſemel ubi ætatem agere decretum eſt viro,
Cujus mos maxume eſt conſimilis voſtrum; hi ſe ad vos applicant: Hoc

Hoc beneficio utrique, ab utrisque vero devincimini;
Ut nunquam ulla amori vostro incidere possit calamitas.
AN. Nescio alias: me quidem semper scio feciſſe sedulò,
Ut ex illius commodo meum compararem commodum. CL. ah!
Ergò, mea Antiphila, tu nunc sola reducem me in patriam facis.
Nam, dum abs te absum, omnes mihi labores fuêre, quos cepi, leves
Præterquam tui carendum quòd erat. SY. credo. CL. Syre; vix suffero.
Hoccine me miserum non licere meo modo ingenium frui?
SY. Immo, ut patrem tuum vidi esse habitum, diu etiam duras dabit.
BA. Quisnam hic adolescens est, qui intuetus nos? AN. ah! retine me, obsecro.
BA. Amabo, quid tibi est? AN. disperii. BA. perii misera: quid stupes,
Antiphila? AN. videon' Cliniam, an non? BA. quem vides? CL. salve anime mi.
AN. O mi expectate Clinia, salve. CL. ut vales?
AN. Salvum venisse gaudeo. CL. teneòne te, Antiphila, maxumè animo exoptatam meo?
SY. Ite intro: nam vos jam dudum expectat senex.

ACTUS III. SCENA I.

CHREMES, MENEDEMUS.

CH. LUceſcit: hoc jam ceſſo pultare oſtium
Vicini? primum ex me ut ſciat, ſibi filiũ
Rediiſſe: etſi adoleſcentem hoc nolle intelljgo.
Verùm, cum videam miſerum hunc tam excru-
ciarier
Ejus abitu, celem tam inſperatum gaudium,
Cùm illi nihil perc'li ex indicio ſiet?
Haud faciam: nam quod pótero, adjutabo ſe-
nem.
Item, ut filium meum amico atque æquali ſuo
Video inſervire, & ſocium eſſe in negotiis,
Nos quoque ſenes eſt æquum ſenibus obſequi.
ME. Aut ego profecto ingenio egregio ad mi-
ſerias
Natus ſum, aut illud falſum eſt, quod vulgo
audio
Dici, Diem adimere ægritudinem hominibus:
Nam mihi quidem quotidie augeſcit magis
De filio ægritudo; & quanto diutiùs
Abeſt, magis cupio tanto & magis deſidero.
CH. Sed ipſum egreſſum foràs video: adibo,
alloquar.
Menedeme, ſalve: nuncium apporto tibi,
Cujus maxumè te fieri participem cupis.
ME. Nunquidnam de gnato meo audîſti,
Chreme?
CH. Valet atque vivit. ME. ubinam eſt quæſo?
CH. apud me domi.
ME. Meus gnatus! CH. ſic eſt. ME. vênit?
CH. certé. ME. Clinia

Meus

Meus venit ! CH. dixi. ME. eamus: duc me ad eum, obsecro.
CH. non volt te scire se rediisse : etiam & tuum
Conspectum fugitat ob peccatum: tum hoc timet,
Nè tua duritia antiqua illâ etiam adaucta sit.
ME. non tu ei dixisti, ut essem ? CH. non. ME. quam ob rem, Chreme ?
CH. Quia pessume istinc in te atque in illum consulis,
Si te tam leni & victo esse animo ostenderis.
ME. Non possum : satis jam satis pater durus fui. CH. ah !
Vehemens in utramque partem, Menedeme, es nimis,
Aut largitate nimia, aut parsimonia.
In eandem fraudem ex hac re atque ex illa incides.
Primùm olim, potiùs commeare filium
Quàm paterere ad mulierculam, quæ paululo
Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,
proterruisti hinc. Ea coacta ingratiis
Post illa cœpit victum volgò quærere.
Nunc, cùm sine magno intertimento non potest
Habere, quidvis dare cupis. Nam, ut tu scias,
Quam ea nunc instructa pulchre ad perniciem siet,
Primùm, jam ancillas secum adduxit plùs decem,
Oneratas veste atque auro. Satrapes si siet
Sufferre amator nunquam ejus sumptus queat.

Nedum tu possis. ME. éstne ea intus? CH. si sit,
rogas?
Sensi: nam ei unam cœnam atq; ejus comitibus
Dedi: quod si iterũ mihi sit danda, actũ siet.
Nam, ut alia omittam, pitissando modò mihi
Quid vini absumpsit? sic, Hoc, dicens, asperum
Pater, est: hoc aliud lenius, sodes vide,
Relevi dolia omnia, omnes serias:
Omnes habui sollicitos: atque hæc una nox:
Quid te futurum censes, quem assiduè exedẽt?
Sic me dii amabunt, ut tuarum miseritum est
Menedeme fortunarum. ME. faciat, quod lubet,
Sumat, consumat, perdat: decretum est pati:
Dum illum modõ habeam mecum. CH. si certum est tibi
Sic facere: illud permagni referre arbitror,
Ut nescientem sentiat te id sibi dare.
ME. Quid faciam? CH. quidvis potiùs quám quod cogitas:
Per alium quemvis ut des: falli te sinas
Technis per servulum: etsi subsensi id quoq;
Illos ibi esse, id inter se agere clanculum.
Syru' cum illo vostro consusurrat: conferunt
Consilia adolescentes: & tibi perdere
Talentum hoc pacto satius est, quàm illo minam.
Non nunc pecunia agitur, sed illud quo modo
Minimo pericʼlo id demus adolescentulo.
Nam si semel tuum animum is intellexerit,
Priùs prôditurum te tuam vitam, & priùs
Pecuniã omnẽ, quam abs te amittas filiũ: hui,
Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris!
Tibi autem porrò ut non sit suave vivere.

Nam

Nam DETERIORES omnes sumus licentiâ.
Quodcunq; inciderit in mentem, volet; neq; id
Putabit, pravumne an rectum sit quod petet,
Tu, rem perire, & ipsum, non poteris pati.
Dare denegâris: ibit ad illud illico,
Quo maxume apud te se valere sentiet.
Abiturum se abs te esse illico minabitur.
ME. Videre verum, atq; ità uti res est, dicere.
CH. Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,
Dum id quæro, tibi qui filium restituerem.
ME. Cedo dextram: porro te oro idem ut facias, Chreme.
CH. Paratus sum. ME. scin' quid nunc facere te volo?
CH. Dic. ME. quod sensisti illos me incipere fallere,
Id ut maturent facere: cupio illi dare
Quod volt: cupio ipsum jam videre. CH. operam dabo,
Syrus est prehendendus, atq; adhortandus mihi
A me nescio quis exit: concede hinc domum
Nè nos inter nos congruere illi sentiant.
Paulũ hoc negotii mihi obstat: Simus & Crito
Vicini nostri hic ambigunt de finibus.
Me cepêre arbitrum: ibo, ac dicam, ut dixerã.
Operam daturum me, hodie non posse his dare.
Continuo hic adero. ME. ità quæso, dii vo-, stram fidem,
Itan' comparatam esse hominũ naturam omniũ
Aliena ut melius videant, & dijudicent
Quam sua? an eò fit, quia in re nostra aut gaudio

Sumus præpediti nimio, ægritudine ?
Hic mihi nunc quanto plûs sapit quam egome
mihi!
CH. Dissolvi me otiosus operam ut tibi darem

ACTUS III. SCENA II.

Syrus, Chremes.

SY. HAc illàc circumcursa: inveniendum est tamen
Argentum, intendenda in senem est fallacia.
CH. Num me fefellit, hosce id struere ? videlicet
Est Cliniæ ille servus tardiusculus :
Idcirco huic nostro tradita est provincia.
SY. Quis hic loquitur? perii, numnam hæc audiit ? CH. Syre. SY. hem !
CH. Quîd tu isthic? SY. recte equidem te demiror, Chreme,
Tam manè, qui heri tantum biberis. CH. nihil nimis.
SY. Nihil, narras! visa verò est, quod dici solet
AQUILÆ senectus. CH. eja. SY. mulier commoda, &
Faceta hæc est meritrix. CH. sane idem visa est mihi.
SY. Et quidem hercle forma luculenta. CH. sat satis.
SY. Ità non ut olim, sed uti nunc, sane bona
Minimèque miror, Clinia hanc si deperit :
Sed habet patrem quendam avidum, miserum atque aridum,
Vicinum hunc nostin'? at quasi is non divitiis
Abundet gnatu'ejus profugit inopiâ.

Sci

Scin' esse factum, ut dico? CH. quid ego nescia?
Hominem pistrino dignum! SY. quem? CH. isthuc servolum
Dico adolescentis. SY. Syre tibi timui male. ?
CH. qui passus est id fieri. SY. Quid faceret. CH. rogas?
Aliquid repériret, fingeret fallacias,
Unde esset adolescenti, amicæ quod daret,
Atque hunc difficilem invitum servaret senem.
SY. Garris. CH. hæc acta ab illo oportebant, Syre.
SY. Eho, quæso, laudas qui heros fallunt! CH. in loco
Ego vero laudo. SY. recte sane. CH. quippe quia
Magnarum sæpe id remediũ ægritudinum est
Jam huic manfisset unicus gnatus domi.
SY. Jocòne an seriò illæc dicat, nescio,
Nisi mihi quidem addit animum, quò lubeat magis.
CH. At nunc quid expectat, Syre? an dum hinc denuo
Abeat, cùm tolerare hujus sumptus non queat.
Nonne ad senem aliquam fabricam fingit? SY stolidus est.
CH. At te adjutare oportet, adolescentuli Causâ. SY. equidem facile facere possum, si jubes;
Etenim, qao pacto id fieri soleat, calleo.
CH. Tanto hercle melior. SY. non est mentiri meum.
CH. Fac ergo. SY. at heus tu, facito dum eadem hæc memineris,,

Si quid hujus ſimile forte aliquando evenerit,
Ut ſunt humana, tuus ut faciat filius.
CH. Non uſus veniet, ſpero. SY. ſpero hercle
ego quoque:
Neque eo nunc dico, quò quicquam illum
ſenſerim:
Sed ſi quid, nè quid: quæ ſit ejus ætas, vides.
Et næ ego te, ſi uſus veniat, magnificè, Chreme
Tractare poſſim. CH. de iſthuc, cum uſus ve-
nerit.
Videbimus qnid opus ſit: nunc iſthuc age.
SY. Nunquam commodius unquam herum au-
divi loqui,
Nec, cum malefacerim, crederem, mi impuniu
Licere. Quiſnam a nobis egreditur foras?

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES, CLITIPHO, SYRUS.

CH. Quid iſthuc, quæſo; quii iſthuc mos eſt,
Clitipho? itane fieri
Oportet? CL. Quid ego feci? CH. vidîne ego
te modò manum in ſinum huic
Meretricî inſerere? SY. acta eſt res, perii.
CL. mene? CH. hiſce oculis: ne nega.
Facis adeo indigne injuriam illi, qui non ab-
ſtineas manum:
Nam iſthæc quidem contumelia eſt, hominem
amicum ad te recipere,
Atque ejus amicam ſubagitare: Vel heri in vi-
no, quam immodeſtus
Fuiſti! S. factum eſt. CH. quam moleſtus! ut
equidem,
(Ita me di ament) metui qnid futurum deniq;
eſſet! novi ego Aman-

Amantiu'n animos: graviter advertunt, quæ non ſenſeas.

CL. At mihi fides apud hunc eſt, nihil me iſtius facturum, pater.

CH. Eſto: at certe concedas ab ore eorum aliquantiſper aliquo.

LIBIDO multa fert: ea facere prohibet tua præſentia.

Ego de me facio conjecturam. Nemo eſt meorum hodie,

Apud quem expromere omnia mea occulta, Clitipho, audeam:

Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipſius facti pudet.

Nè ineptus, nè protervus videar: quod illum facere credito.

Sed noſtrum eſt intelligere, utcunque: atque, ubicunque opus ſit obſequi.

S. Quid iſthic narrat? CL. perii. S. Clitipho, hæc ego præcipio tibi:

Hominis es frugi & temperantis functus officium. CL. tace

Sodes. S. rectè ſanè. CH. Syre pudet me. S. credo: neque id injuria.

Quin mihi moleſtum eſt. CL. pergin' hercle? S. verum dico, quod videtur.

CL. Nonne accedam ad illos? CH. eho, quæſo, una accedendi via eſt?

S. Actum eſt, hic prius ſe indicarit, quam ego argentum effero.

Chreme, vin'tu homini ſtulto mihi auſcultare? CH. quid faciam? S. jube hunc

Abire hinc aliquo. CL. quo ego hinc abeam? S. quoquo lubet, da illis locum.

Abi deambulatum. CL. deambnlatum, quo?
S. vah, quasi desit locus.
Abi sane isthac, istorsum, quo vis. CH. recte
dicit. censeo.
CL. Dii te eradícent, *Syre*, qui me isthinc ex-
trudas. *S.* at tu pol tibi
Posthàc comprimito istas manus.
Censén'vero? quid illum porro credis factu-
rum, *Chreme*,
Nisi eum, quantum dii dant opis tibi servas
castigas, mones?
CH. Ego isthuc curabo. *S.* atque nunc, here, hic
tibi asservandus est.
CH. Fiet. *S.* si sapias: nam mihi jam minùs
minùsque obtemperat.
CH. Qnid tu? ecquid de illo, quod dudum
tecum egi, egisti, *Syre*? aut
Reperisti tibi qnod placeat, an nondum etiam?
S. de fallacia
Dicis? est, inveni quandam nuper, CH. frugi es:
cedo quid id est?
S. Dicam: verum, ut aliud ex alio incidit. *CH.*
quidnam, *Syre*?
S. Pessuma hæc est meretrix. *CH.* ita videtur.
S. immo, si scias.
Vah, vide quod inceptet facinus. Fuit quædam
anus Corinthia
Hic: huic drachmarum argenti hæc mille de-
derat mutuum.
CH. Quid tum? *S.* ea mortua est: reliquit filiam,
adolescentulam:
Ea relicta huic arrhaboni est pro illo argento.
CH. intelligo.

S. Hanc

S. Hanc ſecum huc aduxit, eaque eſt nunc ad uxorem tuam.
CH. Quid tum? S. Clinia orat, ſibi uti nunc det illam: illi tamen
Poſt daturum mille nummûm poſcit. CH. & poſcit quidem: S. hui,
Dubiûmne id eſt? CH. ego ſic putavi quid nunc facere cogitas?
S. Egone, ad Menedemum ibo dicam hanc eſſe cartam è Caria,
Ditem, & nobilem: ſi redimat; magnum ineſſe in ea lucrum.
CH. Errâs. S. quid ità? CH. pro Menedemo nunc tibi ego reſpondeo,
Non emo: quid ais? S. optata loquere. CH. atqui non eſt opus.
S. Non opus eſt. CH. non hercle verò. S. quid iſthuc miror. CH. jam ſcies.
Mane, mane, quid eſt, quod tàm à nobis graviter crepuere fores?

ACTUS IV. SCENA I.

SOSTRATA, CHREMES, NUTRIX, SYRUS.

SO. NIſi me animus fallit, hic profecto eſt annulus, quem égo ſuſpicor,
Is, quicum expoſita eſt gnata. CH. quid volt ſibi, Syre, hæc oratio?
SO. Quid eſt? iſne tibi videtur? N. dixi equidem, ubi oſtendiſti illico
Eum eſſe. SO. at ut ſati' contemplata modo ſis, mea nutrix. N. ſatis.
SO. Abi nunc jam intro: atque, illa ſi jam laverit, mihi nuncia.

Hic

Hic ego virum interea opperibor. SY. te volt:
videas quid velit.
Neſcio quid triſtis eſt: non temere eſt: metuo
quid ſit. CH. quid ſiet!
Næ iſta hercle magno jam conatu magnas nu-
gas dixerit.
SO. Ehem mi vir! CH. ehem mea uxor! SO. te
ipſum quæro. CH. Loquere quid velis.
SO. Primùm hoc te oro, nè quid credas me
adverſus edictum tuum
Facere eſſe auſum. CH. vin' tibi me iſthuc etſi
incredibile eſt, credere?
Credo. SY. neſcio quid peccati portet hæc
purgatio.
SO. Meminiſtin' me eſſe gravidam, & mihi te
maxumo opere dicere.
Si puellam parerem, nolle tolli? CH. ſcio quid
feceris:
Suſtuliſti. SO. ſic eſt factum. SY. Domina, ergò
herus damno auctus eſt.
SO. Minime: ſed hic erat Corinthia anus haud
impura: ei dedi
Exponendam. CH. ô Jupiter! tantam eſſe
in animo inſcitiam?
SO. Perii: quid ego feci? CH. at rogitas? SO. ſi
peccavi, mi Chreme.
Inſciens feci. CH. id quidem ego, etſi tu ne-
ges, certo ſcio,
Te inſcientem atque imprudentem dicere, ac
facere omnia:
Tot peccata in hac re oſtendis: nam jam pri-
mùm, ſi meum
Imperium exequi voluiſſes, interemptam opor-
tuit,

Non ſimulare mortem verbis, re ipſâ ſpem vitæ dare.
At id omitto: miſeticordia, animus maternus ſino.
Quam bene verò abste proſpectum eſt! quid voluiſti? cogita.
Nempe anui illi prodita abs te filia eſt planiſſime.
Per te vel uti quæſtū faceret, vel uti vēiret palā
Credo id cogitâſti: quid vis? ſatis eſt, dum vivat modo.
Quid cum illis agas, qui neque jus, neque bonum, atque æquum ſciunt,
Melius, pejus, proſit, obſit, nil vident, niſi quod lubet?
SO. Mi Chreme, peccavi, fateor, vincor: nunc hoc te obſecro.
Quāto tuus eſt animus natu gravior, ignoſcētior
Ut meæ ſtultitiæ juſtitia tua ſit aliquid præſidi.
CH. Scilicet equidem iſthuc factum ignoſcam: verum Soſtrata
Malè docet te mea facilitas multa: ſed iſthuc quicquid eſt,
Quâ hoc accœptum eſt cauſâ, loquere. SO. ut ſtultæ & miſeræ omnes ſumus
Religioſæ! Cum exponendam do illi, de digito annulum
Detraho; & eum dico ut una cum puella exponeret;
Si moreretur, nè expers partis eſſet de noſtris bonis.
CH. Iſthuc rectè: conſervaſti te atque illam.
SO. is hic eſt annulus. CH.

CH. Unde habes? SO. quam Bacchis secum adduxit adolescentulam. SY. hem!
CH. Quid ea narrat? SO. ea lavatum dum it, servandum mihi dedit
Annulum, non adorti primo: at postquam aspexi, illico
Cognovi: ad te exilui. CH. quid nunc suspicâre aut invenis
De illa? SO. Nescio, nisi ex ipsa quæras, unde hunc habuerit:
Si potis est reperiri. SY. interii: plus spei video, quam volo:
Nostra est, ità si est. CH. vivitne illa cui tu dederas? SO. nescio.
CH. Quid renunciavit olim feciisse? SO. id quod jusseram.
CH. Nomen mulieris cedo qnod sit, ut quæratur. SO. Philtere.
SY. Ipsa est, mirum, ni illa salva est, & ego perii. CH. Sostrata,
Sequere me intro hac. SO. ut præter spem evenit: quàm timui male,
Nè nunc animo ità esses duro, ut olim in tollendo. Chreme?
CH. NON LICET hominem esse sapè ità ut volt, res non sinit,
Nunc ità tempus est mi, ut cupiam filiam: olim nil minus.
SY. Nisi fallit me animus, haud multum à me aberit infortunium
Ità hercle in augustum oppidò nunc meæ coguntur copiæ:
Nisi aliquid video, nè esse amicam hanc gnati rescisçat senex?

Nam

Nam quod ſperem de argento, aut poſſe po-
lem me fallere,
Nihil eſt: Triumpho, ſi licet me latere recto
abſcedere.
CRUCIOR, bolum tantùm mihi ereptum tam
ſubito è faucibus.
Quid agam? aut quid comminiſcar? ratio de in-
tegró ineunda eſt mihi.
NIL TAM difficile eſt, quia quærendo in-
veſtigari poſſit.
Quid ſi hoc ſic incipiam nunc? Nihil eſt. Si ſic?
Tantundem egero.
At ſic opinor: non poteſt, immo optume, Euge,
habeo optumam
Retraham hercle, opinor ad me idem illud fu-
gitivum argentum tamen.

ACTUS IV. SCENA II.

CLINIA, SYRUS.

CL. NUlla mihi res poſthac poteſt jam in-
tervenire tanta,
Quæ mihi ægritudinem afférat: tanta hæc læ-
titia oborta eſt.
Dedo patri me nunc jam, ut frugalior fim
quàm volt.
S. Nil me fefellit: cognita eſt, quantum audio
hujus verba.
Iſthuc tibi ex ſententia tua obtigiſſe lætor.
CL. O mi Syre, audiſtine, obſecro? S. quidnî
qui uſque unà affuerim?
CL. Cui æque audiſti commodè quîcquam
eveniſſe? S. nulli.
CL. Atque ità me dii ament, ut ego nunc non
tam meâpte cauſá

Lætor

Pator quàm illius: quam ego scio esse honore quovis dignam.

S. Ita credo: sed nunc, Clinia, agé, da te mihi vicissim:

Nam amici quoque res est videndæ, in tuto ut collocetur:

Nè quid de amica nunc senex. CL. ô Jupiter! S. quiesce.

CL. Antiphila mea nubet mihi. S. siccine me interloquere:

CL. Quid faciam, Syre mi? gaudeo: fer me. S. fero hercle verò.

CL. Deorum vitam adepti sumus. S. frustra operam hanc, opinor, sumo.

CL. Loquere; audio. S. at jam hoc non ages. CL. agam. S. videndum est, inquam

Amici quoque res, Clinia, tui in tuto ut collocetur:

Nam si nunc a nobis abis, & Bacchidem hic relinquis,

Senex resciscet illico esse amicam hanc Clitiphonis: (est.

Si abduxeris celabitur itidem, ut celata adhuc

CL. At enim isthoc nihil est magis, Syre, meis nuptiis advorsum:

Nam quo ore appellabo patrem? tenes quid dicam? S. quidni?

CL. Quid dicam? quam causam afferam? S. quid nolo mentiare:

Apertè, ità ut res sese habet, narrato. CL, quid ais? S. jubeo,

Illum te amare, & velle uxorem hanc esse Clitiphonis.

CL. Bo-

CL. Bonam atque juſtam rem oppidò imperas, & factu facilem.
Et ſcilicet jam me hoc voles orare patrem, ut celet
Senem voſtrum. S. Immo ut rectâ viâ rem narret ordine omnem. CL. hem!
Satin' ſanus es, aut ſobrius? tu quidem illum plane prodis:
Nam quî ille poterit eſſe în tutæ? dic mihi.
S. Huic equidem conſilio palmam do: hîc me magnificè effero,
Qui vim tantam in me & poteſtatem habeam tantæ aſtutiæ,
Vera dicendo ut eos ambos fallam; ut cùm narrat ſenex
Voſter noſtro, eſſe iſtam amicam gnati, non credat tamen.
CL. At enim ſpem iſthoc pacto rurſum nuptiarum omnem eripis:
Nam dum amicam hanc meam eſſe credet, non committet filiam.
Tu fortaſſe, quid me fiat, parvi pendis, dum illl conſulas.
S. Quid? (malum) me tandem cenſes velle id aſſimularier?
Unus eſt dies, dum argentum eripio, pax, nihil amplius.
CL. Tantum ſat habes? quid tum, quæſo, ſi hoc pater reſciverit?
S. Quid ſi redeo ad illos, qui aiunt, Quid ſi nunc cœlum ruat?
CL. Metuo quid agam. S. metuis? quaſi non ea poteſtas ſit tua,

Quo velis in tempore ut te exolvas, rem facias palám.

CL. Age, age, traducatur Bacchis. S. optumè ipsa exit foras.

ACTUS IV. SCENA III.

BACCHIS, CLINIA, SYRUS, DROMO, PHRYGIA.

B. SAti'pol proterve me Syri promissa huc induxerunt,
Decem minas, quas mihi dare pollicitus est quod si is nunc me
Deceperit, sæpe obsecrans me ut veniam frustra veniet:
Aut, cùm venturam dixero, & constituero: cùm is certe (mi:
Renunciârit: Clitipho cùm spe pendebit ani-
Decipiam, ac non veniam. Syrus mihi tergo pœnas pendet.

CL. Satis scite promittit tibi. S. atque tu hanc jocari credis?
Faciet, nisi caveo. B. dormiunt: pol ego istos commovebo:
Mea Phrygia, audistin' modo iste homo quam villam demonstravit
Charini? PH. audivi. B. proxumam esse huic fundo ad dexteram? PH. memini.
B. Curriculò percurre: apud eum míles Dionysia agitat.
S. Quid inceptat? B. dic me hic oppidò esse invitam, atque asservari:
Verùm aliquo pacto verba me his daturam esse, & venturam.

S. Perii

S. Perii hercle: Bacchis mane,mane: quo mittis
isthanc quæso ?
Jube maneat. B. abi.S. quin paratum est argen-
tum. B. quin maneo.
S. Atqui jam dabitur. B. ut lubet : num ego in-
sto? S. at scin' quid sodes ?
B. Quid ? S. transeundum nunc tibi ad Mene-
demum est, & tua pompa
Eo traducenda est. B. quam rem agis scelus ?
S. egone ! argentum eudo
Quod tibi dem B. dignam me putas,quam illu-
das ? S. non est temere.
B. Etiamne tecum hic res mihi est? S. minimè:
tuum tibi reddo.
B. Eatur. S. sequere hac, heus Dromo! DR. quis
me volt ? S. Syrus. DR. quid est rei?
S. Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad
vos propere.
B. Quamobrem? S. nè quæras: & ferant, quæ se-
cum huc attulerunt.
Sperabit sumptum sibi senex esse harum abitu
levatum
Næ ille haud scit, hoc paulum lucri quantum
ei damni apportet.
Tu nescis id quod scis, Dromo si sapies. D.
mutum dices.

ACTUS IV. SCENA IV.

CHREMES, SYRUS.

CH. ITà me dii amabunt, ut nunc Menedemi
vicem
Miseret me, tantum deveniisse ad eum mali.
Illanccine mulierem alere cum illa familia ?

Etsi

Etsi scio, hosce aliquot dies non sentiet,
Ita magno desiderio fuit ei filius:
Verum ubi videbit tantos sibi sumptus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum,
Optabit rursum ut abeat ab se filius:
Syrum optume eccum! S. cesso hunc adoriri.
CH. Syre. S. hem!
CH. Quid est? S. te mihi ipsum jamdudum optabam dari.
CH. Videre egisse jam nescio quid cum sene.
S. De illo quod dudum? dictum ac factum reddidi.
CH. Bonan' fide? S. bona hercle. CH. non possum pati
Quin tibi caput demulceam. accede huc, Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro ista re, ac lubens.
S. At si scias quam scité in mentem venerit.
CH. Vah! gloriâre evenisse ex sententia?
S. non hercle vero; verum dico. C. dic quid est?
S. Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidē,
Menedemo dixit Clinia, & ea gratia
Secum adduxisse, nè tu id presentisceres.
CH. Probe, S. dic sodes. CH. nimiùm: inquam S. immo, si sciat.
Sed porro ausculta quod supereſt fallaciæ,
Sese ipse dicet tuam vidisse filiam
Sibi complacitam ejus formam, postquam aspexerit:
Hanc cupere uxorem. CH. modone quæ inventa est? S. eam:
Et quidem jubebit posci. CH. quamobrem istsluc, Syre?
Nam prorsum nihil intelligo. S. vah! tardus es.

CH.

CH. Fortasse. S. argentum dabitur ei ad nuptias,
Aurum, atque vestem, quî: Tenesne? CH comparet.
S. Id ipsum. CH. at ego illi nec do, nec despondeo.
S. Non! quamobrem? CH. quamobrem, me rogas, homini fugitivo dabo? S. ut lubet.
Non ego perpetuo dicebam illam illi ut dares,
Verum ut simulares. CH. NON mea est simulatio:
Ità tu isthæc tua misceto, ne admisceas.
Ego cui daturus non sum, ut ei despondeam.
S. Credebam. CH. minimé. S. scire poterat fieri:
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere jusseras,
Eò cœpi. CH. credo. S. cæterùm equidem isthuc, Chreme.
Æqui bonique facio. CH. atque tum maxume
Volo te dare operam ut fiat: verum alia via.
S. Fiat: quæratur aliud, sed illud quod tibi
Dixi de argento; quod ista debet Bacchidi,
Id nunc reddendum est illi: neque tu scilicet
Eò nunc confugies, Quid mea? num mihi datum est?
Num jussi? num illa oppignerare filiam
Meam me invito potuit? Verũ illud, Chreme.
Dicunt, jus summum. sæpe summa injuria est.
CH. Haud faciam. S. immo aliis si licet, tibi non licet.
Omnes in lauta te & bene parte aucta putant.
CH. Quin egomet jam ad eam deferam, S. immo filium
Jube potiùs. CH. quamobrem? S. quia enim in eum suspicio est

Trans-

Translata amoris. CH. qnid tum? quia videbitnr
Magis verisimile id esse, cum hic illi dabit:
Et simul conficiam facilius ego, quod volo.
Ipse adeo adest: abi effer argentum. CH. effero.

ACTUS IV. SCENA V.

CLITIPHO, SYRUS.

CL. NULLA est tam facilis res, quin difficilis siet,
Quam invitus facias. Vel me hæc deambulatio
Qnam non laborioſa ad languorem dedit:
Nec quicquàm magis nunc metuo, quàm ne denuo
Miser aliqno extrudar hinc, nè accedam ad Bacchidem.
Ut té quidem omnes dii, deæque, quantum est, Syre,
Isthuc cum invento, cumque incepto perduint
Hujusmodi mihi res semper comminiscere,
Ubi me excarnufices. S. i tu hinc quo dignus es
Quam pene tua me perdidit protervitas!
CL. Vellem hercle factum: ità meritu'. S. meritu'! quomodo?
Næ me isthuc ex te prius audîsse gaudeo,
Quam argentũ haberes, quod daturus jam fui.
CL. Quid igitur dicam tibi vis? abiisti mihi
Amicam addúx'ti. quam non licitũ est tangere.
S. Jam non sum iratus, sed scin'ubi nunc sit tibi
Tua Bacchis? CL. apud nos. S. non. CL. ubi ergo? S. apud Cliniam.
CL. Perii. S. bono animo es jam argentum ad eam deferes, Quod

Quod ei es pollicitus. CL. garris unde id? S. a patre.
CL. Ludis fortaſſe me. S. ipſâ re experibere.
CL. Næ ego fortunatus homo ſum, deàmo te, Syre.
S. Sed pater egreditur, cave quicquam admiratu'ſis;
Quà cauſâ id fiat obſecundato in loco;
Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

ACTUS IV. SCENA VI.

CHREMES, CLITIPHO, SYRUS.

CH. UBi Clitipho nunc eſt? eccum me inque. CL. eccum hîc tibi!
CH. Quid rei eſſet, dix'ti huic? S. dixî pleraque omnia.
CH. Cape hoc argentum, ac defer. S. I, quid ſtas, lapis?
Quin accipis? CL. cedo ſanè. S. ſequere hac me ocyùs,
Tu hic nôs, dum eximus, interea opperibere:
Nam nihil eſt, illîc quod moremur diutiùs.
CH. Minas quîdē jam decem habet a me filia;
Quas pro alimentis eſſe nunc duco datas.
Haſce ornamentis conſequentur alteræ.
Porro hæc talenta dotis appoſcunt duo.
Quàm multa injuſta ac prava fùnt moribus!
Mihi nunc, relictis rebus, inveniendus eſt
Aliquis, labore inventa mea cui dem bona.

ACTUS IV. SCENA VII.

MENEDEMUS, CHREMES.

ME. MUlto omnium nunc me fortunatiſſimum
Factum puto eſſe, gnate, cum te intelligo
Reſipiſſe. CH. ut errat! ME. te ipſum quærebam, Chreme:
Serva, quod in te eſt filium, & me, & familiam.
CH. Cedo, quid vis faciam? ME. inveniſti hodie filiam.
CH. Quid tum? ME. hanc uxorem ſibi dari volt Clinia.
CH. Quæſo, quid hominis es? ME. quid? CH. jamne oblitus es
Inter nos quid ſit dictum de fallacia,
Ut ea via abs te argentum auferretur? M. ſcio.
CH. Ea res nunc agitur ipſa. ME. quid narras, Chreme;
CH. Erravi ſic res acta eſt, ME. quanta ſpe decidi?
CH. Immo hæc quidem quæ apud te eſt, clitiphonis eſt (nia.
Amica. M. itá aiunt. CH & tu credis? ME. om.
CH. Et illum aiunt velle uxorem, ut, cum deſponderim,
Des, qui aurum, ac veſtem; atque alia, quæ opus ſunt, comparet.
ME. Id eſt profectō: id amicæ dabitur: CH. ſcilicet
Daturum. ME. ah; fruſtra igitur gaviſus ſum miſer.

Quid

Quidvis tamen jam malo, quàm hunc amittere
Quid nunc renunciē abs te reſponſum Chreme
Nè ſenſiat me ſenſiſſe, atque ægre ferat ?
CH. Ægrè, nimium illi, Menedeme, indulges.
ME. ſine :
Inceptum eſt : perfice hoc mihi perpetuum Chreme.
CH. Dic conveniſſe, egiſſe te de nuptiis.
ME. Dicam : quid deinde? CH. me facturum eſſe omnia :
Generum placere, poſtremo etiam, ſi voles,
Deſponſam quoque eſſe dicito. ME. hem, iſtuc volueram.
C. Tanto oycus te ut poſcat. & tu id, quod cupis,
Quam ocyſsime ut des. ME cupio. CH, næ tu propediem,
Ut iſtam rem video, iſtius obſarurabere.
Sed hæc utut ſunt, cautim, & paulatim dabis,
Si ſapies. ME. faciam. CH. abi intro: vide quid poſtulet.
Ego domi ero, ſi quid me voles. ME. ſane volo:
Nam te ſciente faciam, quicquid egero.

ACTUS V. SCENA
MENEDEMUS, CHREMES.

ME. EGo me non tam aſtutum, neque ità perſpicacem eſſe id ſcio :
Sed hic adjutor meus & monitor, & præmonſtrator Chremes
Hoc mihi præſtat, In me quid vis harum rerum convenit,
Quæ ſunt dicta in ſtultum ; CAUDEX, ſtipes, aſinus, plumbeus :

In illum nil potest: nam exuperat ejus stultitia omnia hæc.
CH. Ohe! jam desine Deos, uxor, gratulando obtundere,
Tuam esse inventam gnatam; nisi illos tuo ex ingenio judicas,
Ut nil credas intelligere, nisi idem dictum est centies.
Sed interim quid jamdudum illic gnatus cessat cum Syro?
ME. Quos ais homines, Chremes, cessare? CH. hem, Menedeme, advenis:
Dic mihi; Cliniæ, quæ dixi, nunciastin'? M. omnia.
CH. Quid ait? ME. gaudere adeo occœpit, quasi qui cupiunt nuptias.
CH. Ha, ha, hæ. ME. quid risisti? CH. servi venere in mentem Syri
Calliditates. ME. mane? CH. voltus quoque hominum fingit scelus.
ME. Gnatus quod se assimulat lætum, id dicis. CH. id ME. idem isthuc mihi
Venit in mentem. CH. veterator. ME. magis, si magis noris, putes
Ita rem esse. CH. ain' tu? ME. quin tu ausculta. CH. mane priùs hoc scire expero
Quid perdideris suã, ubi desponsã nũciâsti filiæ;
Continuò injecisse verba tibi Dromonem, scilicet.
Sponsæ vestem, aurum, atque ancillas opus esse argentum ut dares.
ME. Non. CH. quid non! ME. non, inquam. CH. neque ipse gnatus? ME. nil prosus, Chreme.

Magis

Magis unum etiam instare, ut hodie conficerentur nuptiæ.

CH. Mira narras, quid Syrus meus? nè is quidem quicquam? ME. nihil.

CH. Quamobrem? ME, nescio equidem: sed te miror, qui alia tam plane scies.
Sed tuum ille quoque Syrus idem mire finxit filium,
Ut nè paululum quidem suboleat amicam esse hanc Cliniæ.

CH. Quid ais? ME. mitto jam osculari, atq; amplexari: id nil puto.

CH. Quid est, quod amplius simuletur? ME. vah! CH. quid est? ME. audi modo:
Est mihi ultimis conclave in ædibus quoddam retro:
Huc est introrsum latus lectus; vestimētis stratus est.

CH. Quid, postquam hoc est factum? ME. dictum factum, huc abiit Clitipho.

CH. Solus? ME. solus. CH. timeo. ME. Bacchis consecuta est illico.

CH. Sola? ME. sola. CH. perii. ME. ubi abière intrò, operuere ostium. CH. hem;
Clinia hæc fieri videbat? ME. quidni; una mecum simul. (di.

CH. Filii est amica Bacchis, Menedeme; occi-

ME. Quamodrem? CH. decem dierum vix mihi est familia.

ME. Quid istuc times, quod operam amico ille dat suo?

CH. Immo quod amicæ. ME. si dat. CH. an dubium id tibi est?
Quenquamne animo tam comi esse, aut leni

Qui, se vidente, amicam patiatur suam. ME. ha, ha. hæ;
Quidni; quò verba faciliús dentur mihi.
CH. Derides; meritõ mihi nunc ego succenseo.
Quot res dedére, ubi possem persentiscere,
Ni essem lapis, quæ vidi; væ miseró mihi?
At næ illud haud inultum, si vivo, ferent:
Nam jam. M. non tu te cohibes; nõ te respicis?
Non tibi ego exempli sati'sne? CH. præ iracundia,
Menedeme. non sum apud me. ME. téne isthuc loqui?
NONNE id flagitiũ est, te aliis consiliũ dare,
Foris sapere, tibi non posse auxiliarier?
CH. Quid faciam? ME. id quod me fecisse aiebas parùm:
Fac te esse patrem sentiat: fac ut audeat
Tibi credere omnia, abs te petere, & poscere
Nè quam alium quærat copiam, ac te deserat.
CH. Immo abeat potius multo quovis gentiũ,
Quam hic per flagitium ad inopiam redigat patrem:
Nam si illi pergo suppeditare sumtibus
Menedeme, mihi illæc vere ad rastros res redit.
ME. Quot incommoda tibi in hac te capies, nisi caves!
Difficilem ostendis te esse, & ignoscis tamen
Post. & id ingratum. CH. ah! neteis quam doleam ME. ut lubet.
Quid hoc, quod volo, ut illa nubat nostro? nisi quid est,
Quod malis. CH. immo & gener, & affines placen ME. Quid dotis dicam te dixisse filio t? Quid

Quid obticuisti? CH. dotis. ME. ità dico. C. ah! ME Chreme,
Nè quid vereare, ii est minus: nil dos nos movet.
CH. Duo talenta pro re nostra ego esse decrevi satis:
Sed ità dictu opus est, si me vis salvum esse, & rem, & filium,
Me mea omnia bona doti dixisse illi. ME. quam rem agis?
CH. Id mirari te simulato, & illum hoc rogitato simul.
Quamobrêm id faciam. ME. quìn ego verò, quamobrem id facias, nescio.
CH. Egône ut illius animum, qui nunc luxuria & lascivia
Diffluit, retundam, redigam, ut, quo se vortat, nesciat.
ME. Quid agis? CH. mitte, ac sine me in hac re gerere mihi morem. ME. sino:
Itáne vis? CH. ità. ME. fiat. CH. age jam, ut uxorem accersat, pater.
Hic, ità ut liberos est æquum, dictis confutabitur,
Sed Syrum. ME. quid eum? CH. egóne? si vivo, adeo exornatum dabo.
Adeo depexum. ut, dum vivat, meminerit semper mei:
Qui sibi me pro ridiculo ac delectamento putat
Non (ità me dii ament) auderet facere hæc viduæ mulieri,
Quæ in me fecit.

ACTUS V. SCENA II.

CLITIPHO, MENEDEMUS, CHREMES, SYRUS.

CLIT. ITáne tandem, quæso, eſt Menedeme, ut pater
Tam in brevi ſpatio omnem de me ejecerit animum patris?
Quodnam ob facinus; quid ego tantum ſceleris admiſi miſer;
Volgô id faciunt. ME. ſcio tibi eſſe gravius multo, ac durius
Cui ſit: verum ego haud minùs ægrê patior id, qui neſcio.
Nec rationem capio, niſi quod tibi bene ex animo volo. CL. hic
Patrem eſſe aiebas? ME. eccum. CH. quid me incuſas, Clitipho?
Quicquid ego hujus feci, tibi proſpexi, & ſtultitiæ tuæ:
Ubi te vidi animo eſſe omiſſo, & ſuavia in præſentia
Quæ eſſent, prima habere, neque conſulere in longitudinem:
Cepi rationem ut neque egeres, neque ut hæc poſſes perdere,
Ubi, cui decuit primo, tibi non licuit per te mihi dare.
Abi ad proxumos tibi qui erant: eis commiſi, & credidi.
Ibi tuæ ſtultitiæ ſemper erit præſidium, Clitipho
Victus, veſtitus, quo in tectum te receptes. CL. hei mihi: CH.

CH. Satius est, quam te ipso hærede hæc possidere Bacchidem.
S. Disperii: scelestus quantas turbas concivi insciens?
CL. Emori cupio. CH. prius, quæso, discе, quid sit vivere.
Ubi scies, si displicebit vita, tum isthoc utitor.
S. Here licetne? CH. loquere. S. at tuto? CH. loquere. S. quæ ista est pravitas,
Quæve amentia est, quod peccavi ego, id obesse huic? CH. licet,
Ne te admisce, nemo accusat, Syre, te: nec te aram tibi,
Neq; precatorem pararis. S. quid agis? CH. nil succenseo,
Nec tibi, nec huic: nec vos est æquum, quod facio, mihi.
S. Abiit, vah, rogasse vellem. CL. quid, Syre? S. unde mihi peterem cibum.
Ita nos alienavit, tibi jam esse ad sororem intelligo.
CL. Adeone rem rediisse, ut periculum etiam famè mihi sit, Syre?
S. Modo liceat vivere, spes est. CL. qua? S. nos esurituros satis.
CL. Irrides in re tanta, neque me quicquam consilio adjuvas?
S. Immo & ibi nunc sum, & usque dudum id egi, dum loquitur pater:
Et quantum ego intelligere possum. CL. quid? S. non aberit longius.
CL. Quid id ergo? S. sic est non esse horum te arbitror. CL. quid isthuc Syre?

Satin' sanus es? S. ego dicam, quód mi in mentem tu dijudica.
Dum istis fuisti solus, dum nulla alia delectatio
Quæ propior esset te, indulgebant, tibi dabant: nunc filia
Postquam est inventa vera, inuenta est causa, quâ te expellerent?
CL. Est verisimile. S. an tu ob peccatum hoc esse illum iratum putas?
CL. Non arbîtror. S. nunc aliud specta: MATRES omnes filiis
In peccato adjutrices, auxilio in paterna injuria
Solent esse: id non fit. CL. verum dicis, quid ergo nunc, Syre
Faciam? S. suspicionem istam ex illis quære: rem profer palám.
Si non est verum, ad misericordiam ambos adduces cito, aut
Scibis cujus sis. CL. recte suades: faciam. S. sic recte hoc mihi
In mentem venit: namque adolescens, quam minima in spe situs erit,
Tam facillimè boni patris pacem in leges conficiet suas.
Et jam haud scio anne uxorem ducat, at Syre, nil gratiæ
Quid autem hoc? senex exit foras, ego fugio ob hoc factum quid est,
Miror non jussisse illico me arripi, ad Menedemum hinc pergam: eam
evocatorem mihi paro: seni nostro fidei nihil habeo.

ACTUS

ACTUS V. SCENA III.

SOSTRATA, CHREMES.

SO PRofecto, nisi caves tu homo, aliquid gnato conficies mali
Idque adeo miror, qui tam ineptum quicquam potuerit tibi
Venire in mentem, mi vir. CH oh! PERGIN mulier esse? ullamne ego
Rem unquam volui, quin tu in ea mihi adversatrix fueris, Sostrata? at
Si rogitem jam. Quid est quod peccem. aut quamobrem id faciam; nescias.
In qua re nunc tam confidenter retrastulta?
S. ego nescio.
CH. Immo scis potius, quam quidem redeat ad integrum eadem oratio.
SO Oh! iniquus es, qui me tacere de re tanta postules.
CH. Non postulo: jam LOQUERE nihilominus ego hoc faciam tamen.
SO. Facies? CH verum. SO. non vides quantum mali ex ea re excîes?
Subditum se suspicatur. CH. subditum, ain'tu?
SO. certe sic erit,
Mi vir CH confi ere. SO. ah, obsecro te isthuc inimicis fiet.
Egone' confitear meúm non esse filium, qui sit m us?
CH. Quid metuis nè non. cum velis, convincas esse i'lum suum?
SO. Quod filia est inven.? CH. non, sed quod magi' credendum fiet,

Quod est consimilis moribus,
Facile convinces ex te natum: nam tui similis est probe:
Nam illi nihil vitii est relictum, quid id itidem sit tibi:
Tum præterea talem nisi tu, nulla pareret filiũ.
Sed ipse egreditur; quam severus, rem cum videas, censeas.

ACTUS V. SCENA IV.

CLITIPHO, SOSTRATA, CHREMES.

CL. SI unquam ullum fuit tempus, mater, cum ego voluptati tibi
Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obsecro
Ejus ut memineris, atque inopis nunc te misereat mei:
Quid peto, & volo, parentes meos ut commonstres mihi.
SO. Obsecro, mi gnate, ne isthuc in animum inducas tuum,
Alienum esse te. CL. sum. SO. miseram me, hoccine quæsisti, obsecro?
Ità mihi, atque huic sis superstes, ut ex me, atque ex hoc natus es
Et cave posthac, si me amas, unquam isthuc verbum ex te audiam. CH. at
Ego, si me metuis, mores cave in te esse istos sentiam.
CL. Quos? CH. si scire vis, ego dicam: gerro iners, fraus, helluo.
Gaudeo, damnosus: crede, & nostrum te esse credito.

CL. Non

CL. Non ſunt hæc parentis dicta. CH. NON, ſi ex capite ſis meo
Natus, item ut aiunt Minervam eſſe ex Jove, ea cauſa magis
Patiar. Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri.
SO. Dii iſthæc. CH. neſcio Deos: ego quod potero, enitar ſedulo,
Quæris id quod habes, parentes: qnod abeſt, non qnæris patri
Quomodo obſequare, & ſerves quod labore invenerit.
Non mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet
Dicere, hac præſente verbum turpe: at te id nullo modo
Facere puduit. CL. eheu, quam ego nunc totus díſpliceò mihi.
Quàm pudet, neque quod principium inveniã ad placandum ſcío.

ACTUS V. SCENA V.

MENEDEMUS, CHREMES, CLITIPHO, SOSTRATA.

ME. ENim vero Chremes nimis graviter cruciat adoleſcentulum.
Nimiſque inhumane, Exeo ergo ut pacem conciliem, optume
Ipſos video. CA. ehem! Menedeme, cur non accerſi jubes
Filiam, &, quod dixi dotis, firmas? SO. mi vir, te obſecro
Nè facias. CL. pater, obſecro ut mi ignoſcas. ME. da veniam, Chreme.

Sin-

Sine te exorem. *CH.* Egone mea bona ut de
Bacchidi dono ſciens?
Non faciam. ME. at nos non ſinemus. *CL.* i
me vivum vis pater,
Ignoſce. SO. age, Chremes mi. ME. age quæſo,
nè tam obſirma te, Chreme.
CH. Quid iſthuc? video non licere, ut cœperam
hoc pertendere.
ME. Facis, ut te decet *CH.* eâ lege hoc adeo
faciam, ſi facit
Quod ego hunc æquum cenſeo. *CL.* pater, omnia
facia n, impera
CH. Uxorem ut ducas. *CL.* pater. *CH.* nihil audio. ME. ad me recipio,
Faciet. *CH.* nil etiam audio ipſam. *CL.* perii
SO. an dubitas, Clitipho?
CH. Immo, utrum vult, ME faciet omnia.
SO. hæc, dum incipias, gravia ſunt,
Dumque ignoreſ: ubi cognoris, facilia. *CL.* facia n pater,
SO. Nate mi, ego puellam ibi pol dabo lepidam. quam tu facile ames,
Filiam Phanocratæ noſtri. *CL.* rufamne illam
virginem
Cæſiã, ſparſo ore, adunco naſo! non poſſũ, pater.
CH. Eja, ut elegans ei! credas animum ibi eſſe. SO. aliam dabo.
CL. Quid iſthuc? quandoquidem ducenda eſt,
egomet habeo propemodum
Pol quam volo. SO. nunc te laudo, gnate. *CL.* Archonidis filiam.
SO. Perplacet *CL.* pater, hoc nunc reſtat *CH.* quid? *CL.* Syro ignoſcas volo.
Quæ nea cau: fecit *CH.* hæc, vos valete, &
PLAUDITE.

P. TERENTII
ADELPHI.

Acta ludis Funebribus L. Æmilii Pauli Q. Fabio maximo. P. Cornelio Africano, Æd. Cur. Egere. L. Attilius Praenestinus, Minutius Protimus modos fecit Flaccus Claudii F. tibiis Sarranis, Factà è Graeca Menandri. L. Anitio. et M. Cornelio Coss.

Personæ.

Micio, *senex.*
Demea *senex,*
Sannio *leno,*
Æschinus *adolescens*
Syrus *servus,*
Ctesipho *adolescens*
Sostrata *matrona,*
Canthara *nutrix*
Pamphila *puerpera,*
Geta *servus,*
Hegio *senex,*
Dromo *servus*

Personæ mutæ.

Babylo,
Storax *servus,*
Parmeno *servus.*

ADELPHORUM

Argumentum,

C. SULPITII APOLLINARI
AUTORE.

DUos cùm haberet Demea adoleſcentulos,
Det Miſioni fratri adoptandũ Æſchinum
Sed Cteſiphonem retinet. Hunc cithariſtriæ
Lepore captum, ſub duro ac triſti patri,
Frater celabat Æſchinus; famam quoque
Amoris in ſe transferebat: denique
Fidicinam lenoni eripuit. Vitiaverat
Idem Æſchinus civem Atticam pauperculam
Fidémque dederat, hanc ſibi uxorem fore.
Demea jurgare & graviter ferre mox tamen,
Ut veritas patefacta eſt, ducet Æſchinus
Vitiatam: poſitur Cteſipho cithariſtriam,
Exoratoſno patre duro Demeâ.

PROLOGUS.

POſtquam poëta ſenſit ſcripturam ſuã
Ab iniquis obſeruari, & adverſarios
Rapere in pejorẽ partẽ, quã acturi ſũus
Indicio de ſe ipſe erit: vos eritis judices
Laudine an vitio duci factum id oporteat.
SYNAPOTHNESCONTES Diphili comœdia eſt,
Eam COMMORIENTES Plautus fecit fabulam.
In Græca adoleſcens eſt, qui lenoni eripit
Meretricem in prima fabula cum Plautus locũ
Reliquit integrum: eum hic locum ſumpſit ſibi
In Adelphos, verbum de verbo expreſſum extulit.

Eam

Eam nos acturi sumus novam vernoscite,
Furtumne factum existumeris, an locum
Reprehensum, qui præterirus negligentia est.
Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles
Eum adjutare, assiduéque una scribere,
Quod illi maledictũ vehemens esse ex'tumant,
Eam laudem hic ducit maxumam, cum illis placet,
Qui vobis universis & populo placent;
Quorum operâ in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore usu' est sine superbia:
Dehinc ne expectetis argumentum fabulæ;
Senes qui prîmi venient, hi partem aperient,
In agendo partem ostendent. Facite, æquanimitas
Vestra poëtæ ad scribendum augeat industria.

ACTUS I. SCENA I.

MITIO.

STorax, non rediit hac nocte à cœnæ Æschinus,
Neque servulorum qnisquam, qni advorsum ierant?
Profecto hoc vere dicunt, Si absis uspiam,
Aut ubi si cesses evenire ea satiu' est,
Quæ in te uxor dicit, & quæ in animo cogitat
Irata, quam illa quæ parentes propitii.
Uxor, si cesses aut te amare cogitat.
Aut tete amari, aut potare, aut animo obsequi,
Et tibi bene esse soli cnm sibi sit male.
Ego, quia non rediit filius, quæ cogito!

Quibus

Quibus nunc sollicitor rebus ne aut ille alserit,
Aut uspiam ceciderit, aut perfregerit
Aliquid: Vah, Quenquâ nunc hominem in animo instituere, aut
Parare, quid sit charius quam ipse est sibi?
Atque ex me hic non natus est, sed ex fratre, is adeo
Dissimili studio est, jam inde ab adolescentia.
Ego hanc clementem vitam urbanam, atque otium
Secutus sum, & quod fortunatum illi putant,
Uxorem nunquã habui: ille contra hæc omnia,
Ruri agere vitam semper parce ac duriter
Se habere: uxorem duxit nati filii
Duo inde ego hanc majorem adoptavi mihi:
Eduxi a parvulo, habui, amavi pro meo:
In eo me oblecto: solum id est charum mihi.
Ille ut iterum contra me habeat facio sedulò:
Do, prætermitto, non necesse habeo omnia
Pro meo jure agere: postremo, alii clanculum
Patres quæ faciunt quæ fert adolescentia,
Ea nè me celet, consuefeci filium
Nam qui mentiri, aut fallere insuerit patrem, aut
Audebit; tantò magis audebit cæteros.
PUDORE & liberalitate liberos
Retinere, satius esse credo quam metu.
Hæc fratri mecum non conveniunt, neque placent.
Venit ad me sæpe clamans, Quid ages, Mitio!
Cur perdis adolescentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus sumptum suggeris
Vestitu nimio indulges: nimium ineptus es:?

Nimium

Nimium ipse est durus, præter æquùmque,& bonum.
Et ERRAT longe meâ quidem sententia,
Qui imperium credat gravius esse aut stabilius
Vi quod fit, quam illud quod amicitia adjungitur.
Mea sic est ratio,& sic animum induco meum.
MALO coactus qui suum officium facit,
Dum id rescitum iri credit, tantisper cavet:
Si sperat fore clam rursum ad ingenium redit.
QUEM benificio adjungas, ille ex animo facit,
Studet par referre,præsens absensq; idem erit.
Hoc patriùm est,potius consuefacere filium;
Suâ sponte recte facere, quam alieno metu.
Hoc pater ac dominus interest. *Hoc* qui nequit,
Fateatur nescire imperare liberis.
Sed estne hic ipsus, de quo agebam? & certe, is est.
Nescio quid tristem video,credo jam ut solet'
Jurgabit, salvum te advenire, Demea,
Gaudemus.

ACTUS I. SCENA II.

DEMEA, MITIO.

D. EHem, opportune: te ipsum quærito.
M. Quid tristis es? D. rogas me, ubi nobis Æschinus
Siet, quid tristis ego sim. M. dixin' hoc fore?
Quid feci? D. quid ille fecerit? quem neque pudet
Quicquam, nec metuit quenquam, neque legem putat
Tenere se ullam: nam illa, quæ ante hac facta sunt, Omitto:

Omitto: modo quid designavit! MI. quidnam
id est?
DE. Fores effregit, atque in ædes irruit
Alienas: ipsum dominum, atque omnem fa-
miliam
Multavit usque ad mortem: eripuit mulierem,
Quam amabat. Clamant omnes indignissime
Factum esse. Hoc advenienti quot mihi, Mitio,
Dixere. In ore est omni Populo. Denique,
Si conferendum exemplum est, Non fratrem
videt
Rei dare operam, ruri esse parcum ac sobrium
Nullũ hujus simile factum. Hæc cum illi, Mitio,
Dico, tibi dico: tu illum corrumpi sinis.
MI. HOMINE imperito nunquam quicquam
injustius,
Qui nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.
DE. Quorsum isthuc? MI. quia tu, Demea hæc
male judicas.
Non est flagitium, mihi crede, adolescentulum
Scortari, neque potare, non est, neque fores
Effringere. Hæc si neque ego, neque tu fecimus
Non sivit egestas facere nos. Tu nunc tibi
Id laudi ducis quod tum feciſti inopiâ.
Injurium est: nam si esset unde id fieret,
Faceremús: & tu illum tuum, si esses homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet.
Potiùs quam, ubi te expectatum ejecisset foras
Alieniorê ætate post faceret tamen.
DE Prô Jupiter! Tu me homo adigis ad in-
saniam.
Non est flagitium, facere hæc adolescentulum.
MI. ah!

Auscultа

Auſcultà: ne me obtundas de hac re ſæpius.
Tuum filium dediſti adoptandum mihi:
Is meus eſt factus, ſi quid peccat, Demea,
Mihi peccat, ego illi maxumum partem feram
Obſonat, potat, olet unguenta? De meo.
Amat? Dabitur à me argentum, ubi erit commodum:
Ubi non erit, fortaſſe excludetur foras.
Fores effregit? reſtituentur. Diſcidit
Veſtem? reſarcietur. Eſt, dîis gratia,
Et unde hæc fiant; & ad hæc non moleſta ſunt:
Poſtremo, aut deſine, aut cedo quemvis arbitrum:
Te plura in hac re peccare oſtendam. DE. hei mihi!
Pater eſſe diſce ab illis qui vere ſciunt.
MI. Naturâ tu illi pater es, conſiliis ego.
DE. Tùn' conſulis quicquam. MI. ah, ſi pergis, abiero.
DE. Siccine agis? MI. an ego totics de eadem re audiam?
DE. Curæ eſt mihi. MI. & mihi curæ eſt: verum, Demea,
Curemus æquam uterque partem, tu alterum,
Ego item alterum: nam amabos curare propemodum
Reſpoſcere illũ eſt quem dediſti. DE. ah Mitio.
MI. Mihi ſic videtur. DE. quid iſthuc? tibi ſi iſthuc placet,
Profundat, perdat, pereat: nihil ad me attinet.
Jam ſi verbũ unum poſthac M. rurſum, Demea
Itaſcere? DE. an non credis? repetoñ' quem dedi?

Ægre

Ægre eſt alienus nõ ſum. Si obſto hem deſin
Unum vis curem: curo; & eſt diis gratia,
Cùm ita, ut volo eſt Iſte tuus ipſe ſentiet
Poſterius, nolo in illum gravius dicere.
M. Nec nihil, neque omnia hæc ſunt, quæ d
cit tamen
Non nihil moleſta hæc ſunt mihi: ſed oſte
dere.
Me ægre pati, illi nolui: nam ita eſt homo,
Cùm placo, advorſor ſedulò, & deterreo:
Tamen humane vix paritur, verum ſi augeam
Aut etiam adjurò r ſim ejus iracundiæ,
Inſaniam profecto cum illo: etſi Æſchinus
Nonnullam in hac re nobis facit iniuriam.
Quam hic non amavit meritricem, aut cui no
dedit
Aliquid, poſtremò, nuper (credo jam omniu
Tædebat) dixit velle uxorem ducere?
Sperabam jam deſèrviſſe adoleſcentiam:
Gaudebam, ecce autem de integro: niſi quid
quid eſt,
Volo ſcire, atque hominem convenire, ſi apu
forum eſt.

ACTUS II. SCENA I.

SANNIO, ÆSCHINUS.

SA OBſecro, populares. ferte miſero atqu
innocenti auxilium:
Subvenite inopi. Æ otioſé nunc jam illico hic
conſiſte:
Quid reſpectas? nihil pericli eſt nunquam, dum
ego, adero, hic te
Tanget, SA. ego iſtam inv.ti' omnibus.

Æs

ÆS. Quanquam est scælestus ; non committet hodie unquam iterum ut vapulet.

SA. Audi, Æschine ne ignarum fuisse te dicas morum meorum,

Ego lenio sum. ÆS. cio. SA. at ità ut usquam fuit fide quisquam optumâ,

Tu quod te pœnitus purges, nolle hanc injuriam mihi

Factam Æschinus non faciam crede hoc EGO me nisi jus persequar :

Neque tu verbis solves unquam, quod re mihi malefeceris.

Novi ego vestra hæc, Nollem factum, Dabitur jusjurandum esse te

Indignum injuria hæc, indignis cùm egomet sim acceptus modis,

Æ. Abi perpetuò, ac fores aperi. SA. cæterum hoc nihil facis.

Æ. I intro nunc jam. SA. at enim non sinam. Æ. accede illuc *Parmeno* ;

Nimium abiisti isthoc hic propter hunc assiste hem, sic volo.

Cave nunc jam oculos à meis oculis quoquam dimoveas tuos :

Nè mora sit, si innuero, quin pugnas continuo in mala hæreat.

SA, Isthuc volo ergo ipsum experiri. Æ. hem, serva : omitte mulierem.

SA. O facinus indignum ! Æ. geminabit, nisi caves SA. hei misero mihi.

Æ. Non inueram : verum in istam partem potius peccaro tamen.

I nunc jam SA. quid hoc rei est? Regnum te, Æschine, hic tu possides? Æ.

Æ. Si possiderem, ornatus esses ex tuis virtutibus.

SA. Quid tibi rei mecum est. Æ. nihil, SA. quid? nostin' qui sim? Æ. non desidero.

SA. Tetig ne tui quicquam? Æ. si attegisses, ferres infortunium.

SA. Quî tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi?

Responde. Æ. ante ædes non feciſſe erit melius hic convitium:

Nam si molestus pergis esse, jam intro abripiere, atque ibi

Usque ad necem operiêre loris. SA. loris liberi? Æ. sic erit.

SA. O hominem impurum! hiccine libertatem aiunt æquam esse omnibus?

Æ. Si satis jam debacchatus es leno audi si vis nunc jam.

SA. Egone debacchatus sum autem, an tu in me? Æ. Mitte ista atque ad rem redi.

SA. Quam rem? quò redeam? Æ. jamne me vis dicere id quod ad te attinet?

SA. Cupio, æqui modo aliquid. Æ. vah, leno iniqua me non volt loqui.

SA. LENO ium, fateor, Pernicies communis adolescentium,

Perjurus, pestis: tamen tibi à me nulla est orta injuria.

Æ. Nam hercle etiam hoc restat. SA. illuc, quæso, redi, quo cœpisti, Æschine.

Æ. Minis viginti tu illum emisti; quæ res tibi vortat malè

Argenti tantum dabitur. SA. quid, si ego illam nolo vendere?

Coges

Coges me? Æ. minime. SA. namque id metui
Æ. neque vendundum censeo.
Qua liber est, nam ego illam liberali asserо
causâ manu.
Nunc vide utrum vis argentum accipere, an
causam meditare tuam.
Delibera hoc, dum ego redeo, leno. SA. pro-
supre ne Jupiter.
Minime miror, qui insanire occipiunt ex in-
juria.
Domo me eripuit, verberavit: me invito obdu-
xit meam:
Homini miseto plus quingentos colaphos in-
fregit mihi.
Ob malefacta hæc tantidem emptam postulat
sibi tradier.
Verúm enim, quando bene promeruit fiat: suum
jus postulat,
Agê, jam cupio, modõ si argentum reddat: sed
ego hæc hariolor,
Ubi me dixero dare tanti, restes faciet illico,
Vendidisse me: de argento somnium: mox, cras
redi.
Id quoque possem ferre, si modò reddat: quan-
quam injurium est.
Verum cogito id quod res est, quando eum
quæsitum occeperis,
Accipiunda & mussitanda injuria adolescenti-
um est.
Sed nemo dabit: frustra egomet mecum has ra-
tiones deputo.

ACTUS

ACTUS II. SCENA II.

SYRUS, SANNIO.

SY. TAce? egomet conveniam jam ipsum cupidé accipiat jam taxo. atque eris
Bene dicat secum esse actum. quid isthuc Sannio est, quod te audio
Cum hero? nescio quid concertásse; SA. nunquam vidi iniquiús
Concertationem comparatam quàm quæ hodie inter nos fuit.
Ego vapulando, ille verberando, usque ambo defessi sumus.
SY. Tua culpa. SA. quid agerem? SY. adolescenti morem gestum oportuit.
SA. Quid potui melius quàm hodie qui usque os præbui? SY. age scis quid loquar?
PECUNIAM in loco negligere, maxumum interdum est lucrum hui.
Meruisti, si nunc de tuo jure concessisses paululúm,
Atque adolescenti esses morigeratus, hominum homo stultissime,
Nè non tibi isthuc fœneraret. SA. EGO spem pretio non emo.
SY. Nunquam rem facies: abi, nescis inescare homines sannio.
SA. Credo isthuc melius esse: verùm EGO nunquam adeo astutus fui,
Quin, quicquid possem, mallem auferre potius in præsentia.
SY. Age, novi tuum animum: quasi quicquam tibi sint virginti minæ,

Dum

Dum huic obsequare: præterea autem te aiunt
proficiscí Cyprum. SA. hem.
SY. Cöemisse hinc, quæ illuc veheres, multa;
navem conductam: hoc scio,
Animus tibi pendet, ubi illinc, spero redieris,
tamen hoc ages.
SA. Nusquam pedem: perii hercle: hâc illi spe
hoc inceperunt. SY. timet?
Injeci scrupulum homini. SA. ô scelera, illud
vide,
Ut in ipso articulo oppressit: emptæ mulieres
Complures, & item hinc alia, quæ porto Cy-
prum.
Ni eò ad mercatum veniam, damnum maxu-
mum est.
Nunc si hoc omitto, ubi illinc rediero, actum
agam?
Nihil est, refrixerit res: Nunc demum venis
Cur passus? ubi eras? ut sit satius perdere,
Quàm aut hic manere tamdiu, aut tũ persequi.
SY. Iámne enumerâsti id quod ad te redítu-
rum putes?
SA. Hoccine illo dignum est? hoccine incipere
Aeschinum?
Per oppressionem ut hanc mi eripere postulet?
SY. Labascit. unum hoc habeo: vide, si satis
placet,
potiũs quám venias in péricúlum, Sannio
Serveśne an perdas totum, dividuum face,
Minas decem corradet alicunde. SA. hei mihi,
Etiam de sorte nunc venio in dubium miser.
pudet nihili: omnes dentes labefecit mihi:
Præterea colaphis tuber est totum caput:

Etiam insuper defraudet? nusquam abeo. SY.
ut lubet.
Nunquid vis, quin abeam? SA. immo hercle hoc
quæso, Syre,
Utut hæc sunt facta, potius quàm lites sequar,
Meum mihi reddat, saltem quanti empta est,
Syre.
Scio te non usum antehac amicitiâ meâ:
Memorem me dices esse, & gratum. SY. sedulo
Faciam: sed Ctesiphonem video; lætus est
De amica. SA. quid quod te oro? SY. paulis-
per mane.

ACTUS II. SCENA III.

CTESIPHO, SYRUS.

CT. ABS quivis homine, cùm est opus, be-
neficium accipere gaudeas:
Verum enim vero id demum juvat, si quem æ-
quum est facere, is benefacit.
O frater frater! quid ego nunc te laudem?
satis certo sclo,
Nunquam ità magnificè quicquam dicam, id
virtus quin superet tua.
Itaque unam hanc rem me habere præter alios
præcipuam arbitror,
Fratrem homini nemini esse primarum artiũ
magis principem.
SY. O Ctesipho. CT. ô Syre. Æschinus ubi est?
SY. ellum'te expectat domi. CT. hem!
SY. Quid est? CT quid sit? illius operâ, Syro,
nunc vivo: festivum caput,
Omnia sibi qui post putarit esse præ meo com-
modo,

Male-

Maledicta, famam, meum laborem, & peccatum in se transtulit.
Nihil pote suprá: sed quisnam? foris crepuit.
SY. mane, ipse exit foras.

ACTUS II. SCENA IV.

ÆSCHINUS, SANNIO, CTESIPHO, SYRUS.

Æ. UBi ille est sacrilegus? SA. me quærit, num quidnam effert? occidi:
Nil video. Æ. ehem! opportunè te ipsum quærito: quod sit, Ctesipho?
IN TUTO est omnis res: omitte vero tristitiam tuam.
CT. Ego illam vero omitto, qui te fratrem habeam quidem, ô mi Æschine,
O mi germane: (ah!) vereor coram in os te laudare amplius.
Ne id assentandi magis quam quod habeam gratum facere existumes.
Æ. Age inepta, quasi nunc non norimus nos inter nos, Ctesipho.
Hoc mihi dolet, nos pene sero sciisse, & pene in eum locum
Rediisse, ut, si omnes cuperent, nihil tibi possent auxiliarier.
CT. Pudebat. Æ. ah! stultitia est isthæc, non pudor, tam ob parvolam
Rem pene è patria; turpe dictu: deos quæso, ut isthæc prohibeant.
CT. Peccavi. Æ. quid ait tandem nobis Sannio? SY. jam mitis est.
Æ. Ego ad forum ibo, ut hunc absolvam: tu intro ad illam, Ctesipho.

SA. Syre, insta. SY. eamus: namque hic properat in Cyprum. SA. né tam quidem,
Quamvis etiam maneo otiosus hic. SY. reddetur: né time.
SA. At ut omne reddat. SY. omne reddet: tace modo ac sequere hac. SA. sequor
CT. Heus heus Syre. SY. hem quid est? CT. obsecro hercle, hominem istum impurissimum
Quamprimum absolvitote, nè si magis irritatus siet,
Aliquâ ad patrem hoc permanet, atq; ego tum perpetuò perierim.
SY. Non fiet: bono animo esto, tu cum illa te intus oblecta interim,
Et lectulos jube sterni nobis, & parari cætera.
Ego jam transacta re convortam me domum cum obsonio
CT. Iràquæso, quando hoc bene successit, hilarem hunc sumamus diem.

ACTUS III. SCENA I.

SOSTRATA, CANTHARA.

SO. OBsecro, mea tu nutrix, quid nunc fiet? CA. quid fiet, rogas?
Recte ædepol, spero. SO. modo dolores, mea tu occipiunt primulùm.
CA. Jam nunc times, quasi nunquam affueris nunquam tùte pepereris!
SO. Miseram me, neminem habeo; solæ sumus: Geta autem hîc non adest;
Nec habeo quem ad obstetricem mittam, nec qui accersat Æschinum.

CA.

CA. pol is quidem jam hic aderit: nam nunquam unum intermittit diem,
Quin ſempet veniat. SO, ſolus mearum miſeriarum eſt remedium.
CA. E re nata meliùs fieri haud potuit. quãm nunc factum eſt, hera:
Oblatam quando vitium eſt: quod ad illum attinet potiſſimúm,
Talem, tali genere, tali animo, natum ex tanta familia.
SO. Itá pol eſt, ut dicis. ſalvus nobis, deos quæſo, ut ſiet.

ACTUS III. SCENA II.

GETA, SOSTRATA, CANTHARA.

G. NUnc illud eſt, quod, ſi omnes omnia lua conſilia conferant,
Atque huic malo ſalutem quærant auxilii nihil afferant,
Quod mihi quæ heræque, filiæ que herili eſt, væ miſero mihi!
Tot res repente circumvallant, unde emergi non poteſt:
Vis, egeſtas, injuſtitia, ſolitudo, infamia,.
Hoccine ſec'lum? ô ſcelera! ô genera ſacrilega! ô hominem impium!
SO. Me miſerum! quid nam eſt, quod ſic video timidum & properantem Getam?
G. Quam neque fides neque jusjurandum, neque ulla miſericordia
Repreſſit, neque reflexit: neque quod partus inſtabat prope,
Cui miſeræ indigne per vim vitium obtulerat,
SO. non intelligo

Satis, quæ loqnatur? CA. propius, obsecro, accedamus, *S*ostrata. G. ah,
Me miserum, vix sum compos animi: ità ardeo iracundiâ.
Nihil est, quod malim, quam totam familiam dari mihi obviam,
Ut iram hanc in eos evomam omnem, dum ægritudo hæc est recens.
Satis mihi id habeam supplicii, dum illos ulciscar modo,
Seni animam primum extinguerem ipsi, qui illud produxit scelus
Tum autem *S*yrum impulsorem (vah,) quibus illum lacerarem modis.
Sublimem medium arriperem, capite primum in terram statuerem
Ut cerebro dispergat viam:
Adolescenti ipsi eriperem oculos, post hæc præcipitem darem:
Cæteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & prosternerem.
Sed cesso hoc malo heram impertiri propere? SO. revocemus: Geta. GE. hem.
Quisquis es fine me. SO. ego sum *S*ostrata. G. ubi ea est? te ipsam quærito.
Te expecto: oppido orportune te obtulisti mi obviam.
Hera. SO. quid est? quid trepidas? G. hei mihi? SO. quid festinas, mi Geta?
Animam recipe. GE. prorsùm. SO. quid istuc prorsus ergo est? GE. periimus:
Actum est. SO. obsecro te quid sit. GE. jam. SO. quid jam Geta?

GE.

GE. Æschinus. SO. quid ergo is ? GE. alienus
est ab nostra familia. SO. hem,
Perii, quare? GE. amare occipit aliam. SO. væ
miseræ mihi.
GE. Neque id occulte fert: à lenone ipsus eri-
puit palam.
SO. Satin' hoc certum? GE. certum hisce oculis
egomet vidi, Sostrata. SO. ah,
Me miseram, quid credas jam, aut cui credas?
nostrumne Æschinum,
Nostram vitam omnium, in quo nostræ spes
opesque omnes sitæ
Erant, qui sine hac jurabat se unum nunquam
victurum diem. (patris
Qui se in sui gremio positurum puerum dicebat
Ità obsecraturũ, ut liceret hanc uxorẽ ducere?
GE. Hera, lacrumas mitte, ac potius quod ad
hanc rem opu', porro prospice,
Patiamurne, an narremus cuipiam? CA. au, au
mi homo, sanusne es? an
Hoc proferendum tibi usqnam esse videtur? G.
mihi quidem non placet.
Jam primum, illum alieno animo à nobis esse,
res ipsa indicat.
Nunc si hoc palam proferimus, ille inficias ibit
sat scio:
Tua fama, & gnatæ vita in dubium veniet: tum
si maxumè
Fateatur, cum amet aliam, non est utile hanc
illi dari.
Quapropter quoque pacto tacito est opus. SO,
ah minime gentium:
Non faciam. GE. quid ages? SO. proferam

G. Hem, mea Soſtrata, vide quam rem agas.
SO. Pejore res loco non potis eſt eſſe, quam in hoc quo nunc ſita eſt.
Primum, indotata eſt: tum præterea, quæ ſecunda ei dos erat,
Periit: pro virgine dari nuptum non poteſt.
Hoc reliquum eſt,
Si inficias ibit, teſtis mecum eſt annulus, quem amiſerat
Poſtremò, quando ego conſcia mi ſum, a me culpum hanc procul eſſe, nec
Pretium, neque rem ullam intercêſſe illa aut me indignam; experiar Geta.
G. Quid iſthuc? accedo, ut melius dicas SO. tu quantum potes, abi,
Atque Hegioni cognato hujus rem omnem narrato ordine:
Nam is noſtro Simulo fuit ſummus: & nos coluit maxume.
G. Nam hercle alius nemo reſpicit nos. SO. propera tu, mea Canthara,
Curre, obſtetricem accerſe: ut cum opus ſit, ne in mora nobis ſiet.

ACTUS III. SCENA III.

DEMEA.

DE. Disperii: Ctesiphonem audivi filium
Una fuiſſe in raptione cum Æſchino
d miſero reſtat mihi mali, ſi illum poteſt,
Qui alicui rei eſt, etiam cum ad nequitiam abducere.
Ubi ego illum quæram? credo abductum in ganeum.

Aliquo

Aliquò, persuasit ille impurus, sat scio.
Sed eccum ire Syrum video: hinc scibo jam ubi
fiet.
Atque hercle hic de grege illo est: si me sen-
serit
Eum quæritare, nunquam dicet carnufex,
Non ostendam id me velle.

ACTUS III. SCENA IV.

Syrus, Demea.

SY. OMnem rem modo seni,
Quo pacto haberet, enarramus ordine
Nil quicquam vidi lætius. D. prò Jupiter
Hominis stultitiam. S. collaudavit filium:
Mihi, qui dedissem consilium, egit gratias.
D. Disrumpor. S. argentum adnumeravit illico.
Dedit præterea in sumptum dimicium minæ
Id distributum sane est ex sententia D. hem!
Huic mandes, si quid recte curatum velis.
S. Hem, Demea! haud aspexerã te: quid agitur?
D. Quid agatur, vostrum uequeo mirari satis
Rationem. S est hercle inepta, nè dicam do-
lo, &
Absurda *Pisces* cæteros purga, Dromo:
Congrum istum maxumum in aqua finito lu-
dere
Paulisper: ubi ego rediero, exossabitur:
Prius nollo. DE. hæccine flagitia? S mihi qui-
dem non placent:
Et clamo sæpe, Salsamenta hæc Stephanio
Fac macerentur pulchrè. D. dii vostrum fidem!
Utrum studione id sibi habet, an laudi putat
Fore si perdiderit gnatum? væ misero mihi!

Videre videor jam diem illũ, cum hinc egens
Profugiet aliquo militatum. S. ô Demea,
ISTHUC est sapere, non, quod ante pedes modo est,
Videre sed etiam illa, quæ futura sunt,
Prospicere. DE. quid? isthæc jam penes vos psaltria est?
S. Ellam intus? DE. eho, an domi est habiturus? S. credo, ut est
Dementia. D. hæccine fieri? S. inepta lenitas
Patris, & facilitas prava. D. fratris me quidem
Pudet, pigetque. S. nimiũ inter vos, Demea, ac
Non, quia ades præsens, dico hoc, pernimium interest.
TU, Quantus quantus, nihil nisi sapientia es:
Ille sutilis, somnium sineres vero illum tuum
Facere hæc? DE. sinerem illum, an non sex totis mensibus
Prius olfeciſſem, quam ille quicquam cœperit?
SY. Vigilantiam tuam tu mihi narras? DE. fiet
Modo ut nunc est. SY. UT QUISQUE suum volt esse, ità est.
DE. Quid eum? vidistin' hodie? SY. tuumne filium?
D. Abigam hunc rus. SY. jamdudum aliquid ruri agere arbitror.
DE. Sati'scis ibi esse? SY. oh, quem egomet produxi. DE. optume est.
Metui, ne hæreret hic. SY. atque iratum admodum.
DE. Quid autem? SY. adortus jurgio fratrem apud forum.

De psaltria isthac. DE. ain' vero? SY. vãh nihil reticuit:
Nam ut numerabatur fortè argentum, interv venit
Homo de improviso, cœpit clamare, Æschine
Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere nostro? D. oh, lacrumo gaudio.
S. Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuã.
DE. salvos sit: spero est similis majorum suum. S. hui!
DE. Syre, præceptorum plenus istorum ille. S. phy.
Domi habuit unde disceret. DE. fit sedulo:
Nil prætermitto: consuefacio: denique
Inspicere, tanquam in speculum, in vitas omniũ
Jubeo, atque ex aliis sumere exemplum sibi.
Hoc facito. S. recte sane. DE. hoc fugito. SY. callide.
DE, Hoc laudi est. S. isthæc res est. DE. hoc viti odatur.
S. Probissime. DE. porro autem. S. non hercle otium est
Nunc mihi auscultandi: pisces ex sententia
Nactus sum: hi mihi ne corrũpantur, cautio est:
Nàm id nobis tam flagitium est, quàm illa, Demea,
Non facere vobis, quæ modo dixi: & quod queo,
Conservis ad eundem isthunc præcipio modum.
Hoc falsum est, hoc adustum est, hoc lautum est parum:

Illud recte: iterum sic memento sedulo
Moneo quæ possum pro mea sapientia:
Postremo, tanquam in speculum, in patinas, Demea,
Inspicere jubeo, & moneo quid facto usu' sit.
Inepta hæc esse nos quæ facimus, sentio:
Verum quid facias? ut homo est, ità morem geras.
Nunquid vis? DE. menrem vobis meliorem dari.
S. Tu rus hinc abis? D. recta. S. nam QUID tu hic agas,
Ubi si quid bene præcipias, nemo obtemperet?
D. Ego vero hinc abeo, quando is, quamobrem huc veneram,
Rus abiit: illum curo unum ille ad me attinet,
Quando ità volt frater, de istoc ipse viderit.
Sed quis illic est, quem video procul? éstne hic Hegio
Tribulis noster? si satis cerno, is hercle est, vah!
Homo amicu'nobis jam inde à puero, dii boni!
Næ illiusmodi jam magna nobis civium
Penuria est: antiqua homo virture ac fide.
Haud cito mali quid ortum ex hoc sit publice,
Quàm gaudeo, ubi eriã hujus generis reliquias
Restare video, (vah,) vivere etiam nunc lubet.
Opperiar hominem hic, ut salutem, & colloquar.

ACTUS III. SCENA V.

HEGIO, GETA, DEMEA, PAMPHILIA.

H. PRÔ Dii imortales! facinus indignum. Geta. Quid

Quid narras? G. sic est factum. H. ex illan' familia
Tam illiberale facinus esse ortum, ô Æschine.
Pol haud paternum isthuc dedîsti. D. videlicet
De psaltria hac audivit: id illi nunc dolet
Alieno: pater is nihili pendet: hei mihi!
Utinam hic prope adesset alicubi, atque audiret hæc.
H. Ni facient quæ illos æquum est, haud sic auferunt.
G In te spes omnis, Hegio, nobis sita est.
Tè solum habemus: tu es patronus, tu parens:
Ille tibi moriens nos comendavit senex.
Si deseris tu, perimus H. cave dixeris:
Nec faciam; neq; me satis pie posse arbitror,
D. Adibo, salvere Hegionem plurimum
Jubeo. HE. oh, te quærebam ipsum: salvè, Demea.
D. Quid autem? H. major filius tuus Aeschinus.
Quam fratri adoptandum dedisti, neque boni
Neque liberalis functus officium viri est.
D. Quid isthuc? H. nostrum amicum noras Simulum, atque
Æqualem? DE. quidni? HE. filiam ejus virginē
Vitiavit. DE. hem. HE. mane, nondum audîsti, Demea.
Quid est gravissimum. DE. an quid est etiam amplius?
HE. Vero amplius: nam hoc quidem ferundum aliquo modo est:
Persuasit' nox, amor, vinum, adolescentia.
Humanum est, ubi scit factum, ad matrem virginis

Venit ipsus ultro, lacrumans, orans, obsecrans,
Fidem dans, jurans se illam ducturum domũ
Ignotum est, tacitum est, creditum est : virgo ex eo
Compressu gravida facta est : mensi' hîc decimus est :
Ille bonus vir nobis psaltriam, si diis placet,
Paravit, quicum vivat : illam deserit.
DE. Pro certon' tu isthæc dicis ? HE. mater vîrginis
In medio est., ipsa virgo, res ipsa : hic Geta
Præterea, ut captus est servorum, non malus,
Neque iners, alit illas solus omnem familiam
Sustentat: hunc abduce, vinci, quære rem.
GE. immo hercle extorque, nisi ita factum est, Demea,
Postremo, non negabit: coram ipsum cedo.
DE. Pudet : nec quid agam, neque quid huic réspondeam,
Scio. PAM. miseram me, differor doloribus.
Juno Lucina, fer opem, serva me, obsecro? HE. hem,
Numnam illa, quæso, parturit? GE. certè Hegio. HE. hem,
Illæc fidem nunc vostram implorat, Demea:
QUOD vos jus cogit, id voluntate impetret :
Hæc primum ut fiant, deos quæso, ut vobis decet
Sin aliter animus vester est; ego Demea,
Summa vi defendam hanc atque illum mortuum.
Cognatus mihi erat: una à pueris parvoli
Sumus educti: una semper militiæ, & domi
Fuimus: paupertatem una pertulimus gravem.

Quapropter

Quapropter nitar, faciam, experiar, dènique
Animam relinquam potius, quam illas deseram
Quid mihi respondes? DE. fratrem conveniam, Hegio:
Is quod mihî de hac re dederit consilium, id sequar.
HE. Sed, Demea, hoc tu facito cum animo cogites,
Quam vos facillime agitis, quam estis maxume
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maxume vos æquo animo æqua noscere
Oportet, si vos voltis perhiberi probos.
DE. Rédito: fient, quæ fieri æquum est, omnia.
HE. Decet te facere, Geta.; duc me intro ad Sostratam.
DE. Non me indicente hæc fiunt: utinam hoc sit modo
Defunctum, verum nimia illæc licentia
Profecto evadet in aliquod magnum malum.
Ibo requiram fratrem, ut in eum hæc evomam.

ACTUS III. SCENA VI.

HEGIO.

BOno animo fac sis, Sostrata: & istam, quod potes,
Fac consolere, ego Mitionem, si apud forũ est,
Conveniam: atque, ut res gesta est nàrrabo ordine,
Si est, ut facturus officium siet suum,
Faciat, sin aliter de hac re ejus sententia est,
Respondeat mi, ut, quid agam, quamprimum sciam.

ACTUS

ACTUS IV. SCENA I.

CTESIPHO, SYRUS.

CT. AIn' patrem hinc abiisse rus? S. jam dudum CT dic sodes. S. apud
Villam est, nunc eum maxumè operis aliquid facere credo. CT. utinam quidem,
Quod cum salute ejù' fiat, ità se defatigârit velim
Ut triduo hoc perpetuo èlecto prorsus nequeat surgere.
S. ità fiat, & isthoc si quid pòtis est rectius. CT. ità: nam hunc diem
Misere nimi' perpetuum, ut cœpi, cupio in lætitia degere: (quia
Et illud rus nulla alia causâ tam malè odi, nisi
Prope est: quod abesset long iùs,
Prius nox oppressisset illic, quam huc reverti possèt iterum.
Nunc ubi me illic non videbit, jam huc recurret, sat scio:
Rogitabit me, ubi fuerim: quem ego hodie toto non vidi die.
Quid dicam? S. nihilne in mentem? CT. nunquam quicquam. S. tanto nequior.
Cliens, amicus, hospes nemo est vobis? C. sunt. quod postea?
S. Hisce opera ut data sit CT. quæ non data sit, non potest fieri. S. potest.
CT. Inter diu: sed si hic pernocto, causæ quid dicam, Syre?
S. Vah, quam vellem etiam noctu amicis operam mos esset dari!

Quid

Quin tu otiosus es: ego illius sensum pulchre calleo.
Cum fervit maxume, tam placidum quam ovem reddo. CT. quo modo?
S. Laudarier te audit libenter: facio te apud illum Deum:
Virtutes narro. CT meas. S. tuas homini illico lacrumæ cadunt.
Quasi puero gaudeo hem tibi autem CT. quidnam est? S. LUPUS in fabula.
CT. Pater adest? S. ipsu' est. CT. Syre, quid agimus? S. fuge modo intro ego videro.
CT. Si quid rogabit; nusquam tu me audistin'? S. potin' ut desinas?

ACTUS IV. SCENA II.

DEMEA, CTESIPHO, SYRUS.

D. NÆ ego homo infelix, primum fratrem nusquam invenio gentium:
Præterea autem dum illum quæro, a villa mercenarium
Vidi: is filium negat esse ruri, nec quid agam scio.
CT. Syre. S. quid ais? CT. men' quærit? S. verum. CT. perii. S. quin tu animo bono es.
DE. Quid hoc (malum) infelicitatis? neque sati' decernere:
Nisi me credo huic esse natum rei, ferundis miseriis
Primus sentio mala nostro: primus rescisco omnia.
Primus porro obnuncio: ægre solus; si quid sit, fero.

S. Rideo

S. Rideo hunc: primum ait se scire: is solus nescit omnia.

D. Nunc rèdeo: si forte frater redierit, viso. C. Syre.

Obsecro, vide ne ille huc prorsus se irruat. S. etiam taces?

Ego cavebo. CT. nunquam hercle hodie ego isthuc committam tibi:

Nam me jam in cellam aliquam cum illa concludam, id tutissimum est.

S. Age, tamen ego hunc amovebo. DE. sed eccum sceleratum Syrum?

S. Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest.

Scire equidem volo, quot mihi sint domini, quæ hæc est miseria?

DE. Quid ille gannit? quid volt? quid ais, bone vir? hem, est frater domi?

S. Quid (malum,) bone vir mihi narras? equidē perii. DE. quid tibi est?

S. Rogitas. Ctesipho me pugnis miserum, & istam psaltriam

Usque occidit. DE. hem, quid narras? S. hem, vide ut discidit labrum.

DE. Quamobrem? S. me impulsore hanc emptā esse ait. DE. non tu eum rus hinc modo

Prodūxe aiebas? S. factum: verùm post venit insaniens:

Nil pepercit, non puduisse verberare hominē senem,

Quem ego modo puerum tantillum in manibus gestavi meis.

DE. Laudo, Ctesipho: patrissas: abit virum te judico.

SY. Laudas, næ ille continebit posthac, si sapiet manus.
DE. Fortiter. SY. perquam: quia miseram mulierem, & me servolum,
Qui referire non audebam, vicit, hui: perfortiter.
CE. Non potuit melius: idem sensit quod ego, te esse huic rei caput:
Sed éstne frater intus? SY. non est. DE. ubi illum quæram cogito.
SY. Scio ubi sit: verum hodie nunquam monstrabo. DE. hem, quod ais? SY. ità.
DE. Diminuetur tibi quidem jam cerebruum. S. at nomen nescio
Illius hominis, sed locum novi ubi sit. DE. dic ergo locum.
S. Nostin' porticum apud macellum hanc deorsum? DE. quidni noverim?
S. Præterito hac recta plateo sursum: ubi eò veneris,
Clivos deorsum vorsum est: hac te præcipitato: postea
Est ad hanc manum sacellum: ibi angiportum propter est.
DE. Quonam? S. ubi etiam caprificus magna est: nostin'? DE. novi. S. hac pergito.
DE. Id quidem angiportum non est pervium. S. verum hercle (vah,)
Censen' hominem me esse? erravi: in porticum rursum redi.
Sane hac multo propius ibis, & minor est erratio.
Scin' Cratini hujus ditis ædes? DE. scio. S. ubi eas præterieris

Ad sinistram hac recta platea: ubi ad Dianæ veneris,
Ito ad dextram: priusquam ad portam venias, apud ipsum lacum
Est pristrilla, & exadversùm est fabricà: ibi est,
DE. quid ibi facit?
S. Lectulos in sole iligneis pedibus faciundos dedit.
Ubi potetis vos. DE. bene sane, sed cesso ad eum pergere?
S. I sanè; ego te exercebo hodiè, ut dignus es, silicernium.
Æschinus odiosè cessat: prandium corrumpitur
Ctesipho autem in amore est totus, ego jam prospiciam mihi:
Nam jam adibo, atque unumquodque, quod quidem erit bellissimum,
Carpam & cyathos sorbillans paulatim hunc producam diem.

ACTUS IV. SCENA III

MITIO, HEGIO.

M. EGo in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tantopere, Hegio.
Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum est, corrigo:
Nisi si me in illo credidisti esse hominem numero, qui ità putant
Sibi fieri injuriam, ultro si quam fecêre ipsi expostulant:
Et ultro accusant id quia non est à me factum, agi' gratias.
HE. Ah, minime: nunquam te aliter, atque es, in animum induxi meum. Sed

Sed quæso, ut unà mecum ad matrem virginis eas, Mitio,
Atque isthæc eadem, quæ mihi dix'ti, tùte dicas mulieri,
Suspicionem hanc propter fratrem ejus esse, & illam psaltriam.
M. Si ità æquum censes, aut si ità opus est facto, eamus. HE. bene facis
Nam & illi animum jam relevabis, quæ dolore ac miseria
Tabescit; & tu officio fueris functus: sed si aliter putas,
Egomet narrabo quæ mihi dix'ti. M. immo ego ibo. HE. bene facis:
OMNES, quibu' res sunt minù' secundæ, magi' sunt nescio quo modo
Suspicioſi: ad contumeliam omnia accipiunt magis (negligi.
Propter suam impotentiam: se semper credunt
Quapropter, te ipsum purgare ipsis coram, placabilius est.
M. Et recte, & verum dices. HE. sequere me ergo hac intro. M. maxume.

ACTUS IV. SCENA IV.

ÆSCHINUS.

Discrucior animi, hoccine de improviso mali mihi objici
Tantum, ut neque quid de me faciam, neque quid agam, certum siet?
Membra metu debilia sunt: animu' timore obstupuit pectore
Consistere nihil consili quicquam potest. Vah! quo modo

Me ex hac turba expedium tanta Nunc ſuſpi
cio de me incidit,
Neque ea immerito. Soſtrata credit, mihi me
emiſſe hanc pſaltriam :
Anus indicium id fecit mihi.
Num ut hinc forte ea ad obſtetricem miſſa e-
rat. ubi eam vidi, illico
Accedo: rogito Pamphila quid agat; jam par-
tus adſit:
Eone obſtetricem accerſat. Illa exclamat, Abi
abi jam, Æſchine
Satiſ' diu dediſti verba, ſat adhuc tua nos fru-
ſtrata eſt fides
Hem. quid iſthuc, obſecro, inquam eſt? valeas
habes illam quæ placet.
Senſi illico id illas ſuſpicari : ſed me repreſſi
tamen,
Nè quid de fratre garrulæ illi dicerem ac fie-
ret palam.
Nunc quid faciam : dicamne fratris eſſe hanc?
quod minime eſt opus
Uſquam efferi, age, mitto: fieri potis eſt, uti ne
qua exeat,
Ipſum id metuo ut credant : tot concurrunt ve-
riſimilia :
Egomet rapui: ipſe egomet ſolvi argentum: ad
me abducta eſt domum.
Hæc adeo mea culpa fateor fieri non me hanc
rem patri ut ut
Erat geſta, indicaſſe? exoraſſem ut eam duce-
rem domum.
Ceſſatum uſque adhuc eſt: nunc porro, Æſchine,
expergiſcere :

Nunc

Nunc hoc primum est, ad illas ibo, ut purgem
me accedam ad fores,
Perii: horresco semper ubi fores pultare hasce
occipio miser.
Heus, heus. Æschinus ego sum: aperite aliquis
actutum ostium.
Prodit nescio quis: concedam huc.

ACTUS IV. SCENA V.

MITIO, ÆSCHINUS.

M. ITà uti dixi, Sostrata, tacito ego Æschinum convenjam ut, quo modo acta hæc sient, sciat
Sed quis ostium hoc pultavit? Æ. pater hercle est: perii, M. Æschine
Æ. Quid huic negotî est? M. tune has pepulisti fores? tacet,
Cur hanc aliquantisper non ludo? melius est:
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipse voluit credere.
Nil mihi respondes? Æ. non equidem istas, quod sciam.
M. Ita, nam mirabar, quid hic negoti esset tibi
Erubuit: salva res est. Æ. dic sodes pater
Tibi vero quid isthic est rei? M. Nihil mihi quidem.
Amicus quidam me à foro abduxit modo
Huc advocatum sibi. Æ. quid? M. ego dicam tibi
Habitant hic quidem mulieres pauperculæ
Opinor eas non nosse te, & certo scio:

Neque

Neque enim diu huc commigrârunt. Æ. quid tum postea?
M. Virgo est cum matre. Æ. perge. M. hæc virgo orba est patre:
Hic meus amicus illi genere est proxumus:
Huic leges cogunt nubere hanc. Æ. perii. M. quid est?
Æ. Nil rectè: perge. M. is venit, ut secũ avehat
Nam habitat Mileti. Æ. hem. virginem ut secum avehat!
M. Sic est. Æ. Miletum usque, obsecro! M. ità. Æ. animo male est.
Quid ipsæ? quid aiunt? M. quid illas censes? nihil enim:
Commenta mater est, esse ex alio viro
Nescio quo puerum natum neq; eum nominat:
Priorem esse illum non oportere huic dari.
Æ. Eho! nonne hæc justa tibi videntur postea?
M. Non. Æ. obsecro non: an illam hinc abducet pater?
M. Quidni illam abducat? Æ. factum à vobis duriter,
Immisericorditerque, atque etiam, si est, pater,
Dicendum magis aperte, illiberaliter.
M. Quamobrem? Æ. rogas me, quid illi tandem creditis
Fore animi misero, qui illi consuevit prius,
(Qui infelix, haud scio, an illam misere nunc amat)
Cum hanc sibi videbit præsens præsenti eripi,
Abduci ab oculis? facimus indignum, pater.
M. Quâ ratione isthuc? quis despondit? quis dedit?

Cui;

Cui, quando nupsit? auctor his rebus quis est?
Cur duxit alienam? Æ. an sedere oportuit
Domi virginem tam grandem, dum cognatus huc,
Illinc veniret expectantem? hæc, mi pater?
Te dicere æquum fuit, & id defendere.
M. Ridicule, advorsumne illum causam dicere,
Cui veneram advocatus? sed quid ista, Æschine?
Nostra? aut quid nobis cum illis abeamus quid est?
Quid lacrumas? Æ. pater, obsecro, ausculta. M.
Æschine, audivi omnia,
Et scio; nam amo te: quo magis, quæ agi' curæ sunt mihi.
Æ. Ità velim me promerentem ames, dum vivas mi pater,
Ut, me hoc delictum admisisse in me, id mihi vehementer dolet,
Et me tui pudet. M. credo hercle: nam ingenium novi tuum
Liberale: sed vereor ne indiligens nimium sies.
In qua civitate tandem te arbitrare vivere?
Virginem vitiasti, quam te jus non fuerat tangere.
Jam id peccatum primum magnum; at humanum tamen.
Fecere alii sæpe, item boni at postquam evenit cedo,
Nunquid circumspex'ti aut nunquid tute prospex'ti tibi,
Quid fieret? qua fieret? Si te ipsum mihi puduit dicere,

Qua resciscerem? hæc dum dubitas, menses abierunt decem,
Prodidisti te, & illam miseram & gnatum, quod quidem in te fuit.
Quid? credebas dormienti hæc tibi confecturos deos?
Et sine tua opera illam in cubiculum iri deductum domum.
Nolim cæterarum rerum te socordem eodem modo.
Bono animo es, duces uxorem hanc Æ. hem M. bono animo es, inquàm. Æ. pater
Obsecro, non ludis tu nunc me? M. ego te, quam obrem? Æ. nescio:
Nisi, quia tam miserè hoc esse cupio verum, eò vereor magis.
M. Abi domum, ac deos comprecare, ut uxorem accersas: abi.
Æ. Quid jam uxorem. M. jam. Æ. iam M. jam quantum potes. Æ. dî me pater,
Omnes oderint, ni magî' te quàm oculos nunc amo meos.
M. Quid quam illam?? Æ. æque. M. benè benignè. Æ. quid? ille ubi est Milesius?
M. Abiit, periit, navem ascendit: sed cur cessas? Æ. abi, pater:
Tu potius Deos comprecare: nam tibi eos certo scio,
Quò vir melior multo es quàm ego sum, obtemperatu os magis.
M. Ego eo intrò, ut, quæ opu' sunt, parentur: fac tu, ut dixi, si sapis.
Æ. Quid hoc negoti? hoc est patrem esse, aut hoc est filium esse?

Si frater, aut ſodalis eſſet, quî magi' morem gereret?
Hic non amandus, hiccine non geſtandus in ſinu eſt, hem,
Itaque adeo magnam mî injecit ſuâ commoditate curam,
Nè forte imprudens faciam quod nolit, ſciens cavebo.
Sed ceſſo ire intrô, né mora meis nuptiis egomet ſim!

ACTUS IV. SCENA VI.

DEMEA.

DEfeſſus ſum ambulando, ut Syre, te cũ tua
Monſtratione magnus perdat Jupiter?
Perreptavi uſque omne oppidum, ad portum, ad lacum:
Quò non? neque fabrica ulla erat, neque fratrẽ homo
Vidiſſe aiebat quiſquam, nunc vero domi
Certum obſidere eſt uſque donec redierit.

ACTUS IV. SCENA VII.

MITIO, DEMEA.

M. IBo, illis dicam nullam eſſe in nobis moram.
D. Sed eccum ipſum, te jamdudum quæro, Mitio.
M. Quidnam? D. fero alia flagitia ad te ingentia
Boni illius adoleſcentis. M. ecce autem. D. nova
Capitalia. M. ohe jam. D. ah! neſcis qui vir ſit. M. ſcio.
D. O ſtulte, tu de pſaltria me ſomnias (ſcio.
Agere. Hoc peccatum in virginem eſt civem. M

D. Ohe, scis,& patere? M. quidni patiar? D. dic mihi,
Non clamas? non infanis? M. nō malim quidem!
Puer natu' est. M. di bene vortant. *D.* virgo nihil habet.
M. Audivi. D.& ducenda indotata est? M. scilicet.
D. Quid nunc futurum est? M. id enim, quod res ipsa fert:
Illinc huc transferetur virgo. D. ô Jupiter,
Isthocine pacto oportet. M. quid faciam amplius?
D. Quid facias, rogitas, si non re ipsâ tibi dolet,
Simulare certe est hominis. M. quin jam virginem
Despondi: res composita est: fiunt nuptiæ:
Dempsi metum omnem: hæc magis sunt hominis. *D.* cæterum
Placet tibi factum, Mitio? M. non, si queam
Mutare: nunc cum non queo, æquo animo fero.
ITA VITA est hominum, quasi cum ludas tesseris;
Si illud, quod maxume opus est jactu, non cadit
Illud quod cecidit forte, id arte ut corrigas.
D. Corrector? nempe tua arte viginti minæ
Pro psaltria perière quæ quantum potest,
Aliquo abjicienda est, si non pretio, at gratis.
M. Neque est, neq; illam sane studeo vendere.
D. Quid igitur facies? M. domi erit. *D.* pró dîvûm fidem,

Mercurius

Meretrix & materfamilias una in domo.
M. Cur non? *D*, ſanum te credis eſſe? M. equidem arbitror.
D. Ità me dii ament, ut video ego tuam ineptiam;
Facturum credo, ut habeás quîcum cantites.
M. Cur non? *D*. & nova nupta eadem hæc diſcet? M. ſcilicet.
D. Tu inter eas reſtim ductans ſaltabis. M. probe!
Et tu nobiſcum una, ſi opus ſit. *D*. hei mihi!
Non te hæc pudēt? M. jam verò omitte Demea,
Tuam iſthanc iracundiam, atque, ita uti decet,
Hilarem ac lubentem fac te gnati in nuptiis.
Ego hos conveniam, poſt huc redeo. *D*. ô Jupiter!
Hanccine vitam, hoſcine mores, hanc dementiam.
Uxor ſine dote veniet intus pſaltria eſt:
Domus ſumptuoſa: adoleſcens luxu perditus:
Senex delirans: IPSA, ſi cupiat, Salus
Servare prorſus non poteſt hanc familiam.

ACTUS V. SCENA I.

SYRUS, DEMEA.

S. ÆDepol, Syriſce, te curâſti molliter,
Lautéque munus adminiſtrâſti tuum:
Abi ſed poſtquam intus ſum omnium rerum ſatur,
Prodeambulare huc lubitum eſt. *D*. Illud ſis vide
Exemplum diſciplinæ. S. Ecce autem hic adeſt ſenex

Noſter, quid fit? quid tu es triſtis? D. ehe ſcelus.
S. Eho, jam tu verba fundes hic, ſapientia?
D. Tùn'? Si meus eſſes, S. dis quidem eſſes, De-
mea,
Ac tuam rem conſtabiliſſes. DE. exemplum
omnibus
Curarem ut eſſes, SY. quamobrem? quid feci?
D. rogas.
In ipſa turba, atque in peccato maxumo,
Quod vix ſedatum ſatis eſt, potaſti, ſcelus,
Quaſi re bene geſta. S. ſane nollem hunc exi-
tum.

ACTUS V. SCENA II.

Dromo, Syrus, Demea.

DR. HEus Syre, rogat te Cteſipho ut rede-
as. S. abi.
DE. Quid Cteſiphonem hic narrat? S. nihil.
DE. eho carnufex.
Eſt Cteſipho intus? S. non eſt. DE. cur hic no-
minat?
S. Eſt alius qniqem paraſitaſter parvolus,
Noſtin'? DE. jam scibo. S. quid agis? quo abis?
DE. mitte me.
S. Noli, inquam. DE. non manum abſtines,
maſtigia?
An tibi jam mavis cerebrum diſpergam hic?
S. abit.
Ædepol comeſſatorem haud ſanè commodum,
Præſertim Cteſiphoni quid ego nunc agam?
Niſi dum hæ ſileſcant turbæ, interea in angulũ
Aliquo abeam, atque edormiſcam hoc villi. Sic
agam.

ACTUS

ACTUS V. SCENA III.

MITIO, DEMEA.

M. PArata à nobis sunt, ut dixi, Sostrata,
Ubi vis. Quisnam à me pepulit tam graviter fores?
D. Iei mihi, quid faciam? quid agam? quid clamen? aut querar?
O cœlum! ô terra! ô maria Neptuni! M. hem tibi,
Resciuit omnem rem: id nunc clamat scilicet,
Parata lites: succurrendum est. D. eccum adest
Communis corruptela nostrum liberûm.
M. Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.
D. Repressi, redii, mitto maledicta omnia:
Rem ipsum putemus, dictum hoc inter nos fuit,
Ex te adeo est ortum ne tu curares meum,
Néve ego tuum, responde. M. factum est: non nego.
D. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam, Mitio? nam qui minus
Mihi idem jus æquum est esse, quod mecum est tibi?
Quando ego tuum non curo, nè cura meum.
M. Non æquum dicis, non: nam vetus verbum hoc quidem est,
COMMUNIA esse amicorum inter se omnia.
D. Facite-nunc demum isthæc nata oratio est
M. Ausculta paucis, nihil moleitu est, Demea.
Principio, si id te mordet, sumptum filii
Quem faciunt, quæso facito hoc tecum cogites,
Tu illos, duos olim pro - tolerabas tua,

Quod satis putabas tua bona ambobus fore,
Et me tum uxorem credidisti scilicet
Ducturum: eandem illam rationem antiquam obtine:
Conserva, quære, parce, fac quam plurimum
Illis relinquas: gloriam tu istam obtine:
Mea quæ præter spem evenêre, utantur sine.
De summa nihil decedet: quod hinc accesserit,
Id de lucro putato esse omnia si hæc voles
In animo verè cogitare, Demea,
Et mihi, & tibi, & illis dempseris molestiam.
D. Mitto rem: consuetudinẽ Ipsorum. M. mane:
Scio, isthuc ibam, MULTA in homine, Demea,
Signa insunt, ex quibus conjectura facile fit,
Duo cùm idem faciunt, sæpe ut possis dicere,
Hoc licet impune facere huic, illi non licet:
Non quod dissimilis res sit, sed quod, qui facit
Quæ ego esse in illis video: ut confidam fore
ità.
Ut volumus, video sapere, intelligere, in loco
Vereri, inter se amare: scire est liberum
Ingenium, atque animum: quovis illos tu die
Reducas at enim metuas, nè ab re sint tamen
Omissiores paulo, ô noster Demea.
AD OMNIA aliâ ætate sapimus rectiùs:
SOLUM UNUM hoc vitium affert senectus hominibus,
Attentiores sumus ad REM omnes quam sat est;
Quod illos sat ætas acuet. D. nè nimium modò
Bonæ tuæ istæ nos rationes, Mitio,
Et tuus iste animus æquus subvortat. M. tace,
Non fiet. mitte jam isthæc; da te hodie mihi,

Expor'ge

Expor'ge frontem, *D.* ſcilicet, ita tempu' fert,
Faciundum eſt: cæterum rus cras cum filio
Cum prima luce. M. immo de nocte cenſeo:
Hodie modò hilarum te face. *D.* & iſtam pſaltriam
Unà illùc mecum hinc abſtraham. M. pugnas veris.
Eo prorſus pacto alligaris filium,
Modò facito, ut illam ſerves. *D.* ego iſthuc videro:
Atque ibi favillæ plena, fumi, ac pollinis
Coquendo ſit faxo, & molendo: præter hæc,
Meridie ipſo faciam ut ſtipulam colligat:
Tam excoctam reddam atque atram, quàm carbo eſt. M. placet.
Nunc mihi videre ſapere, atque equidem filium,
Tum etiam ſi nolit, cogas, cum illa una cubet
D. Derides? fortunatus, qui iſto animo ſies:
Ego ſentio. M. ah, pergiſne? *D.* jam jam deſino.
M. I ergo intro, &, cui rei eſt, ei rei hunc ſupramus diem.

ACTUS V. SCENA IV.

DEMEA.

NUnquam ità quiſquam bene ſubductâ ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas uſus ſemper aliquid apporret novi,
Aliquid moneat: ut illa, quæ te ſcire credas, neſcias,
Et, quæ tibi putâris prima, in experiundo repudies.

Quod mi evenit nunc? nam ego vitam duram
quam vixi usque adhuc,
Prope jam decurso spatio mitto: id quam ob
rem? re ipsâ repperi,
FACILITATE nihil est homini melius, ne-
que clementiâ id
Esse verum, ex me, atque ex fratre cuivis facile
est noscere.
Vitam ille suam semper egit in otio, in convi-
viis:
Clemens, placidus, nulli lædere os arridere
omnibus:
Sibi vixit, sibi sumtum fecit omnes bene, di-
cunt, amant.
Ego ille agrestis, sævus, tristis, parcus, trucu-
lentus, tenax,
Duxi uxorem, quam ibi miseriam vidi! nati
filii,
Alia cura, porro autem, illis dum studeo ut
quamplurimum
Facerem: contrivi in quærundo vitam atque
ætatem meam
Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab iis
fero
Odium ille alter sine labore patria potitur cō-
moda;
Illum amant, me fugitant illi credunt consilia
omnia
Illum diligunt, apud illum sunt ambo; ego de-
sertus sum:
Illum ut vivat optant meam autem mortem
expectant scilicet:
Hè eos meo labore eductos maxumo, hic fe-
cit suos.

Paulo

Paulo ſumptu: miſeriam omnem ego capio; hic potitur gaudia.
Agé, agé, jam experiamur porro contra, & quid ego poſſem
Blandè dicere, aut benignè facere, quando hæc provocat.
Ego quoque à meis me amari & magni pendi poſtulo
Si id fit dando atque obſequendo, non poſteriorus ſerà n.
Deerit: id mea minime refert, qui ſum natu maxumus.

ACTUS V. SCENA V.

Syrus, Demea.

S. HEus Demea, rogat frater, ne abeas longiùs.
D. Quis homo? ô Syre noſter! ſalve quid fit? quid agitur?
S. Recte D. optime eſt, jam nunc hæc tria primum addidi
Præter naturam: ô noſter, quid fit? quid agitur?
Servum haud illiberalem præbes te, & tibi
Lubens bene taxim. S. gratiam habeo. D. atqui, Syre,
Hoc verum eſt, & ipſa re experîêre propediem.

ACTUS V. SCENA VI.

Geta, Demea.

HEra, ego huc ad hos proviſo, quam mox virginem
Accerſant: ſed eccum Demeam, ſalvos ſies.
D. Oh,

D. Oh qui vocàre. G. Geta. D. Geta, hominem maxumi
Pretii esse te hodie judicavi animo meo :
Nam is mihi est profecto servus spectatus satis,
Cui dominus curæ est, ità uti tibi sensi, Geta ;
Et tibi ob eam rem si quid usus venerit,
Lubens bene faxim, meditor esse affabilis,
Et bene procedit. G. bonus es, cùm hæc existumas.
D. Paulatim plebem primulum facio meam.

ACTUS V. SCENA VII.

Æschinus, Demea, Syrus, Geta.

Æ. Occidunt me quidem, dum nimi' sanctas nuptias
Student facere: in apparando consumũt diem.
DE. Quid agitur, Æschine? Æ. hem pater mi! tu hic eras?
DE. Tuus hercle verò & animo, & natura pater,
Qui te plus quàm oculos hosce, sed cur non domum
Uxorem accersis? Æ. cupio : verum hoc mihi moræ est,
Tibicîna, & Hymenæum qui cantent. DE. eho!
Vin'tu huic seni auscultare. Æ. quid? D. missa hæc face,
Hymenæum, turbas, lampadas, tibicinas ;
Atque hanc in horto maceriam jube dirui,
Quantum potest : hùc transfer ; unam fac domum :

Traduce & matrem, & familiam; omnem ad nos. Æ. placet.
Pater lepidissime. DE. euge, jam lepidus vocor.
Fratri ædes fient perviæ: turbam domum
Adducet, sumptum admittet multa: quid meâ?
Ego lepidus ineo gratiam, jube nunc jam
Dinumeret illi Babylo viginti minas.
Syre, cessas ire, ac facere. SY. quid ago? D. dirue:
Tu, illas, abi & traduce. GE. dî tibi Demea,
Bene faxint, cum te video nostræ familiæ
Tam ex animo factum velle. DE. dignos arbitror.
Tu quid áis? Æ. sic, opinor. DE. multo rectiu' est,
Quam illam puerperam nunc duci huc per viã
Ægrotam. Æ. nihil enim vidi melius, mi pater.
DE. Sic soleo: sed eccum. Mitio egreditur foras.

ACTUS V. SCENA VIII.

MITIO, DEMEA, ÆSCHINUS.

MI. JUbet frater: ubi is est? tu jubes hoc Demea!
DE. Ego vero jubeo, & hac re, & aliis omnibus
Quam maxume unam facere nos hanc familiam,
Colere, adjuvare, adjungere. Æ. ità quæso, pater.
MI. Haud aliter censeo. DE. immo hercle ità nobis decet. Primum

uxoris est ... ater. M. quid postea?
... a, & modesta. MI. i. à aiunt. DE. natu
grandior.
MI. Scio, DE. parere jam diu hæc per annos
non potest:
Nec, qui eam respiciat, quisquam est: sola est
MI. quam hic res agit:
DE. Hanc te æquum est ducere, & te operam
ut fiat, dare.
MI. Me ducere autem. DE. te. MI. me. DE. te,
inquam. MI. ineptis. DE. si tu sis homo,
Hic faciet. Æ. mi pater. MI. quid tu autem
huic, asine, auscultas. DE. nihil agis.
Fieri aliter non potest MI. deliras. Æ. sine te
exorem, mi pater.
MI. Insanis; auser. DE. age, da veniam filio.
MI. sati' sanus es!
Ego novus maritus anno demum quinto & se-
xagesimo
Fiam atque anum decrepitam ducam? idne
estis autores mihi?
E. Fac, promisi ego illis. MI. promisti au-
rem. de re largitor. puer.
E. Agé quid si quid te magis oret? MI. quasi
non hoc sit maxumum.
E. Da veniam Æ. nè gravâre. DE. fac pro-
mittre. MI non omittis.
Nisi te exorem. MI vis hæc quidem est.
DE. age prolixé, Mitio.
I. Etsi hoc mihi pravum, ineptum, absurdum
atque alienum à vita mea
deatur: si vos tantopere istuc vultis, fiat.
Æ. bene facis:

Merito

cam? hoc confit quod volo.
Quid nunc quid reſtat? Hegio cognatus his eſt proximus,
Affinis nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi decet
MI. Quid face e? DE. agelli eſt hic ſub urbe paulum, quod locitas foras:
Huic demus. qui truncum. MI. paulu n id autem. DE. I multum tamen.
Faciundum eſt: pro patre huic eſt, bonus eſt, noſter eſt: rectè datur.
Poſtremò, non incum illud verbum facio, quod tu Mitio
Bene & ſapienter dix'ti dudum: VITIUM commune omnium eſt,
Quod nimiùm ad rem in ſenecta attenti ſumus hanc maculam nos decet
Effugere. dictum eſt vere & reipsâ fieri oportet, Mitio.
MI. Quid iſthuc? dabitur, quandoquidem hic volt. Æ. mi pater.
DE Nunc tu mihi germanus es pariter corpore, & animo. MI. gaudeo.
DE. Suo ſibi hunc gladio jugulo.

ACTUS V. SCENA IX.

SYRUS, DEMEA, MITIO, ÆSCHINUS.

SY. FActum eſt, quod iuſſi. Demea.
DE. Frugi homo es, ego edepol hodie meâ quidem ſententia
Judico, Syrum fieri, æquum, liberum. M. iſthunc liberum.

Quod,

Quodnam ob factum. DE. multa. SY. ô noſter
Demea, ædepol vir bonu'es :
Ego iſtos vobis uſq; a pueris. curavi ãbos ſedulo,
Docui, monui, bene præcepi ſemper quæ potui
omnia.
DE. Res apparet, & quidem hæc porro, Obſo-
nare, cum fide
Scortum adducere, apparare de die conviviũ:
Non mediocris hominis hæc ſunt officia. S. ô
lepidum caput!
DE. Poſtremo, hodie in pſaltria iſta emunde
hic adjutor fuit,
Hic curavit: prodeſſe æquũ eſt: alî meliores erũt
Denique hic volt fieri. MI. vín'tu hoc fieri? Æ.
cupio. MI. ſiquidem
Tu vis, Syre eho accede huc ad me, liber eſto.
SY. bene facîs:
Omnibus gratiam habeo, & ſeorſum tibi præ-
terea, Demea.
DE. Gaudeo, Æ. Et ego. SY. credo: utinam hoc
perpetuum fiat gaúdium, ut
Phrygiam uxorem meam una mecum videam
liberam! DE. optumam
Mulierem quidem. SY. & quidem nepoti tuo
hujus filio (ſerio,
Hodie primã mãmã dedit hæc. D. hercle vero
Siquidem primam dedit, haud dubium quin
emitti æquum ſiet.
MI. ob eam rem. D, ob eam: poſtremò, a me
argentum, quanti eſt, ſumito. (offerant,
SY. Dî tibi, Demea, omnes ſemper õnia optata
MI. Syre, proceſſiſti hodie pulchre. DE. ſiqui-
dem Porro, Mitio,

Tũ

Tu tuum officium facies,atq; huic aliquid paulum præ manu (vilius
Dederis,unde utatur,reddet tibi cito.M.isthoc
Æ. Frugi homo est. SY.reddam hercle: da modo.Æ.age pater.M.post consulam.
DE. Faciet. SY. ô vir optume. Æ. ô pater mi festiviſſime.
MI. Quid isthuc? quæ res tam repente mores mutavit tuos,
Quod prolubium? quæ isthæc subita est largitas? DE. dicam tibi.
Ut id ostenderem,quod te isti facilem,& festivum putant, (bono
Id non fieri ex vera vita,neq;adeo ex æquo & sed ex assentando: indulgendo,& largiendo, Mitio. (Æschine,
Nunc adeo si ob eã rẽ vobis mea vita inviſa est
Quia non justa injuſta,prorsus,omnia omnino obsequor: (lubet.
Missa facio, effundite,emite, facite quod vobis
Sed si id vultis potius, quæ vos propter adolescentiam (parùm
Minus videtis, magis impensé cupitis,consulitis
Hæc reprehendere, & corrigere me, obsecundare in loco:
Ecce me, qui id faciam vobis. Æ. tibi pater? permittimus
Plús scis,quid facto,opus est,sed de fratre quid fiet? DE. sino.
Habeat finem in isthac faciat. MI. isthuc rectè.

PLAUDITE.

P. TERENTII
HECYRA.

Acta ludis Romanis, Sex. Julio Cæsare, et Ch. Cornelio Dolabella Ædil. Cur. Non est Peracta Tota Modos Fecit Flaccus Claudii. F. Tibiis Partibus C n. octavio et T. Manlio Coss. Relata est Iterum Ludis Funebribus, Relata est Tertio, Q. Fulvio, et L. Martio Ædilibus Curulibus.

Personæ.

Prologus.
Pamphilotis *meretrix.*
Syra *anus*
Parmeno *servus.*
Laches *senex.*
Sostrata *mulier.*

Phidippus *senex.*
Pamphilus *adolescens.*
Myrrhina *mulier.*
Sosia *servus.*
Bacchis *meretrix.*

Personæ mutæ.

Philumena.
Scirtus *puer*

Argumentum,

C. Sulpitio, Apollinari.

AUTORE.

Uxorem duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit:
Ejusque per vim quem detraxit annulum,
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ.
Dein profectus in Imbrum est: nuptam hanc
attigit.
Hanc mater utero gravidam, nè id sciat socrus.
Ut ægram ad se transfert. Revertit Pamphilus
Deprehendit; partum celat; uxorem tamen
Recipere non volt: pater incusat Bacchidis
Amorem. Dum se purgat Bacchis, annulum
Mater vi iræ forte agnovit Myrrhinæ.
Uxorem recipit Pamphilus cum filio.

PROLOGUS.

Hecyra est huic nomen fabulæ. Hæc cum data
Est nova, novum intervenit vitium & calamitas:
Ut neque spectari, neque cognosci potuerit:
Ita populus studio stupidus in funambulo
Animum occupârat. Nunc hæc plane est pro-
nova:
Et is qui scripsit hanc, ob eam rem noluit
Iterum

Iterum referre, ut iterum possit vendere,
Alias cognôstis ejus, quæso, hanc noscite.
Orator ad vos venio ornatu prologi:
Sinite exorator fim, eodem ut jure uti senem
Liceat, quo jure sum usus adolescentior,
Novas qui exactas feci ut inveterascerent,
Nè cum pöeta scriptura evanesceret.
In his, quas primum Cæcilî didici novas,
Partim sum earum exactus, partim vix steti
Quia scîbam dubiam fortunam esse scenicam,
Spe incerta, certum mihi labore m sustuli.
Easdem agere cœpi, ut ab eodem alias discerē
Novas studiosé, nè illum ab studio abducerem
Perfeci, ut spectarentur: ubi sunt cognitæ,
Placitæ sunt. Ità pöetam restitui in locum,
Propè jam remotum injuriâ advorsariûm
Ab studio, atque ab labore, atque arte musica
Quod si scripturam spreviſſem in præsentia, &
In deterendo voluiſſem operam sumere
Ut in otio esset, potius quàm in negotio:
Deterruiſſem facilè, nè alias scriberet.
Nunc quid petam meâ causâ, æquo animo attendite.
Hecyram ad vos refero, quam mihi per silentium
Nunquam agere licitum est, ità eam oppressit calamitas
Eam calamitatem vostra intelligentia
Sedabit, si erit adjutrix nostræ industriæ
Cum primum eam agere cœpi, pugilum gloria
Funambuli eôdem accessit expectatio,
Comitum conventus, studium, clamor mulierum

Fecêre

Fecêre, ut ante tempus exirem foràs.
Vetere in nova cœpi uti consuetudine,
In experiundo ut etiem refero denuo:
Primò actu placeo. Cum interea rumor venit,
Datu-n iri gladiatores. populus convolat,
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco:
Interea ego meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla est: otium, & silentium est,
Agendi tempus mihi datum est; vobis datur
Potestas condecorandi ludos scenicos.
Nolite sinere per vos artem musicam
Recidere ad paucos: facite, ut vestra autoritas
Meæ autoritati fautrix adiutrixque sit.
Si nunquam avare statui pretium arti meæ,
Et eum esse quæstum in animum induxi maxumum,
Quâm maxume servire vostris commodis:
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
Studium suum, & se in vostram commisit fidem,
Nè eum circumventum iniqui irrideant.
Meâ causâ causam hanc accipite, & silentium
Date, ut lubeat scribere aliis, mihiq; ut discere
Novas expediat posthac, pretio empras meo.

ACTUS I. SCENA I.

PHILOTIS, SYRA.

PH. PErpol quâm paucos reperias meretricibus
Fideles evenire amatores, Syra!
Vel hic Pamphilu' jurabas quoties Bacchidi,
Quam sancte ut qui vis facile posset credere,
Nunquam illâ vivâ ducturum uxorem domum

En, duxit. SY. ergo propterea te sedulo
Et moneo, & hortor, nè cujuquam misereat
Quin spolies, mutiles, laceres, quemquem nanc
fis.
PH. Utine eximium neminem habeam? Si
neminem:
Nam nemo illorum quisquam, scito, ad te ve
nit,
Quin ità paret sese, abs te ut blanditiis suis
Quam minimo pretio suam voluptatem ca
pleat.
Hiscine tu amabo non contrà insidiabere?
PH. Tam in eadem pol esse omnibus, injus
rium est.
SY. Injurium est autem ulcisci adversarios,
Ac quà via capient te illi, eâdem ipsos capi!
Heu me mi eram, cur non aut isthæc mihi
Ætas & forma est, aut tibi hæc sententiâ?

ACTUS I. SCENA II.

PARMENO, PHILOTIS, SYRA.

PA. Si quis quæret me, modo îsse dicito
Ad portum percontatum adventum
Pamphili.
Audin' quid dicam, Scirre? si quæret me, ad
Tum dicas: si non quaret, nullus dixeris;
Aliâs ut uti possim cautâ hâc integrâ.
Sed videon' ego Philotin? unde hæc advenit!
Philotis, salve multúm. PH. ô salve Parmeno.
SY. Salve mi castior, Parmeno. PA. & tu ædepol Syra.
Dic mihi Philoti', ubi te oblectásti tam diu?

PH.

PH. Minime me equidem oblectavi, quæ cum milite
Corinthi nunc sum profecta inhumanissimo:
Biennium ibi perpetuum misera illum tuli.
PA. Ædepol te desiderium Athenarum arbitror
Philotium esse sæpe, & te tuum
Consilium non contemsisse. PH. non dici potest
Quam cupida eram huc redeundi, abeundi à milite,
Vosque hic videndi: antiquâ ut consuetudine
Agitarem inter vos libere convivium:
Nam illic haud licebat, nisi præfiniro loqui
Quæ illi placerent. PA. haud opinor commodè
Finem statuisse orationi militem.
PH. Sed quid negoti hoc? modò quæ narravit mihi
Hic intus Bacchis, quod ego nunquam credidi
Fore, ut ille hâc vivâ posset animum in licere
Uxorem habere. PA. habere autem. PH. echo tu, an non habet?
PA. Habet: at hæc vereor ut sint nuptiæ.
PH. Ità di deæque faxint, si in rem est Bacchidis.
Sed qui istuc credam ità esse? dic mihi Parmeno.
PA. Non est opus prolato hoc: percontarier
Desiste, PH. nempè ea causâ, ut nè id fiat palam
Ità me di amabuntur, haud propterea te rogo ut
Hoc proferam, sed tacita ut mecum gaudeam.
PA. Nunquam tam dices commode, ut tergum meum.

Tuam

Tuam in fidem committam. PH, ah, noli, Parmeno:
Quasi non tu multò malis narrare hoc mihi,
Quam ego, quæ perconter, scire. PA. vera hæc prædicat:
Et mi illud vitium maxumum est. Si mihi fidē
Das te taciturum, dicam. PH. ad ingenium redis.
Fidem do loquere. PA. ausculta. PH. isthic sum.
PA. hanc Bacchidem
Amabat, ut cum maxume, , tum Pamphilus,
Cum pater. uxorem ut ducat, orare occipit:
Et hæc, cōmunia omnium quæ sunt patrum,
Sese senem esse, dicere; illum autem unicum
Præsidium velle se senectuti suæ.
Ille se primò negare: sed postquam acriùs
Pater instat. fecit animi ut incertus foret,
Pudorin' anne amori obsequeretur magis,
Tundendo atque odio denique effecit senex:
Despondit ei gnatam hujus vicini proximi.
Usque illud visum est Pamphilo neutiquam grave,
Donec jam in ipsis nuptiis postquam videt
Paratas, nec moram ullam, quin ducat, dari:
Ibi demum ità ægre tulit. ut ipsam Bacchidē,
Si adesset, credo ibi ejus commiseresceret.
Ubicunque datum erat spatium solitudinis,
Ut colloqui mecum una posset: Parmeno,
Perii, quid ego egi. in quod me conjeci malū!
Non potero hoc ferre. Parmeno: perii miser.
PH. At te dî deæque perduint cum isto odio Laches.
PA. Ad pauca ut redeam, uxorem deducit domum,

Nocte

Nocte illâ primâ virginem non attigit:
Quæ consecuta est nox, eam nihilò magis.
PH. Quid ais? cum virgine una adolescens cubuerit
Plus potus, se illac abstinere ut potuerit?
Non verisimile dicis: nec verum arbitror.
PA. Credo ità videri tibi: nam nemo ad te venit,
Nisi cupiens tui: ille invitus illam duxerat.
PH. Quid deinde fit? PA. diebus sane paucis.
Post Pamphilus me solum seducit foras,
Narratque, ut virgo ab se integrâ etiam tum siet:
Séque, ante eam quám uxorem duxisset domum,
Speràsse eas tolerare posse nuptias.
Sed quam decrêrim me non posse diutius
Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
Quin integram itidem reddam, ut accepi à suis,
Neque honestum mihi, neque utile ipsi virgini est.
PH. Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.
PA. Hoc ego proferre incommodum esse mihi arbitror.
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas viti.
Superbum est: sed illam spero, ubi hoc cognoverit,
Non posse se mecum esse abituram denique.
PH. Quid interea? ibatne ad Bacchidem? PA. quotidie?

Sed, ut fit, postquã hunc alienum ab sese vidit,
Maligna multo & magi' procax factà illico est.
PH Non æpol mirum. PA. atque ea res multo maxume.
Disjunxit illum, ab illa, postquam & ipse se,
Et illam, & hanc quæ domi erat, cognovit hæc tis:
Ad exemplum ambarum mores earum æstimans.
Hæc, ità uti liberali esse ingenio decet,
Pudens modesta, incommoda atque injurias
Viri omnes ferre, & tegere contumelias.
Hic animus partim uxoris misericordia
Devictus, partim victus hujus' injuriis
Paulatim elapsu'st Bacchidi, atque huc transtulit.
Amorem postquam par ingenium nactus est,
Interea in Imbro moritur cognatus senex
Horum: ea ad hos redibat legi hæreditas.
Eò amantem invitum Pamphilum extrudit pater.
Reliquit cum matre hic uxorem: nam senex
Rus abdidit se: huc rarò in urbem commeat.
PH. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?
PA. Nunc audies primum dies compluſculos
Bene conveniebat sane inter eas: interim.
Miris modis odisse cæpit Sostratam,
Neque lites ullæ inter eas, postulatio
Nunquam. PH. quid igitur? PA. si quando ad eam accesserat
Confabulatum, fugere è conspectu meo,
Videre nolle: denique, ubi non quit pati,
Simulat sese à matre accersi ad rem divinam absit.

Ubi illic eſt dies complures, accerſi jubet,
Dixere cauſam tunc neſcio quam: iterum jubet:
Nemo remittit, poſtquam accerſunt ſæpius,
Ægram eſſe ſimulant mulierem noſtro illico
It vilere ad eam, admiſit nemo, hoc ubi ſenex
Reſcivit, heri ea cauſa rure advenit huc:
Patrem continuo convenit Philumenæ.
Quid egerint inter ſe, nondum eriam ſcio:
Niſi ſane curæ eſt, quorſum eventurũ hoc ſiet,
Habes omnem rem: pergam, quo cæpi hoc iter.
PH. Et quidem ego: nam conſtitui cum quodam hoſpite.
Me eſſe illum conventuram. PA. dî vortant bene
Qnod agas. PH. vale. PA. & tu bene vale, Philotium.

ACTUS II. SCENA I.

LACHES, SOSTRATA.

LA. PRô Deûm atque hominum fidem! quod hoc genus eſt, quæ hæc conjuratio,
Ut omnes mulieres eadem æque ſtudeant, nolintque omnia.
Neque diſſinatam quidquam ab aliarum ingenio ullam reperias?
Itaque adeo uno animo omnes ſocrus oderunt nurus; viris
Eſſe adverſas æque ſtudium eſt, ſimilis eſt pertinacia.
In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam: &
Ei ludo, ſi ullus eſt, magiſtram hanc eſſe ſatis certò ſcio.

SO. Me miseram, quæ nunc quamobrem accu-
ser nescio. LA. hem.
Tu nescis. SO. non, ità me di bene ament, mi
Laches,
Iràque una inter nos agere ætatem liceat. LA.
di mala prohibeant.
SO. Meque abs te immeritò esse accusatam,
postmodo rescisces. LA. scio.
Te immerito, an quicquam pro istis factis di-
gnum te dici potest.
Qui me, & te, & familiam dedecoras, filio lu-
ctum paras:
Tum autem ex amicis inimici ut sint nobis af-
fines facis,
Qui illum decrêrunt dignum, suos cui libero
committerent,
Tu sola exorere, quæ perturbes hæc tuâ im-
pudentia.
SO. Egone? LA. tu, inquam mulier, quæ me
omnino lapidem, haud hominem putas.
An, quia ruri esse crebro soleo, nescire arbit-
ramini,
Quo quæq; pacto hic vitam vostrarum exigat?
Multo melius, hic quæ fiunt, quam illic ubi sum
assidue, scio:
Ideo quia, nisi vos mihi domi eritis, proinde
ego ero famâ foris.
Jampridem equidem audivi cepisse odium tui
Philumenam:
Minimèque adeo mirum: &, ni id fecisset, ma-
gis mirum foret.
Sed non credidi adeo, ut etiam totam hanc
odisset domum:

Quod

Quod si scisiem, illa hic maneret potius, tu hinc isses foras.
At vide, quam immeritò ægritudo hæc oritur mî abs te, Sostrata,
Rus habitatum abii, concedens vobis, & rei serviens;
Sumptus vostros, otiumque ut nostra res posset pati,
Meo labori haud parcens, præter æquum atq; ætatem meam.
Non te pro his curasse rebus, nè quid ægre esset mihi?
SO. Non meâ operâ, neque pol culpâ evenerit.
LA. immo maximè.
Sola hic fuisti: in te omnes hæret culpa solâ, Sostrata:
Quæ hic erant, curares; cum ego vos solvi curis cæteris.
Cum puella anum suscepisse inimicitias non pudet?
Illius dices culpâ factum. SO. haud equidem dico, mi Laches.
LA. Gaudeo, ità me dii ament, gnati causâ: nam de te quidem
Sati'scio, peccando detrimenti nil fieri potest.
S. Qui scis, an ea causâ, mi vir, me odisse assimulaverit,
Ut cum matre una plus esset? LA. quid ais: non signi hoc sat est,
Quid fieri nemo voluit visentem te ad eam intromittere?
SO. Iam lassam oppidò tum ajebant: eo ad eam non admissa sum.

LA. Tuos esse illi mores morbum magis, quàm
ullam aliam rem arbitror:
Et merito adeo: nam vostrarum nulla est, quin
gnatum velit:
Ducere uxorem &, quæ vobis placita conditio
est datur:
Ubi duxere impulsu vostro, vostro impulsu
eadem exigunt.

ACTUS II. SCENA II.

PHIDIPPUS, LACHES, SOSTRATA.

PH ETsi scio, Philùmena, meum jus esse
ut te cogam,
Quæ ego imperem, facere: ego tamen patrio
animo victus faciam
Ut tibi concedam, neque tuæ libibini adver-
sabor.
LA. Atque eccum Phidippum optumè video:
ex hoc jam scibo quid siet.
Phidippe, esse ego meis omnibus scio me ap-
prime obsequentem:
Sed non adeo, ut facilitas mea illorum cor-
rumpat animos.
Quod si tu idem faceres, magis in rem & no-
stram, & vostram id esset.
Nunc video in illarum potestate esse te. PH. ei
verò.
LA. Adii te heri de filia: ut veni; itidem in-
certum amisti.
Haud ità decet, si perpetuam vis esse affinita-
tem hanc.

Celare

Celare te iras. Si quid est peccatum à nobis, profer,
Aut ea refellendo, aut purgando vobis corrigemus.
Te judice ipso: sin ea est causa retinendi apud vos.
Quia ægra est: te mî injuriam facere arbitror, Phidippe,
Si metuis, satis ut meæ domi curetur diligenter:
At, ità me dii ament, haud tibi hoc concedo etsi illi pater es
Ut tu illam salvam magi' velis, quàm ego: id adeo gnati causâ,
Quem ego intellexi illam haud minùs, quam seipsum magnificare.
Neque adeo me clam est, quam esse eum graviter laturum credam
Hoc si rescierit, eo domum: studeo hæc priùs quam ille huc redeat.
PH. Laches, & diligentiam vestram, & benignitatem
Novi: & quæ dicis, omnia esse ut dicis, animũ induco.
Et te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire studeo,
Si facere possim ullo modo. LA. quæ res te facere id prohibet?
Eho, nunquidnam accusat virum? PH. minimè: nam postquam attendi
Magis, & vi cœpi cogere ut rediret, sanctè adjurat
Non posse apud vos Pamphilo se absente perdurare,

Aliud fortasse alii vitii est: leni ego animo natus:
Non possum advorsari meis. LA. hem Sostrata
SO. heu me miseram!
LA. Certùmne est isthuc? PH. nunc quidem ut videtur: sed nunquid vis?
Nam est, quod me transire ad forum jam oportet. LA. eo tecum unà.

ACTUS II. SCENA III.

SOSTRATA.

ÆDepol næ nos æque sumus omnes invidi viris,
Propter paucas; quæ omnes faciunt dignæ videamur malo.
Nam, ità me ament dii quod me accuset nullus vir, sum extra noxiam.
Sed non facile est expurgatu. ità animum induxerunt, socrus
Omnes esse iniquas. Haud pol me quidem: nam nunquam secùs
Habui istam, ac si ex me esset nata: nec, quid hoc mi eveniat, scio:
Nisi pol filium multimodis jam expecto ut redeat domum.

ACTUS III. SCENA I.

PAMPHILUS, PARMENO, MYRRHINA.

PAM. NEmini ego plura esse acerba ex amore homini unquã oblata credo,
Quam mi Heu me infelicem! Hanccine ego vitam parsi perdere?

Hacci ne

Haccine causá ego eram tantopere cupidus re-
deundi domum;
Cui quanto fuerat præstabiliu, ubivis gentium
ærumnam agere,
Quám huc redire, atque hæc ità esse miserum
me resciscere!
Nam nos omnes, quibus est alicunde aliquis ob-
jectus labos,
omne quod est interea tempus, prius quâm id
rescitum est, lucro est.
PAR. At sic citiús quîte expedias his ærumnis,
reperies.
Si non rediisses, hæ iræ factæ essent multô am-
pliores:
Sed nunc adventum tuum ambas, Pamphilæ,
scio reverituras.
Rem cognosces, iram expedies, restitues rursũ
gratiam.
Levia sunt hæc quæ tu pergravia esse in ani-
mum indux'ti tuum.
PAM. Quid consolare me. an quisquam usquam
gentium est æque miser?
Priùs quàm hanc uxorem duxi, habebam alibi
animum amori deditum:
Jam in hac re ut taceam, cuivis facile scitu est
quam fuerim miser?
Tamen nunquam ausus sum recusare eam, quam
mî obtrudit pater.
Vix me illinc abstraxi, atque impeditum in ea
expedivi animum meum,
Vixque hoc contuleram, hem nova res orta est,
porro ab hac quæ me abstrahat.
Tum matrem ex ea re me aut uxorem in culpa
inventurum arbitror:

næ cum ità esse invenero, quid restat, nisi pe-
ro ut fiam miser
Nam matris ferre injurias me, Parmeno, pic-
jubet:
Tum uxori obnoxius sum: ità olim suo me-
genio pertulit:
Tot meas injurias quæ nunquam in ullo pati
fecit loco.
Sed magnum nescio quid necesse est evenisse
Parmeno,
Unde ita inter eas intercessit, quæ tam per
mansit diu.
PAR. Haud quidem hercle parvum est: si vi
veram rationem exequi,
Non maximas, quæ maximæ sunt interdu
iræ, injurias
Faciunt: nam sæpe est, quibus in rebus alius
iratus quidem est,
Cum de eadem causâ est iracundus factus in
micissimus.
Pueri inter sese quàm pro levibus noxiis ir
gerunt:
Quapropter? quia enim qui eos gubernat an
mus infirmum gerunt.
Itidem mulieres sunt ferme, ut pueri, levi se
tentia:
Fortasse unum aliquod verbum hanc inter
iram conciverit
PAM. Abi Parmeno, intro, ac me venisse nũc
PAR. hem quid hoc? PAM. tace.
PAR. Trepidari sentio, cursari sursum prorsum,
agedum ad fores
Accede propius. Hem, sensistin'? PAM. noli fa-
bularier.

Pri

Prô Jupiter! audio clamorem. PAR. tûte loqueris, me vetas?
MY. Tace, obsecro, mea gnata. PAM. matris vox visa est Philumenæ.
Nullus sum. PAR. qui dum? PAM. perii. PAR. quamobrem? PAM. nescio quod magnum malum
Profectò, Parmeno, me celas. PAR. uxorem Philumenam
Pavitari nescio qùid dixerunt; id si forte est, nescio.
PAM. Interii: cur mihi id non dix'ti? PAR. quis non poteram una omnia.
PAM Quid morbi est? PAR. nescio. PAM. quid? neminòne medicum adduxit? PAR. nescio.
PAM. Cesso hinc ire intro, ut hoc quamprimum. quicquid est certum sciam.
Quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam affectam?
Nam si periculum ullum in te est, periisse me una haud dubium est.
PAR. Non usus facto est mihi nunc hunc intrò sequi,
Nam invisos omnes nos esse illis sentio:
Here, nemo voluit Sostratam intro admittere,
Si fortè morbus amplior factus siet,
Quod sane nolim, maxumè heri causâ mei:
Servum illico introisse dicent Sostratæ,
Aliquid tulisse comminiscentur mali. (sit:
Capiti, atque ætati illorum, morbus qui auctus
Hera in crimen veniet, ego in magnum malum.

ACTUS

ACTUS III. SCENA II.

SOSTRATA, PARMENO, PAMPHILUS

SO. NEscio quid jamdudum hîc audio lamentari miſera:
Male meruo, nè Philumenæ magi' morbus aggraveſcat:
Quod te Æſculapi, & te Salus, nè quid ſit hujus oro.
Nunc ad eam viſam. PAR. heus Soſtrata. SO. ehem! PAR. iterum iſthinc excludêre.
SO. Ehem Parmeno! tùne hic eras, perii, quid faciam miſera?
Non viſam uxorem Pamphili, cum in proxumo hîc ſit ægra?
PAR. Non viſas, nec mittas quidem viſendi cauſâ quenquam.
Nam QUI amat cui odio ipſus eſt, bis facere ſtulte duco:
Laborem inanem ipſus capit, & illi moleſtiam affert.
Tum autem, filius tuus introîit videre, ut vénit, quid agat.
SO. Quid ais? an venit Pamphilus? PAR. vènit. SO. Diis gratiam habeo.
Hem iſthoc verbo animus mihi rediit. & cura ex corde exceſſit.
PAR. Jam eâ te cauſâ maxume huc nunc introire nolo:
Nam ſi remittant quippiam Philumenæ dolores,
Omnem rem narrabit, ſcio, continuó ſola ſoli.

Qua

Quæ inter vos intervenit, unde ortum est initium iræ.
Atque eccum video ipsum egredi: quam tristis est. SO. O mi gnate!
PAM. Mea mater, salve SO. gaudeo venisse salvum, salvan'
Philumena est? PAM. meliuscula. SO. utinam isthuc ita dii faxint!
Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam tristis? PAM. recte mater.
SO. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repente invasit?
PAM. ità factum est. SO. quid morbi est? PAM. febris. SO. quotidiana? PAM. ità aiunt.
I sodes intro: consequar jam te mea mater. SO. fiat.
PAM. Tu pueris curre Parmeno obviam, atq; his onera adjuta.
PAR. Quid? non sciunt ipsi viam, domum quà redeant. PAM. cessas!

ACTUS III. SCENA III.

PAMPHILUS.

NEqueo mearum rerum initium ullum invenire idoneum,
Unde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt,
Partim quæ perspexi his oculis, partim quæ accepi auribus:
Qua me Propter exanimatum citius eduxi foras.
Namque modo me intro ut corripui timidus alio suspicans.

Morbo

Morbo me visurum affectam, ac sensi esse, rem: (hei mihi!)
Postquam me aspexêre ancillæ adveniſſe, illæ omnes simul
Lætæ exclamant, Venit, id quod me repente aspexerant.
Sed continuo vultum earum sensi immutari omnium.
Quia tam incommodè illis sors obtulerat adventum meum.
Una illarum interea properé præcurrit nuncians
Me veniſſe; ego ejus videndi cupidus recta consequor.
Postquam intro adveni, exemplo ejus morbi cognovi miser.
Nam neque, ut celari posset, tempus spatium ullum dabat:
Neque voce alia, ac res monebat, ipsa poterat conqueri.
Postquam aspexi. O facinus indignum, inquam? & corripui illico
Me indè lacrumans, incredibili re, atque atroci percitus.
Mater consequitur: jam ut limen exirem, ad genua accidit.
Lacrumans misera. Miseritum est, profecto hoc sic est, ut puto.
OMNIBUS nobis ut res dant sese, ità magni atque humiles sumus.
Hanc habere orationem mecum à principio instituit:
O mi Pamphile, abs te quamobrē hæc abierit, causam vides:

Nam

Nam vitium est oblatũ virgini olim ab nescio quo improbo :
Nunc huc confugit, te atque alios partum ut celaret suum.
Sed cum orata ejus reminiscor, nequeo quin lacrumen miser.
Quæque sors fortuna est, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,
Per eam te obsecramus ambæ si jus, si fas est, uti
Adversa ejus per te tecta tacitáq; apud omnes sient :
Si unquam erga te animo esse amico sen'sti eam, mi Pamphile,
Sine labore hanc gratiam. te, uti sibi des pro illa nunc rogat :
Cæterùm de reducenda id fac, quod in rem sit tuam,
Parturire eam, neque gravidam esse ex te, solus conscius :
Nam aiunt tecum pòst duobus concubuisse eã mensibus :
Tum, postquam ad te vênit, mensis agitur hic jam septimus :
Quod te scire, ipsa indicat res, nunc si potis est Pamphile,
Maxumè volo, doque operam, ut etiam partus eveniat patrem ;
Atque adeo omnes : sed si fieri id non potest quin sentiant,
Dicam abortum esse, scio neminì aliter suspectum fore,
Quin quid verisimile est, ex te rectè cum natum putent.

Continuo

Continuó exponetur: hic tibi nihil est
quam in commodi: &
Illi miseræ indigné factam injuriam co
texeris.
Pollicitus sum, & servare in eo certum e
quod dixi, fidem
Nam de redducenda, id verò neutiquam hon
stum esse arbitror
Nec faciam: etsi amor me graviter consuetudo
que tenet.
Lacrumo, quæ posthac futura est vita cûm in
mentem venit,
Solitudóque: ô FORTUNA ut nunquam per
petuó es bona!
Sed jam prior amor me ad hanc rem exercitu,
tum reddidit:
Quem ego consilio misſũ feci, idem nunc ope
ram huic dabo.
Adest Parmeno cum Pueris: hunc minimé est
opus
In hac re adesse: nam olim soli credidi,
Eâ me abstinuisse in principio, cúm data est.
Vereor, si clamorem ejus hic crebró audiat.
Nè parturire eam intelligat: aliquó mihi est
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTUS III. SCENA IV.

PARMENO, SOSIA, PAMPHILUS.

PAR. A In tu tibi hoc incommodum evenisse iter?
SO. NON hercle verbis, Parmeno, dici potest
Tantũ, quam re ipsa navigare incommodũ est.

PAR.

PAR. Itàne est? SO. O FORTUNATE, nescis quid mali
Praterieris, qui nunquam es ingressus mare.
Nam alias ut omittam miserias, unam hanc vide:
Dies triginta, aut plus eo, in navi fui,
Cum interea semper mortem expectabam miser:
Ità usque advorsâ tempestate usi sumus.
PAR. Odiosum. SO. haud clam me est: denique hercle aufugerim
Potius quàm redeam, si eo mi redeundum sciam.
PAR. Olim quidem te causæ impellebant leves,
Quod nunc minitare facere, ut faceres, Sosia.
Sed Pamphilum ipsum video stare ante ostiũ:
Ite intro: ego hunc adibo, si quid me velit.
Here etiam tu hic stas. PAM. equidem te expecto. PAR. quid est?
PAM. In arcem transcurso opus est. PAR. cui homini? PAM. tibi.
PAR. In arcem, quid eo? PAM. Callidemidem hospitem.
Myconium, qui mecum unà advectu'st, conveni.
PAR. Perii: voviſſe hunc dicam, si salvus domum
Rediisset unquam, ut me ambulando rumperet.
PAM. Quid cessas? PAR. quid vis dicam? an Conveniam modò?
PAM. Immo, quod constitui me hodie conventurum eum,

Non

Non posse; nè frustra illic expectet vola.
PAR. At non novi hominis faciem. PAM. faciam ut noveris:
Magnus, rubicundus, crispus, crassus, cæsius,
Cadaverosâ facie. PAR. dî illum perduint.
Quid si non veniet manéamne usque ad vesperum?
PAM. Maneto: curre. PAR. non queo, ità fessu' sum.
PAM. Illc abiit, quid agam infelix? prorsus scio
Quo pacto hoc celem, quod me oravit Myrrhina.
Suæ gnatæ partum: nam me miseret mulieris
Quod potero faciam tamen, ut pietatem colam.
Nam me parenti potius quam amori obsequi
Oportet. at at eccum Phidippum, & patrem.
Video: horsum pergunt: quid dicam hisce, incertu' sum.

ACTUS III. SCENA V.

LACHES, PHIDIPPUS, PAMPHILUS.

LA. DIxtin' dudum, dixisse illam se expectare filium?
PH. Factum LA venisse aiunt: redeat. PA. quam causam dicam patri,
Quamobrem non reducam, nescio. LA. quid ego hic audivi loqui?
PA. Certum obfirmare est viam me, quam decrevi persequi.
LA. Ipsus est, de quo hoc agebam tecum. PA. salve, mi pater.

LA. Gnati

LA. Gnate mi, salve. PH. bene factum, te advenisse Pamphile,
Et adeo, quod maxumum est, salvum atque validum. PA. creditur.
LA. advenis modò? PA. admodum. LA. cedo, quid reliquit Phania
Consobrinus noster? SANE hercle homo voluptate obsequens
Fuit, dum vixit; & qui sic sunt, haud multùm hæredem adjuvant.
Sibi verò hanc laudem reliquit, Vixit: dum vixit, bene.
LA. Tum tu igitur nihil attulisti huc plus unâ sententia?
PA. Quicquid est id quod reliquit, profuit.
LA. immo obfuit:
Nam illum vivum & salvum vellem. PA. impune optare isthuc licet.
Ille reviviscet jam nunquam: & tamen utrum malis scio.
LA. Heri Philumenam ad se accersi hic jussit. dic jussisse te.
PH. Noli fodere, jussi. LA. sed eam jam remitter. PH. scilicet.
PA. Omnem rem scio, ut sit gesta: adveniens audivi omnia. LA. at.
Istos invidos dî perdant, qui hæc libenter nunciant.
PA. Ego me scio cavisse, nè ulla merito contumelia
Fieri à vobis posset: idque si nunc memorare hic velim,
Quam fideli animo & benigno in illam & clementi fui,

Verè

Vere possim, ni te ipsa id magi' velim re
scere?
Namque eo pacto maxume apud te meo
ingenio fides,
Cùm illa, quæ nunc in me iniqua est; æqua
me dixerit
Neque meâ culpâ hoc dissidium evenisse,
testor Deos.
Sed quando sese esse indignum deputat mi
meæ.
Cui concedat, cujus mores toleret sua mod
stia;
Neque alio pacto potest componi inter e
gratia:
Segreganda aut mater à me est, Phidippe,
Philumena.
Nunc me pietas matris potiùs commodum se
det sequi.
LA. Pamphile, ad aures haud invito serm
mihi accessit tuus,
Cùm te postpuràsse omnes res præ parente
telligo:
Verum vide, nè impulsus irâ prave insista
Pamphile.
PA. Quibus iris nunc in illam impulsus iniq
sim,
Quæ nunquam quicquam erga me commer
est, pater,
Quod nollem; & sæpe, quod vellem meritu
scio?
Amòque, & laudo, & vehementer desidero:
Nam fuisse erga me miro ingenio, experto'sū:
Illique exopto, ut reliquàm vitam exigat

Cum eo viro, me qui sit fortunatior:
Quandoquidem illum á me distrahit necessitas.
PH. Tibi in manu est, nè fiat. LA. si sanus sies,
Jube illam redire. PA. non est consilium patri:
Matris servibo cõmodis. LA. quo abis? mane,
Mane inquam: quo vadis? PH. quæ hæc pertinacia est?
LA. Dixin', Phidippe, hanc rem ægre laturũ esse eum?
Quamobrem te orabam, ut filiam remitteres.
PH. Non credidi ædepol adeo inhumanũ fore:
Ità nunc is sibi me supplicaturum putat?
Si est, ut velit reducere uxorem, licet:
Sin alio est animo, renumeret dotem huc, eat.
LA. Ecce autem, tu quoque protervè iracundus es.
PH. Percontumax rediisti huc nobis Pamphile.
LA. Deceder jam ira hæc: etsi merito iratus est.
PH. Quia paululum vobis accessit pecuniæ.
Sublati animi sunt. LA. etiam mecum litigas?
PH. Deliberet, renunciétque hodie mihi
Velitne, àn non; ut alii, si huic non sit, fiet.
LA. Phidippe, ades, audi paucis, abiit quod mea?
Postremo inter se transigant ipsi, ut lubet:
Quando nec gnatu', neque hic mi quicquam obtemperant:
Quæ dico, parvipendunt, porro hoc jurgiũ ad
Uxorem, cujus fiunt consilio omnia hæc,
Atque in eam hoc omne, quod mihi ægrè est evomam.

ACTUS

ACTUS IV. SCENA I.

MYRRHINA, PHIDIPPUS.

MY. PEriit quid agam? quo me vortam? quid meo respondebo viro
Misera? nam audisse vocem pueri visu' est v[i]gientis.
Ità corripuit derepente tacitus sese ad filiam
Quod si resciverit peperisse, id quâ causâ ce[l]habuisse me.
Dicam non adepol scio.
Sed ostium concrepuit: credo ipsum ad[e]exire: nulla sum.
PH. Uxor ubi me ad filiam ire sensit, se dum foras.
Atque eccam video, quid agis Myrrhina? hem tibi dico. MY. mihine,
Mi vir? PH. vir ego tuus, tu virum me, aut h[o]minem adeo esse deputas,
Nam si utrumvis horum, mulier, nunquam t[e] visus forem,
Non sic ludibrio tuis factis habitu'essem. M[i] quibus? PH. at rogas,
Peperit filia' hem taces! ex quo? MY. isth[o] rogare æquum est patrem!
Perii, ex quo censes nisi ex illo, cui data[m] nuptum, obsecro?
PH. Credo; neque adeò arbitrari patris est[a]ter: sed demiror
Quid sit, quamobrem tantopere hunc omn[em] nos celare volueris
Partum; præsertim cùm & recte, & suo pepe[re]rit tempore.

Adeò

Adeòn' pervicaci esse animo, ut puerum pr-
oprares perire,
Ex quo inter nos scires posthac amicitiã fore
firmio.em,
Potius quàm esset cum illo nupta advorsus ani-
mi iubidinem
Tui? ego etiam illorum esse hanc culpam cr-
didi quare est penes.
MY Misera sum. PH. utinam sci.m ità esse
isthuc! sed nunc mihi in mentem
venit
De hac re, quam locuta es olim cúm illum ge-
nerum cepimus:
Nam nuptam filiam negabas posse te pati tuã
Cum eo, qui meritricem amaret, qui pernocta-
ret foris.
MY. Quamvis causam hunc suspicari, quàm ip-
sam veram mavolo.
PH. Multo priùs scivi, quam tu, illum amicam
habere, Myrrhina;
Verum id vitium ego nunquam decrevi esse a-
adolescentiæ
Nam id omnibus innatum est, at pol jam aderit
se quoque cùm oderit.
Sed ut olim te ostendisti eandem esse, nihil
cessasti usque adhuc,
Ut filiam ab eo abduceres meu, quod ego egis-
sem, esset ratum.
Id nunc res indicium hæc facit, quo pacto fa-
tum volueris.
MY. Adeòn' me esse pervicacem censes, cui
mater siem.

Ut eo

Veo essem animo, si ex usu esset nostro hoc matrimonium?

H. Tun' prospicere, aut judicare, nostram in rem quod sit, potes?

Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret

Exeuntem, aut introeuntem ad amicam quid tum postea,

Si modestè ac raro hoc fecit? nonne ea dissimulare nos

Magis humanum est quam dare operam id scire qui nos oderit?

Nam si is posset ab ea sese derepente avellere

Quicum tot consuêsset annos; non eum hominem ducerem.

Nec virum sari'firmum gnatæ. MY. mitte adolescentem, obsecro,

Et quæ me peccâsse ais: abi, solum solus convenî:

Roga, velitne an non uxorem, si est, ut dicat velle se,

Redde, sin est autem, ut nolit, rectè consului meæ.

PH. Siquidem ille ipse non volt, & tu sen'sti esse in eo, Myrrhina.

Peccatum: aderam, cuius consilio ea par fuerat prospici:

Quam ob rem incendor irâ, te esse ausam hæc facere injussu meo.

Interdico, nè exsuliisse extra ædes puerum usquam velis.

Sed ego stultior, meis dictis parere hanc qui postulem

Ibo

Ibo intro, atque edicam ſervis, nè quoquam efferri ſinant.

MY. Nullâm pol credo mulierem me miſeriorem vivere.
Nam ut hic laturus hoc ſit, ſi ipſam rem, ut ſiet reſciverit,
Non æpol clam me eſt; cùm hoc, quod leviu' eſt tam animo iracundo tulit:
Nec, quâ vlâ ſententia ejus mutari poſſit ſcio.
Hoc mî unum ex plurîmis miſeriis reliquum fuerat malum;
Si puerum ut tollam cogit, cujus qui ſit neſcimus pater:
Nàm cùm compreſſa eſt gnata, forma in tenebris noſci non quita eſt:
Neq; detractum ei tum quicquàm eſt, quî poſt poſſit noſci, qui fiet:
Ipſe eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens annulum:
Simul vereor, Pamphilus nè orata noſtra neq; at diutius
Celare, cum ſciet alienum puerũ tolli pro ſno.

ACTUS IV. SCENA II.

SOSTRATA, PAMPHILUS.

SO NOn clam me eſt mi gnati, tibi me eſſe ſuſpectum, uxorem tuam
Propter meos mores hinc abiiſſe; etſi ea diſſimulas ſedulò:
Verum ità me dii ament, ità que obtingant ex te, quæ exopto mihi, ut
Nunquam ſciens commerui, merito ut caperet odium illam mei:

Neque ante quam ille amare cœpit, certi
sti fidem:
Nam mihi intus tuus pater narravit modò, quo
pacto me habueris
Præpositam amori tuo: nunc tibi me certum est
contra gratiam
Referre, ut apud me præmiũ esse positum pie-
tati scias.
Mi Pamphile, hoc & vobis, & meæ commodũ
famæ arbitror:
Ego rus abituram hinc cum tuo me esse certo
decrevi patre.
Nè mea præsentia obstet, neu causa ulla re-
liqua
Quin tua Philumena ad te redeat. PA, quæso
quid ist huc consilî est!
Illiu' stultitia victa, ex urbe tu rus habitatum
migres?
Haud facies: neque sinam, ut qui nobis, mater,
maledictum velit,
Mea pertinacia esse dicat factum, haud tua mo-
destia
Tum, tuas amicas te & cognatas deserere, &
festos dies
Meâ causa, nolo. SO. nihil pol jam istæ res mi
voluptatis ferunt:
Dum ætatis tempus tulit, perfuncta satis sum;
satel'as jam tenet
Studiorum istorum: hæc mihi nunc cura est
maxuma, ut ne cui meæ
Longinquitas ætatis obstet, mortémve exopto
meam.
Nic video me esse invisam immeritò: tempus
est concedere:

Sic optume, ut ego opinor, omnes cansas praecidam omnibus
Et me hac suspicione, exolvam, & illis morem gessero.
Sine me, obsecro, hoc effugere volgus quod male audit mulierum.
PA. Quam fortunatus cæteris sum rebus absq; una hæc foret,
Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem. SO. obsecro, mi Pamphile,
Non tute incommodam rem, ut quæque est in animum inducas pati.
Si cætera sunt ità ut tu vîs, itáque ut esse ego illam existimo,
Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam.
PA. væ misero mihi!
SO. Et mihi quidem: nam hæc res nonnominùs me malè habet, quàm te, gnate mi.

ACTUS IV. SCENA III.

LACHES, SOSTRATA, PAMPHILUS,

LA. QUem cum isthoc sermonem habueris, procul hinc stans accepi, uxor:
Isthuc est sapere, qui, ubicunque opus sit, animum possis flectere,
Quod faciundum fortasse sit post, idem hoc nunc si feceris.
SO. Fors pol fuat. LA. Abi tus ergo hinc ibi ego te, & tu me feres.
SO. Spero, ecastor. LA. I ergo intro, & compone, quæ tecum simul
Ferantur, dixi. S. Ità ut jubes, faciam. PA. pater.

LA. Quid vis Pamphile? *PA.* hinc abire matrem, minimé. *LA.* Quid ità isthuc vis?
PA. Quia de uxore incertus sum etiam, quid sim facturus. *LA.* quid est?
Quid vis nisi reducere? *PA.* equidem cupio, & vix contineo: sed
Non minuam meum consilium: éx usu quod est, id persequar.
Credo, si non reducam, eâ gratia concordes magi' fore.
LA. Nescias: verum tuâ refert nihil, utrum illæ fecerint,
Quando hæc abierit odiosa hæc ætas est adolescentulis:
E medio æquum est excedere: postremò, ne jam fabulæ
Sumu' Pamphile, senex atque anus.
Sed video Phidippum per tempus egredi: accedamus.

ACTUS IV. SCENA IV.

PHIDIPPUS, LACHES, PAMPHILUS

PH. Tibi quoque æpol sum iratus, Philumena,
Graviter quidem: nam hercle abs te factum est turpiter.
Etsi tibi causa est de hac re; mater te impulit.
Huic vero nulla est. *L.* opportunè te mihi, *Phidippe*, in ipso tempore ostendis. *PH.* qui est?
PA. Quid respondebo his? aut quo pacto hoc aperiam?

LA

LA. Dic filiæ, rus conceſſuram hinc Soſtratam:
Nè revereatur minus jam quo redeat domum.
PH. ah!
Nullam de his rebus culpam commeruit tua:
A Myrrhina hæc ſunt mea uxore exorta omnia.
PA. Mutatio ſit. PH. ea nos perturbat Laches.
PA. Dum nè reducam, turbent porro quâm velint.
PH. Ego, Pamphile, eſſe inter nos, ſi fieri poteſt,
Affinitatem hanc ſane perpetuam volo:
Sin eſt, ut aliter tua ſiet ſententia.
Accipias puerum. PA. ſenſit peperiſſe: occidi!
L. Puerum? quem puerum? PH. natus eſt nobis nepos:
Nam abducta à vobis prægnans fuerat filia,
Neque fuiſſe prægnantem unquam ante hunc ſcivi diem.
L. Bene, ità me dii ament, nuncias; & gaudeo
Natum illum, & tibi illam ſalvam: ſed quid mulieris
Uxorem habes, aut quibus moratam moribus?
Nòſnè hoc celatos tam diu! nequeo ſatis,
Quàm hoc mihi videtur factum pravè, proloqui.
PH. Non tibi illud factum minùs placet, quam mihi, Laches.
PA. Etſi jamdudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non eſt, cum eam conſequitur alienus puer.
LA. Nulla tibi, Pamphile, hic jam conſultatio eſt
PA. Perii. LA. hunc videre ſæpe optabamus diem,

Cum ex te esset aliquis qui te appellaret patrē:
Evenit: habeo gratiam diis. PA. nullu' sum.
LA. Reduc uxorem, ac noli advorsari mihi.
PA. Pater, si ex me illa liberos vellet sibi.
Aut se esse mecum nuptam, satis certo scio,
Non me clam haberet, quæ celâsse intelligo.
Nunc cum ejus alienum esse à me animum sentiam,
Nec conventurum inter nos posthac arbitrer,
Quamobrem reducam? LA. mater quod suas sua,
Adolescens mulier fecit; mirandúmne id est?
Censen' te posse reperire ullam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt vi
PH. Vosmet videte jam, Lache, & tu Pa phile,
Remissan' opus sit vobis; an reducta domum.
Uxor quid faciat, in manu non est mea;
Neutra in re vobis difficultas à me erit:
Sed quid faciemus puero? ridiculè rogas,
Quicquid futurum est, huic reddas, suum scili cet,
Ut alamus nostrum. PA. quem ipsa neglexit pater,
Ego alam? LA. quid dix'ti? eho! an non alemus Pamphile?
Prodemus, quæso, potiùs? quæ hæc amentia
Enimvero prorsus jam tacere non queo:
Nam cogis ea, quæ nolo, ut præsente hoc lo quar.
Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me?
Aut, quid sit id, quod sollicitere ad hunc mo dum

Primùm hanc ubi dix'ti cauſam, te propter tuam
Matrem non poſſe habere hanc uxorem domi:
Pollicita eſt ea, ſe conceſſuram ex ædibus.
Nunc, poſtquam ademptam hanc quoque tibi cauſam vides;
Puer quia clam te eſt natus, nactus alteram es.
Irras tui animi ſi me eſſe ignarum putas.
Aliquando tandem huc animum ut adjungas tuum,
Quàm longum ſpatium amandi amicam tibi dedi?
Sũptus, quos feciſti in eã, quã animo æquo tuli
Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres:
Tempus dixi eſſe, impulſu duxiſti meo.
Quæ tum, obſecutus mihi, feciſti ut decuerat
Nunc animum rurſum ad meretricem indux'ti tuum:
Cui tu obſecutus, facias huic adeò injuriam.
Eum in eandem vitam te revolutum denuo
Videò eſſe. P A. mene! LA. te ipſum: & facis injuriam,
Cum fingis falſas cauſas ad diſcordiam:
Et cum illa vivas, teſtem hanc cum abs te amoveris: (fuit,
Sentſitque adeo uxor: nam ei cauſa alia quæ
Quamobrem abs te abierit? P H. planè hie divinat: nam id eſt.
P A. Dabo jusjurandum nihil eſſe iſtorum tibi.
LA. ah! (cedo
Reduc uxorem, aut quamobrem non opu' ſit,
P A. Non eſt nunc tempus. LA. puerum accipias:
nam is quidem

In culpa non est, post de matre videro.
PA. Omnibu'modis miser sum: nec, quid agam,
scio:
Tot nunc me rebus miserum concludit pater.
Abibo hinc, præsens quando promoveo parùm
Nam puerum injussu, credo, non tollet meo,
Præsertim in ea re cum sit mihi adjutrix so-
crus.
LA. Fugis? hem! nec quicquam certi respond
mihi?
Num tibi videtur esse apud sese? sine:
Puerum, Phidippe, mihi cedo; ego alam. P
xumè.
Non mirum fecit uxor, si hoc ægre tulit:
Amaræ muileres sunt, non facile hæc ferunt
Propterea hæc ira est, nam ipsa narravit mi
Id ego præsente hoc tibi nolebam dicere:
Neque ei credebam primò: nunc vero
lam est.
Nam omnino abhorrere animum huic video
nuptiis.
LA. Quid ergo agam, Phidippe? ...
... quid das co

IIII.

PH. Quid agas? meretricem hanc primum
eundam censeo:
Oremus: accusemus graviùs: denique
Minitemur, si cum illo habuerit rem postea.
LA. Faciam, ut mones, puer, eho, curre ad B
chidem hanc
Vicinam nostram: huc evoca verbis meis.
Et te oro porro, in hac re adjutor sis mi
PH. ah!
Jamdudum dixi, itidémque nunc dico, Lache
Manc

Manere affinitatem hanc inter nos volo,
Si ullo modo est ut possit, quod spero, fore.
Sed visne adesse me una, dum istam convenis?
LA, Immo vero abi: aliquam puero nutricem para.

ACTUS V. SCENA I.

BACCHIS, LACHES.

B. NOn hoc de nihilo est, quod Laches me nunc conventam esse expetit:
Nec pol me multùm fallit, quin, quod suspicor, si quod velit.
L. Videndum est, nè minùs propter iram hanc impetrem, quem possiem,
Aut nè quid faciam plus, quod post me minu' feciſſe satiu' sit.
Aggrediar. Bacchis salve. B. Salve Laches.
C. Credo ædepol te nonnihil mirari, Bacchis
Quid sit, quapropter te huc foras puerum evocare jussi.
B. Ego pol quoque etiam timida sum, cùm venit in mentem, quæ sim,
Né nomen mihi quæsti obstet: nam mores facilè tutor,
L. Si vera dicis, nihil tibi pericli est à me, mulier: nam
Jam ætate eâ sum, ut non siet peccato mihi ignoſci æquum:
Quo magis omnes res cautiùs, nè temere faciam, accuro:
Nam si facis, facturave es. bonas quod par est facere:
Inscitum offerre injuriam tibi me immerenti, iniquum est.

BA. Est magna ecastor gratia de hac re quàm tibi habeam: nam qui
Post factam injuriam se expurget, mihi parùm profit, sed,
Quid isthuc est? LA. meum receptas filium ad te *Pamphilum*. BA. ah!
L. Sine dicam, uxorem hanc priùs quam duxit, vostrum amorem pertuli.
Mane: nondum etiam dixi id, quod volui: nunc hic uxorem habet.
Quære alium firmiorem tibi, dum consulendi tempus est,
Nam neque ille hoc animo erit ætatem, neque pol eadem istâ ætate tu.
B. Quis id ait? L. socrus. B. mene. L. te ipsam & filiam abduxit suam,
Puerúmque ob eam rem clam voluit, natus qui est, extinguere.
B. Aliud si scirem, qui firmare meam apud vos possim fidem,
Sanctius quam jusjurandum, id pollicerer tibi, Laches;
Me legregium habuisse, uxorem ut duxit, à me Pamphilum.
L. Lepida es. sed scin', quid volo potiùs sodes? facias? B. quid vis? cédo.
LA. Eas ad mulieres huc intrò, atque isthuc jusjurandum idem
Pollicêare illis: exple animum iis, teque hoc crimine expedi.
B. Faciam: quod pol, si esset alia ex hoc quæstu, haud faceret, scio.
Ut de tali causa nuptæ mulieri se ostenderet:

Sed

ed nolo falsa famâ esse gnatum suspectum tuum.
Nec leviorem vobis, quibus est minimè æquum viderier
mmeritò: nam meritus de me est, quod quem illi ut commodem.
A. Facilem benevolúmque lingua tua jam tibi me reddidit:
Nam non sunt solæ arbitratæ hæ: ego quoque hoc etiam credidi.
Nunc cùm ego te esse præter nostram opinionem comperi,
ac eadem ut sis porro: nostrâ utere amicitiâ, ut voles.
liter si facias: sed reprimam mè, nè ægrè quicquam ex me audias.
erum te hoc moneo unum, qualis sim amicus aut quid possiem,
tiùs quàm inimicus, periclum facias. BA. faciam sedulò.

ACTUS V. SCENA II.

PHIDIPPUS, LACHES, BACCHIS.

NIhil apud me tibi defieri patiar, quin quod opu' sit,
nigne præbeatur.
ed cùm tu satura, atque ebria eris, puer ut satur sit facito.
A. Noster socer video, venit: puero nutricem adducit.
dippe, Bacchis dejerat persancte. PH. hæccine ea est? LA. hæc est.

PH. Nec

PH. Nec pol istæ metuunt deos, neque has
spicere deos opinor.
B. Ancillas dedo: quolibet cruciatu per
exquire;
Licet, hæc res hic agitur: me facere Pamphi
ut uxor redeat.
Oporter: quod si perficio, non pœnitet me
mæ.
Solam feciſſe id, quod aliæ meretrices faci
fugitant.
L. Phidippe, noſtras mulieres ſuſpectas fa
nobis
In re ipſa invenimus: porro hanc nunc exp
riamur, nam ſi
Compererit falſo crimini tua ſe uxor cre
diſſe
Miſſam iram faciet: ſin autem eſt ob eam r
iratus gnatus,
Quod peperit uxor clam, id leve eſt: cito ab
hæc ira abſcedet.
Profecto in hac re nihil mali eſt, quod ſit di
dio dignum.
PH. Velim quidem hercle. L. exquire: ade
quod ſati' fit, faciat ipſa.
PH. Quid iſthæc mihi narras? an quia non t
audiſti dudum,
De hac re animus meus ut ſit, Laches? illis m
dò exple animum.
L. Quæſo ædepol, Bacchis quod mihi es
licita tùte, ut ſerves.
B. Ob eam rem vis ergo intro eam? L. I, a
exple animum his, ut credant,
B. Lo: etſi ſcio pol his fore meum conſpect
inviſum hodie:

Nam nupta mertrici hostis est, à viro ubi segregata est.

LA. At hæ amicæ erunt, ubi, quamobrem adveneris, resciscent. *PH.* atqui

Easdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognôrint: (ves.

Nam illas errore, & te simul suspicione exol-

EA. *Perii*: pudet *Philumenæ*: me sequimini intro huc ambæ.

LA. Quid mî est quod malim, quam quod huic intelligo evenire,

Ut gratiam ineat sine suo dispendio, & mihi una prosit?

Nam si est, ut hæc nunc *Pamphilum* vere ab se segregârit,

Scit sibi nobilitatem ex eo, & rem notam, & gloriam esse;

Referétque gratiam ei unàque operâ nos sibi amicos junget.

ACTUS V. SCENA III.

PARMENO, BACCHIS.

PA. ÆDepol nè esse meam herus operam deputat parvi pretî,

Qui ob rem nullam misit, frustra ubi totum desédî diem,

Myconium hospitem dum expecto in arce Callidemidem.

Itaque ineptus hodie dum illic sedeo, ut quisq; venerat.

Accedebam. Adolescens, dic dum quæso, Tune es Myconius?

Non sum. At Callidemides? Non. Hospitem, ecquem *Pamphilum*?

Hîc

Hic habes? Omnes negabant: neque enim quenquam esse arbitror.
Denique hercle jam pudebat: abii. Sed, quid Bacchidem
Ab nostro affine exeuntem video: quid huic hîc est rei?
E. Parmeno, opportune te offers, propere curre ad Pamphilum.
PA. Quid eò? BA. dic me orare, ut veniat. PA. ad te? BA. immo ad Philumenam.
PA. Quid rei est? BA. tuâ quod nil refert, percontari desinas.
PA. Nil aliud dicam? BA. etiam: cognosse annulum illum Myrrhinam
Gnatæ suæ fuisse, quem olim mi ipsus dederat.
PA. scio,
Tantúmne est? BA. tantum? aderit continu hoc ubi ex te audiverit.
Sed cessas! PA. minime equîdem: nam hodie mihi potestas haud data est,
Tà cursando atq; ambulando totum hunc contrivi diem.
BA. Quantum obtuli adventu meo lætitiam Pamphilo hodie!
Quot commodas res attuli! quot autem ademi curas!
Gnatum ei restituo, qui penè harum ipsiúsque operâ periit:
Uxorem, quam nunquam est ratus posthac se habiturum, reddo:
Quâ re suspectus suo patri, & Philippo fuit, exolvi:
Hic adeo his rebus annulus fuit initium inveniundis.

Nam

Nam memini. abhinc menſes decem ferè ad
me noctè prima
Confugere anhelantem domum; ſine comite,
veni plenum,
Cum hoc annulo: extimui illico: mi Pamphile,
inquam amabò,
Quid exanimatus es obſecro? aut unde annu-
lum iſtum nactus?
Dic mî. Ille alias res agere, ſe ſimulare. Poſt-
quam id video.
Neſcio quid ſuſpicarier, magi' cœpi inſtare, ut
dicat.
Homo ſe fatetur vi in via neſcio quam com-
preſſiſſe:
Dicitque ſeſe illi annulum, dum luctat, detra-
xiſſe:
Eum hæc cognovit Myrrhina in digito modò
me habentem:
Rogat unde ſit: narro omnia hæc inde eſt co-
gnitio facta,
Philumenam compreſſam eſſe ab eo, & filium
inde hunc natum.
Hæc tot propter me gaudia illi contigiſſe
lætor.
Etſi hoc meretrices aliæ nolunt: neque enim
eſt in rem noſtram,
Ut quiſquam amator nuptiis lætetur, verum
ecaſtor
Nunquam animum quæſti gratia ad malas ad-
ducam partes
Ego, dum illo licitum eſt, uſa ſum benigno, &
lepido, & comi.
Incommodè mihi nuptiis, evenit: factum fa-
teor;

At pol me feciſſe arbitror, nè id meritò mi
eveniret.
MULTA ex quo ſuerint commoda, eju' inco
moda æquum eſt ferre.

ACTUS V. SCENA IV.

PAMPHILUS, PARMENO, BACCHIS.

PAM. VIde, mi *Parmeno*, etiam ſodes, ſi
mi hæc certa & clara attuleris,
Nè mi in breve hoc conjicias tempus, gaudi
hoc falſo frui.
PAR. Viſum eſt. *PAM.* certone? *PAR.* certe
PAM. Deus ſum, ſi hoc ità eſt. *PA*
verum reperies.
PAM. Manedum, ſodes timeo nè aliud eſſe cre
dam, atque aliud nuncies.
PAR. Maneo. *PAM.* ſic te dixiſſe opinor, inve
niſſe Myrrhinam.
Suum annulum habere *Bacchidem*. *PAR.*
ſum. *PAM.* cum quem ego olim ei dedi
Eâque hoc te nunciare mihi juſſit? itáne
ſum? *PAR.* ità, inquam.
PAM. Quis me eſt fortunatior, venuſtatiſqu
adeò plenior! Egone te
Pro hoc nuncio quid donem? quid? quid? neſci
PAR. at ego ſcio. PAM. quid?
PAR. Nihil enim: nàm neque in nuncio, neq
in me ipſo boni quid ſit, ſcio.
PAM. Egóne, qui ab Orco mortuum me red
cem in lucem feceris,
Sinam ſine munere à me abire? ah! nimium
ingratum putas.

Sed Bacchidem eccam video stare ante ostiũ:
Me expectat, credo, adibo. BA. Salve, Pamphile.
PAM. O Bacchis, ô meâ Bacchis, servatrix mea.
BA. Bene factum. & volupe est. PAM. factis ut credam facis:
Antiquàmque adeò tuam venustatem obtines,
Ut voluptati obitus, sermo, adventus tuus quocunque adveneris.
Semper siet. B. at tu ecastor morem antiquum, atque ingenium obtines,
Ut tuus omnium homo te vivat nunquam quisquam blandior.
PAM. Ha, ha, hæ, tún' mihi isthuc. BA. rectè amâsti, Pamphile uxorem tuam;
Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod nôssem, videram.
Perliberalis visa est. PAM. dic verum. BA. ità me dii ament, Pamphile.
PAM. Dic mihi. [illegible]
[illegible] nunquid aix ti
jam patri? B. nil. PAM. neque opus est
Adeò mutito: placet hoc non fieri itidem, ut in comœdiis,
Omnia ubi omnes rescisscunt. hî quos par fuerat rescisscere,
Sciunt; quos non autem scire æquum est, neq; rescisscunt, neque scient.
BA. Immo etiam, hoc qui occultari posse facilîus credas, dabo:
Myrrhina ità Phidippo dixit, jurijurando se meo
Fidem habuisse, & propterea te sibi purgatum.
PAM. est optumé:
Speróque rem hanc esse eventuram nobis ex sententia.

PAR. Here, licetne me scire ex te, hodie qu
fit quod feci boni?
Aut quid isthuc sit, quod vos agitis? PAM
Non. PAR. suspicor tamen.
Egone ab Orco hunc mortuum! quo pacto
PAM. nescis Parmeno,
Quantum hodie profueris mihi, & ex quant
ærumnâ extraxeris.
PAR. Immo vero scio, neque hoc imprude
feci. PAM. ego isthuc satis scio. PAR.
Temere quicquam Parmenonem prætere
quod facto usus sit?
PAM. Sequere me intro, Parmeno. PAR.
quor, equidem plus hodie boni
Feci imprudens, quam sciens ante hunc die
unquam. PLAUDITE.

P. TE

P. TERENTII
PHORMIO.

Acta Ludis Romanis, L. Posthumio Albino, et L. Cornelio Merula. Ædil. Cur. Egere L. Ambivius Turpio, L. Attillus Prænestinus. Modos Fecit Flac. Claudii. F. Tibiis Imparibus. Tota Græca Apollodoru Epidicazomenos. Facta IIII. C. Fannio. et M. Valerio Coss.

Personæ.

Prologus.
Phormio *parasitus.*
Demipho *senex.*
Antipho *adolescens.*
Geta *servus.*
Dorio *leno.*
Chremes *senex.*

Davus *servus.*
Sophrona *nutrix.*
Nausistrata *matrona.*
Hegio *advocatus.*
Cratinus *advocatus.*
Crito *advocatus.*
Phædria *adolescens.*

Personæ mutæ.

Dorcium *ancilla.*
Phanium *adolescentula*

PHOR.

PHORMIONIS

Argumentum,

C. SULPITIO, APOLLINARI,

AUTORE.

Chremetis frater aberat peregre Demip
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clam habebat Lemni uxorem, &
liam.
Athenis aliam conjugem, & amantem unic
Gnatum fidicinam Mater è Lemno advenie
Athenas: moritur. Virgo sola (aberat Chrem
Funus procurat. Ibi eam visam Antipho
Cùm amaret, operâ parasiti uxorem accipit.
Pater, & Chremes reversi fremere: dien mi
Triginta dant parasito, ut ullam conjugem
Haberet ipse, argento hoc emi: ut fidicina.
Uxorem vetus [illegible]
[illegible] Antipho a patruo agnitam.

PROLOGUS.

POstquàm poëta vetus poëtã nõ pot
Retrahere à studio, & trãsdere hom
in otium,
Maledictis deterrere, nè scribat, pa
Qui ità dictitat, quas antehac fecit fabulas,
Tenui esse oratione & scripturà levi.
Quia nusquam insanum scripsit adolescen
lum
Cervam videre, fugere, & sectari canes,
Et eam plorare, orare ut subveniat sibi.
Qnod si intelligeret, olim cum stetit nova,
Actoris operâ magi' stetisse, quam suâ:

Ilinùs multo audacter, quàm lædit, læderet:
Et magi' placerent, quas fecisset fabulas.
Nunc si quis est, qui hoc dicat, aut sic cogitet,
Verù' si pœta non lacessisset prior,
Nullum invenire prologum potuisset novus
Quem diceret, nisi haberet cui malediceret:
Is sibi responsum hoc habeat; in medio omnibus
Palmam esse positam, qui artem tractant musicam.
Ille ad famem hunc ab studio studuit re'icere?
Hic respondere voluit, non lacessere.
Benedictis si certasset, audisset bene;
Quod ab illo allatum est, sibi id esse relatum puret.
De illo jam finem faciam dicundi mihi,
Peccandi cum ipse de se finem non facit.
Nunc quid velim animum attendite, apporto novam
Epidicazomenon quam vocant comœdiam
Græci, Latini *Phormionem* nominant,
Quia primas partes qui aget, is erit *Phormio*
Parasitus, per quem res agetur maxume.
Voluntas vestra si ad pœtam accesserit,
Date operam, adeste æquo animo per silentium;
Ne simili utamur fortunâ, atque usi sumus,
Dum per tumultum noster grex motus loco est:
Quem actoris virtus nobis restituit locum,
Bonitásque vostra adjutans, atque æquanimitas.

ACTUS

ACTUS I. SCENA I.

Davus.

AMicus ſummus meus & popularis Ge
Heri ad me vênit : erat ei de ratiun
Jam pridem apud me reliquum pauxillu
Nummorum : id ut conficerem, confeci
Nam herilem filium ejus duxiſſe audio
Uxorem : ei, credo : munus hoc corradi
QUAM inique comparatum eſt, hi qui m
habent,
Ut ſemper aliquid addant divitiori'bus ?
Quod ille nunciatim vix demenſo de ſuo,
Suum défraudans genium, comparſit miſe
Id illa univerſum abripiet, haud exiſtuma
Quanto labore partum : porro autem Ge
Ferietur alio munere, ubi hera pepererit
Porro alio autem, ubi erit puero natalis
Ubi initiabunt : omne hoc mater auferet :
Puer cauſa erit mittundi, ſed videon' Ge

ACTUS I. SCENA II.

Geta, Davus.

GSIquis me quæret rufus. D. præſto
deſine. G. oh,
At ego obviam conabar tibi Dave. D. ac
hem,
Lectum eſt, conveniet numerus, quantu
bui.
G. Amo te, & non neglexiſſe habeo grat
D. Præſertim ut nunc ſunt mores : adeo
redit :
Si quis quid reddit, magna habenda eſt gra

Sed quid tu es tristis? G. Egone? nescis, quo
in metu, &
Quanto in periclo sim. D. quid isthuc est?
G. scies,
Modo ut tacere possis. D. abi sis insciens:
Cujus tu fidem in pecunia perspexeris,
Verere ei verba credere: ubi quid mihi lucri est
Te fallere? G. ergo ausculta. D. hanc operam
tibi dico:
G, Senis nostri, Dave fratrem majorem Chre-
mem
Nostin'? D, quid ni? G. quid? ejus gnatum
Phædriam?
D. Tanquam te. G. Evenit senibus ambobus
simul
Iter, illi in Lemnum ut esset, nostro in Ciliciã
Ad hospitem antiquum? is senem per epistolas
Pellexit, modò non montes auri pollicens.
D. Cui tanta erat res, & supererat? G. desinas:
Sic est ingeniũ. D. oh, regem me esse oportuit.
G. Abeuntes ambo hinc tum senes me filiis
Relinquunt quasi magistrum. D. ô Geta, pro-
vinciam
Cepisti duram. G. mihi usu venit hoc scio:
Memini, relinqui me, Deo irato meo:
Cœpi adversari primo: quid verbis opus est?
Seni fidelis dum sum, scapulas perdidi.
D. venere in mentem isthæc mihi: namque
insciti a est
Advorsum stimulum calces? GE. cœpi his
omnia

Facere,

Facere, obsequi quæ vellent. D. Scisti uti fo
G. Noster mali nil quicquàm primo: hic Ph
dria
Continuò quandam nactus est puellulam
Citharistriam: hanc amare cœpit perdite;
En serviebat lenoni impurissimo:
Neque quod daretur quicquàm: id curâra
patres.
Restabat aliud nihil nisi oculos pascere,
Sectari, in ludum ducere, & reducere:
Nos otiosi operam dabamus Phædriæ.
In quo hæc discebat ludo, ex advorso illico
Tonstrina erat quædam: hic solebamus fere
Plerunque eam opperiri, dum inde iret d
num.
Interea dum sedemus illî, intervenit
Adolescens quidem lacrumans: nos mirari
Rogamus quid sit: Nunquàm æque (inquit
modò
Paupertas mihi onus visum est & miserum
grave.
Modo quandam vidi virgini hîc vicinæ
Miseram, suam matrem lamentari mortuam
Ea fita erat ex advorso: neque illi benevol
Neque notus, neque cognatus, extra unam a
culam,
Quisquam aderat, qui adjuraret funus, misc
tum est.
Virgo ipsa facie egregiâ quid verbis opu'st
Commôrat omnes nos ibi continuò Antiph
Voltisne eamus visere? alius, Censeo,
Eamus, duc nos sodes. Imus, venimus,
Videmus: virgo pulchra; & quo magi' dicere
Nihil

Nihil aderat adjumenti ad pulchritudinem:
Capillus passus, nudus pes, ipsa horrida:
Lacrumæ, vestitus turpis, ut, ni vis boni
In ipsa inesset forma, hæc formam extinguerent.
Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo.
Satis scita, inquit: noster verò. D. jam scio:
Amare cœpit. G. scin' quàm! quò evadat vide:
Postridie ad anum rectà pergit: obsecrat,
Ut sibi ejus faciat copiam, illa enim se negat:
Neque eum æquum ait facere: illam ciuem esse Atticam,
Bonam, bonis prognatam: si uxorem velit,
Lege id licere facere: sin aliter, negat.
Noster, quid ageret, nescire: & illam ducere
Cupiebat, & metuebat absentem patrem.
D. Non si rediisset pater ei veniam daret?
G. Ille indotatam virginem atque ignobilem
Daret illi! nunquam faceret. D. quid fit denique.
G. Quid fiat? est parasitus quidam Phormio.
Homo confidens qui (illum dî omnes perduint)
D. Quid is fecit? G. hoc consilium, quod dicam dedit.
Lex est, ut orbæ, qui sint genere proximi,
Sibi nubant: & illos ducere eadem hæc lex jubet.
Ego te cognatum dicam, & tibi scribam dicam:
Paternum àmicum me assimulabo virginis.
Ad judices veniemus: qui fuerit pater,
Quæ mater, qui cognata tibi sit, omnia hæc confingam: quod erit mihi bonum, atque commodum.
Jàm tu horum nihil refelles, vincam scilicet;
Pater aderit: mihi paratæ lites, quid mea?

Illa quidem noſtra erit. D. jocularem ab
ciam.
G. Perſuaſum eſt homini factum eſt : vent
eſt vincimur :
Puxit. D. quid narras? G. hoc quid audis. D
Geta,
Quid te futurum eſt? G. neſcio hercle: unum
ſcio.
QUOD ſors feret, feremus æquo animo.
placet :
Hem iſthuc viri eſt officium. G. in me on
ſpes mihi eſt.
D. Laudo. G. ad peccatorem abeam, credo,
mihi
Sic oret: Nunc omitte, quæſo, hunc : cæter
Poſthac ſi quicquam, nihil precor tantum
Non addat, Ubi ego hinc abiero, vel occidi
D. Quid pædagogus ille, qui cithariſtrian
Quid rei gerit? G. ſic tenuiter. D. non m
habet.
Quod det fortaſſe. G. immo. nihil niſi
meram.
D. Pater ejus rediit, an non? G. nondum
quid ſenem
Quoad expectatis voſtrum? G. non certum
Sed epiſtolam ab eo allatã: eſſe audîvi mo
Ad portitores eſſe delatam : hanc petam
D. Nunquid, Geta, aliud me vis? G. ut be
tibi.
Puer heus, nemòn'huc prodit? cape, da
Dorcio.

ACTUS I. SCENA III.

ANTIPHO, PHÆDRIA.

A. ADeón' rem rediisse, ut, qui mihi consultum esse optume velit.
Phædria, patrem extimescam, ubi in mentem ejus adventi venit?
Quod ni fuissem incogitans, ità eum expectarem ut par fuit.
P. Quid isthuc est? A. rogitas, qui tam audacis facinoris mihi conscius
Sis, quod utinam nè *P*hormioni id suadere in mentem incidisset,
Neu me cupidũ eo impulisset, quod mihi principium est mali.
Non potitus essem: fuisset tum illos mihi ægre aliquot dies:
At non quotidiana cura hæc angeret animum
P. audio.
A. Dum expecto quam mox veniat, qui adimat hanc mihi consuetudinem.
P. Aliis, quia desit quod ament, ægre est; tibi quia supereſt, dolet.
Amore abundas Antipho.
Nam tua quidem hercle certe vita hæc expetenda optandáque est:
Ità me dî bene ament; ut mî liceat tam diu, quod amo, frui,
Jam depaciſci morte cupio, tu conjicito cætera,
Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex isthac copia.
Ut nè addam, quod sine sumptu, ingenuam, liberalem nactus es:

Ut nè addam, quod ſine ſumptu, ingenuam, liberalem nactus es:
Quod habes, ità ut voluiſti, uxorem, ſine malafama, palam
Beatus, nî unum deſit, animus qui modeſte iſthæc ferat.
Quod ſi tibi res ſit cum eo lenone, quõcum mihi eſt, tum ſentias.
ITA Plerique ingenio ſumus omnes: noſtri noſmet pœnitet.
A. At tu mihi contra nunc videre fortunatus, Phædria,
Cui te integro eſt poteſtas etiam conſulendi, quid velis
Retinere, amare, amittere: ego in eum incidi infelix locum,
Ut neque mî ejus ſit amittendi nec retinendi copia.
Sed hoc quid eſt? videòn' ego advenire huc currentem Getam?
Is ipſus eſt timeo miſer, quam nunc mihi *hic* rem nunciet

ACTUS I. SCENA IV.

GETA, ANTIPHO. PRÆDRIA.

G. NUllu' es, Geta, niſi jam aliquod tibi conſilium celere repereris:
Ità ſubitò nunc imparatum tanta te impendent mala:
Quæ neque ut ità devitem ſcio, neque quo modo me inde extraham:
Nam non poteſt celari noſtra diutius jam audacia:

Quæ

Quæ si non astu providentur, me aut herum
pessundabunt.
A. Quidnam ille commotus venit? G. tum tem-
poris punctum mihi
Ad hanc rem est: herus adest. A. quid ísthuc
est mali?
G. Quod cùm audierit, quod ejus remedium in-
veniam iracundiæ:
Loquarne? intendam? taceam? instigem? purgem
me? LATEREM lavem.
Eheu me miserum! cùm mihi paveo, tum Anti-
pho me excruciat animi:
Ejus me miseret: ei nunc timeo: is nunc me re-
tinet: nam absque eo
Esset rectè ego mihi vidissem, & senis essem
ultus iracundiam:
Aliquid convasâssem, atque hinc me conjice-
rem protinam in pedes.
A. Quam hic fugam, aut furtum parat?
G. Sed ubi Antiphonem reperiam? aut quâ
quærere insistam viâ?
PH. Te nominat. AN. nescio qnid magnum
hoc nuncio expecto malum.
PA. Ah! sanù'ne es?
GE. Domum ire pergam; ibi plurimum est.
P. revocemus hominem. A. sta illico. G. hem!
Satis pro imperio, quisquis es. A. Geta. G. ipse
est, quem volui obviam.
A. Cedo quid portas, obsecro? atqui id, si potes,
verbo expedi.
G. Faciam. A. eloquere? G. modo apud por-
tum. A. meúmne? G. intellex'ti. A.
occidi. PH. hem?

AN. Quid agam? PH. quid ais? GE. huju' patrem vidisse me patruum tuum.
AN. Nam quod ego huic nunc subito exitio remedium inveniam miser?
Quod si eo meæ fortunæ redeunt, *Phanium*, abs te ut distrahar:
Nulla est mihi vita expetenda. GE. ergo isthæc cùm ità sint, Antipho,
Tanto magi'te advigilare æquum est. Fortes fortuna adjuvat.
AN. Non sum apud me. GE. atqui opus est nunc, cùm maxumé, ut sis Antipho.
Nam si senserit te timidum pater esse arbitrabitur
Commeruisse culpam. PH. hoc verum est. AN. non possum immutarier.
GE. Quid si aliquid gravius tibi nunc faciundum foret?
AN. Cum hoc non possum, illud minu' possem.
GE. hoc nihil est, *Phædria*, ilicet:
Quid conterimus operam frustra? quin abeo?
PH. & quidem ego. AN. obsecro.
Quid si assimulabo? satin'est? GE. garris. AN. voltum contemplamini, hem,
Satin'sic est? GE. non. AN. quid si sic? GE. propemodum. AN. quid si sic? GE. sat est.
Hem, isthuc serva, & verbum verbo, par pari ut respondeas.
Nè suis te iratus sævis dictis protelet. AN. scio.
GE. Vi coactum te esse invitum, legi, judicio tenes.
Sed quis hic est senex, quem video in ultima platea? AN. ipsus est.

non possum adesse. GE. ah, quid agis? quo abis, Antipho? mane,
Mane inquam. AN. egomet me novi, & peccatum meum:
Vobis commendo Phanium & vitam meam.
PH. Geta, quid nunc fiet? GE, tu jam lites audies:
Ego plectar pendens, nisi quid me fefellerit.
Sed quod modò hic nos Antiphonem monuimus,
Id nosmet ipsos facere oportet, Phædria.
PH. Auser mihi oportet: quin tu, quid faciam, impera.
GE. Meministin' olim ut fuerit vester oratio
Forte incipiunda ad defendendam noxiam?
Justam illam causam, facilem, vincibilem, optumam.
PH. Memini, GE. hem, nunc ipsâ est opus, aut si quid potest,
Meliore, & callidiore. PH. fiet sedulo.
GE. Nunc prior adito tu: ego in insidiis hic ero
Succenturiatus, si quid deficies. PH. age.

ACTUS I. SCENA V.

DEMIPHO, GETA, PHÆDRIA.

DE. ITáne tandem, uxorem duxit Antipho injussu meo,
Nec meum imperium (agé, mitto imperium) non simultatem meam
Revereri, saltem non pudere, ô facinus audax, ô Geta

Monitor? G. vix tandem. D. quid mihi dic
aut quam causam reperient ?
Demiror. GE. atqui repperi jam :aliud c
DE. an hoc dicet mihi ?
Invitus feci ; lex coegit, audio, & fateor. G
placet.
DE. Verum scientem, tacitum, causam trad
adversariis,
Itiamne id lex coegit ? PH. illud durum. G
ego expediam : sine.
D. Incertum est quid agam, quia præter spe
atque incredibile hoc mihi obrig
Ità sum irritatus, animum ut nequeam ad c
gitandum instituere
Quamobrem OMNES, cum secundæ res s
maxume, tum maxume
Meditare secum oportet, quo pacto advers
ærumnam ferant :
Peric'la, damna: exilia peregre rediens sem
cogitet,
Aut filî peccatum, aut uxoris mortem, aut m
bum filiæ ;
Communia esse hæc, fieri posse: ut ne quid
nimo sit novum.
Quicquid præter spem eveniat omne id de
tare esse in lucro.
GE. O Phædria, incredibile est, quantò hen
ante eo sapientiâ.
Meditata mihi sunt omnia mea incommo
herus si redierit,
Molendum usque in pistrino: vapulandum;
bendæ compedes,
Opus ruri faciendum: horum nil quicquam
cidit animo novum,

Quic

Quicquid præter ſpem eveniet, omne id deputabo eſſe in lucro

Sed quid hominem ceſſas adire, & blandè in principio alloqui?

DE. Mei fratris video filium ire mihi obviam.

PH. Mi patrue, ſalve. DE. ſalve; ſed ubi eſt Antipho?

PH. Salvum venire. DE. credo: hoc reſponde mihi.

PH. Valet; hic eſt: ſed ſed ſatin' omnia ex ſententia?

DE. Vellem quidem. PH. quid iſthuc? DE. rogitas Phædria!

Bonas me abſente hic confeciſtis nuptias.

PH. Eho! an id ſuccenſes nunc illi? G. artificem probum!

DE. Egòne illi non ſuccenſeam! ipſum geſtio

Dari mî in conſpectum, nunc ſuâ culpâ ut ſciat

Lenem patrẽ illũ factum me eſſe acerrimũ.

PH. Atqui nil fecit, patrue, quod ſuccenſeas.

DE. Ecce autem SIMILIA omnia; omnes congruunt:

Unum cognoris, omnes noris. PH. haud. ità eſt.

DE. Hic in noxa eſt, ille ad defendendam cauſam adeſt.

Cùm ille eſt, hic præſto eſt: tradunt operas mutuas.

GE. Probe eorum facta imprudens depinxit ſenex.

DE. Nam ni hæc ità eſſent, cum illo hâud ſtares Phædria.

PA. Si eſt, patrue, culpam ut Antipho in ſe admiſerit,

Ex qua re minus rei foret, aut famæ tempe-
rans;
Non causam dico, quin quod meritus sit ferat.
Sed si quis fortè malitiâ fretus suâ,
Insidias nostræ fecit adolescentiæ
Ac vicit; nostran' culpa ea est, an judicum
Qui sæpe propter invidiam adimunt diviti,
Aut propter misericordiam addunt pauperi?
GE. Ni nôssem causam, crederem vera hunc
loqui.
DE. An quisquam judex est, qui possit noscere
Tua justa, ubi tute verbum non respondeas,
Ità ut ille fecit? PH. simctus adolescentuli est
Officium liberalis: postquam ad judices
Ventum est, non potuit cogitata proloqui:
Ità eum tum timdum ibi obstupefecit pudor.
GE. Laudo hunc: sed cesso adire quamprimum
senem.
Here, salve: salvum te advenisse gaudeo.
DE. oh:
Bone custos, salve, columen verò familiæ,
Cui commendavi filium hinc abiens meum,
GE. Jamdudum te omnes nos accusare audio
Immerito, & me horum omnium immeritis-
mo,
Nam quid me in hac re facere voluisti tibi?
Servum hominem causam orare leges non si-
nunt:
Neque testimonii dictio est. DE. mitto omnia:
adde
Isthuc: Imprudens timuit adolescens: fino:
Tu servus verum,, si cognata est maxumé,
Non fuit necesse habere: sed, id quod lex
bet.

Dotam daretis; quæreret alium virum.
Quo ratione inopem potius ducebat domum?
GE. Non ratio, verum argentum deerat. DE. sumeret
Alicunde. GE. alicunde, Nihil est dictu facilius.
DE. Postremo, si nullo alio pacto, fœnore.
GE. Hui, dix'ti pulchre, siquidem quisquam crederet
Te vivo, D. non, non sic futurum est, non potest.
Egóne illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?
Nil suave meritum est, hominem commonstrarier
Mi istum volo, aut, ubi habitet, demonstrarier.
GE. Nempe *Phormionem*, DE. istum patronum mulieris.
GE. Jam, faxo, hîc aderit. DE. *Antipho* ubi nunc est? *PH.* foris.
DE. Abi Phædria, eum require, atque adduce huc. PH. eo.
Recta viâ quidem illùc. GE. nempe ad *Pamphilam*.
DE. At ego deos penates hinc salutatum demum
Divortar: indè ibo ad forum, atque aliquot mihi
Amicos advocabo, ad hanc rem qui adsint,
Ut nè imparatùs sim, cùm adveniat Phormio.

ACTUS II. SCENA I.

PHORMIO, GETA.

PH. Tánc patris ais conspectum veritum hinc abiisse. GE. admodum.

PH. Phani

PH. Phanium relictam solam! GE. sic. PH. iratum senem!

GE. Oppido. PH. ad te summa solum, Phormio, rerum redit:

TUTE hoc intristi, tibi omne est exedendum accingere.

GE. Obsecro te. PH. si rogitabit. GE. in te sit est. PH. eccere.

Quid si reddet? GE. tu impulisti. PH. sic opinor. GE. subveni.

PH. Cedo senem: jam instructa sunt mihi corde consilia omnia.

GE. Quid ages? PH. quid vis, nisi uti mane Phanium, atque ex crimine hoc

Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram derivem senis?

GE. O vir fortis atque amicus! verum hoc fac Phormio,

Vereor, nè isthæc fortitudo in nervum erumpat denique. PH. ah!

Non ità est: FACTUM est periculum: jam PARTUM visa est via.

Quot me censes homines jam deverberasse que ad necem

Hospites? tum cives? quo magi' novi, tanto pius.

Cedo dum, en unquam injuriarum audisti scriptam dicam?

GE. Quid isthuc? PH. quia NON rete accipitur neque milvio,

Qui male faciunt nobis? illis, qui nil faciunt tenditur:

Quia enim in illis fructus est, in illis operæ ditur.

Aliis aliunde est periculum, unde aliquid abradi potest;
Mihi sciunt nihil esse, dices, Ducent damnatum domum.
Alere nolunt hominem edacem; & sapiunt meâ sententia,
Pro malesicio si beneficium summum nolunt reddere.
GE. Non qotest sati' pro merito ab illo tibi referre gratia.
PH. Immo enim nemo sati' pro merito gratiam regi refert.
Tene asymbolum venire, unctum, atque lautum à balneis,
Otiosum ab animo cum ille & curâ, & sumptu absumitur,
Num tibi sit quod placeat? ille ringitur, tu rideas:
Prior bibas, prior decumbas: coena dubia apponitur?
GE. Quid isthuc verbi est? PH. ubi tu dubites, quid sumas potissimum.
Hæ cum rationem ineas, quàm sint suavia, & quam cara sint,
Ea qui præbet, non tu hunc habeas planè præsentem deum?
GE. Senex adest: vide quid agas, prima coitio est acerrima:
Si eam sustinueris, post illa jam, ut lubet, ludas, licet.

ACTUS II. SCENA II.

DEMIPHO, GETA, PHORMIO.

DE. EN unquâm cuiquam contumelioſius
Audiſtis factam injuriam, quam hæc eſt mihi?
Adeſte, quæſo. GE. iratus eſt. PH. quin tu hoc age:
Jam ego hunc agitabo, pro Deum immortalium.
Negat Phanium eſſe hanc ſibi cognatam Demipho.
Hanc Demipho negat eſſe cognatam. GE. negat.
PH. Neque ejus patrem ſe ſcire, qui fuerit. G. negat.
DE. Ipſum eſſe opinor, de quo agebam, ſequimini.
PH. Nec Stilphonem ipſum ſcire qui fuerit! GE. negat.
P. Quia egens relicta eſt miſera, ignoratur parens,
Negligitur ipſa: VIDE, avaritia quid facit!
GE. Si herum infimulabis avaritiæ, male audies.
DE. O audaciam, etiámne ultro accuſatum advenit?
PH. Nam jam adoleſcenti nihil eſt quod ſuccenſeam,
Si illum minùs nôrat: quippe homo jam grandior,
Pauper, cui in opere vita erat, ruri ferè

Se continebat: ibi agrum de noſtro patre
Colendum habebat: ſæpe interea mihi ſenex
Narrabat, ſe hunc negligere cognatum ſuum:
At quem virum, quem ego viderim invita optumum.
GE. Videas te, atque illum, ut narras. *PH.* abi in malam crucem:
Nam mî ità eum exiſtumâſſem, nunquam tam graves
Ob hanc inimicitias caperem in noſtram familiam,
Quam is aſpernatur nunc tam illiberaliter.
GE. *P*ergin' hero abſenti malè loqui, impuriſſimè.
PH. Dignum autem hoc illo eſt. GE. ain' tandem, carcer. *DE.* Geta.
GE. Bonorum extortor, legum contortor. *DE.* Geta.
PH. Reſponde. GE. quis homo eſt? ehem. *DE.* tace. GE. abſenti tibi
Te indignas, ſeque dignas contumelias
Nunquam ceſſavit dicere hodie. DE. ohe, deſine.
Adoleſcens, primum abs te hoc bonâ veniâ peto.
Si tibi placere potis eſt, mihi ut reſpondeas:
Quem amicum tuum ais fuiſſe iſtum, explana mihi.
Et quî cognatum me ſibi eſſe diceret.
PH. Proinde expiſcare, quaſi non nôſſes. DE. noſſem. PH. ità.
D. Ego me nego: tu qui ais, redige ad memoriam.

PH. Eho,

PH. Eho! tu ſobrinum tuum non noras! D
enecas:
Dic nomen. PH. nomen! maxumè. DE. q
nunc taces?
PH. Perii hercle, nomen perdidi. DE. h
quid ais? PH. Geta.
Si meminiſti id quod olim dictum eſt, ſubj
hem,
Non dico: quaſi non noris, tentatum adven
DE. Egon' autem tento! GE. Stilpho. P
atque adeo quid meâ?
Stilpho eſt. DE. quem dixti? PH. Stilphone
inquam, noveras?
DE. Neque ego illum noram, neque mihi co
natus fuit
Quiſquam iſto nomine. PH. itáne! non te h
rum pudet!
At ſi talentem rem reliquiſſet decem.
DE. Dii tibi malefaciant. PH. primus e
memoriter.
Progeniem voſtram uſque ab avo atque ata
proferens.
DE. ità ut dicis, ego tum ſi adveniſſem, q
mihi
Cognata ea eſſet dicerem: itidem tu face:
Cedo, qui eſt cognata? GE. heus noſter, re
heus tu cave.
PH. Dilucidè expedivi, quibus me oportuit
Judicibus: tum, id ſi falſum fuerat, filius
Cur non refellit? DE. fillum narras mihi,
Cujus de ſtultitia dici, ut dignum eſt non p
teſt.
PH. At tu, qui ſapiens es, magiſtratus adi,

Judicium

Judicium de eadem causa iterum ut reddant tibi
Quandoquidem solus regnas & soli licet
Hic de eadem causa bis judicium adipiscier.
DE. Etsi facta mihi injuria est, veruntamen
Potius quàm lites secter, aut quam te audiam
Itidem ut cognata si sit, id quod lex jubet
Dotem dare, abduce hanc, minas quinque accipe.
PH. Ha, ha, hæ, homo suavis. DE. quid est? num iniquum postulo?
An ne hoc quidem ego adipiscar, quod jus publicum est?
PH. Itáne tandem quæso, civem ubi abusu'sis
Mercedem dare lex jubet ei, atque amittere,
Ut nè quid turpe civis in se admitteret (an,
Propter egestatem, proxumo jussa est dari,
Ut eum uno ætatem degeret, quod tu vetas!
DE. Ità, proxumo quidem: at nos unde aut quamobrem? PH. ohe,
ACTUM, aiunt, nè agas. DE. non agam, immo haud desinam,
Donec perfecero hoc. PH. ineptis. DE. sine modò.
PH. Postremo, tecum nihil rei nobis, Demipho est:
Tuus est damnatus gnatus non tu: nam tua
Præterierat jam ducendi ætas. DE. omnia hæc.
Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere:
Aut quidem cum uxore hac ipsum prohibebo domo.
GE. Iratus est. PH. tute idem meliùs feceris.
DE. Itane es, paratus facere me advorsum omnia,

Infelix,

Infelix. PH. meuit hic nos, tametsi feduló
Dissimulat. G. bene habent tibi principia, PH. quin quid est
Ferendum feras: tuis dignum factis feceris,
Ut amici inter nos simus. DE. egon' tuam ex- petam
Amicitiam? aut te visum, aut auditum velim?
PH. Si concordabis cum illa, habebis quæ tuam
Senectutem oblectet: respice ætatem tuam.
DE. Te oblectet: tibi habe. PH. minue verò iram. DE. hoc age:
Sati'jam verborum est: nisi tu properas mulie- rem
Abducere, ego illam ejiciam: dixi, Phormio.
PH. Si tu illam attigeris secus quam dignum est liberam,
Dicam impingam tibi grandem: dixi, Dem- pho.
Si quid opus fuerit, heus, domo me. GE. intel- ligo.

ACTUS II. SCENA III.

DEMIPHO, GETA, HEGIO, CRATINUS, CRITO.

DE. QUantâ me curâ & sollicitudine affi- GNatus, qui me & se hisce Impedi- nuptiis,
Neq; mi in conspectũ prodit, ut saltem scia
Quid de hac re dicat, quid ve sit sententiæ.
Abi tu, vise redieritne jam, an nondũ, domum.
GE. Eo. DE. videtis quo in loco res hæc
Quid ago? dic, Hegio. HE. ego, Crati- censeo,

bi videtur. D. dic, Cratine. CRA. mene vis?
Te. CRA. ego, quæ in rem tuam sint, ea
velim facias: mihi
hoc videtur, quod te absente hîc filius
restitui in integrum æquum est, & bo-
num:
id impetrabis, dixi. DE. dic nunc, Hegio.
Ego sedulo hunc dixisse credo: verum ità
est,
OT homines, tot sententiæ: suus cuique
mos.
ihi non videtur, quod sit factum, legibus
cindi posse: & turpe inceptu est. DE. dic,
Crito.
I. Ego amplius deliberandum censeo:
magna est. H. nunquid nos vis? D. fe-
cistis probè:
ertior sum multo quam dudum. G. negant
ediisse. DE, frater est expectandus mihi: is
od mihi dederit de hac re consilium, id
exequar.
contatum ibo ad portum, quoad se recipiat.
L. At ego Antiphonem quæram, ut quæ acta
hic sunt sciat.
eccum ipsum video in tempore huc se re-
cipere.

ACTUS III. SCENA I.

ANTIPHO, GETA.

N. E Nimvêo, Antipho, multimodis cum
isthoc animo vituperandus es:
ne te hinc abiisse, & vitam tutandam de-
disse aliis tuam.

Alios

Alios tuam rem credidisti, quàm tete,
madversuros magis!
Nam, ut ut erant alia illi certè consulere,
nunc tuæ est domi,
Nè quid propter tuam fidem decepta pa
tur mali:
Cujus nunc miseræ spes, opésque sum
uno omnes sitæ.
GE. Equidem, here, nos jamdudum hic te
sentem incusamus, qui abieris.
AN. Teipsum quærebam. GE. sed eà c
nihilo magis defecimus.
AN. Loquere, obsecro: quonam in loco sun
& fortunæ meæ?
Nunquid patri subolet? G. nil etiam. A. co
spei porro est? GE. nescio AN.
GE. Nisi Phædria haud cessavit pro te e
AN. nihil fecit novi.
GE. Tum Phormio itidem in hac re, ut in
strenuum hominem præbuit.
AN. Quid is fecit? GE. confutavit verbi
modum iratum sepem.
AN. Heu Phormio? GE. ego quod potui p
AN. mi Geta, omnes vos amo.
GE. Sic sese habent principia, ut dico:
tranquilla res est:
Mansuruque patruum pater est, dum huc
niat. AN. quid eum? GE. ai
De ejus consilio velle sese facere, quod ad
rem attinet.
AN. Quantus metus est mihi, venire hu
vum nunc patruum, Geta.
Nam, ut audio, per unam ejus aut vivam
moriar, sententiam.

Phædria tibi adest. AN. ubinam? GE. ecum à sua palæstra exit foras.

ACTUS III. SCENA II.

PHÆDRIA, DORIO, ANTIPHO, GETA.

DOrio, audi obsecro. D. non audio. P. parumper. D. quin omitte me.

Audi quid dicam. D. at enim tædet jam audire eadem millies.

At nunc dicam, quod lubenter audias. D. loquere: audio.

Nequeo te exorare, ut maneas triduum hoc quo nunc abis?

Mirabar, si tu mihi quicquam afferres novi.

Hei! metuo lenonem, nè quid suo suat capiti. G. idem ego metuo.

Non mihi credis! D. hariolare. P. sin fidem do, D. fabulæ.

Fœneratum ist huc beneficium tibi pulchrè dices. D. logi.

Crede mihi, gaudebis facto: verum hercle hoc est. D. somnium.

Experire, non est longum. D. CANTILENAM eandem canis.

Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus. D. garris modo.

Adeón' ingenio esse te duro atque inexorabili,

neque misericordiâ neque precibus molliri queas,

Adeón' te esse incogitantem atque impudentem, Phædria,

phaleratis dictis ducas me, & meam ductes gratis?

A, Miseritum

A. Miseritum est. P. hei, veris vincor. C
similis uterque est sui (c
Neque alia Antipho cũ occupatus es
Tum esse hoc mî objectum malum. A. a
isthuc autem est, Phædria.
P. O fortunatissime Antipho. A egóne,
quod amas domi est;
Nec cùm hujusmodi unquam usus veni
dictares malo.
A. Mihine domi est, immo, id quod ai
RIBUS teneo lupum:
Nam neque quo amittam â me, invenio,
uti retineam scio. (le
D. Ipsum isthuc mihi in hoc est. A. eìà, nè
Num quid hic confecit? P. hiccine, quod
inhumanissimus:
Pamphilam meam vendidit. G. quid, ve
A. ain' vendidit.
P. Vendidit. D. quam indignum faci
illam ære emptam suo.
P. Nequeo exorare, ut maneat, &
ut mutet fidem,
Triduum hoc, dum id, quod est promi
amicis, argentum aufero.
Si non tum dedero, unam præterea ho
opertus sies.
D. Obtundi. A. haud longum est id q
Dorio: exoret sine.
Idem hoc tibi, quod bene promerit
conduplicaverit.
D. Verba isthæc sunt. A. Pamphil
urbe privari sines?
Tum tu præterea horum amorem dis
terin' pati.

D. Neque ego, neque tu. G. dii tibi omnes id, quod eſt dignum, duint.
D. Ego te complures advorſum ingenium meum menſes tuli,
Pollicitantem, flentem, & nil ferentem : nunc contra omnia hæc (melioribus.
Repperi qui det, neque lacrumet ; da locum
A. Certe hercle, ego ſatis ſi commemini, tibi quidem eſt olim dies.
Quam ad dares huic, præſtituta. P. factum.
D. num ego iſthuc nego?
A. Jámne ea præteriit? D. non, verum ei hæc anteceſſit. A. non pudet
Vanitatis. D. miminè, dum ob rem. G. ſterquilinium. P. Dorio,
Itâne tandem facere oportet. D. ſic ſum : ſi placco, utere.
A. Siccine hunc decipis. D. immo enim vero Antipho hic me decipit :
Nam hic me hujuſmodi ſcibat eſſe : ego hunc eſſe aliter credidi.
Iſte me fefellit: ego iſti nihilò ſũ aliter ac fui.
Sed ut ut hæc ſunt, tamen hoc faciam : cras mane argentum mihi
Miles dare ſe dixit : ſi mihi prior tu attuleris, *Phædria.* (dum eſt, vale.
Meâ lege utar, ut potior ſit qui prior ad dan-

ACTUS III. SCENA III.

PHÆDRIA, ANTIPHO, GETA.

PH. QUid faciam? unde ego nunc tam ſubitò huic argentum inveniam miſer, Cui

Cui minus nihilo est? quod si hic potuisset exorarier
Triduum hoc, promissum fuerat. AN. ita hunc patiemur, Geta,
Fieri miserum, qui me dudum, ut dix'ti, adjuvet comiter?
Quin cum opus est, beneficium rursum ei exorare rimur reddere?
G. Scio equidem hoc esse æquum. A. age ergo solus servare hunc potes.
G. Quid faciam? A. invenias argentum. G. cupio sed, id unde, edoce.
A. Pater adest hîc. G. scio: sed quid tum? A. dictum sapienti sat est.
G. Itáne. A. ità. G. sanè hercle pulchre suades etiam tu hinc abis.
Non triumpho, ex nuptiis tuis si nil nanciscor mali;
Nî etiã nunc me hujus quærere causâ in jubeas crucem.
A. Verum hic dicit. P. quid? ego vobis, Ge alienus sum. G. haud puto:
Sed parúmne est, omnibus quod nunc ho succenset senex.
Nî instigemus etiam, ut nullus locus relin tur preci.
P. Alius ab oculis meis illam in ignotum t abducet locum.
Hem, dum igitur licet, dumq; adsum, loquim mecum, Antipho:
Contemplamini me. A. quamobrem? aut qu nam facturus? cedo.
P. Quoquò hinc asportabitur terrarum, co tum est persequi,

AN. Nè q
GE.
AN.
GE.
GE.
GE.
AN.
OL
PH.
AN.
Illan
Con
PH.

ut perire. GE. dî bene vortant, quod agas : pedetentim tamen.

AN. Vide, ſi quid opis potes afferre huic. GE. ſi quid quid ? AN. quære obſecro.

Nè quid plùs minùſve faxit, quod nos poſt pigeat, Geta.

GE. Quæro : ſalvos eſt, ut opinor verum enim metuo malum.

AN. Noli metuere, una tecum bona, mala tolerabimus.

GE. Quantum argenti opus eſt tibi ? loquere. *PH.* ſolæ triginta minæ.

GE. Triginta ? hui, percara eſt, *Phædria*. *PH.* iſthæc vero vilis eſt.

GE. Agé, agé, inventas reddam. PH. ô lepidum caput. G. aufer te hinc. *PH.* jam opus eſt.

GE. Jam feres: ſed opu'ſt mihi *Phormionem* adjutorem ad rem hanc dari.

AN. Præſto eſt : audaciſſme oneris quid vis impone ; & feret :

SOLUS eſt homo amico amicus. GE. eamus ergo ad eum ocyùs.

PH. Abi : dic, præſtò ut ſit domi.

AN. Nunquid eſt, quod opera meà vobis opu' ſit ? GE. nil : verum abi domum, & illam miſeram quam ego nunc intu' ſcio eſſe exanimatam metu,

Conſolare, ceſſas. AN. nihil eſt æquè quod faciam lubens.

PH. Quâ viâ iſthuc facies ? GE. dicam in itinere : modo te hinc amove.

ACTUS IV. SCENA I.

DEMIPHO, CHREMES.

D. QUid? quâ profectus causa hinc es Len
num Chreme?
Addux'ti tecum filiam? CHR. non. DE. qui
ita non? (diutiu
CH. Postquam videt me ejus mater esse hu
Simul autem non manebat ætas virginis
Meam negligentiam: ipsam cum omni famil
ad me esse profectam aiebant. DE. quid ill
tam diu,
Quæso, igitur commorabare, ubi id audiveras
CH. Pol me detinuit morbus. DE. unde? a
qui? CH. rogas?
SENECTUS ipsa est morbus, sed venisse ea
Salvas audivi ex nauta qui illas vexerat,
DE. Quid gnato obtigerit me absente, aud
stín. Chremes?
CH. Quod quidem me factum consilii inse
tum facit:
Nam hanc conditionem si cui tulero extran
Quo pacto, aut unde mihi sit, dicendum on
necest. (mi
Te mihi fidelem esse æque atque egomet si
Scibam: ille si me alienus affinem volet,
Tacebit, dum intercedit familiaritas:
Sin spreverit me, plus, quam opus est sc
sciet.
Vereòrque, ne uxor aliqua hoc resciscat m
Quod si fit, ut me excutiam atque egrediar d
mo,
Id restat: nam ego meorum solús sum meus

DE. Scio ità esse, & isthæc mihi res sollicitudini est:
Neque defetiscar unquam ego expeririet,
Donec tibi id quod pollicitus sum, effecero

ACTUS IV SCENA II.

GETA.

EGo hominem callidiorem vidi neminem,
Quàm Phormionem, venio ad hominem; ut dicerem
Argento opus esse, & id quo pacto fieret.
Vix dum dimidium dixeram: intellexerat,
Gaudebat, me laudabat, quærebat senem,
Diis gratias agebat, tempus sibi dari,
Ubi Phædriæ se ostenderet nihilo minus
Amicum esse quam Antiphoni, hominem ad forum
Jussi opperiri: eo me esse adducturum senem.
Sed eccum, quis est ulterior? at at Phædriæ
Pater venit, quid pertimui autem bellua,
An quia, quos fallam, pro una duo sunt mihi dati,
Commodius esse opinor duplici spe utier.
Petam hinc, unde á primo institui is si dat sat est;
Si ab hoc nil fiet, tum hunc adoriar hospitem.

ACTUS IV. SCENA III.

ANTIPHO, GETA, CHREMES, DEMIPHO.

ANT. EXpecto quàm mox recipiat sese huc Geta:

Sed patruum video cũ patre aſtantẽ, hei mihi
Quam timeo adventus hujus quó impellat pa
trem!
GE. adibo hoſce: ô noſter Chremes! C. ſalve
Geta.
GE. Venire ſalvum, volupe eſt. CH. credo
GE. quid agitur? (ri
CH. Multa advenienti, ut ſit, nova hic compl
GE. Ità de Antiphone audiſtin' quæ facta? CH
omnia. (Chrem
GE. Tûn' dixeras huic? facinus indignum
Sic circumiri. DE. id cum hoc agebam com
modum.
G. Nam hercle ego quoque id quidem agita
mecum ſedulo,
Invêni, opinor, remedium huic rei. DE. qui
Geta?
Quod remedium? G. ut abii abs te, fit for
obviam
Mihi Phormio. CH. quî Phormio? G. is
iſthanc. CH. ſcio.
G. Viſum eſt mihi, ut ejus tentarem ſente
tiam.
Prendo hominem ſolum: cur non, inquam
Phormio,
Vides, inter vos ſic hæc potiùs cum bona
Ut componantur gratia, quam cum mala?
Heru' liberalis eſt, & fugitans litium:
Nam cæteri quidem hercle amici omnes mod
Uno ore autores fuére, ut præcipitem ha
daret.
AN. Quid hic cœptat? aut quo evadet hod
G. an legibus.

Datum

Daturum pœnas dices, si illam ejecerit?
Jam id exploratum est: eia, sudabis satis, (êst.
Si cum illo incœptas homine, eâ eloquentia
Verum pone esse victum eum: at tandem tamen
Non capitis ejus res agitur, sed pecuniæ,
Postquam hominẽ his verbis sentio mollirier,
Soli sumu'nunc hic, inquam: eho, dic quid velis dari
Tibi in manum, ut herus his desistat litibus,
Hæc hinc faceſſat, tu molestus ne sies. (scio,
AN. Satin' illi dii sunt propitii? GE. nam sat
Si tu aliquam partem æqui bonique dixeris,
Ut ille est bonus vir tria non commutabitis
Verba hodiè inter vos, D. quis te isthæc jussit loqui?
CH. Immo non potuit melius pervenirier
Eò quo nos volumus. AN. occidi. CH. perge eloqui.
GE. At primo homo insanibat. CH. cedo quid postulat?
GE. Quid? nimium: quantum lubuit. CH. dic. GE. si quis daret (ut nil pudet?
Talentum magnum. CH. immo malum hercle
GE. Quod dixi adeo ei: quæso, quid si filiam
Suam unicam locaret? parvi rettulit
Non suscepisse: inventa est, quæ dotem petat.
Ut ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias
Hæc denique ejus fuit postrema oratio:
Ego, inquit, jam a principio amici filiam,
Ità ut æquum fuerat, volui uxorem ducere:
Nam mihi veniebat in mentem ejus incommodum,
In servitutem pauperem ad ditem dari:

Sed mihi opus erat(ut aperte tibi nunc fabu
Aliquantulum quæ afferret, qui dissolverem
Quæ debeo: & etiam nunc, si volt Demipho
Dare quantum ab hac accipio quæ sponsa
mihi,
Nullam mihî malim, quam isthanc, uxor
A. Utrum stultitia facere ego hanc an malic
Dicam, scientem,an imprudentem,incertu'i
DE. Quid, si animam debet? G. ager oppo
tu'st pignori ob
Decem minas, inquit. D. agé, agé, jam duc
dabo.
G. Ædiculæ item sunt ob decem alias. D. h
Nimium est. CH, nè clama:petito hasce à
decem,
G. Uxori emunda ancillula est: tum aur
Supellectile opus est, opu' sumptu ad nupti
His rebus pone sane, inquit, decem minas.
D. Sexcentas proin potiús scribito jam
dicas:
Nil do: impuratus me ille ut etiam irrideat
CH, Quæso, ego dabo, quiesce:tu modo filiu
Fac ut Illam ducat nos quam volumus, AN
mihi,
Geta, occidisti me tuis fallaciis
CH, Meâ causâ ejicitur: me hoc est æqu
amittere.
G. Quantum potes, me certiorem, inquit, fa
Si istam dant, hãc ut omittam, nè incertus si
Nam illi mi dotem jam constituerunt dare.
CH Jam accipiat: illis repudium renuncie
Hanc ducat. D. quæ quidem illi res vor
male,

C. Oppo

C. Opportune adeô nunc mecũ argentũ attuli,
Fructum quem Lemni uxoris reddunt prædia,
Id sumam: uxori, tibi opus esse, dixero.

ACTUS IV. SCENA IV.

Antipho, Geta.

A. GEta. G. hem! A. quid egisti? G. emunxi argento senes.
A. Satin'st id? G. nescio hercle: tantum jussu sum.
A. Eho verbero aliud mihi respondes ac rogo!
G. Quid ergo narras? A. quid ego narrem? opta tâ tuâ ad
Restim mihi quidem res rediit planissimé
Ut te quidem omnes dii, deæque, superi, infer
Malis exemplis perdant, hem, si quid velis,
Huic mandes, qui te ad scopulum è tranquillo inferat,
Quid minùs utile fuit, quam hoc ulcus tangere,
Aut nominare uxorem? injecta est spes patri
Posse illam extrudi: cedo, nunc porro Phormio
Dotem si accipiet, uxor ducenda est domum
Quid fiet? G. non enim ducet. A. novi: cæterũ
Cum argentum repetent, nostra causa scilicet
In nervum potius ibit. G. Nihil est, Antipho,
Quin malè narrando possit depravarier.
Tu id quod boni est excerpis; dicis quod mali est.
Audi nunc contra jam, Si argentum acceperit,
Ducenda uxor, ut ais, concedo tibi:
Spatium quidem tandem apparandi nuptias,
Vocandi, sacrificandi dabitur paululum:
Interea amici, quod polliciti sunt, dabunt:

Inde istis reddet. A. quam ob rem? aut qu
dicet? G. rogas?
Quot res post illa monstra evenerunt mihi?
Introiit in ædes ater alienus canis:
Anguis per impluvium decidit de tegulis:
Gallina cecinit, interdixit hariolus,
Haruspex vetuit ante brumam aliquid novi
Negotî incipere; quæ causa est justissima.
Hæc fient. A. ut modo fiant. G. fient: me vi
Pater exit: abi dic esse argentum Phædriæ.

ACTUS IV. SCENA V.

DEMIPHO, GETA, CHREMES.

DEMIPHO. QUietus esto, inquam: ego curabo, quid verborum dudum,
Hoc temere nunquam amittam ego à me qu
mihi testes adhibeam,
Cum dem &, quam ob rem dem, commemor
bo. G. ut cautus est, ubi nil opu'
CH. Atqui ità opus est facto: at matura, dum lubido eadem hæc manet:
Nam si altera illa magis instabit, forsitan n
rejiciat.
G. Rem ipsam putâsti. D. duc me ad eum erg
G. non moror. CH. ubi hoc egeris
Transito ad uxorem, ut conveniat hanc pri
quàm hinc abeat:
Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, n
succenseat; (liario
Et magis esse illum idoneum, qui ipsi sit fâm
Nos nostro officio nihil egressos esse; quantu
is volnerit,
Datum esse dotis. D. quid, malum, tuà id re
fert? CH. magni, Demipho.

D. No

D. Non sat, tuum te officium feciſſe, ſi non id fama approbat?

CH. Volo ipſius quoque voluntate hoc fieri, nè ſe ejectam putet.

D. Idem ego iſthuc facere poſſum CH. mnlier mulieri magi' congruet.

D. Rogabo. CH. ubi nunc illas ego reperire poſſim cogito.

ACTUS V. SCENA I.

SOPHRONA, CHREMES.

S. QUid agam? quem amicum inveniam mihi miſera? aut cui conſilia
Hæc referam? aut unde nunc mlhi auxilium petam?
Nam vereor, hera nè ob meum ſuaſnm indignâ injuriâ afficiatnr,
Ità patrem adoleſcentis facta hæc tolerare audio violenter.

CH. Nam quæ hæc eſt anus exanimata, à fratre quæ egreſſa eſt meo?

S. Quod ut facerem. me egeſtas impulit, cum ſcirem infirmas
Haſce eſſe nuptias: ut id conſulerem, interea vita.
Ut in tuto foret. C, certè ædepol, niſi me animus fallit,
Aut parum proſpiciunt oculi; meæ nutricem gnatæ video.

S. Nequc ille inveſtigatur, CH. quid ago? S. qui eſt eju' pater: CH. adeón',
An maneo, dum ea, quæ loquitur, magis cognoſco? S. quòd ſi eum nunc

Reperire possim, nihil est quod verear. CH. e
ipsa est, colloquar.
S. Quis hic loquitur? CH. Sophrona. S. & meu
nomen nominat? CH. ad me respice
S: Dii, obsecro vos éstne hic Stilpho? CH. non
S. negas!
CH. Concede hinc paululum à foribus isthoc
sum sodes, Sophrona:
Nè me isthoc posthac nomine appellâssis. S.
quid? non is obsecro es,
Quem semper te esse dictitasti? CH. at. S. qui
has metuis fores?
CH. Conclusam hic habeo uxorem sævam: ve
rum isthoc de nomine
Eo perperam olim dixi, nè vos fortè impru
dentes foris
Effutiretis, atque id porro aliqua uxor mea re
sciscceret
S. Hem, Isthoc pol nos te hic invenire misera
nunquam potuimus.
CH. Eho, dic mihi, qnod rei tibî est cum fami
lia hac unde exis? aut ubi
Illæ sunt? S. miseram me! CH. hem, quid est
vivùntne? S. vivit gnata.
Matrem ipsam ex ægritudine miseram mor
consecuta est,
CH. Male factum. S. ego autem, quæ essem
anus deserta egens, ignota,
Ut potui nuptum virginem locavi huic adole
scenti,
Harum qui est dominus ædium. CH. Antipho
nine? S. hem isti ipsi. CH. quid?
Duásne is uxores habet? S. eu, obsecro, unam
quidem hanc solam. CH. Quid

CH. Quid illa altera, quæ dicitur cognata? SO. hæc ergo est. CH. Quid ais?
SO. Compositò est factum, quo modo hanc amans habere posset
Sine dote. CH. dii vostram fidem! quam sæpe fortè temere
Eveniunt, quæ non audeas optare; offendi adveniens,
Quicum volebam, atque ut volebam, collocatam filiam:
Quod nos ambo opere maxumo dabamus operam, ut fieret, (fecit.
Sine nostra cura maxuma, suâ curâ hæc sola
SO. Nunc quid facto sit opus vide: pater adolescentis venit,
Eúmque animo iniquo hoc oppidò ferre aiunt
CH. nihil pericli est.
Sed per deos atque homines, meam esse hanc, cave rescisçat quisquam.
SO. Nemo ex me scibit. CH. sequere me: cætera intus audies.

ACTUS V. SCENA II.

Demipho, Geta.

D. NOs nostrâpte culpâ facimus, ut málos expediat esse,
Dum nimiùm dici nos bonos studemus & benignos.
ITA fugias, nè præter casam, quod ajunt non ne id fat erat,,
Accipere ab illo injuriam, etiam argentum est ultro objectum ei,
Ut sit quî vivat, dum aliud aliquid flagitii conficiat.

G. *Planiſſime.* D. IIS nunc præmium eſt, qui recta prava faciunt.

G. Veriſſime. D. ut ſtultiſſime quidem in rem geſſerimus.

GE. Modo ut hoc conſilio poſſet diſcedi, ut iſtam ducat.

D. Etiamne id dubium eſt? G. haud ſcio here ut homo eſt, an mutet animum.

D. Hem, mutet autem. G. neſcio, verum, ſi forte dico.

D. Ità faciam, ut frater cenſuit; uxorem ejus huc adducam,

Cum iſtâ ut loquatur, tu abi, Geta, prænuncia hanc venturam.

G. Argentum inventum eſt Phædriæ: de ju gio ſiletur:

Proviſum eſt, nè in præſentia hæc hinc abeat quid nunc porro?

Quid fiet? IN EODEM luto hæſitas: vorſuram ſolvis.

Geta, præſens quod fuerat malum, in diem abiit: plagæ creſcunt,

Niſi proſpicis, nunc hinc domum ibo: ac *Pha* nium edocebo,

Nè quid vereatur *P*hormionem, aut eju' ora tionem.

ACTUS V. SCENA III.

DEMIPHO, NAUSISTRATA, CHREMES,

D. AGedum ut ſoles, Nauſiſtrata, fac illa ut placetur nobis;

Ut ſua voluntate id, quod eſt faciundum, faciat. N. faciam.

DE.

DE. Pariter nunc operâ me adjuves, ac dudum
re opitulata es.
N. factum volo: ac pol queo minu' viri culpâ,
quàm me dignum est.
D. Quid autem? N. quia pol mei patris bene
parta indiligenter
Tutatur: nam ex his prædiis talenta argenti
bina
Statim capiebat: hem, vir viro quid præstat?
D. bina quæso!
N. Ac rebus vilioribu' multó, tamen talenta
bina. D. hui!
N. Quid hæc videntur? D. scilicet. N. virum me natum vellem:
Ego ostenderem. D. certo scio. N. quo pacto?
D. parce sodes,
Ut possis cum illa; nè te adolescens mulier
defatiget.
N. faciam, ut jubes: sed meum virum abs te
exire video, CH. hem Demipho,
Jam illi datum est argentum! D. curavi illico.
CH. nollem datum.
Hei, video uxorem: penè plus quam sat erat.
D. cur nolles, Chreme?
CH. Jam recte. D. quid tu? ecquid locutus cum
ista es, quamobrem hanc ducimus?
CH. Transegi. D. quid ait tandem? C. abduci
non potest. D. quid non potest?
CH. Quia uterque utrique est cordi. D. quid
isthuc nostra? C. magni præter hæc,
Cognatam comperi esse nobis. D. quid? deliras!
CH. sic erit:
Non temere dico: redi mecum in memoriam.
D. sati' nè sanus es!! N. Au,

N. Au, obsecro, vide nè in cognatam p'ccet
D. non est C. ne nega :
*P*atri aliud nomen dictum est : hoc tu errasti.
D. non norat patrem !
C. Norat. D. cur aliud dixit ? C. nunquam
hodie concedes mihi, neque
Intelliges ! D. si tu nil narres. C. pergis. N.
miror quid hoc siet.
D. Equidem hercle nescio. C. vin' scire ? at
ità me servet Jupiter..
Ut propior illi quam ego sum ac tu nemo est
homo, D. dii vostram fidem !
Eamus ad ipsum una omnes nos: aut scire, aut
nescire hoc volo. C. ah !
D. Quid est? C. itáne parvam mihi fidem esse
apud te ? D. vin'me credere ?
Vin satîs quæsitam mihi isthuc esse? agé, fiat,
quid illa filia
Amici nostri? quid futurum est ? C. rectè. D.
hanc igitur mittimus ?
C. Quidni? D. illa maneat. C. sic. *D.* ire igitur
tibi licet, Nausistrata.
N. Sic pol commodius esse in omnes arbitror,
quàm ut cœperas,
Manere hanc : nam perliberalis visa est, cum
vidi, mihi.
D. Quid isthuc negotii est? C. jámne operuit
ostium ? D. jam. C. ô Jupiter !
Dii nos respiciunt: gnatam inveni nuptam cum
tuo filio. D. hem,
Quo pacto id potuit ? C. non sati' tutus est ad
narrandum hic locus.
D. At tu intro abi. C. heus, nè fili nostri qui-
dam hoc resciscant, volo. ACTUS

ACTUS V. SCENA IV.

ANTIPHO.

LÆtu'ſum, ut ut meæ res ſeſe habent, fratri obtigiſſe quod volt.
Quam ſcitum eſt, èjuſmodi parare in animo cupiditates, (ſis,
Quas, cum res advorſæ fient, paulo mederi poſ-
Hic ſimul argentum repperit, cura ſeſe expedivit:
Ego nullo poſſum remedio me evolvere ex his turbis,
Quîn ſi hoc celetur, in metu; ſin patefiat, in probro ſim.
Neque me domum nunc reciperem, nî mihi eſſet ſpes oſtenſa
Hujuſce habendæ: ſed ubinam Getam invenire poſſum, ut
Rogem, quod tempus conveniendi patris me capere jubeat?

ACTUS V. SCENA V.

PHORMIO, ANTIPHO.

PH. ARgentum accepi: tradidi lenoni: abduxi mulierem:
Curavi, proprià eâ Phædria ut poteretur: nam emiſſa eſt manu,
Nunc una mihi res etiam reſtat, quæ eſt conficiunda, otium
A ſenibus ad potandum ut habeam: nam aliquot hos ſumam dies.

AN. Sed

AN. Sed Phormio eſt, quid ais? PH. quid? AN. quidnam nunc facturus Phædria?
Quo pacto ſatietatem amoris ait ſe velle ſumere:
PH. Viciſſim partes tuas acturus eſt. AN. quas? PH. ut fugitet patrem.
Te ſuam rogavit rurſum ut ageres cauſam, ut pro ſe diceres:
Nam potaturus eſt apud me: ego me ire ſenibus Sunium
Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, dudum quam dixit Geta,
Nè cum hîc nõ videant me, conficere credant argentum ſuum.
Sed oſtium concrepuit abs te. AN. vide quis egrediatur. PH. Geta eſt.

ACTUS V. SCENA VI.

GETA, ANTIPHO, PHORMIO.

G. O Fortuna! ô fors fortuna. Quantis commoditatibus,
Quam ſubito meo hero Antiphoni ope veſtrâ hunc oneraſtis diem.
AN. Quidnam hic ſibi volt? G. nõſque amicos eju' exonerâſtis metu.
Sed ego nunc mihi ceſſo, qui non humerum hunc onero pallio,
Atque hominem propero invenire, ut hæc, quæ contigerint, ſciat.
AN. Num tu intelligis hic quid narret? P. num tu? AN. nil. PH. tantundem ego.
G. Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc ſunt. AN. heus Geta. G. heus tibi.

Num

Num mirum aut novum est revocari, cursum cum instituëris? AN. Geta.
GE. Pergit hercle: nunquam tu odio tuo me vinces. AN. non manes?
GE. vapulabis, curialis vernula est. qui me vocat.
A. Id tibi quidem jam fiet, nisi resistis, verbero.
G. Familiariorem oportet esse hunc qui minitatur malum.
Sed ísne est quem quæro an non? ipsu' est. P. congredere acturum. A, quid est?
G. O omnium, quàntum est, qui vivant homo hominum ornatissime:
Nam sine controversia à diis solus diligere, Antipho.
AN. Ità velim: sed qui isthuc credam ita esse mihi dici velim.
G. Satin' est, si te delibutum gaudio reddo? AN. enecas.
P. Quin tu hinc policitationes aufer; &, quod fers, cedo. G. oh.
Tu quoque hic aderas, Phormio. P. aderam: sed cessas. G. accipe: hem.
Ut modo argentum dedimus tibi apud forum, rectà domum
Sumu' profecti: interea mittit herus me ad uxorem tuam,
AN. Quamobrem? G. omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem est, Antipho.
Ubi in gynæceum ire occipio, puer ad me accurrit Mida.
Pone apprehendit pallio, resupinat: respicio rogo

Quamobrem retineat me. Ait esse vetitum i
tro ad heram accedere:
Sophrona modo fratrem huc, inquit, senis
treduxit Chremem,
Eúmque nunc esse intus cum illis. Hoc ubi e
audivi ad fores
Suspenso gradu placidè ire perrexi: acce
astiti.
Animam compressi, aurem admovi: ità a
mum cæpi attendere,
Hoc modo sermonem captans. AN. Euge G
ta. G. hic pulcherrimum
Facinus audivi: itáque pene hercle exclama
gaudio.
P. Quod? G. Quodnam arbitrare? A. nesci
G. atque mirificissimum:
Patruus tuus est pater inventus Phanio uxo
tuæ. AN. hem!
Quid ais? G. cum eju' olim consuevit mat
in Lemno clanculum.
PH. Somnium utîn'hæc ignoraret suum patre
G. aliquid credito
Phormio esse causæ: sed me censén'potuis
omnia
Intelligere extra ostium, intus quæ inter se
ipsi egerint!
PH. Atque hercle ego quoque illam audivi fa
bulam. G. immo etiam dabo,
Quo magi' credas: patruus interea inde huc
egreditur foras:
Haud multò post cum patre idem recipit se in
tra denuo:
Ait uterque tibi potestatem ejus habendæ se
dare

Denique ego ſum miſſus, te ut requirerem, atque adducerem,
A. Hem, quin ergo rape me: ceſſas? G. fecero, A. O mi Phormio,
Vale. *PH.* vale, Antipho: bene, itâ me dii ament, factum: & gaudeo.
Tantam fortunam de improviſo eſſe his datam?
Summa eludendi occaſio eſt mihi nunc ſenes,
Et *Phædriæ* curam adimere argentariam,
Nè cuiquam ſuorum æqualium ſupplex ſiet:
Nam idem hoc argentum ità ut datum eſt ingratiis,
His datum erit: hoc quî cogam, re ipſâ repperi.
Non geſtas mihi voltúſque eſt capiundus novus.
Sed hinc concedam iu angiportum hunc proxumum
Inde hiſce oſtẽdam me, ubi erunt egreſſi foras:
Quo me aſſimularem ire ad mercatum, non eo.

ACTUS V. SCENA VII.

DEMIPHO. PHORMIO, CHREMES.

DE. Dis magnas merito gratias habeo atq; ago
Quando evenere hæc nobis, frater, proſpere.
Quantum poteſt, nunc conveniendus *Phormio* eſt.
Priuſquam dilapidet noſtras triginta minas,
Ut auferamus. PH. Demiphonem, ſi domi eſt,
Viſam, ut quod. D. at nos ad te ibamus, *Phormio*. (PH. credidi
P. De eadem hac fortaſſe cauſa. D. itâ hercle.

Quid

Quid ad me ibatis? ridiculum: an verebamini
Né non id facerem, quod recepiſſem ſemel?
Heus, quantáquanta hæc mea paupertas eſt tamen
Adhuc curavi unum hoc quidem, ut mi eſſet fides.
CH. Eſtne ea ità ut dixi, liberalis? *D*, oppidò
PH. Itáque ad vos venio nunciatum. Demipho
*P*aratum me eſſe: ubi voltis, uxorem date,
Nam omnes poſthabui mihi res, ità uti, pa fuit,
*P*oſtquam, tantopere id vos velle, animum advorteram,
DE, At hic dehortatus eſt me, nè illam tibi darem:
Nam, Qui rumor erit populi, inquit, ſi id feceris
Olim cum honeſte potuit, tum non eſt data.
Nunc viduam extrudi, turpe eſt; ferme eadem omnia,
Quæ tùte dudum coram me incuſaveras.
PH. Satis ſuperbe illuditis me. *DE*, qui? *PH*. rogas?
Quia nè alteram quidem illam potero ducere:
Nam quo redibo ore ad eam quam contempſerim?
CH. Tum autem Antiphonem video ab ſeſe amittere
Invitum eam, inque, *DE*. TUM autem video filium
Invitum ſane mulierem ab ſe amittere,
*S*ed tranſi ſodes ad forum, atque illud mihi
Argentum jube rurſum reſcribi, Phormio.
PH. Quod? næ ego perſcripſi porro illis quibus debui.

DE, Quid igitur fiet? PH. si vis mihi uxorem dare,
Quam despondisti, ducam: sin est, ut velis
Manere apud te illam, hic dos maneat, Demipho:
Nam non est æquum me propter vos decipi;
Cùm ego vestri honoris causâ repudium alteri
Remiserim, quæ tantundem dotis dabat.
DE. I hinc in malam rem cum istac magnificentia,
Fugitive? etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeò! PH. irritor. DE. tùne hanc duceres,
Si tibi data esset? P. fac periclum. D. ut filius
Cum illa habitet apud te, hoc vestrum consiliũ fuit.
PH. Quæso, quid narras? D. quin tu mihi argentum cedo. (bula.
PH. Immo vero uxorem tu cedo. D. in jus am-
PH: In jus, enimvero si esse odiosi pergitis.
D. Quid facies? PH. egóne? vos me indotatis modò
Patrocinari fortasse arbitramini:
Etiam dotatis soleo C. quid id nostrâ? P. nihil.
Hic quandam nôram, cujus vir uxorem. C. hem, D. quid est?
PH. Lemni habuit aliam. CH. nullus sum. PH. ex qua filiam
Suscepit: & eam clam educat. C. sepultu'sum.
PH. Hæc adeo ego illi jam denarrabo. C. obsecro,
Nè facias. PH. oh, tún' is eras? DE. ut ludos facit?

CH.

CH. Missum te facimus. P. fabulæ. CH. quid vis tibi?
Argentum quod habes, condonamus te. PH. audio:
Quid vos, malùm, ergo me sic ludis? camini
Inepti vostrâ puerili sententiâ?
NOLO, volo: volo, nolo rursum: cedo, cape
Quod dictum, indictum est: quod modo erat ratum irritum est.
CH. Quo pacto, aut unde hæc hic rescivit. D. nesciò.
Nisi, Mé dixisse nemini, id certo scio.
CH. Monstri, ità me dii ament, simile. P. injeci scrupulum. D. hem, (rat.
Hiccine ut à nobis hoc tantum argenti aute-
Tam aperte irridens, emori hercle satius est
Animo virili præsentíque ut sis, para,
Vides tuum peccatum esse elatum foras,
Neque jam id celare posse te uxorem tuam:
Nunc quod ipsa ex aliis audítura sit, Chreme:
Id nosmet indicare placabilius est.
Tum hunc imputatum poterimus nostro modò,
Ulcisci. PH. at, at, nisi mihi prospicio hæreo;
Hi gladiatorio animo ad me affectant viám.
CH. At vereor, ut placare possit. D. bono animo es:
Ego redigam vos in gratiam, hoc fretus, Chreme,
Cum è medio excessit, unde hæc suscepta est tibi: (dimini:
PH. Itáne mecum agitis? satis astute agere-
Nō hercle ex te istuc me instigasti, Demipho.
An tu, ubi peregre quæ libitum fuerit feceris

Neque

Neque hujus sis veritus fœminæ primariæ,
Novo modo ei quin faceres contumelias.
Venias nunc precibus lautum peccatum tuum,
Hîscé ego illam dictis ità tibi incensam dabo,
Ut nè restinguas lacrumîs, si extillaveris.
DE. Malum, quod isti dii, deæque omnes duint
Tantáne affectum hominem quenquam esse audacia,
Non hoc publicitus scelus hinc deportarier
In solas terras. CH. in id redactus sum loci,
Ut nesciam prorsus quid agam cum illo. D. ego scio:
In jus eamus. *PH.* in jus. huc, si quid lubet,
DE. Assequere, ac retine, dum huc ego servos evoco,
CH. Solus enim nequeo: accurre huc. *PH.* una injuria est
Tecum. CH. lege agito ergò. PH. altera est recum, Chreme.
DE. Rape hunc. *PH.* itáne agitis, enimvero voce est opus, (vide,
Nausistrata, exi. CH. os opprime D. impurum
Quantum valet. *PH.* Nausistrata, inquam. C. non taces,
PH. Taceam. DE. nî sequitur, pugnos in ventrem ingere,
Vel oculum exculpe. PH. est ubi vos ulciscar probe.

ACTUS V. SCENA VIII.

NAUSISTRATA, CHREMES, PHORMIO, DEMIPHO.

N. QUis nominat me? *CH.* hem. N. quid isthuc turbæ est, obsecro, Mi vir?

Mi vir: PH. hem quid nunc obticuisti? N. qui hîc homo est?
Non mihi respondes? PH. hiccine ut respondeat,
Qui hercle, ubi sit, nescit? CH. cave isti quicquam credulis.
PH. Abi: tange: si non totus friget, me eneca.
CH. Nihil est? N. quid ergo? quid isthic narrat? PH jam scies.
Auscultа CH. pergin' credere. N. quid ego, obsecro,
Huic credam, qui nil dixit? PH. delirat miser.
Timore, N. non pol temere est, quod tu tam times.
CH. Ego timeo? PH. rectè sanè, quando nihil times.
Et hoc nihil est quod dico ego: tu narra. D. scelus,
Tibi narret. PH. eho tu, factum est abs te sedulò
Pro fratre. N. mi vir non mi narras. CH. at N. quid at?
CH. Non opus est dicto. PH. tibi quidem: at scito huic opu'st,
In Lemno. CH. hem quid ais. DE. non taces. PH. clam te. CH. hei mihi.
PH. Uxorem duxit, N. mi homo dii melius duint.
PH. Sic factum est. N. perii misera. PH. & indè filiam
Suscepit jam unam, dum tu dormis. CH. quid agimus?
N. Prò dii immortales, facinus indignum & malum.

PH. Hoc

PH. Hoc actum est. N. an quicquam hodie est factum indignius?
Qui mi ubi ad uxores ventum est, tam fiunt senes.
Demipho, te appello: nam me cum hoc ipso distædet loqui,
Hæccine erant itiones crebræ & mansiones diutinæ
Lemni, hæccine erat quæ nostros fructus minuebat vilitas!
DE. Ego, Nausistrata esse in hac re culpam meritam non nego:
Sed eam quæ sit ignoscenda. PH. VERBA fiunt mortuo.
DE. Nam neque negligentia tuâ, neque odio id fecit tuo (lierculam
Vinolentus fere abhinc annos quindecim mulam compressit unde hæc nata est, neque postea illum unquam attigit.
Ea mortem obiit: è medio abiit: quî fit in re hac scrupulus?
Quamobrem te oro, ut alia facta tua sint, æquo animo hoc feras.
N. Quid ego æqno animo, cupio misera in hac re jam defungier.
Sed quid sperem? ætate porro minu' peccaturum putem?
Jam tum erat senex, senectus si verecundos facit:
An mea forma atque ætas nunc mágis expetenda est, Demipho.

Quid mihi hic affers, quamobrem expectem aut ſperem porro non fore?

PH. Exequias Chremeti: quibus eſt commodum ire, hem tempus eſt.

Sic dabo: agé nunc Phormionem, qui volet, laceſſito:

Faxo tali eum mactarũ, atq; hic eſt, infortunio

Redeat ſane in gratiam: jam ſupplicii ſatis eſt mihi (obganniat

Hæc habet, ei quod, dum vivat, uſque ad aurem

N. At meo merito crede, quod ego nunc commemorem, Demipho,

Singillatim qualis in iſtum fuerim? DE. novi æque omnia

Tecum. N. merito hoc meo hoc videtur factũ? DE. minimè gentium:

Verum, quando jam accuſando fieri infectum non poteſt,

Ignoſce! orat, confitetur, purgat: quid vis amplius?

PH! Enimvero, prius quam hæc dat veniam, mihi proſpiciam, & Phædriæ.

Heus Nauſiſtrata, prius quam huic reſpondeo temere, audi. N. quid eſt?

PH. Ego minas triginta ab iſto per fallaciam abſtuli: (dedit

Eas dedi tuo gnato, is pro ſua amica lenoni

Ch. Hem, quid ais? N. adeon' indignum tibi videtur, filius

Homo adoleſcens unam ſi habet amicam, tu uxores duas?

Nil pu

D. Fa

Neque

Priuſq

Qnod

N. Sa

Et pr

Voſtr

N. P

Faci

P. V

Et q

N. A

Jud

Nil

Nil pudere, quo illum ore objurgabis? responde mihi.
D. Faciat ut voles. N. Immo, ut jam scias meam sententiam,
Neque ego ignosco, neque promitto quicquam, neque respondeo
Priusquam gnatum videro: ejus judicio permitto omnia: is
Quod jubebit, faciam. *P.* mulier sapiens es, Nausistrata.
N. Satin' id est tibi. PH. Immo vero pulchre discedo & probe,
Et præter spem. N. tu tuum nomen dic quod est? P. mihin'? Phormio,
Vostræ familiæ hercule amicus: & tuo summus Phædriæ.
N. Phormio at ego ecastor posthac tibi, quod potero, & quæ voles:
Faclámque, & dicam. P. benigne dicis. N. pol meritum est tuum.
P. Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam, Nausistrata
Et quod tuo viro oculi doleant? N. cupio. P. me ad cœnam voca.
N. Pol vero voco. D. Eamus intro hinc. N. fiat: sed ubi est Phædria
Judex noster? P. jam hic saxo aderit, Vos valete, & PLAUDITE.

FINIS.

BIBLIOTHEQUE NATIONALE